

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
KRAJOWEGO PROGRAMU
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W
RODZINIE NA LATA 2014-2020**

za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 r.

Warszawa, wrzesień 2018 r.

Spis treści

WSTĘP	2
I. OMÓWIENIE OBSZARÓW, KIERUNKÓW I DZIAŁAŃ PROGRAMU	3
1. PROFILAKTYKA I EDUKACJA SPOŁECZNA	3
1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie.....	3
1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	12
1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach	29
1.4. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych	30
1.5. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).....	37
2. OCHRONA I POMOC OSOBOM DOTKNIĘTYM PRZEMOCĄ W RODZINIE (ART. 10 UST. 1 PKT 1 I 4 USTAWY O PRZECIWDZIAŁANIU PRZEMOCY W RODZINIE)	39
2.1. Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy	39
2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	50
2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	52
2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych.....	76
3. ODDZIAŁYWANIE NA OSOBY STOSUJĄCE PRZEMOC W RODZINIE	76
3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi.....	76
3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie	79
3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)	110
3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań	118
4. PODNOSZENIE KOMPETENCJI SŁUŻB I PRZEDSTAWICIELI PODMIOTÓW REALIZUJĄCYCH DZIAŁANIA Z ZAKRESU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE	119
4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania	119
4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.....	126
4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	130
4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	134
II. FINANSOWANIE KRAJOWEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2014-2020 W OKRESIE OD 1 STYCZNIA 2017 R. DO 31 GRUDNIA 2017 R.	136
III. PODSUMOWANIE, WNIOSKI, ZALECENIA	138
ZAŁĄCZNIK – Dane statystyczne z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014 – 2020 za okres od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia 2017 r.	

Wstęp

Kolejny rok realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie ukierunkowany był przede wszystkim na zadania mające na celu zmniejszenie zjawiska przemocy w rodzinie poprzez rozwój działań profilaktycznych, udzielanie profesjonalnej pomocy osobom doznającym przemocy oraz zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na osoby stosujące przemoc.

Jest to niezmiernie ważne z punktu widzenia umocnienia podstaw prawidłowego funkcjonowania rodziny, która jest najważniejsza w budowanym modelu państwa, zwłaszcza w jego praktyce społecznej i może w znacznym stopniu decydować o powodzeniu aktualnie przeprowadzanych reform.

Zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390), Rada Ministrów zobowiązana jest corocznie do opracowania Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Wypełniając powyższy obowiązek niniejsze opracowanie zostało przygotowane w oparciu o sprawozdania wojewodów, marszałków województw oraz sprawozdania: Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Sprawiedliwości, Prokuratury Krajowej, Komendy Głównej Policji oraz Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, którzy są współrealizatorami Programu.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie ma wieloletnią perspektywę, a zawarte w nim cele i obszary działań nakładają obowiązek na wszystkie szczeble administracji publicznej realizacji długofalowych zadań w celu zmniejszenia zjawiska przemocy w rodzinie. Osiągnięcie tego celu jest procesem wymagającym czasu, zaangażowania wszystkich służb, środków finansowych, a także zmiany świadomości społecznej.

Opracowany dokument stanowi opis najważniejszych działań realizowanych w 2017 r. w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie prezentowanych w czterech głównych obszarach:

- *Profilaktyka i edukacja społeczna,*
- *Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie,*
- *Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie*
- *Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.*

Analiza danych zebranych na potrzeby sporządzenia niniejszego Sprawozdania dotycząca realizacji działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie na różnych szczeblach zarówno administracji samorządowej, jak i rządowej, pozwala na wypracowanie wniosków i rekomendacji służących poprawie jakości udzielanego wsparcia osobom krzywdzonym, jak również poprawie skuteczności oddziaływań wobec osób podejrzewanych o stosowanie przemocy.

Prawidłowa realizacja działań w powyżej wymienionych obszarach daje gwarancję na zmniejszenie zjawiska przemocy, które od lat jest problemem polskiego społeczeństwa.

I. Omówienie obszarów, kierunków i działań Programu

Obszar:

1. Profilaktyka i edukacja społeczna

Cel: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kierunki działań:

1.1. Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

1.1.1. Prowadzenie badań, ekspertyz oraz analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie - art. 8 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390)

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w ramach zlecenia zadania wskazanemu podmiotowi (ośrodki badania opinii publicznej, ośrodki naukowe).

Wskaźniki:

– raporty dotyczące diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2017 r. na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zostało przeprowadzone badanie przez firmę badawczo-doradczą „EU – CONSULT” Sp. z o. o. z siedzibą w Gdańsku pn. „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”¹. Raport z badań dostępny jest na stronie internetowej Ministerstwa, Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej <http://www.mpips.gov.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-nowa/ogolne/diagnoza-zjawiska-przemocy-w-rodzinie-w-polsce/>

Głównym celem badania było dokonanie ogólnopolskiej diagnozy infrastruktury wsparcia dla osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy z punktu widzenia osób doznających przemocy

Cele szczegółowe badania

Badanie miało na celu uzyskanie informacji dotyczących:

- funkcjonującej infrastruktury wsparcia, w tym zasobów instytucjonalnych systemu pomocy dla osób doznających przemocy;
- charakterystyki osób doznających przemocy korzystających z pomocy w ramach infrastruktury wsparcia (płeć, wiek, wykształcenie, aktywność zawodowa, sytuacja ekonomiczna, stopień pokrewieństwa ze sprawcą, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność itp.);
- oceny katalogu ofert działań pomocowych pod kątem ich dostępności i adekwatności do potrzeb osób doznających przemocy;
- form oraz skali pomocy udzielanej osobom doznającym przemocy z uwzględnieniem rodzajów doznawanej przemocy;
- oczekiwań osób doznających przemocy, dotyczących najbardziej skutecznych i potrzebnych form pomocy (określenia na jaką formę pomocy jest największe zapotrzebowanie);

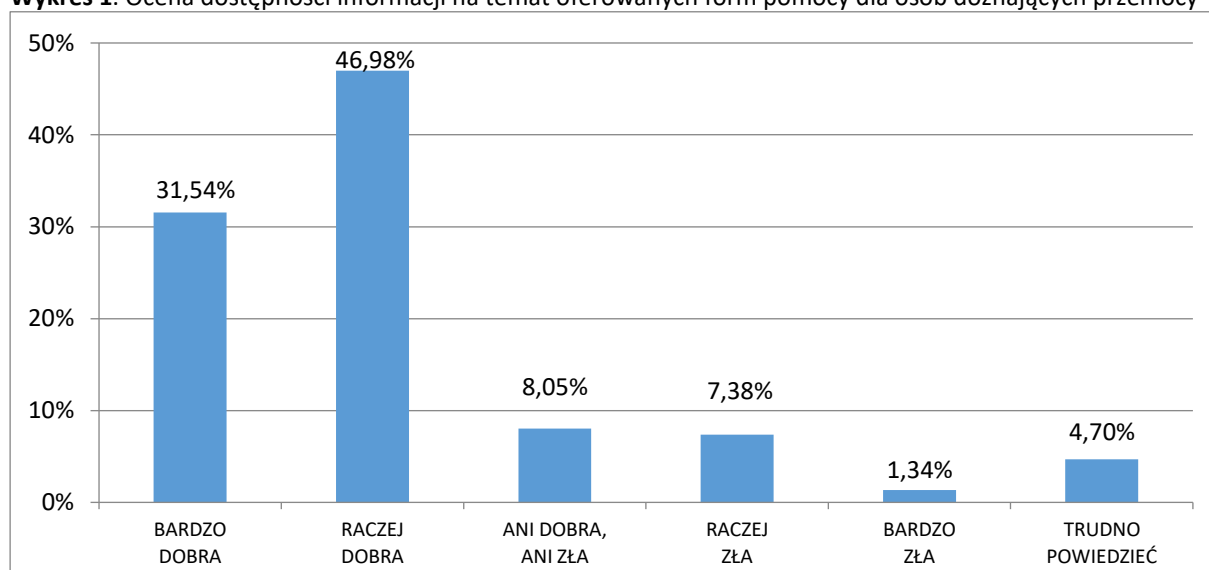
¹ Całkowity koszt przeprowadzonego badania wyniósł: 80 000 zł brutto. Zamówienie z dnia 20 lipca 2017 r. zawarte na podstawie art. 4 pkt 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz.1579 z późn.zm.)-wartość zamówienia poniżej 30 tys. euro.

- skuteczności pomocy udzielonej osobom doznającym przemocy z uwzględnieniem różnych form pomocy, w tym m.in. psychologicznej, prawnej, socjalnej (w tym materialnej), psychologicznej/socjoterapeutycznej dla dzieci, pomocy dla osób starszych i/lub niepełnosprawnych doświadczających przemocy;
- identyfikacji przeszkód uniemożliwiających udzielenie oczekiwanej formy pomocy, utrudniającej dostęp lub wpływającej na skuteczność działań pomocowych udzielanych osobie doznającej przemocy.

W celu opracowania diagnozy Wykonawca wykorzystał następujące metody i techniki badawcze: Analiza danych zastanych (desk research), CAWI wspierane CATI z przedstawicielami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy Indywidualny wywiad pogłębiony (IDI), badanie ankietowe z osobami doznającymi przemocy oraz z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy, case study oraz Panel ekspertów².

Z badań przeprowadzonych na potrzeby sporządzenia niniejszego raportu wynika, osoby doznające przemocy domowej mogą skorzystać z różnorodnych form wsparcia. Należy jednak zaznaczyć, że nie wszystkie osoby doznające przemocy domowej zdają sobie sprawę z możliwości pomocowych, oferowanych przez instytucje zajmujące się udzielaniem pomocy osobom doznającym przemocy. Niemniej jednak, znaczna większość respondentów, będących osobami doznającymi przemocy (blisko 80%) ocenia dostępność informacji na temat oferowanych form pomocy dobrze bądź bardzo dobrze.

Wykres 1. Ocena dostępności informacji na temat oferowanych form pomocy dla osób doznających przemocy

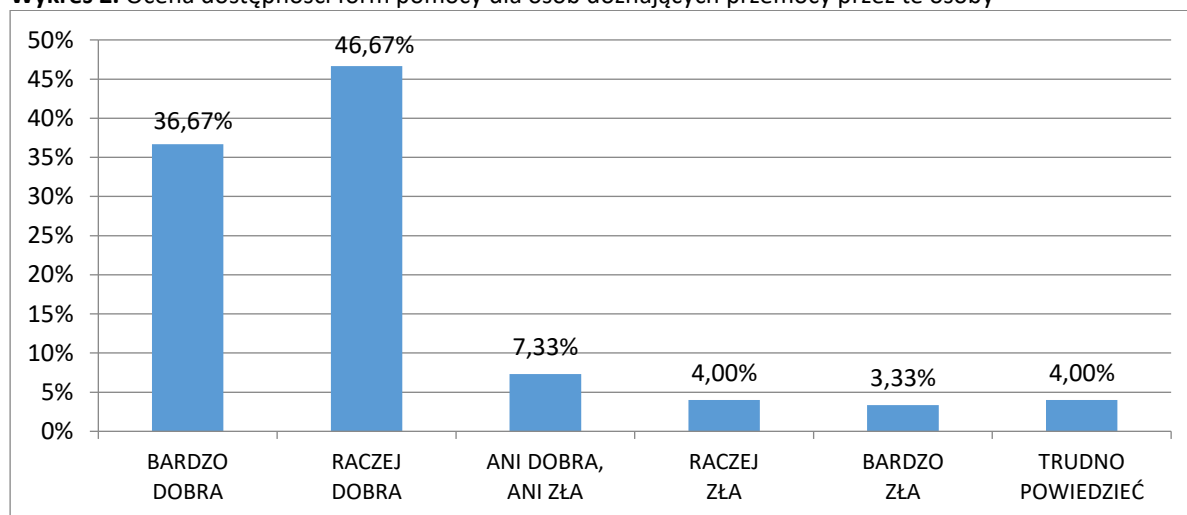
Badani wskazali, że nie tylko dostępność informacji na temat możliwości wsparcia dla osób doznających przemocy, ale także dostępność różnego rodzaju form pomocy dla osób doznających przemocy można ocenić dobrze bądź bardzo dobrze. Ponad 80% osób doznających przemocy, które

² Badanie CAWI objęło 231 podmiotów – około 70% populacji, Indywidualny wywiad pogłębiony - liczba wywiadów: 61. Lista podmiotów objętych badaniem została opracowana przez Zespół Badawczy w sposób zapewniający zróżnicowanie respondentów ze względu na województwo, w którym się znajdują oraz typ gminy (miejska, miejsko-wiejska, wiejska), w której prowadzą działalność. Badanie ankietowe z osobami doznającymi przemocy oraz z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy: 480 ankiet/wywiadów, w tym 320 wywiadów z osobami doznającymi przemocy i 160 z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy, Case study- wykonawca przeprowadził 3 case study, a do panelu zaproszonych zostało 5 ekspertów. Eksperti zostali wybrani ze względu na dorobek naukowy i doświadczenie zawodowe związane z tematyką badania. W skład panelu ekspertów weszły osoby nienależące do zespołu badawczego.

wzięty udział w badaniach wskazało na dobrą bądź bardzo dobrą dostępność form pomocy ogółem. Jedynie niewiele ponad 7% respondentów oceniło dostępność jako złą bądź bardzo złą.

Badani wskazali, że informacje na temat możliwości uzyskania pomocy uzyskali przede wszystkim od przedstawicieli instytucji zajmujących się pomocą (pracownicy socjalni, policjanci itp.) – miało to miejsce w ponad 60% przypadków. Informacje przekazywane były takim osobom również przez rodzinę, znajomych albo współpracowników. W mniejszym stopniu do uzyskania informacji przyczyniły się media (zarówno tradycyjne, jak też elektroniczne).

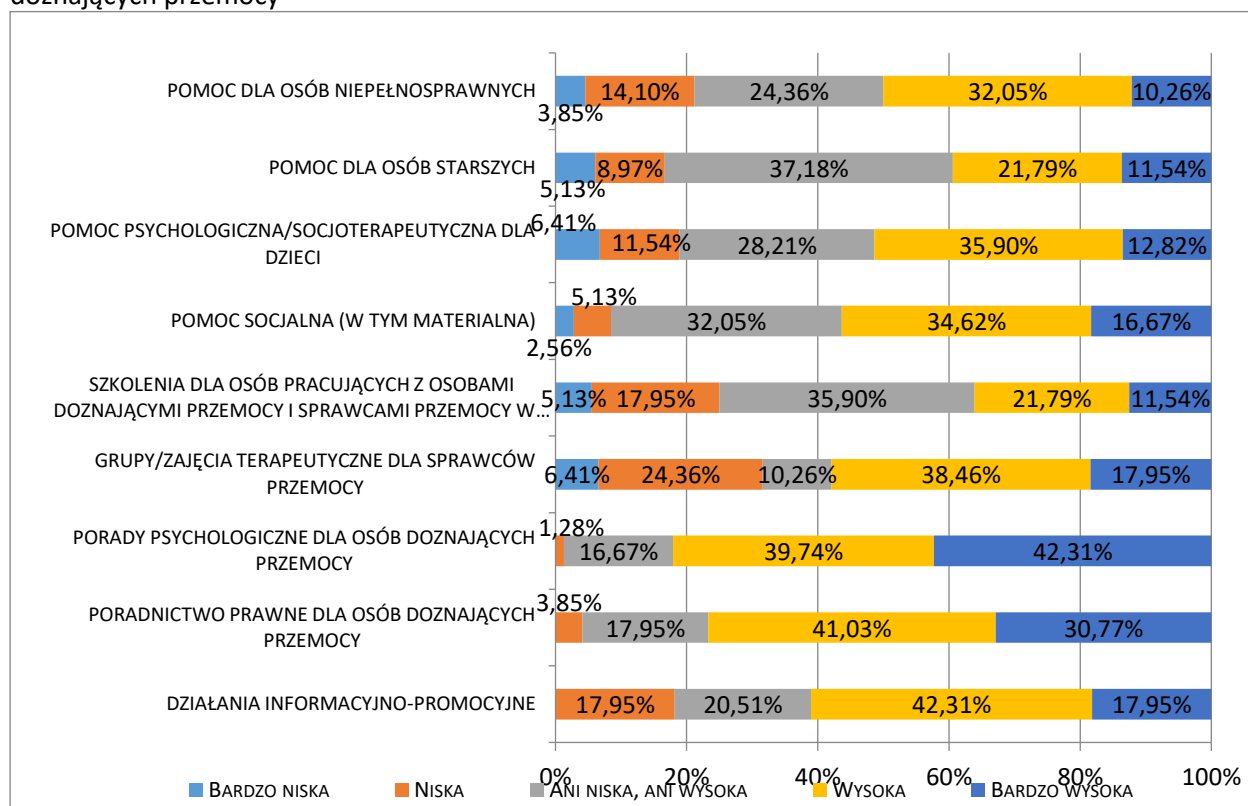
Wykres 2. Ocena dostępności form pomocy dla osób doznających przemocy przez te osoby

Źródło: „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”

Dostępność form pomocy dla osób doznających przemocy oceniona została przez respondentów badania jako wysoka. Najwyżej pod względem ich dostępności ocenione formy pomocy to poradnictwo psychologiczne oraz poradnictwo prawne dla osób doznających przemocy oraz poradnictwo prawne, które uzyskały odpowiednio 82,05% oraz 71,8% sumy ocen wysokich i bardzo wysokich. Najniżej pod względem dostępności zostały ocenione grupy/zajęcia terapeutyczne dla sprawców przemocy oraz szkolenia dla osób pracujących z osobami doznającymi przemocy i sprawcami przemocy w rodzinie (kolejno 30,77% i 23,08% dla sumy ocen niskich i bardzo niskich).

Wykres 3. Ocena dostępności poszczególnych form przeciwdziałania przemocy i pomocy dla osób doznających przemocy

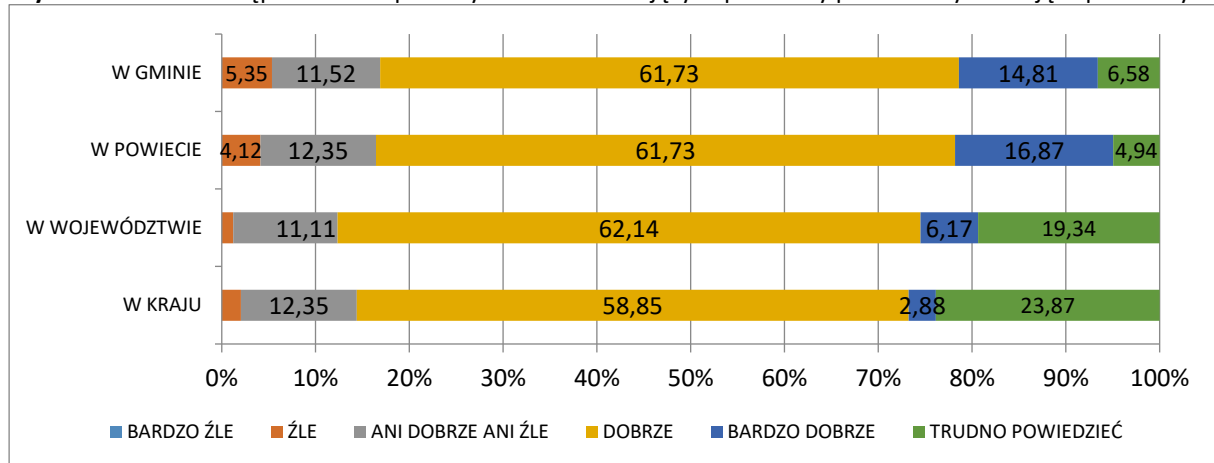

Źródło: „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”

Zdecydowana większość badanych przedstawicieli instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy potwierdziła adekwatność oferowanego przez ich placówkę wsparcia do potrzeb osób doznających przemocy. Podkreślano ofertę kompleksowej pomocy, obejmującej pełen wachlarz form poradnictwa i pomocy. Niemniej jednak, zaznaczano przy tym, że stopień udzielonego wsparcia zależy również od drugiej strony, tj. chęci skorzystania przez osobę doznającą przemocy z potrzebnego wsparcia. Ponadto, badani zauważyli, że pomoc osobom doznającym przemocy jest trudnym i długotrwałym procesem, w ramach którego ciężko mówić o jednoznacznym, uniwersalnym dostosowaniu oferty wsparcia do potrzeb. Duże znaczenie w udzielanej pomocy ma nie tylko oferta ośrodka, lecz mentalność osób korzystających z pomocy (tj. chęć jej uzyskania i determinacja w dążeniu do zmiany swojej sytuacji życiowej).

Dostępność form pomocy dla osób doznających przemocy oceniona została przez respondentów badania CATI i CAWI jako dobra (na ocenę tą przypadło od 58% do 62% wskazań, w zależności od tego, jakiego zakresu terytorialnego dotyczyła ocena). W przypadku ocen dotyczących sytuacji gminy i powiatu zauważyć można również stosunkowo wysoki udział ocen bardzo dobrych. Biorąc pod uwagę kilkunastoprocentowy udział wskazań przypadający na ocenę przeciętną, oceny negatywne stanowią bardzo niski odsetek ogółu udzielonych ocen.

Wykres 4. Ocena dostępności form pomocy dla osób doznających przemocy przez osoby doznające przemocy

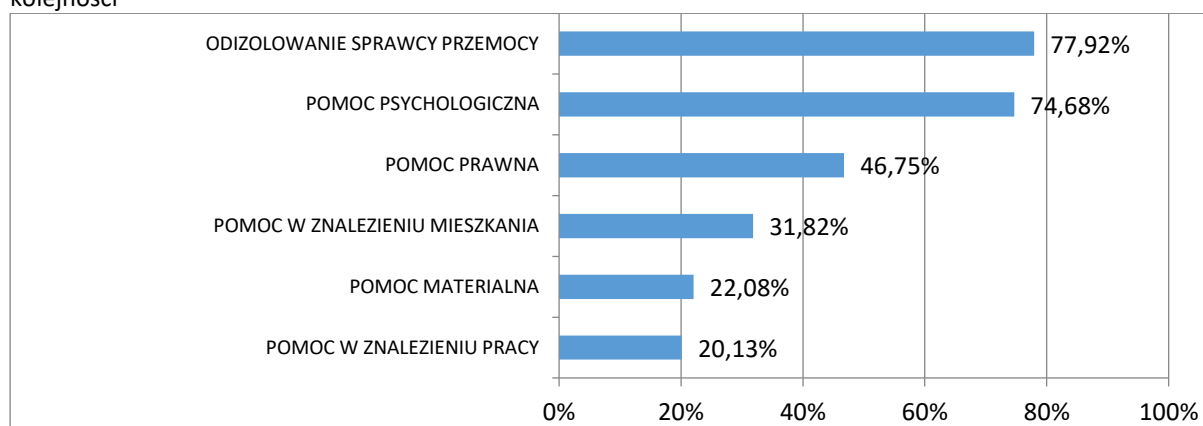

Źródło: „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”

Badani przedstawiciele instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy pozytywnie ocenili posiadane zasoby infrastrukturalne w kontekście zakresu i zasięgu prowadzonej działalności. Większość opinii zebranych podczas przeprowadzonego badania IDI świadczy o wystarczających zasobach infrastrukturalnych ośrodków. Podkreślano przy tym, że zasoby te są wystarczające m.in. ze względu na dobrze rozwiniętą współpracę międzyinstytucjonalną. Niemniej jednak, mimo pozytywnych ocen, znaczna część badanych wskazała na pewne braki w tym zakresie. Zdaniem niektórych badanych brakuje pomieszczeń przeznaczonych na przyjęcia interwencyjne pozwalające na doraźne przyjęcie dodatkowej osoby, w tym m.in. występują potrzeby w zakresie dostępu do miejsc noclegowych przeznaczonych dla osób z interwencji (oraz innych miejsc noclegowych, dostępnych całonocowo). Ponadto, odnotowano opinie świadczące o potrzebach w zakresie mieszkań readaptacyjnych, do których trafić by mogły osoby po pobycie w hostelu (w którym mogą przebywać do 3 miesięcy).

Osoby doznające przemocy, biorące udział w badaniu wskazały, że w przypadku zaistnienia przemocy, niezależnie od rodzaju przemocy, kluczową potrzebą jest odizolowanie sprawcy przemocy od osoby, wobec której stosowana była przemoc – zapotrzebowanie na taką pomoc wskazało blisko 80% respondentów. Za równie ważną potrzebę uznano pomoc psychologiczną, za czym opowiedziało się blisko 3/4 badanych. Prawie połowa ankietowanych duże znaczenie przypisywała pomocy prawnej. Na dalszych miejscach znalazły się: pomoc w znalezieniu mieszkania, wsparcie materialne (w tym finansowe) oraz pomoc w znalezieniu pracy. Tym samym, można zauważyć zbieżność w odpowiedziach respondentów wszystkich badanych grup. Osoby doznające przemocy, podobnie jak pracownicy i kadra zarządzająca instytucji zajmujących się udzielaniem pomocy osobom doznającym przemocy nie uznali za podstawową formę pomocy wsparcia materialnego. Działanie to zostało uznane za niezbędne jedynie przez co piątego respondenta będącego osobą doznającą przemocy. Jednocześnie jednak należy zwrócić uwagę na pomoc w znalezieniu pracy. Odpowiedź taka została wskazana także przez 20% badanych, jednak jedynie 25% przedstawicieli pracowników instytucji odpowiedzialnych za udzielanie wsparcia osobom doznającym przemocy wskazało, że jest to forma pomocy ważna bądź bardzo ważna, 5% uznało ją za nieistotną, zaś blisko 70% respondentów nie potrafiło ocenić jej przydatności). Należy zatem zauważyć, że przedstawiciele instytucji nie zdają sobie sprawy ze znaczenia tej formy wsparcia dla osób doznających przemocy. Należy zatem podjąć działania w celu zwiększenia skali oferowanego w tym zakresie wsparcia oraz uwrażliwić pracowników i kadry zarządzającą instytucji oferujących wsparcie dla osób doznających przemocy w zakresie potrzeby i znaczenia poradnictwa zawodowego, które często może pomóc osobie doznającej przemocy na finansowe uniezależnienie się od sprawcy przemocy.

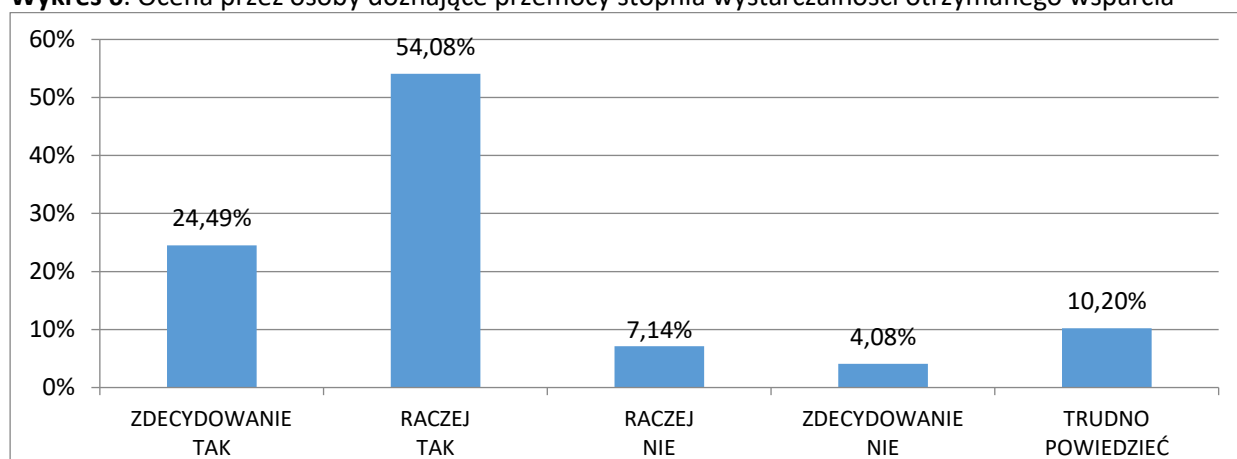
Wykres 5. Potrzeby uznane przez osoby doznające przemocy, za konieczne do zaspokojenia w pierwszej kolejności

Źródło: „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”

Przeprowadzone badania pokazują, że oferowana pomoc spełnia w znacznym stopniu oczekiwania osób doznających przemocy. Blisko 80% osób twierdzi, że otrzymana przez nich pomoc była wystarczająca. Co dziesiąty badany jest zdania, że otrzymana przez niego pomoc była niewystarczająca, podobny odsetek osób ocenia otrzymaną pomoc przeciętnie.

Wykres 6. Ocena przez osoby doznające przemocy stopnia wystarczalności otrzymanego wsparcia

Źródło: „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”

Identyfikując bariery wpływające na skuteczność działań pomocowych dla osób dotkniętych problemem przemocy należy zauważyć, że mogą one wynikać zarówno z przyczyn niezależnych od jednostki doznającej przemocy, jak i być warunkowane przez czynniki od niej zależne.

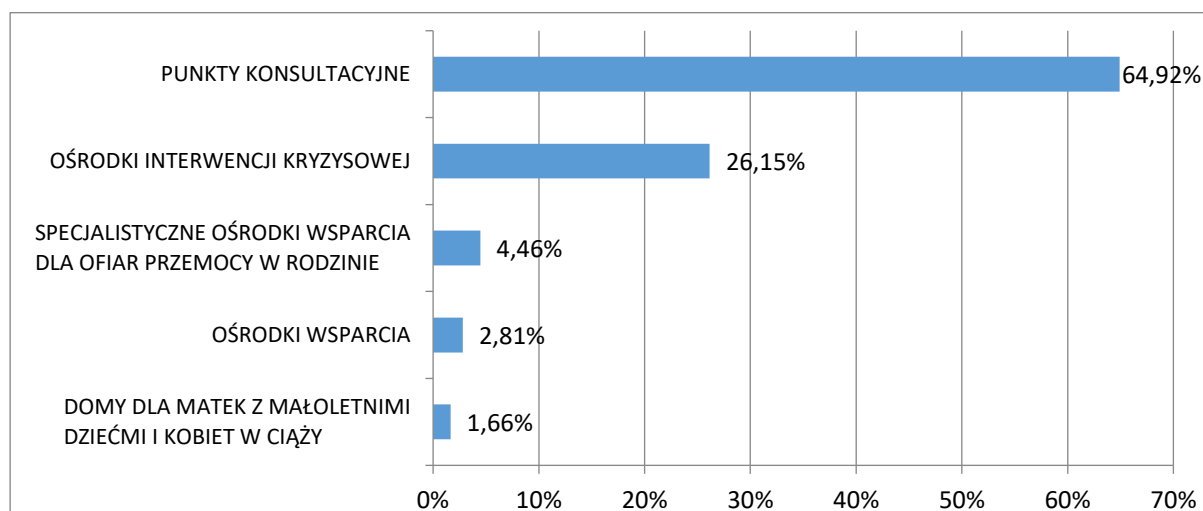
W ramach przeprowadzonego badania IDI badani przedstawiciele instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy poproszeni zostali o wskazanie barier, które napotykają w wykonywanej pracy. Zdania badanych były zróżnicowane, lecz można wyróżnić kilka barier, które często przejawiały się w zarejestrowanych wypowiedziach. Jako główną barierę wymieniano nastawienie osób doznających przemocy - strach przed zmianą życia i brak przekonania o możliwości wyjścia z trudnej sytuacji życiowej. Ponadto, wymieniano takie bariery, jak stygmatyzacja osób doznających przemocy (propagowanie błędnego przeświadczenia, że osoby doznające przemocy są same sobie winne), problemy we współpracy z niektórymi instytucjami czy też brak odpowiednich

narzędzi pozwalających na stosowanie przymusu udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy (bez wyroku sądu). W przypadku niektórych podmiotów, za barierę wskazywano również braki kadrowe (w stosunku do liczby osób, którym udzielane jest wsparcie), co utrudnia skupienie się na poszczególnych przypadkach osób ubiegających się o pomoc.

Pomoc oferowana przez placówki wspierające osoby doznające przemocy jest różnorodna i odpowiada potrzebom większości badanych osób. Zdaniem badanych dostosowana jest do indywidualnych potrzeb osoby doznającej przemocy oraz zależna od rodzaju przemocy, jakiego dana osoba doświadczyła. Oferowana pomoc obejmuje zarówno potrzeby pierwszego rzędu, tj. schronienie i pomoc materialną, jak również pomoc psychologiczną czy prawną oraz doradztwo zawodowe. Daje to osobom doznającym przemocy możliwość wyboru formy wsparcia, z której zamierzają skorzystać, a w efekcie – duży stopień indywidualizacji form pomocy. W najmniejszym stopniu badani skorzystali z poradnictwa zawodowego oraz medycznego. Osoby doznające przemocy wskazały, że w przypadku zaistnienia przemocy domowej, niezależnie od rodzaju przemocy, kluczową potrzebą jest zapewnienie osobie doznającej przemocy pomocy psychologicznej – wskazało tak blisko 80% respondentów. Podobna liczba badanych zwróciła uwagę na konieczność odizolowania sprawcy przemocy od osoby doznającej tejże przemocy.

W badanym okresie (2016 r.) w Polsce funkcjonowały 784 podmioty zajmujące się udzielaniem wsparcia osobom doznającym przemocy, w tym 540 instytucji prowadzonych przez gminy i 244 instytucje prowadzone przez powiaty. Ich liczba w poszczególnych województwach jest zróżnicowana i dostosowana do potrzeb występujących na danym terenie. Największą część infrastruktury wsparcia stanowią punkty konsultacyjne (509 punktów, co stanowi blisko 65% ogółu infrastruktury wsparcia w kraju). Następnie wskazać należy ośrodki interwencji kryzysowej, których jest 205 (w tym – 51 punktów interwencji kryzysowej). Ośrodki interwencji kryzysowej stanowią łącznie ponad 26% wszystkich instytucji infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy w Polsce. W dalszej kolejności należy wymienić Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (35 ośrodków, tj. 4% całości infrastruktury), ośrodki wsparcia (22 ośrodki, tj. 3% całości infrastruktury) oraz domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (13 domów, tj. 2% całości infrastruktury). Liczbę poszczególnych instytucji prezentuje zamieszczony poniżej wykres.

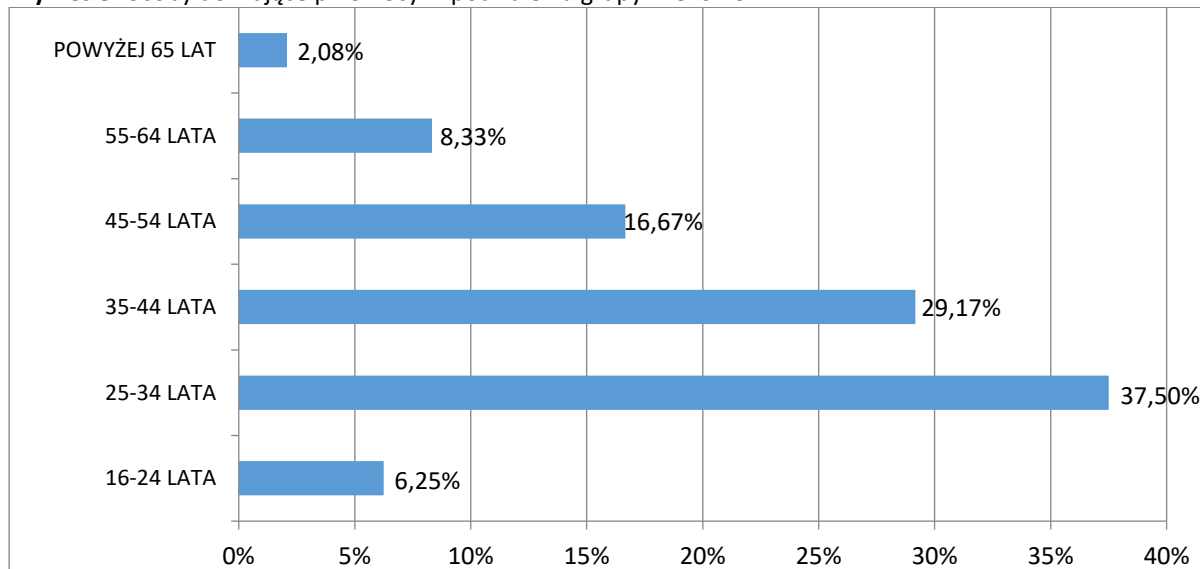
Wykres 7. Udział poszczególnych instytucji udzielających pomocy osobom doznającym przemocy w ogólnej liczbie instytucji udzielających tego typu pomocy

Źródło: „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”.

Badania przeprowadzone na potrzeby niniejszego raportu potwierdziły, że najczęściej osobami doznającymi przemocy padają osoby młode, w wieku 25-34 lata oraz 35-44 lata. Stanowią one 2/3 wszystkich osób doznających przemocy domowej. Liczba osób doświadczających przemocy jest zatem największa w tych grupach wiekowych, jednak spada wraz z wiekiem respondentów.

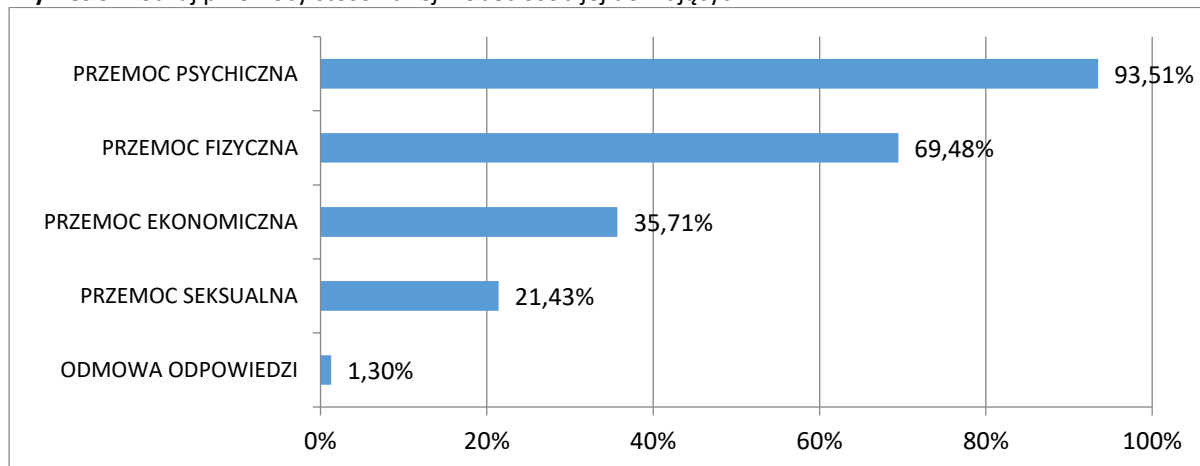
Wykres 8. Osoby doznające przemocy w podziale na grupy wiekowe

Źródło: „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”.

Przeprowadzone badania pokazują, że zjawiska przemocy nie można przyporządkować do kategorii osób posiadających konkretne wykształcenie, dotyczy ona bowiem zarówno osoby z wykształceniem wyższym, jak też zawodowym i niższym.

Wykres 9. Rodzaj przemocy stosowanej wobec osób jej doznających

Źródło: „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”.

Respondenci w trakcie przeprowadzonych badań wskazywali, jakiego rodzaju przemocy doświadczyli. Przeprowadzone badania potwierdzają wcześniej przeprowadzone, wskazujące, że najczęściej stosowaną formą przemocy jest przemoc psychiczna, zaś przemoc fizyczna występuje na drugim miejscu. Respondenci wskazywali, że często różne rodzaje przemocy wzajemnie współwystępowały. W większości przypadków przemoc psychiczna stanowiła nieodłączny element opisywanego zjawiska. Najmniejszy odsetek osób (co piąty badany) wskazywał, że doznali oni przemocy seksualnej. Specyfika

tego rodzaju przemocy często wiąże się z przemocą fizyczną, należy jednak zaznaczyć, że przyznanie się do tego rodzaju przemocy wiąże się z dużym społecznym tabu i poczuciem wstydu, dlatego też często respondenci nie są skłonni do wskazywania, że doznali przemocy tego rodzaju, o czym wspomniano już w niniejszym raporcie. Niemniej jednak, wskazać należy, że odsetek osób doznających przemocy seksualnej w badaniach przeprowadzonych na potrzeby opracowania niniejszego raportu jest wyższy, niż w dotychczas opublikowanych badaniach z tego zakresu. Dlatego też można domniemywać, że społeczne tabu w tym względzie jest powoli przełamywane. Przypuszczalnie, jest to zasługa działań edukacyjnych (np. w postaci akcji informacyjnych) w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy.

1.1.2. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu i województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy, wojewódzki.

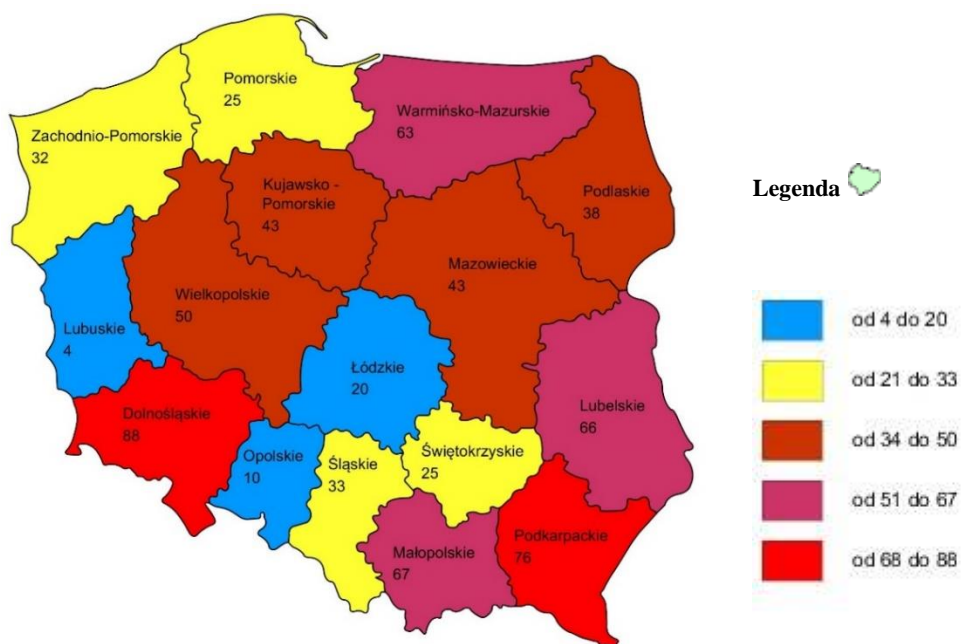
Wskaźniki:

– liczba opracowanych diagnoz.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z danych statystycznych z realizacji Programu za 2017 r. wynika, że w Polsce opracowano łącznie **822 lokalne diagnozy**, w tym 683 gminnych i 132 powiatowych diagnoz zjawiska przemocy w rodzinie. W 2017 r. w 7 samorządach województw powstały nowe diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie (lubelskie, lubuskie małopolskie, śląskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie). Pozostałe samorzady bazują na diagnozach, które powstały we wcześniejszym okresie.

Mapa nr 1 . Liczba opracowanych lokalnych diagnoz w gminach w poszczególnych województwach w 2017 r.

1.1.3. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa

art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390)

Realizatorzy zadania: wojewodowie za pośrednictwem Wojewódzkich Koordynatorów Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Wskaźniki:

- corocznie opracowany raport dotyczący monitorowania zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa.

Termin realizacji: 2014-2020.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do zadań wojewody należy monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie. Monitorowanie to może opierać się na informacjach, danych i analizach pochodzących od innych podmiotów, np. Policji, organizacji pozarządowych, ośrodków badawczych i naukowych. Ponadto wojewoda może prowadzić własne badania i analizy. Zadania określone w art. 7 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie dotyczą Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (wymienionego w ust.1 pkt 4), gdzie wskazano, że do zadań wojewodów należy monitorowanie realizacji tego programu. Z danych statystycznych z realizacji Programu za 2017 r. wynika, że w 15 województwach wojewodowie za pośrednictwem Wojewódzkich Koordynatorów oraz inspektorów Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich opracowali coroczne raporty dotyczący monitorowania zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa. W województwie lubelskim nie opracowano dorocznego odrębnego raportu, tym niemniej zgodnie z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, mimo to wojewoda wywiązuje się z tego zadania³.

Kierunki działań:

- 1.2. Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 2 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)**

Rodzaje działań:

1.2.1. Prowadzenie ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych, które:

- **obalają mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie, usprawiedliwiające jej stosowanie,**
- **opisują mechanizmy przemocy w rodzinie oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania,**
- **promują metody wychowawcze bez użycia przemocy (art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) i informują o zakazie stosowania kar cielesnych**

³W punkcie IX Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie dotyczącym sposobu monitorowania i sprawozdawczości opisano sposób realizacji tego zadania. Monitorowanie realizacji Programu odbywa się poprzez sprawozdawczość dokonywaną w oparciu o wskaźniki działań, która w szczególności dotyczyć będzie:

- instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie;
- form udzielanej pomocy takim osobom;
- form działań kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Wzór do rocznego Sprawozdania z realizacji Programu został zawarty w załączniku nr 3 Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz.U. z 2014 r. poz. 445). Zgodnie z tym wzorem wszyscy wojewodowie zebrali i przekazali dane za pomocą Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS) w zakresie sporządzenia rocznego sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2017 r.

- wobec dzieci przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę,
- promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym ochronę i pomoc dla osób doświadczających przemocy oraz interwencję wobec osób stosujących przemoc

Realizatorzy zadania:

- a) ministrowie właściwi do spraw: zabezpieczenia społecznego, zagranicznych, a także, Minister Sprawiedliwości, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, w tym w ramach zlecenia zadania wskazanemu podmiotowi, we współpracy z mediami, a także organizacjami pozarządowymi, oraz przy współpracy ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, a także Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji,
- b) jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy, wojewódzki, we współpracy z mediami oraz organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba ogólnokrajowych i lokalnych kampanii społecznych.

Termin realizacji: 2014-2020.

Zgodnie z harmonogramem Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przeprowadziło w 2017 r. działania związane z realizacją ogólnopolskiej kampanii społecznej na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Kampania „**Wybieram pomoc**” mająca na celu zwiększenie świadomości i wrażliwości społecznej nt. przemocy w rodzinie i przemocy wobec kobiet. Emisja kampanii społecznej odbyła się z wykorzystaniem telewizji 4 nadawców o zasięgu ogólnopolskim (TVP, Polsat, TVN, TV TRWAM), a także prasy i nośników outdoorowych i przeprowadzona była w lutym i marcu 2017 r.

W 2017 r. na zakup mediów w ramach kampanii wydatkowana została kwota o łącznej wartości **2.704.865 tys. zł**, z czego 85% to środki Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014, a 15% to środki z budżetu państwa. Głównym celem kampanii było podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy domowej oraz niepożądanych skutków, jakie ze sobą niesie.

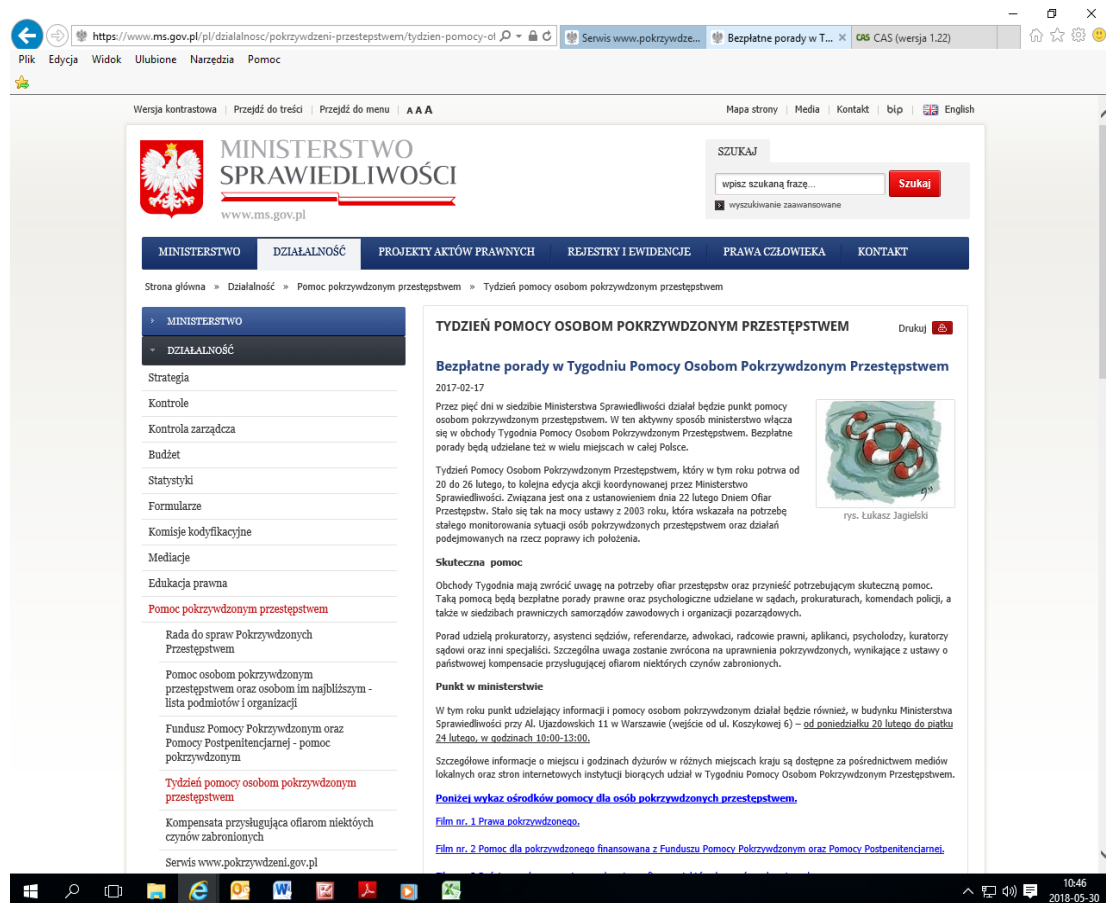

W ramach kampanii społecznej realizowany był trzeci etap kampanii polegający na zakupie mediów na cele kampanii. W ramach kampanii telewizyjnej i internetowej, polegającej na zakupie czasu antenowego na cel emisji dwóch 30 sek. spotów telewizyjnych w stacjach TV i serwisach internetowych następujących nadawców: (TVP, Polsat, TVN, TRWAM) na łączną kwotę 2.701.880 tys. zł, z zastosowaniem wskaźników ratingowych takich jak GRP i CPP CPM i Affinity index- wskaźnik doboru stacji do dwóch grup docelowych oraz z wysokim udziałem Prime Timu w emisjach.

Kampanię outdoorową przeprowadzono w 16 miastach w Polsce, w których wyeksponowano trzy wersje plakatów na 250 nośnikach reklamy zewnętrznej typu CTLS.

Kampanię prasową realizowano poprzez publikację dwóch artykułów w prasie o zasięgu ogólnopolskim: w poradnikach dla kobiet - **Claudia i Dobre Rady**, w dwóch tygodnikach - **Wprost** i **Życie na gorąco** oraz w dzienniku **Super Express**⁴.

Ministerstwo Sprawiedliwości podejmuje działania związane z podniesieniem wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przemocy w rodzinie. Jedną z form pomocy dla osób doznających przemocy jest kampania informacyjna pt. „Tydzień Pomocy Ofiarom Przestępstw”. W związku z ustanowieniem dnia 22 lutego Dniem Ofiar Przestępstw, Ministerstwo Sprawiedliwości po raz kolejny koordynowało „Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem”. W 2017 r. obchody odbywały się w dniach 20 lutego – 26 lutego.

W preambule do ustawy z dnia 12 lutego 2003 r. o ustanowieniu 22 lutego Dniem Ofiar Przestępstw (Dz. U. poz. 517) ustawodawca wskazał na potrzebę stałego monitorowania sytuacji osób

⁴ Zamówienie, zawarte na podstawie art. 4 pkt 8 ustawy Prawo zamówień publicznych-wartość zamówienia poniżej 30 tys. euro.

pokrzywdzonych przestępstwem oraz działań na rzecz poprawy ich położenia. Obchody mają zwrócić uwagę zwłaszcza na potrzeby ofiar przestępstw oraz przynieść potrzebującym skuteczną pomoc.

Taką pomocą były m.in. bezpłatne porady prawne oraz psychologiczne udzielane w trakcie obchodów w różnych lokalizacjach, w tym w sądach, prokuraturach, komendach policji, siedzibach prawniczych samorządów zawodowych czy organizacji pozarządowych.

Porad udzielali m.in. prokuratorzy, asystenci sędziego, referendarze, psychologowie oraz kuratorzy sądowi a także adwokaci oraz radcowie prawni.

Ponadto pomoc była oferowana w 77 ośrodkach pomocy pokrzywdzonym przez podmioty, które świadczyły w 2017 r. pomoc materialną i niematerialną sfinansowaną z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej- Funduszu Sprawiedliwości.

Również w budynku Ministerstwa Sprawiedliwości, w dniach 20.lutego.2017 r. do 24.lutego.2017 r. został otwarty punkt przyjęć interesantów udzielający informacji dot. pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem. Szczegółowe informacje o miejscu i godzinach dyżurów były dostępne za pośrednictwem strony internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości, mediów lokalnych oraz stron internetowych instytucji biorących udział w „Tygodniu Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem”. Na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości zostały zamieszczone animowane filmy informacyjne: ogólny o uprawnieniach pokrzywdzonego, o świadczeniach z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz o kompensacie dla ofiar niektórych przestępstw, które w przyjazny dla odbiorcy sposób przekazują podstawowe prawa osób pokrzywdzonych czynem zabronionym.

Elementem obchodów „Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem” była także konferencja w Rzeszowie w dniu 20 lutego 2017 r. poświęcona prawom osób pokrzywdzonych.

W 2017 r. szczególna uwaga została zwrócona na zagadnienia związane z uprawnieniami wynikającymi z ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych (Dz. U. z 2016 r. poz.325).

Prokuratorzy kontynuowali także swoje uczestnictwo w programie pn. „Tydzień Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem” i „Tydzień Mediacji”, udzielając pokrzywdzonym, w tym ofiarom przemocy w rodzinie, bezpłatnych porad prawnych w zakresie składania zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, informacji o przebiegu i znaczeniu poszczególnych etapów postępowania karnego, przysługujących im uprawnieniach procesowych, możliwości podjęcia działań pozakarnych oraz możliwości uzyskiwania pomocy od innych uprawnionych podmiotów. Upowszechnianiu wiedzy związanej z uprawnieniami osób pokrzywdzonych oraz możliwością korzystania z ośrodków i instytucji pomocowych służyły także informacje zamieszczone na portalu internetowym „Lubuska Niebieska Tarcza”, na którym wskazano zakres działań Prokuratury w zakresie pomocy ofiarom przestępstw. Partnerami tegoż projektu była Prokuratura Okręgowa w Zielonej Górze, Prokuratura Okręgowa w Gorzowie Wielkopolskim, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej oraz Lubuskie Stowarzyszenie „Baba”.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Działania na rzecz podniesienia wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie realizowane są w systemie edukacji w oparciu o obowiązujące obecnie akty prawne, w tym między innymi:

- ustawę z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (DZ.U. z 2018 r. poz.996 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia

ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356),

-Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 532 oraz z 2017 r. poz. 1643)

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz.1591). W ww. dokumentach nacisk został położony na kształtowanie oraz wzmacnianie kompetencji społecznych i obywatelskich uczniów.

1. Zmiana podstawy programowej kształcenia ogólnego

Od dnia 1 września 2017 r. w przedszkolach oraz szkołach podstawowych realizowana jest nowa podstawa programowa⁵. W ww. dokumentach nacisk został położony na kształtowanie oraz wzmacnianie kompetencji społecznych i obywatelskich uczniów.

Począwszy od edukacji przedszkolnej, dzieci m.in. uczą się rozpoznawania i nazywania podstawowych emocji, radzenia sobie z ich przeżywaniem, szanowania emocji innych osób, przeżywania emocji, szacunku wobec innych osób, nawiązywania relacji rówieśniczych, rozumienia przynależności do grupy, stosowania zwrotów grzecznościowych, przyjmowania konsekwencji swojego zachowania, oceniania w kontekście przyjętych norm grupowych, respektowania zasad zabawy w grupie, współdziałania, rozpoznawania wartości związanych z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, respektowania praw i obowiązków swoich oraz innych osób, zwracania uwagi na indywidualne potrzeby, obdarzania uwagą inne dzieci i osoby dorosłe

W szkole podstawowej uczniowie realizują treści nauczania z zakresu edukacji społecznej i obywatelskiej na lekcjach języka polskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie, geografii, etyki, wychowania fizycznego oraz wychowania do życia w rodzinie.

- a) Przedmiot: wiedza o społeczeństwie - kształtowanie postaw obywatelskich i prospołnotowych, w tym rozwijanie wiedzy i umiejętności dotyczących kręgów środowiskowych, z którymi styka się uczeń: od rodziny i szkoły przez wspólnotę lokalną i regionalną, aż do wspólnoty narodowej, państwowej i międzynarodowej. Kształcenie to ma umożliwiać rozwój umiejętności refleksyjnej obserwacji otaczającej rzeczywistości społecznej, która ma sprzyjać rozwojowi umiejętności rozpoznawania i rozwiązywania prostych problemów w życiu społecznym.
- b) Przedmiot: etyka - wyodrębniony został obszar *Człowiek wobec innych ludzi*, który zawiera m.in. treści dotyczące szacunku, wyrozumiałości, miłości i praw człowieka. Uczniowie poznają, czym jest szacunek, przyjaźń, życzliwość, altruizm, troska, bezinteresowność, wolontariat, koleżeństwo, wdzięczność, współczucie, empatia, zaufanie, nietykalność osobista, tolerancja, dobro wspólne, współdziałanie, sprawiedliwość, solidarność.
- c) Przedmiot: wychowanie do życia w rodzinie – określa m.in. podstawowe funkcje rodziny z podkreśleniem miejsca dziecka w rodzinie, przekazuje wartości i tradycje w rodzinie, związki uczuciowe i inne relacje, konflikty i ich rozwiązywanie, zmiany psychiczne i fizyczne okresu dojrzewania, prawo człowieka do intymności i ochronę tego prawa, postawy asertywne, istotę koleżeństwa i przyjaźni, wzajemny szacunek, udzielanie sobie pomocy, uczyć odpowiedzialności za własny rozwój.

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356)

2. Wzmocnienie oddziaływań wychowawczych i profilaktycznych

Od roku szkolnego 2017/2018 na mocy przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe⁶ (art. 26) szkoły realizują połączony w jeden dokument program wychowawczy i program profilaktyki. Program wychowawczo-profilaktyczny szkoły musi uwzględniać wnioski z przeprowadzonej diagnozy potrzeb rozwojowych uczniów, profilaktycznych i środowiskowych danej społeczności szkolnej. Takie połączenie obu programów uwzględnia systemowe spojrzenie na obszar oddziaływań - zarówno wspierania dzieci i młodzieży w prawidłowym rozwoju, jak zapobiegania i przeciwdziałania zachowaniom problemowym. Działania o charakterze profilaktycznym powinny być skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców. Uchwalanie programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki stało się kompetencją rady rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną.

Do zadań realizowanych obowiązkowo przez wszystkich nauczycieli, pracowników szkoły oraz dyrektora szkoły sprawującego nadzór pedagogiczny wpisano zadania wychowawczo-profilaktyczne szkoły.

3. Wykorzystanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej

System oświaty zapewnia każdemu uczniowi wsparcie w rozwoju i pomoc psychologiczno-pedagogiczną, stosownie do jego potrzeb rozwojowych i edukacyjnych. Jej organizacja i zapewnienie uczniom adekwatnie do rozpoznanych potrzeb⁷ należy do kompetencji dyrektora szkoły. Pomoc udzielana uczniowi w szkole i placówce polega m.in. na rozpoznawaniu czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana jest także rodzicom uczniów oraz nauczycielom, w formie porad, konsultacji, warsztatów i szkoleń⁸.

Dyrektor współpracuje w tym zakresie z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi (w tym poradniami specjalistycznymi), rodzicami uczniów, placówkami doskonalenia nauczycieli, innymi przedszkolami, szkołami i placówkami, a także organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.

Profesjonalne wsparcie w rozwiązywaniu problemów edukacyjno-wychowawczych, prowadzenie działań m.in. diagnostycznych, terapeutycznych oferowane jest także przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, które udzielają bezpośredniej pomocy uczniom oraz rodzicom, w tym prowadzą terapię dzieci i młodzieży oraz ich rodzin⁹.

4. Zwiększanie kompetencji wychowawczych nauczycieli i wychowawców

W 2017 r. powyższe działania systemowe zostały wzmocnione w ramach realizacji celu szczegółowego nr 3 Rządowego programu wspomaganie w latach 2015-2018 organów prowadzących szkoły w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach – „Bezpieczna+”¹⁰ (przeznaczono 1.000.000 zł).

Minister Edukacji Narodowej, na podstawie art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2017 r. poz. 2183), zlecił uczelniom¹¹ przeprowadzenie

⁶ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2018 r. z późn. zm.).

⁷ Rozporządzenie wskazano w odnośniku 5.

⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 532 oraz z 2017 r. poz. 1643) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz.1591).

⁹ Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. poz. 199 oraz z 2017 r. poz. 1647).

¹⁰ przyjętego uchwałą nr 89 /2015 Rady Ministrów z dnia 23 czerwca 2015 r.

¹¹ Uniwersytetowi Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie i Kolegium Jagiellońskiemu Toruńskiej Szkoły Wyższej.

dwusemestralnych studiów podyplomowych, których celem było doskonalenie kompetencji wychowawczych oraz umiejętności w szczególności nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych, w tym branżowych szkół I stopnia.

Zadanie miało na celu podniesienie kompetencji kadry pedagogicznej przez zindywidualizowane i długofalowe działania służące doskonaleniu warsztatu pracy nauczycieli i wychowawców, pozwalające na dobór skutecznych metod oddziaływania na uczniów. Program studiów oparty był na ogólnodostępnych badaniach oceniających kompetencje wychowawcze nauczycieli. Studia przeznaczone były dla 400 nauczycieli i wychowawców, w szczególności tych, których staż pracy nie przekraczał 5 lat.

W efekcie 399 osób ukończyło studia podyplomowe, w tym:

- pogłębiło wiedzę pedagogiczną pozwalającą na rozumienie procesów rozwoju, wychowania i nauczania - uczenia się;
- nabyło umiejętność przeprowadzenia diagnozy psychopedagogicznej podopiecznych;
- pogłębiło wiedzę dotyczącą organizacji i zasad udzielania pomocy pedagogicznej dzieciom i młodzieży;
- zdobyło wiedzę na temat aspektów funkcjonowania jednostki w sytuacji kryzysu sytuacyjnego, rozwojowego, egzystencjonalnego i środowiskowego.

Uczestnicy nabyli umiejętności oraz kompetencje społeczne takie jak:

- dobieranie i wykorzystywanie odpowiednich metod i technik oddziaływania pedagogicznego;
- umiejętności diagnostyczne oraz analityczne pozwalające na rozpoznawanie mocnych i słabych stron wychowanka;
- projektowanie zadania wieloprofilowego wspomaganie rozwoju dziecka;
- sprawne posługiwanie się wybranymi ujęciami teoretycznymi w celu analizowania podejmowanych działań praktycznych, szczególnie w zakresie pomocy rodzinie;
- dobieranie najwłaściwszych metod pracy z daną rodziną na podstawie rozpoznania jej potrzeb;
- przekonanie o potrzebie współpracy w zakresie profilaktyki i interwencji kryzysowej z różnymi formami pomocy społecznej i jest przygotowany do jej podejmowania.

W okresie sprawozdawczym Ministerstwo Edukacji Narodowej nie współpracowało przy prowadzeniu ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania w okresie od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia 2017 r. nie prowadził ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych, dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Warto jednak wskazać, na poniższe działania Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania w roku 2017, które miały na celu zapobieganie zjawisku przemocy w rodzinie:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania wystąpił do Prezesa GUS i poinformował, że w związku z art. 11 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r.¹². konieczne nadal pozostaje podjęcie działań w zakresie:

1) Gromadzenia i analizy danych statystycznych, w odpowiednim podziale i w regularnych odstępach czasu, dotyczących przypadków wszystkich form przemocy domowej i przemocy wobec kobiet objętych zakresem Konwencji.

2) Wspierania badań dotyczących wszystkich form przemocy objętych zakresem Konwencji

w celu poznania ich przyczyn i skutków, częstości występowania oraz karalności, a także skuteczności działań podejmowanych w celu wykonania Konwencji.

¹² Dz. U. z 2015 r. poz. 961.

- 3) Podjęcia starań w celu przeprowadzania badań ludności, w regularnych odstępach czasu, by oceniać skalę i tendencje w stosowaniu wszystkich form przemocy objętych zakresem Konwencji.
- 4) Przekazywania grupie GREVIO informacji o ww. danych w celu wspierania współpracy międzynarodowej oraz umożliwienia analizy porównawczej na szczeblu międzynarodowym.

Pełnomocnik mając świadomość konieczności współpracy międzyresortowej w celu pozyskania istotnych danych statystycznych dotyczących równego traktowania zaproponował zorganizowanie spotkania przedstawicieli Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania z przedstawicielami Prezesa GUS oraz przedstawicielami właściwych organów administracji rządowej, w szczególności: Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Obrony Narodowej, Prokuratury Generalnej oraz Komendy Głównej Policji. Celem spotkania byłoby rozważenie możliwości pozyskania istotnych danych statystycznych dotyczących grup dyskryminowanych z badań statystycznych, które zostały zaplanowane w projekcie programu badań statystycznych statystyki publicznej na 2017 r., a także rozważenie możliwości opracowania pozyskiwanych już przez GUS i resorty danych według przekrojów społeczno-demograficznych, oczekiwanych przez Pełnomocnika.

W odpowiedzi Prezes GUS poinformował, że GUS nie prowadzi własnych badań z zakresu przemocy domowej i przemocy wobec kobiet. Dane dotyczące przestępstw GUS pozyskuje z zewnętrznych systemów informacyjnych m.in. z Policji oraz MSWiA. Jednocześnie Prezes GUS zadeklarował współpracę w zakresie gromadzenia i publikowania danych dotyczących wskazanych obszarów badawczych i przychylił się do propozycji spotkania przedstawicieli zainteresowanych problematyką oraz dysponujących stosownymi informacjami lub możliwościami ich pozyskania. Prezes GUS zaznaczył, że jednym z tematów, który wymaga przedyskutowania jest kwestia występującej rozbieżności definicji niektórych przestępstw, która uniemożliwia prezentowanie tożsamyh danych przez różne instytucje. Opracowanie, przez ekspertów z dziedziny prawa, dla konkretnego pojęcia prawnego definicji, która wskaże, jakie artykuły Kodeksu karnego odnoszą się do tego pojęcia, wykluczyłoby wątpliwości przy publikowaniu danych dotyczących danego przestępstwa przez różne podmioty. Przyczyni się to również do poprawy współpracy z organizacjami oraz instytucjami międzynarodowymi w zakresie przekazywanych danych krajowych.

W związku z faktem, iż obecnie przyjęta w polskim ustawodawstwie definicja przemocy w rodzinie nie obejmuje swoim zakresem przemocy ekonomicznej oraz relacji osób, które już nie pozostają w stałym związku lub małżeństwie i nie mieszkają razem, a mimo to nadal dochodzi pomiędzy nimi do aktów przemocy, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania zwrócił się do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z prośbą o informację, na jakim etapie znajdują się prace prowadzone przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zmierzające do dokonania zmian w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W swoim wystąpieniu nawiązał do wcześniejszej korespondencji z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w której zapowiadano wprowadzenie zmian w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i dodatkowo zwrócił się z prośbą o włączenie przemocy ekonomicznej w zakres nowej definicji przemocy w rodzinie.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania dwukrotnie zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o rozważenie przeprowadzenia zmian legislacyjnych w części szczególnej Kodeksu karnego mających na celu zaostrzenie odpowiedzialności za przestępstwa popełnione na tle seksualnym. W swoim wystąpieniu Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania podkreślił, że przestępstwa popełnione na tle seksualnym należą do tych przestępstw, które dotyczą najbardziej wrażliwej sfery życia każdego człowieka. Przestępstwa te charakteryzuje wysoki stopień szkodliwości społecznej, co wyrażać się powinno przede wszystkim w surowości kar przewidzianych przez ustawodawcę dla ich sprawców. Dodatkowo Pełnomocnik zwrócił uwagę na problem wtórnej wiktymizacji ofiar przestępstw seksualnych, na którą wpływa czas, jaki upływa pomiędzy złożeniem zawiadomienia, a przesłuchaniem pokrzywdzonego przez sąd.

Działania w zakresie prowadzenia ogólnopolskich i lokalnych kampanii społecznych prowadziły również samorządy województwa, powiaty i gminy. **łącznie przeprowadzono 1025 kampanii społecznych, w tym 17 samorządowych, 196 powiatowych i 812 gminnych.**

Przykłady „Dobrych praktyk” w zakresie realizacji działania 1.2.1. prowadzonych w samorządach lokalnych.

Problemy przemocy w rodzinie i potrzeba niesienia pomocy osobom doznającym przemocy są na tyle ważne, że konieczne jest kompleksowe podejmowanie działań, współpraca oraz właściwy przepływ informacji pomiędzy różnymi instytucjami i organizacjami działającymi w tym obszarze. Żeby tak się stało, należy realizować lokalne programy dotyczące tego zjawiska. Programy oferujące nie tylko łatwo dostępne i szerokie poradnictwo ale też konkretną długofalową pomoc, poczynając od diagnozy problemu i rzetelnej informacji poprzez wsparcie terapeutyczne aż do interwencji ochrony osoby poszkodowanej. Program taki powinien propagować właściwe wzorce zachowań w rodzinie, edukować lokalną społeczność i podnosić wiedzę z zakresu przemocy, przełamywać stereotypy, jakie narosły wokół tego zjawiska. Poniżej przykłady „dobrych praktyk” ze wszystkich województw

Województwo Dolnośląskie

W Lwówku Śląskim funkcjonujący przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Lwówku Śląskim Punkt Interwencji Kryzysowej zapewnia profesjonalną pomoc interwencyjną, psychologiczną, prawną i specjalistyczną ofiarom przemocy. W ramach współpracy z Zespołem Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych – nagrano filmik edukacyjny „Mity i stereotypy dotyczące przemocy”, który został zaprezentowany podczas konferencji i przyczynił się do zwiększenia świadomości na temat zjawiska przemocy w rodzinie także wśród uczniów szkoły i ich rodziców.

Dodatkowo Zespół Interdyscyplinarny zakupił narkotesty na ślinę „Multitwist” dla członków grup roboczych do wykorzystania w uzasadnionych przypadkach, podczas wspólnych działań (zazwyczaj interwencyjnych) prowadzonych przez policjanta i pracownika socjalnego.

Województwo Kujawsko – Pomorskie

W celu podniesienia efektywności podejmowanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie miasto **Włocławek** realizowało działania w oparciu o otrzymanie dotacji w ramach Programu Ośłonowego „*Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie*” – edycja 2017. Ciekawą inicjatywą było wizytowanie rodzin z grup ryzyka występowania przemocy w rodzinie pod nazwą **pa – TROLKI POMAGAJĄ**: Działanie polegało na wizytowaniu rodzin z grup ryzyka występowania przemocy w rodzinie. Środowiska zostały wytypowane przez pracowników socjalnych, asystentów rodziny oraz kuratorów zawodowych. Wizyty realizowano w wybrane dni weekendu rozumianego jako czas od piątku do niedzieli w godzinach 17.00 – 21.00. Z każdej wizyty pa-Trolki sporządzały protokół i udzielały informacji zwrotnej do specjalistów zgłaszających rodziny. Natomiast w przypadku konieczności podjęcia działań interwencyjnych w trakcie wizyt w środowiskach – zawiadamiano Policję, a w razie konieczności – informowano Sąd Opiekuńczy o dokonanych ustaleniach. Patrole były prowadzone dwuosobowo, w składzie asystent rodziny i pracownik socjalny. Działania poprzedziło skierowanie do Komendy Miejskiej Policji pisemnej informacji o planowanych działaniach i skoordynowano pracę w ten sposób, że dyżurujący patrol każdorazowo zawiadamiał telefonicznie dyżurnego KMP o rozpoczęciu i zakończeniu działań w terenie. Prowadzone działania pozwoliły wesprzeć 357 środowisk.

Województwo Lubelskie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nałęczowie od lipca 2014 r. nawiązał współpracę ze Stowarzyszeniem Równych Szans BONA FIDES z siedzibą w Lublinie, w ramach której cyklicznie realizowano inicjatywę **Mobilnego Centrum Pomocy Interdyscyplinarnej**. Dzięki nawiązanej współpracy dla mieszkańców gminy Nałęczów cyklicznie organizowano bezpłatną pomoc psychologiczną i prawną. Wsparcie kierowane jest do osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz członków ich rodzin, a także osób doświadczających przemocy w rodzinie. Celem tej inicjatywy jest niesienie pomocy osobom potrzebującym oraz zwiększenie dostępu do specjalistycznej pomocy. Poprzez te działania Ośrodek chce również zwiększyć skuteczność pomocy i budować świadomość w zakresie możliwości radzenia sobie w trudnych sytuacjach związanych z przestępczością i przemocą w rodzinie. Koszt wynagrodzenia specjalistów w całości sfinansowany był ze środków funduszy pomocy osobom poszkodowanym przestępstwem oraz członków ich rodzin przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

Województwo Lubuskie

Ciekawą i godną upowszechnienia praktyką w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest miasto **Zielona Góra**. Na upowszechnianie zasługuje wsparcie rodzin z problemem przemocy lub nią zagrożonych, ze strony asystenta rodziny. W Zielonej Górze, prawie co piąta rodzina objęta wsparciem asystenta, była dotknięta zjawiskiem przemocy w rodzinie. Taka forma wsparcia nie tylko zapobiega pogłębianiu się występowaniu problemu, ale też podnosi poziom wiedzy i świadomości rodzin. Docenić również warto wszechstronny rozwój kadry, która realizuje te zadania w różnych instytucjach. Odnotowano udział w szkoleniach, konferencjach i warsztatach tematycznych łącznie 633 osób. Osoby te miały również możliwość udziału w superwizjach zewnętrznych i grupach ewaluacyjnych.

Województwo Łódzkie

Działania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie są realizowane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w **Łasku**. Oferta skierowana jest do osób stosujących przemoc jak i do osób doznających przemocy w rodzinie. Zgodnie z założeniami przyjętymi w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w 2017 r. od lutego do listopada 2017 r. przeprowadzono program dla osób doświadczających przemocy. Osoby zgłaszały się do programu dobrowolnie, często były kierowane przez pracowników socjalnych MGOPS w Łasku. Przeprowadzono łącznie 75 godzin, podzielonych na bloki tematyczne obejmujące 3 godzinne spotkania. Realizacja programu odbywała się w systemie półotwartym - dołączały dodatkowe osoby w trakcie realizacji programu za zgodą wszystkich uczestników. Osoby dołączające się w trakcie trwania cyklu uzupełniały wiedzę, którą już zdobyli pozostali uczestnicy. Pomogły w tym indywidualne konsultacje. Podstawowym celem działań grupy było odbudowanie poczucia własnej wartości i nabycie umiejętności potrzebnych w procesie zmiany. Intencją programu było uwolnienie osoby krzywdzonej z odpowiedzialności za przemoc stosowaną wobec niej. Osoba stosująca przemoc ponosi wyłączną odpowiedzialność za swoje zachowanie. Realizacja tego celu osiągnięta była przez spotkania grupowe mające na celu psychoedukację i wzajemne wsparcie. Zwiększało to świadomość i korygowało zachowania i postawy uczestników grupy. Uzupełnieniem spotkań grupowych były konsultacje indywidualne i udzielanie indywidualnej pomocy psychologicznej. Spotkania indywidualne przewidziane były zwłaszcza dla osób zaczynających swój udział w projekcie oraz dla tych, które odczuwały przejściowe kryzysy i potrzebowały indywidualnego wsparcia.

Województwo Małopolskie

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w **Kętach** realizuje działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wprowadzając nowe, innowacyjne formy pracy z rodzinami uwikłanymi w przemoc domową. W 2008 roku w strukturach ośrodka został utworzony Dział Wspierania Rodziny.

Na terenie Gminy Kęty istnieje dobrze rozwinięta baza instytucji i organizacji pozarządowych, współpracujących na rzecz rodzin w kryzysie. Lokalna Koalicja na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie aktywnie współpracuje w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego.

Pracownicy działu profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz Klubu Integracji Społecznej opracowali dwa projekty socjalne. W ramach projektu „Postaw na rodzinę” wykonano prace adaptacyjne ogrodu i zorganizowano imprezę plenerową dla rodzin, podczas której odbyło się „Ognisko integracyjne” o charakterze międzypokoleniowym. Projekt zakładał integrację rodzin, proponował nowe innowacyjne formy spędzania wolnego czasu w gronie najbliższych członków rodziny. Rodzice w przyjaznej atmosferze brali udział w grach i zabawach, zajęciach o charakterze profilaktycznym, których uwieńczeniem było wspólne pieczenie kiełbasek oraz poczęstunek i bufet kawowy. Realizacja projektu odbywała się przy aktywnej współpracy Działu profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Klubu Integracji Społecznej, Zespołu Asysty Rodzinnej, Świetlicy Środowiskowej, Stowarzyszenia Integracji Społecznej „Remont”, harcerzy z Hufca Kęty i policji. Drugi projekt „Warsztaty mocy” skierowany był do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, problemami przemocy w rodzinie i uzależnieniami. W ramach projektu zrealizowano cykl warsztatów m.in. warsztat kulinarny, kosmetyczny, fryzjerski, kreacji ubioru, biżuterii, autoprezentacji, zdrowego odżywiania. Celem warsztatów było wzmocnienie poczucia własnej wartości u kobiet uwikłanych w przemoc domową oraz zagrożonych uzależnieniami. Podczas warsztatów uczestniczki nabywały umiejętności wykorzystywania własnych zasobów i możliwości w celu przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych. Stałym elementem edukacji oraz profilaktyki skierowanej dla osób dorosłych jest cykl zajęć w ramach „Akademii rodzica”. Realizacja tego działania sprzyja wzmocnieniu relacji rodzic – dziecko, ma również na celu wyposażenie rodziców i opiekunów prawnych we właściwe narzędzia oraz umiejętności i kompetencje, przekładające się na budowanie atmosfery zaufania i bezpieczeństwa w rodzinie.

Nowym działaniem, obecnie wdrażanym przez Dział Wspierania Rodziny jest „Akademia” dla dzieci i młodzieży z terenu sołectw gminy Kęty oraz dzieci ze Świetlicy Środowiskowej w Kętach pod hasłem „Poznajemy świat poznajemy ciekawych ludzi”. Zaproszeni goście przedstawią młodym ludziom swoje hobby, zainteresowania, pasje, tym samym zapoznają uczestników „Akademii” z nowymi kreatywnymi formami spędzania wolnego czasu, zachęcą do realizowania marzeń oraz ukrytych pragnień. Planowane są również zajęcia sensoryczno-plastyczne dla dzieci, a podczas warsztatów proponowane będą zabawy stymulujące zmysły, rozwijające motorykę oraz koordynację wzrokowo-ruchową.

Województwo Mazowieckie

Gmina **Rząśnik** jest gminą wiejską położoną w powiecie wyszkowskim. Gmina w 2017 r. zrealizowała projekt pn. „Świadomi i Otwarci” współfinansowany przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, który zwiększył jakość i dostępność usług świadczonych na rzecz osób zagrożonych i doznających przemocy w rodzinie. W ramach projektu uruchomiono e-mailowe porady i konsultacje dotyczące przeciwdziałania przemocy domowej. Porady udzielane były przez pracowników GOPS i miały charakter informacyjny. Utworzona została grupa wsparcia dla osób doznających przemocy, mająca na celu zwiększenie świadomości o przysługujących prawach, wzrost poczucia własnej wartości i kompetencji społecznych osób doświadczających przemocy domowej.

Odbyły się 4 warsztaty dla rodziców z zakresu budowania prawidłowych relacji, zajęcia rozwijające umiejętności opiekuńczo-wychowawcze i podniesienie świadomości z zakresu funkcjonowania rodziny, wdrażanie prawidłowych wzorców rodzicielskich. Zorganizowano 2 wyjazdy dla podopiecznych GOPS mające na celu integrację członków rodzin, rozmowy, otwarcie się na nawiązanie nowych kontaktów oraz alternatywne formy spędzania wolnego czasu. Dla osób zagrożonych i uwikłanych w przemoc, z tej formy spędzania wolnego czasu skorzystało łącznie 100 osób:

- a) Wyjazd do Parku linowego w Deskurowie, ognisko wspólne śpiewanie piosenek, tańce, pieczenie kiełbasek oraz konkursy i zabawy. Wystawa prac przygotowanych przez dzieci o tematyce „Ja i moja rodzina”.

- b) Wyjazd do Parku Edukacji i Rozrywki „Farma Iluzji” Trojanów, połączony z pogadanką mającą na celu zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zagrożeń płynących ze stosowania różnorodnych form przemocy oraz zapobieganie powielaniu złych wzorców rodzinnych na rzecz wdrażania prawidłowych metod wychowawczych i postaw rodzicielskich.

W ramach współpracy ze Stowarzyszeniem Tradycyjnie Nowoczesnych dla Wsi, GOPS w Rzęśniku uczestniczył w projekcie : „Akademia Mądrego Życia”, w ramach którego organizowane były zajęcia wakacyjne dla dzieci i młodzieży, w tym z rodzin zagrożonych i doświadczających przemocy. GOPS w Rzęśniku uczestniczył w projekcie "Społeczna od-nowa", a w ramach jego realizacji podopieczni ośrodka mieli możliwość udziału w warsztatach aktywizująco-motywacyjnych, warsztatach z doradztwa zawodowego, skorzystania z pomocy specjalisty: terapeuty, psychologa, socjoterapeuty. W ramach współpracy z Towarzystwem Teatralnym Kurtyna z Nadarzyna, GOPS w Rzęśniku uczestniczył w projekcie „Kuźnia kreatywności”, w ramach którego młodzież z rodzin dotkniętych problemem uzależnienia oraz przemocy z terenu gminy Rzęśnik uczestniczyła w zajęciach z zakresu kształtowania umiejętności społecznych, warsztatach sportowych, plastycznych i filmowych oraz zajęciach socjologicznych i tanecznych. W sumie odbyło się 19 spotkań. Dodatkowymi atrakcjami był wyjazd na spektakl w Teatrze Rampa w Warszawie, dwudniowa wycieczka do Baranowa Sandomierskiego, w ramach której uczestnicy zwiedzali i mieszkali w zamku, wyjazd do Warszawy na spotkanie kończące projekt. Kończącym efektem było nagranie przez uczestników krótkiego filmu.

Województwo Opolskie

W województwie opolskim na uwagę zasługują projekty realizowane w 2017 r. przez miasto **Opole** (miasto na prawach powiatu). Funkcjonujący na terenie miasta Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy podejmował następujące działania (wykraczające poza zakres zadań przypisanych jednostce do wykonania) w ramach przeciwdziałania przemocy w rodzinie. SOW prowadził działania informacyjno-edukacyjne na łamach lokalnych mediów z zakresu przemocy w rodzinie (NTO, TVP). Współpraca z mediami trwa od początku istnienia SOW, a owocem tej współpracy było m.in.: nakręcenie serii filmów o tematyce przemocy w rodzinie pt. *Ukryte prawdy* oraz opracowanie i udostępnienie: publikacji pt. *Razem czy osobno, Sprawca czy Ofiara* ; artykułów i audycji o tematyce przeciwdziałania przemocy. Ponadto SOW realizuje program pn. *Wszystko jest trudne zanim stanie się proste* - który kierowany jest do mieszkańców SOW i dotyczy podnoszenia motywacji i samooceny tych osób. Opolski SOW realizuje we współpracy z Uniwersytetem Opolskim projekt w ramach, którego włącza się studentów do pracy z dziećmi mieszkających w SOW (pomoc w nauce, gry i zabawy, organizowanie czasu wolnego). Realizuje projekt socjalny – aktywizacja ruchowa i integracja seniorów z klientami SOW.

Województwo Podkarpackie

Na terenie Gminy Miejskiej **Mielec** MOPS w ramach Ogólnopolskiego Tygodnia Ochrony Ofiar Przystępstw uruchomił w dniach 20-24 lutego 2017 r. akcję „*OTWARTE DRZWI*” w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Mielcu. Akcja adresowana była do osób uwikłanych w przemoc w rodzinie, świadków przemocy, osób posiadających wiedzę o przypadkach występowania przemocy w rodzinie, wszystkich zainteresowanych problemem mieszkańców miasta Mielca. W ramach akcji specjaliści MOPS w Mielcu pełnili popołudniowe dyżury dla osób zainteresowanych, którzy mogli skorzystać z konsultacji. W akcję włączyła się również KPP w Mielcu. Akcja miała na celu zapewnienie mieszkańcom miasta Mielca specjalistycznego poradnictwa w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w dodatkowych godzinach pracy instytucji. W ramach akcji od poniedziałku do piątku osoby zainteresowane mogły skorzystać z konsultacji specjalistów posiadających kompetencje i doświadczenie zawodowe w pracy na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. Na potrzeby realizacji projektu zostały uruchomione dodatkowe godziny pracy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Mielcu w celu zwiększenia możliwości skorzystania z pomocy osobom, które z różnych przyczyn nie mogą skorzystać w standardowych godzinach pracy instytucji. Wszystkim zgłaszającym się

udzielane były kompleksowe informacje w zakresie m.in.: praw przysługujących osobom doświadczającym przemocy domowej, możliwości uzyskania różnych form specjalistycznej pomocy, zgodnie z obowiązującym prawem i kompetencjami instytucji realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz sposobów i możliwości działań, jakie w konkretnym przypadku można podjąć w celu zatrzymania przemocy w rodzinie. Ponadto, w okresie realizacji projektu porad osobom zainteresowanym udzielał komornik (dyżury w godzinach pracy MOPS w Mielcu). W rozpowszechnienie wiedzy o akcji zaangażowały się lokalne media: radio „LELIVA” ,RDN Małopolska, tygodnik „Korso”, portal hej. Mielec, strona Czyliwiesz.pl. Również przedszkola miejskie włączały się w ogólnopolskie kampanie społeczne, takie jak „Chronimy dzieci” (kampania organizowana przez Fundację „Dzieci niczyje”), Kampania Społeczna Rzecznika Praw Dziecka – Widzisz Przemoc - Reaguj (rozwiązanie plakatów w placówkach).

MOPS w Mielcu zorganizował „Wakacyjny Klub Mam” - cykl spotkań edukacyjno-wspierających dla rodziców z dziećmi. Zajęcia prowadzone były przez wolontariuszy, przedstawicieli mieleckich instytucji oraz pracowników MOPS. Dla dzieci zorganizowano gry i zabawy animowane przez wolontariuszy uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z Mielca. Zajęcia odbywały się raz w tygodniu w okresie letnim. Warsztaty miały na celu rozwój kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, promocję zdrowego stylu życia, umożliwienie wspólnego spędzania czasu wolnego, zwiększenie dostępności i efektywności działań edukacyjnych dla osób, którym opieka nad dziećmi uniemożliwia udział w innych szkoleniach.

Województwo Podlaskie

Pracownicy socjalni w gminie **Kołaki Kościelne** wraz z przedstawicielami Policji monitorowali środowiska rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”. Osoby, co do których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie pouczano o konsekwencjach prawnych stosowania przemocy, kierowano wnioski do GKPirPA o wszczęcie postępowania w przedmiocie uzależnienia od alkoholu wobec osób nadużywających alkoholu, motywowano te osoby do podejmowania leczenia odwykowego, udzielano informacji na temat programów korekcyjno-edukacyjnych. Na terenie placówki oświatowej odbyły się dwa koncerty profilaktyczne grupy Wyrwani z Niewoli, których celem było ukazanie dzieciom i młodzieży szkolnej świata bez narkotyków, alkoholu, przemocy i pornografii; ponadto odbyły się pogadanki przeprowadzone przez funkcjonariuszy Policji na temat: „Odpowiedzialność prawna nieletnich i cyberprzemoc, w tym: sposoby bezpiecznego korzystania z internetu, zagrożenia płynące z sieci”, „Bezpieczeństwo w sieci” oraz z psychologiem i pedagogiem - „Jak radzić sobie z negatywnymi emocjami, zapobieganie agresji”. Zorganizowano konkurs plastyczny „ŹRÓDŁO RODZINNEJ MOCY to ŚWIĘTA BEZ PRZEMOCY” kierowany do uczniów klas gimnazjalnych i szkół podstawowych z terenu Gminy, którego celem było zwiększenie świadomości w zakresie wiedzy o przemocy w rodzinie obejmujące wszelkie odmiany złego traktowania tych członków rodziny, którzy nie są w stanie skutecznie się bronić oraz promowanie właściwych relacji w rodzinie.

Województwo Pomorskie

Gmina Miejska **Starogard Gdański** od lat realizowała wiele działań na rzecz budowania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie poczynawszy od utworzenia Punktu Interwencji Kryzysowej, który obecnie prowadzi Fundacja Dajmy Dzieciom Siłę, Centrum Zdrowia Psychicznego i Leczenia Uzależnień z ofertą pomocy psychologicznej, terapeutycznej, medycznej i prawnej oraz Niebieskim Pokojem, który wiele lat był jedynym w powiecie wykorzystywanym przez organy wymiaru sprawiedliwości. W 2017 r. na terenie miasta rozpoczęło działalność Centrum Pomocy Dzieciom Fundacji Dajmy Dzieciom Siłę, w którym funkcjonuje najnowocześniejszy i intensywnie wykorzystywany przez organa ścigania, Pokój Przysłuchań w postępowaniach sądowych z udziałem dzieci i młodzieży. MOPS w Starogardzie Gdańskim, w ramach Programu Ośłonowego „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie” edycja 2017 r. Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej realizował projekt w ramach priorytetu IV. - zintensyfikowanie pomocy dla dzieci i

młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie, pod nazwą „WYSTARCZY CHCIEĆ - RAZEM przeciwko krzywdzeniu dziecka”. Projekt pozwolił na wprowadzenie nowych form i metod wsparcia środowiskowego dla dzieci i młodzieży zagrożonej lub dotkniętej przemocą w rodzinie w Starogardzie Gdańskim. RAZEM dla dziecka - to utworzenie i powierzenie funkcji „Ambasadora dziecka” wyspecjalizowanemu, specjalnie przygotowanemu asystentowi rodziny, który asystował dziecku w trakcie przeprowadzania niezbędnych czynności związanych z np. weryfikowaniem podejrzeń doświadczania przemocy, budowaniem strategii pomocy wraz ze specjalistami, w tym pracownikami socjalnymi, udzielaniem pomocy, występowaniem przed policją, sądami, organami administracji. Ambasador dziecka był nie tylko asystentem rodziny, stał się kimś więcej, kimś szczególnym, kimś kto nie jest postrzegany jako urzędnik na etacie. Ambasador dziecka był „spinaczem” dla różnych instytucji podejmujących działania wobec konkretnego dziecka i konkretnej rodziny. Stał się osobą zaufaną dla dziecka – powiernikiem, przewodnikiem, doradcą, przyjacielem. Działał w zgodzie z prawem, ale czasami niekonwencjonalnie. Funkcja „Ambasadora dziecka” powierzona asystentowi rodziny zapewniła działaniom MOPS profesjonalizm połączony z optymalizowaniem współpracy z innymi organizacjami i służbami działającymi na rzecz dziecka w Starogardzie Gdańskim. Dzieci objęte wsparciem Ambasadora dziecka uczestniczyły również w zajęciach z psychologiem, pedagogiem – spotkania grupowe i indywidualne, ukierunkowane na trening kompetencji interpersonalnych, podniesienie samooceny, budowanie/odbudowanie wiary we własne możliwości, uzyskanie świadomości własnych zachowań agresywnych, nabycie podstawowych umiejętności interpersonalnych, umiejętności służących rozwiązywaniu konfliktów, doradztwo, pogadanki.

Województwo Śląskie

W województwie śląskim gminą, która kompleksowo realizuje działania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wykorzystując innowacyjne metody w tym zakresie, jest miasto **Czeladź**. Wydział Edukacji i Polityki Społecznej Urzędu Miejskiego w Czeladzi rozpoczął wprowadzanie działań, mających na celu zwiększenie zaangażowania gminy w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przy współpracy oraz zaangażowaniu jednostek i podmiotów funkcjonujących na terenie Miasta, ze szczególnym uwzględnieniem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Czeladzi oraz Stowarzyszenia „*Moc Wsparcia*”. Wynikiem prowadzonych działań było stworzenie kompleksowego systemu, ochrony małych dzieci przed krzywdzeniem, w ramach którego nawiązano i skonsolidowano relacje z instytucjami działającymi lokalnie, tworząc zręby Lokalnego Systemu Profilaktyki Krzywdzenia Małych Dzieci. W ramach powyższej współpracy zainicjowana została Czeladzka Akademia Rodzica, która w ramach swoich działań wspierała rodziców małych dzieci w sytuacjach trudnych wychowawczo. Ponadto, Gmina wraz ze Stowarzyszeniem „*Moc Wsparcia*” w ramach dotacji z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, realizowała lokalną kampanię zwiększającą świadomość mieszkańców Miasta i specjalistów w zakresie problemu krzywdzenia dzieci. W ramach Kampanii zaprezentowano pierwszą w Polsce animowaną produkcję skierowaną do rodziców małych dzieci „*Wielka Moc*”, mówiącą o roli bezpiecznej więzi w rozwoju dziecka oraz przeprowadzono trening relacji przywiązaniowej dla rodziców małych dzieci (0-3 lat) w oparciu o autorski program Stowarzyszenia „*Moc Wsparcia*”. Ponadto, na podkreślenie zasługuje fakt, że za podejmowane inicjatywy profilaktyczne i edukacyjne na rzecz rodzin Gmina Czeladź, zgodnie z uchwałą Zarządu Województwa Śląskiego, otrzymała tytuł „*Gmina przyjazna rodzinie 2017*”.

Województwo Świętokrzyskie

Jedną z wiodących jednostek samorządu gminnego pod względem przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa świętokrzyskiego jest Miasto i Gmina **Jędrzejów**. Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie gminy realizuje Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Główne działania skupiają się na budowaniu mocnego, lokalnego systemu współpracy międzyinstytucjonalnej oraz innowacyjnych działaniach. Dzięki uczestnictwu w wielu projektach realizowanych przy wsparciu MSWiA oraz MRPiPS, samorząd wygospodarował stałą pulę środków

finansowych z budżetu gminy przeznaczoną na działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

W 2017 r. zorganizowano dla zespołów interdyscyplinarnych województwa świętokrzyskiego Seminarium, na którym zaprezentowały się zespoły z różnych miast, odbyła się prelekcja na temat perspektyw rozwoju zespołów i wymiana doświadczeń. Kulminacyjnym punktem było wystąpienie osób które doświadczały przemocy i skorzystały z Jędrzejowskiego systemu wsparcia. Ośrodek kładzie duży nacisk na edukację przedstawicieli 30 lokalnych instytucji, współpracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy. W ciągu czterech lat 20 osób z różnych instytucji (OPS, PCPR, Sąd, Policja, Oświata, Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień) uzyskało tytuł specjalisty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Warszawie. Od 10 lat ośrodek organizuje dwudniowe szkolenia wyjazdowe dla Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz przedstawicieli instytucji ściśle współpracujących na co dzień (24 instytucje), które poza merytorycznym mają wymiar integracyjny. Od 5 lat Ośrodek organizuje warsztaty kompetencji wychowawczych dla rodziców uczniów z 21 placówek oświatowych (300 osób). Kolejnym niestandardowym działaniem Ośrodka było zredagowanie i publikacja własnych poradników: *Niebieski poradnik dla grup roboczych*, *Poradnik dla osób doświadczających przemocy i lokalnej społeczności*, *Poradnik dla pracowników ochrony zdrowia „Lekarzu reaguj na przemoc”*, kalendarzy, *List otwarty do rodziców* (wszystkich (około 7 000 sztuk). Zredagowano także ulotki i plakaty z planem bezpieczeństwa dla osób doświadczających przemocy oraz informacjami na temat lokalnego systemu wsparcia (15 000 sztuk). Od 2006 r. ukazują się artykuły w lokalnej prasie i prasie specjalistycznej o systemie wsparcia, problemie przemocy w rodzinie.

Województwo Warmińsko – Mazurskie

Od dnia 1 stycznia 2017 r. gmina **Wydminy** realizuje projekt społeczny „Punkt Konsultacyjny ds. Przemocy w Rodzinie w Wydminach”. Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem projektu jest udzielenie wsparcia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie oraz osobom stosującym przemoc w rodzinie, mieszkańcom gminy Wydminy, poprzez działania ww. Punktu. Usługi są świadczone bezpłatnie. Utworzona została specjalna strona internetowa Punktu zawierająca m.in. porady, podstawy prawne, linki do stron www, na których znajduje się pomoc dla ofiar i sprawców przemocy w rodzinie. Ponadto zakupiony został info-kiosk zintegrowany informatycznie ze stroną ww. Punktu, dzięki czemu klienci mogą w sposób anonimowy korzystać ze źródeł informacji.

W ramach wzmocnienia więzi rodzinnych podjęto działania polegające na organizowaniu warsztatów podnoszących wiedzę oraz zmierzających do kształtowaniu pozytywnych postaw wśród klientów. Celem warsztatów jest wzmocnienie więzi rodzinnych i poprawa komunikacji między jej członkami oraz podniesienie poziomu umiejętności wychowawczych rodziców w zakresie okazywania miłości, bycia konsekwentnym i umiejętności stawiania granic. Do tej pory z usług Punktów skorzystało ponad 80 osób – mieszkańców gminy Wydminy. Proponowane formy wsparcia wynikające z Indywidualnych Planów Działań oraz pracy zespołu specjalistów, spowodowały poprawę w funkcjonowaniu psychospołecznym uczestników projektu. Zmianie uległy relacje rodzinne oraz styl życia i niezależność ekonomiczna. Monitorowanie środowiska i istniejąca infrastruktura pomocowa przyczyniła się do zmiany postawy poszczególnych osób w tym poprawy ich samooceny. 11 rodzin zostało objętych współpracą z asystentem rodziny. 9 osób skorzystało z możliwości doskonalenia zawodowego, poprzez uczestnictwo w Klubie Integracji Społecznej w Wydminach, a 1 osoba skorzystała z oferty Centrum Integracji Społecznej w Giżycku. Efektem działań podejmowanych przez Punkt jest odbycie przez 2 osoby terapii w Ośrodku Terapii Uzależnień w Starych Juchach. Wzmocnienie wiary we własne możliwości spowodowało podjęcie pracy zawodowej przez 3 osoby. Jedna z uczestniczek dzięki uzyskanemu wsparciu i pracy zespołu specjalistów odzyskała pełnię praw rodzicielskich nad trójką małoletnich dzieci oraz otrzymała mieszkanie socjalne z zasobów własnych

gminy. W stosunku do dziesięciu osób wystąpiono z wnioskiem do Prokuratury Rejonowej w Giżycku w związku podejrzeniem stosowania przez nich przemocy wobec najbliższej rodziny, pięcioro sprawców zostało skazanych prawomocnym wyrokiem. Jeden uczestnik projektu został umieszczony w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym.

Województwo Wielkopolskie

Gmina **Śrem** co roku realizuje wielowymiarowe działania skierowane na profilaktykę przemocy w rodzinie. Głównym zadaniem Zespołu jest koordynowanie działań podejmowanych przez podmioty realizujących procedurę „Niebieskie Karty” oraz działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w tym podejmowanie inicjatyw w środowisku dotkniętym problemem przemocy, a także promowanie postaw i działań antyprzemocowych. Zespół Interdyscyplinarny w 2017 r. realizował kampanie o zasięgu ogólnopolskim oraz projekt z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W 2017 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w Śremie przyłączył się do udziału dwu kampaniach międzynarodowych: 19 Dni Przeciwko Przemocy i Krzywdzeniu Dzieci i Młodzieży i 16 Dni Akcji Przeciwko Przemocy ze Względu na Płeć. Dodatkowo gmina realizowała działań w ramach projektu „Profilaktyka ma znaczenie- wielowymiarowe działania gminy Śrem w zakresie zapobiegania przemocy w rodzinie”. Celem projektu było zwiększenie i poprawa jakości działań zapobiegających przemocy w rodzinie kierowanych do mieszkańców gminy Śrem. Działania kierowane do dzieci, młodzieży, rodziców wychowujących dzieci i oczekujących na urodzenie dziecka, a także do specjalistów pracujących w zakresie przeciwdziałania przemocy. W ramach projektu przeprowadzono następujące działania: opracowano Gminny Program Profilaktyki Krzywdzenia Małych Dzieci, który posłuży specjalistom działającym w lokalnym systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W ramach opracowanego programu został ustalony odsetek rodzin z dziećmi zagrożonych przemocą, a także diagnoza tzw. „grup ryzyka”. W celu sporządzenia Programu został powołany zespół ekspercki, który zajął się opracowaniem dokumentu. Ponadto w jego tworzenie zaangażowano także koordynatora projektu, a także specjalistę pracy socjalnej. Opracowany program wyznacza kierunki działań dla podmiotów pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie na różnych poziomach profilaktyki. Można stwierdzić, że w Gminie Śrem zawiązano lokalną koalicję na rzecz ochrony najmłodszych mieszkańców efektem czego było podpisanie 79 porozumień partnerskich. Zorganizowano 5 spotkań edukacyjnych z zakresu profilaktyki przestępczości, bezpieczeństwa i praw dziecka adresowanych do dzieci, młodzieży, rodziców, ale także profesjonalistów. Przeprowadzono 4 spotkania dla dzieci i młodzieży, a jedno dla rodziców i specjalistów pracujących w lokalnych instytucjach. Wykłady były prowadzone przez Panią Sędzią Annę Marię Wesołowską. W spotkaniach uczestniczyli uczniowie 15 szkół funkcjonujących na terenie gminy Śrem. W sumie w spotkaniach wzięło udział 1456 osób. Następstwem współpracy podjętej z Sędzią Anną Marią Wesołowską było utworzenie „Kącików prawnych” w placówkach oświatowych na terenie miasta i na terenach wiejskich, które poprawiły dostęp dzieci i młodzieży do publikacji z zakresu profilaktyki przestępczości, bezpieczeństwa i praw dziecka. Kąciki prawne powstały w 15 placówkach oświatowych, z czego 5 stanowiły szkoły z terenów wiejskich. Ponadto opracowano Poradnik dla rodzin spodziewających się dziecka i rodziców małych dzieci, który informował o dostępnej ofercie wsparcia dla rodzin z dziećmi. Poradnik zawierał także treści dotyczące metod wychowawczych, komunikacji, a także nawiązywanie prawidłowych relacji z dziećmi. Rozpowszechniono 1000 egzemplarzy Poradnika. Realizowano specjalistyczne poradnictwo – Całodobowy Telefon Zaufania – 800 302 307. Ta forma wsparcia funkcjonuje w Ośrodku Pomocy Społecznej w Śremie od stycznia 2013r i obejmuje dwa numery, z czego jeden funkcjonuje na zasadach telefonu zaufania, a drugi pełni funkcję interwencyjną - 664 179 076 w sytuacjach zagrożenia życia i zdrowia. W ramach Działalności Specjalistycznego Poradnictwa Telefonicznego w 2017 r. zainicjowano 10 interwencji dotyczących podejrzenia występowania przemocy z czego 7 wobec dzieci.

Województwo Zachodniopomorskie

Miasto **Kołobrzeg** jest jedną z wyróżniających się gmin na terenie województwa zachodniopomorskiego pod względem działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym

prowadzenia procedury „Niebieskie Karty”, licznych kampanii społecznych i kompleksowych działań na rzecz rodzin. Realizacja zadań nałożonych przepisami ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie została dwukrotnie oceniona pozytywnie przez Wojewodę Zachodniopomorskiego. Miasto jest również laureatem konkursu zorganizowanego przez Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” oraz firmę Avon w ramach kampanii „Avon kontra Przemoc”.

Na uwagę zasługuje fakt utworzenia Centrum Spraw Społecznych, które znajduje się w centrum miasta i jest dostosowane dla osób niepełnosprawnych. Na terenie Centrum działają m.in. Urząd Miasta, Wydział Spraw Społecznych, Dział Pracy Socjalnej i Wspierania Rodziny Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia, stanowisko ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie obsługujące zespół interdyscyplinarny, stowarzyszenia, koła i związki działające na rzecz różnych grup społecznych. Tu również odbywają się posiedzenia zespołu i grup roboczych. Dzięki takiemu rozwiązaniu mieszkańcy Miasta Kołobrzeg mają ułatwiony dostęp do różnych instytucji i specjalistów pracujących na rzecz rodziny i nie muszą przemieszczać się pomiędzy różnymi lokalizacjami, aby otrzymać odpowiednią pomoc i wsparcie.

Priorytetem jest systematyczne oddziaływanie na osoby doświadczające i stosujące przemoc oraz stworzenie dla nich jak najszerszych możliwości poprawy sytuacji życiowej. Na podkreślenie zasługuje fakt, że grupy robocze spotykają się w ustalonym rytmie – w każdy wtorek i czwartek. Pozwała to na systematyczną pracę z rodzinami objętymi procedurą „Niebieskie Karty”. Opracowane zostały dokumenty, w oparciu o które pracują członkowie grup roboczych, (m.in. wzór notatki pracownika socjalnego, wzór notatki policjanta, wzór notatki jednostki oświatowej, wzór notatki przedstawiciela gminy, wzór notatki przedstawiciela ochrony zdrowia) co w zdecydowany sposób wpływa na podniesienie jakości zarówno pracy na rzecz rodzin jak i jej rzetelnego dokumentowania.

1.2.2. Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich (art. 9 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy i gminny we współpracy z kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba podjętych inicjatyw;
- liczba osób, którym udzielono informacji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach współpracy pomiędzy organami samorządu terytorialnego, a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich podjęto ogółem w Polsce **1019 inicjatyw**, w tym 688 w gminach i 331 w powiatach. **Łącznie udzielono informacji 18 799 osobom**, w tym w gminach 7 077 osobom oraz w powiatach 11 722 osobom.

Kierunki działań:

1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach

Rodzaje działań:

1.3.1. Promowanie w środkach masowego przekazu programów skierowanych do dzieci i młodzieży pozbawionych treści przemocowych

Realizatorzy zadania: Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

Wskaźniki:

- liczba programów dla dzieci i młodzieży, w których nie występuje przemoc;
- liczba programów w środkach masowego przekazu promujących pozbawione treści przemocowych programy kierowane do dzieci i młodzieży.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2017 r., na podstawie polskiej koncesji, nadawcy rozpowszechniali 667 programów radiowych i telewizyjnych, z czego 9 było skierowanych do dzieci lub młodzieży:

- 2 telewizyjne programy naziemne: TVP ABC i TV 6;
- 5 telewizyjnych programów satelitarnych: Mini Mini+, teleTOON+, Nickelodeon Polska, Bajka oraz TOP KIDS;
- 2 radiowe programy naziemne: Radio JARD II (Białystok) oraz Bayer Fm (Ełk i Suwałki).

Poza ww. programami dedykowanymi dzieciom lub młodzieży, w 2017 r. nadawanych było 250 programów radiowych i telewizyjnych o różnorodnym charakterze, które zgodnie z obowiązkami wynikającymi z koncesji, nadawały audycje dla dzieci lub młodzieży. Programy te można podzielić na:

- 40 naziemnych lub satelitarnych programów telewizyjnych z deklarowanym udziałem audycji dla dzieci i młodzieży w wymiarze kilku procent w tygodniowym czasie nadawania (poza Telewizją Puls, dla której deklaracje takie sięgały 20%);
- 34 programy telewizyjne nadawane w sieciach kablowych z deklarowanym udziałem audycji skierowanych do dzieci w wymiarze 1 – 10% czasu nadawania;
- 176, w większości naziemnych, programów radiowych z deklarowanym udziałem audycji dla dzieci i młodzieży w wymiarze 0,25-11% w tygodniowym czasie nadawania.

Ponadto, w 2017 r. na terytorium Polski dostępnych było 12 polskojęzycznych programów satelitarnych nadawanych z zagranicy o specjalizacji dziecięcej lub młodzieżowej. Programy te są koncesjonowane w innych krajach i w zakresie ochrony dzieci i młodzieży podlegają jurysdykcji tych krajów, natomiast w Polsce obowiązuje je wpis do rejestru prowadzonego przez Przewodniczącego KRRiT.

W ramach misji nadawców publicznych TVP, Polskie Radio oraz Rozgłośnie Regionalne Polskiego Radia tworzą i rozpowszechniają programy, które zgodnie z ustawą z dnia 29 grudnia 1999 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2017 r. poz. 1414 z późn. zm.) powinny służyć umacnianiu rodziny, kształtowaniu postaw prozdrowotnych oraz zwalczaniu patologii społecznych. W 2017 r. były to 4 programy Telewizji Polskiej (TVP 1, TVP 2, TVP 3 i TVP Polonia), 5 programów Polskiego Radia (Program 1, Program 2, Program 3, Program 4, Polskie Radio dla Zagranicy) oraz 17 programów Rozgłośni Regionalnych Polskiego Radia.

1.3.2. Ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie w środkach masowego przekazu.

Realizatorzy zadania: Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.

Wskaźniki:

- liczba wystąpień Przewodniczącego do nadawców wzywających do zaniechania naruszenia prawa,
- liczba wszczętych postępowań na skutek wystąpień i skarg składanych do KRRiT dotyczących emisji w mediach programów zawierających treści przemocowe.

Termin realizacji: 2014-2020.

Wszystkich nadawców podlegających polskiej jurysdykcji obowiązuje treść art. 18 ustawy o radiofonii i telewizji, który stanowi, że audycje lub inne przekazy nie mogą propagować działań sprzecznych z prawem, postaw i poglądów sprzecznych z moralnością i dobrem społecznym, nie mogą też sprzyjać zachowaniom zagrażającym zdrowiu lub bezpieczeństwu. Ponadto, zabronione jest rozpowszechnianie audycji lub innych przekazów zagrażających fizycznemu, psychicznemu lub moralnemu rozwojowi małoletnich, w szczególności zawierających treści pornograficzne lub w sposób nieuzasadniony eksponujących przemoc, a audycje lub inne przekazy, zawierające sceny lub treści mogące mieć negatywny wpływ na prawidłowy fizyczny, psychiczny lub moralny rozwój małoletnich. Inne niż te wymienione powyżej, mogą być rozpowszechniane wyłącznie w godzinach od 23.00 do 6.00 po opatrzeniu ich odpowiednim symbolem graficznym przez cały czas ich emisji telewizyjnej lub zapowiedzią słowną, informującą o zagrożeniach wynikających z treści emisji radiowej. KRRiT prowadzi regularny monitoring realizacji przez nadawców ww. obowiązków oraz rozpatruje skierowane do niej skargi, interweniując w uzasadnionych przypadkach poprzez wezwanie nadawców do zaniechania działań sprzecznych z ustawą lub poprzez nałożenie kar finansowych.

W 2017 r. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji nie podejmowała w stosunku do nadawców działań dyscyplinujących w związku ze skargami dotyczącymi tematyki przemocy w rodzinie prezentowanej w programach radiowych i telewizyjnych.

Kierunki działań:

1.4. Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych.

Rodzaje działań:

1.4.1. Opracowanie programów osłonowych oraz edukacyjnych i prowadzenie działań, dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, kobiet, osób starszych lub z niepełnosprawnościami.

Realizatorzy zadania: ministrowie właściwi do spraw: zabezpieczenia społecznego, oświaty i wychowania.

Wskaźniki:

- liczba programów osłonowych oraz edukacyjnych;
- liczba osób, w stosunku do których prowadzono działania.

Termin realizacji: 2014-2020.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej realizuje Program Osłonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

Program ten po raz pierwszy został opracowany w 2011 r., zgodnie z art. 8 pkt 6 i 7 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przedmiotem jest dofinansowanie samorządów gminnych, powiatowych i województwa w tworzeniu zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2017 r. określił cztery cele, w ramach, których mogły być dofinansowane działania:

Cel I. Rozwój działań profilaktycznych mających na celu podniesienie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie;

Cel II. Zwiększenie jakości i dostępności usług świadczonych na rzecz osób zagrożonych i doznających przemocy w rodzinie;

Cel III. Dostosowanie istniejącej infrastruktury instytucjonalnej do potrzeb osób dotkniętych przemocą w rodzinie;

Cel IV. Zintensyfikowanie pomocy dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie.

Szczegółowe działania wynikające z powyższych priorytetów, na realizację których podmioty uprawnione mogły aplikować o dofinansowanie, zawarte były w Programie Ośłonowym „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, Edycja 2017. Na Program w 2017 r. zaplanowano kwotę **3 mln zł**, a wydatkowano kwotę 2.785 tys. zł., tj. na poziomie 92,82% planu. Przyczyny niepełnego wykonania planu: Niepełne wykonanie planu wynika ze zwrotu niewykorzystanej części dotacji. W ramach Programu udzielono wsparcia **86** podmiotom, z tego: gminy – 2 204 098 zł, powiaty – 580 605 zł. Liczba osób, w stosunku do których prowadzono działania wyniosła **1 850** osób. Działania realizowane w ramach Programu skierowane były zarówno do osób i rodzin zagrożonych lub dotkniętych przemocą w rodzinie, jak i osób stosujących przemoc oraz służb realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zadania te zrealizowane zostały w oparciu o następujące założenia:

- sporządzenie diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie i diagnozy tzw. „grup ryzyka”;
- zwiększenie świadomości społecznej nt. zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie oraz poszerzenie wiedzy na temat skutków przemocy w rodzinie;
- zapobieganie powielaniu złych wzorców rodzinnych i środowiskowych oraz propagowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich;
- nabywanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych;
- opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
- rozwój działalności zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych;
- wzmocnienie kompetencji zawodowych i przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- rozwój poradnictwa specjalistycznego dla różnych kategorii ofiar;
- podniesienie jakości usług świadczonych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej realizujące zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- zwiększenie dostępności do usług świadczonych przez placówki pomocowe osobom dotkniętym przemocą w rodzinie;
- tworzenie i realizacja programów profilaktycznych i terapeutycznych dla dzieci i młodzieży z rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie;
- rozwój nowych form i metod wsparcia środowiskowego dla dzieci i młodzieży zagrożonej lub dotkniętej przemocą w rodzinie;
- poszerzenie oferty środowiskowych form o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno-zawodowym.

Realizacja zadań wynikających z Programu Ośłonowego przyczynia się do zbudowania lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i do realizacji szeroko zakrojonych działań profilaktycznych. Dzięki otrzymanym środkom finansowym pochodzącym z dotacji, a także środkom z wkładu własnego podmiotów realizujących Program istnieje możliwość między innymi rozpowszechniania wiedzy w środowisku lokalnym na temat działań realizowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Liczba programów ostonowych oraz edukacyjnych wskazanych przez **Ministerstwo Edukacji Narodowej** wyniosła 586, które skierowane były do 839 472 osób¹³.

1. *Realizacja Rządowego programu wspomagania w latach 2015-2018 organów prowadzących szkoły w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach – Bezpieczna+*

Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2017 r. w ramach realizacji zadań programu „Bezpieczna+” w celu poprawy bezpieczeństwa uczniów prowadziło działania we współpracy z podmiotami oraz instytucjami zajmującymi się sprawami szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Projekty realizowane na poziomie wojewódzkim uwzględniały lokalne uwarunkowania oraz indywidualną diagnozę potrzeb danej społeczności i regionu. Szkoły mogły nawiązać współpracę m.in. z Policją, strażą gminną (miejską) i organizacjami pozarządowymi.

Przygotowano i udostępniono do bezpłatnego pobrania dokument pn. Bezpieczna szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów. To kompendium wiedzy dla ucznia, nauczyciela, rodzica i dyrektora na temat rozpoznawania sytuacji zagrożeń, sposobów reagowania na sytuacje trudne oraz zasad postępowania.

Zaktualizowano i rozbudowano portal internetowy¹⁴, który zawiera ponad 80 programów, projektów edukacyjnych i profilaktycznych oraz materiały dydaktyczne dla nauczycieli dotyczące bezpieczeństwa dzieci i młodzieży.

2. *Opracowanie materiałów o sytuacji dzieci, których rodzice wyjechali za granicę w celach zarobkowych.*

Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) w 2017 r. opracował i udostępnił na stronie internetowej publikacje:

- *Uczniowie z rodzin migracyjnych w szkole*, Dąbrowska A. i Szumilas E., Wydawnictwo ORE, Warszawa 2017.
- *„Dziecko z rodziny migracyjnej w systemie oświaty – materiał informacyjny dla dyrektorów szkół, rad pedagogicznych”*, Skałbiana B., Wydawnictwo ORE, Warszawa 2017.

3. *Realizacja programów edukacyjnych zapobiegania przemocy w rodzinie w szczególności wobec dzieci - „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”*

W ramach zadania dotyczącego opracowania i realizacji programów edukacyjnych zapobiegania przemocy w rodzinie w szczególności wobec dzieci, upowszechniał program pt. „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”. Jest to program wspierania i podnoszenia kompetencji wychowawczych rodziców, opiekunów i nauczycieli¹⁵.

Wiedza zdobyta w programie oraz podejmowane praktyczne działania służą budowaniu silnej więzi pomiędzy rodzicami lub wychowawcami a dziećmi - najważniejszego czynnika chroniącego przed zachowaniami problemowymi. Program uczy odbiorców wprowadzania zdrowej dyscypliny i właściwego reagowania na nieprawidłowe zachowania dziecka. Kładzie nacisk na eliminowanie kar,

¹³ Wartość 586 odnosi się do liczby publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, które świadczą m.in. pomoc w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,. Natomiast wartość 839 472 to liczba uczniów przyjętych przez te poradnie, co nie jest równoznaczne z faktem, że wszystkie dzieci miały problem z przemocą.

¹⁴ <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl>,

¹⁵ Program składa się z trzech części po 40 godzin każda: część I podstawowa „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”, część II „Rodzeństwo bez Rywalizacji”, część III pt. „Nastolatek” przeznaczona dla rodziców i wychowawców młodzieży w wieku dojrzewania.

w tym fizycznych. Każda część programu ma wbudowany moduł pt. „Nagrody i kary”, dotyczący konsekwencji stosowania przemocy fizycznej i emocjonalnej wobec dziecka.

Program jest upowszechniany kaskadowo na terenie kraju poprzez sieć 48 wojewódzkich trenerów/koordynatorów oraz 612 certyfikowanych realizatorów.

W okresie sprawozdawczym w ramach upowszechniania programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” w szkoleniach uczestniczyły łącznie 3 263 osoby w:

- 2500 placówkach oświatowych, w których zorganizowano 227 grup, z udziałem 2 763 osób w tym: 2 348 rodziców i 415 nauczycieli.
- 500 placówkach oświatowych, w których zorganizowano 44 grupy, z udziałem 563 osób (realizatorów programu).

Odbiorcy szkoleń wyposażeni zostali w materiały metodyczne do prowadzenia zajęć, tj. Zeszyty metodyczne dla uczestników warsztatów:

- cz. 1 - „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Niezbędnik dla uczestników warsztatów”;
- cz. 2 - „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Cz. II Rodzeństwo bez rywalizacji. Niezbędnik dla uczestników warsztatów”;
- cz. 3 - „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Cz. III Nastolatek. Niezbędnik dla uczestników warsztatów”.

Nauczyciele i rodzice w trakcie szkoleń w programie „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” otrzymali informacje na temat publikacji internetowych, w tym m.in. na temat poradnika pt. „Jak kochać i wymagać”. Publikacja zawiera najważniejsze wskazania, praktyczne podpowiedzi zachowań, ćwiczenia do autorefleksji nt.: określania granic w relacjach z dzieckiem, zachęcania dziecka do współpracy i samodzielności, metod dyscyplinowania, stosowania pochwał i innych pozytywnych wzmocnień.

Edukatorzy programu przeprowadzili 16 superwizji, w których uczestniczyło 86 realizatorów programu. Realizatorzy programu w 49 grupach wsparcia objęli swoją pomocą 245 absolwentów warsztatów (226 rodziców i 19 nauczycieli).

ORE przeprowadził także szkolenie dla 20 trenerów - koordynatorów programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” programu nt. „Dialog motywujący w pracy z nastolatkami”.

Na stronie internetowej www.ore.edu.pl udostępnione są materiały programu oraz wykaz certyfikowanych realizatorów programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”. Wykaz zawiera dane teleadresowe osób uprawnionych do prowadzenia szkoleń na terenie kraju, z którymi szkoła lub placówka może nawiązać współpracę.

4. Profilaktyka problemów zdrowia psychicznego i poprawa dobrostanu psychicznego społeczeństwa

Minister Edukacji Narodowej w ramach ogłoszonego otwartego konkursu ofert na realizację zadania z zakresu zdrowia publicznego¹⁶ wyłonił podmiot, który upowszechnił wiedzę na temat znaczenia zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w procesie edukacyjnym przez prowadzenie akcji informacyjno-edukacyjnych oraz szkoleń w tym zakresie. W ramach zadania:

¹⁶ Narodowy Program Zdrowia w ramach Działania 1, Wspieranie zdrowia psychicznego Celu Operacyjnego 3, Profilaktyka problemów zdrowia psychicznego i poprawa dobrostanu psychicznego społeczeństwa pn. Prowadzenie działań na rzecz upowszechniania wiedzy na temat zdrowia psychicznego i jego uwarunkowań, kształtowanie przekonań, postaw, zachowań i stylu życia wspierającego zdrowie psychiczne, rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrażających zdrowiu psychicznemu, przeciwdziałanie seksualizacji dzieci i młodzieży – w szczególności przez prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych.

- opracowano modelowy program profilaktyczny dla szkół podstawowych i dla szkół ponadpodstawowych, przygotowujący szkoły i placówki systemu oświaty do prowadzenia działań wśród uczniów i wychowanków związany z popularyzowaniem wiedzy z zakresu zdrowia psychicznego i jego uwarunkowań;
- upowszechniono pakiety skutecznych narzędzi edukacyjnych i profilaktycznych odnoszących się do tematyki zdrowia psychicznego i jego uwarunkowań, skierowanych do różnych grup odbiorców uczniów lub wychowanków, nauczycieli i rodziców;
- przygotowano nauczycieli i specjalistów ze szkół i placówek, w tym poradni psychologiczno-pedagogicznych, do realizacji działań na rzecz upowszechniania wiedzy na temat zdrowia psychicznego i jego uwarunkowań. Program szkoleń obejmował 16 województw, w ramach którego zostało przeszkolonych 3212 osób. W ramach 16 konferencji wzięło udział 1606 osób.
- upowszechniono wiedzę na temat zdrowia psychicznego i jego uwarunkowań wśród grup docelowych, w tym przez ukształtowanie przekonań, postaw, zachowań i stylu życia wspierającego zdrowie psychiczne, rozwinięcie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrażających zdrowiu psychicznemu, przeciwdziałanie seksualizacji dzieci i młodzieży poprzez realizację medialnej akcji internetowej. W ramach tego zadania stworzono ankiety badające problemy i potrzeby edukacyjne z zakresu zdrowia psychicznego uczniów lub wychowanków, na podstawie wyników której stworzono m.in. scenariusze zajęć, prezentacje multimedialne, bazę dobrych praktyk, filmy edukacyjne oraz e-booki. Ponadto przygotowane zostały również materiały edukacyjne dla rodziców, dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością;
- zwiększono możliwości życiowe oraz pokazano sposoby uniknięcia destrukcyjnych doświadczeń uczniom i uczennicom z niepełnosprawnościami w zakresie edukacji seksualnej;
- przeciwdziałano inicjacji w zakresie różnych zachowań ryzykownych dla zdrowia psychicznego poprzez dostarczenie odpowiednich informacji grupom docelowym oraz wzmacnianie czynników chroniących i redukcję czynników ryzyka.
- udostępniono nauczycielom, wychowawcom i pracownikom poradni psychologiczno-pedagogicznych, a także rodzicom narzędzia wspierające dzieci i młodzieży w sytuacjach kryzysowych dla zdrowia psychicznego.

Działania podejmowane przez **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji** na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają charakter wieloaspektowy i są realizowane w sposób ciągły od wielu lat. Z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie 2014-2020 komplementarny jest Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2016 i 2017¹⁷, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 8 marca 2016 r. *Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej na lata 2016 i 2017*, który jest kontynuacją realizowanego w latach 2007–2015 programu „Razem bezpieczniej” w zakresie budowy zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa, a także wspierania i rozwoju działań tej wspólnoty na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji jest głównym koordynatorem działań realizowanych w ramach programu „Razem bezpieczniej”. Program ma charakter interdyscyplinarny i opiera się na współpracy z organami administracji rządowej, samorządowej i z organizacjami pozarządowymi, zainteresowanymi poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Program „Razem bezpieczniej” na lata 2007-2015 zawierał 7 obszarów bezpieczeństwa, w tym również „przemoc w rodzinie”. Celem uniknięcia powielania się działań poszczególnych ministerstw i dążąc do zachowania linii demarkacyjnej (obligatoryjne zalecenie Ministerstwa Finansów) nowa

¹⁷ Uchwała nr 23 Rady Ministrów z dnia 8 marca 2016 r. w sprawie „Programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2016 i 2017” (M.P. poz. 293)

edycja programu „Razem bezpieczniej” (na lata 2016 i 2017) nie zawiera, co do zasady „obszaru przemocy w rodzinie”, zawiera jednak cel główny, określony jako *wspieranie działań na rzecz bezpieczeństwa społeczności lokalnych*, który jest realizowany przez trzy cele szczegółowe, a które z założenia nie powinny powielać zaplanowanych zadań w programach krajowych o charakterze profilaktyczno – prewencyjnym innych ministerstw. Są to:

- Bezpieczeństwo w miejscach publicznych ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia lokalnych systemów bezpieczeństwa,
- Przeciwdziałanie zjawiskom patologii oraz ochrona dzieci i młodzieży,
- Edukacja dla bezpieczeństwa.

Program jako realizację celów szczegółowych zakłada m.in. działania profilaktyczne mające na celu ograniczenie m.in. przemocy, w tym przemocy w rodzinie, a także inicjowanie i przeprowadzanie przedsięwzięć zmierzających do przeciwdziałania przemocy w szerszym zakresie:

Cel szczegółowy nr 2: *Przeciwdziałanie zjawiskom patologii oraz ochrona dzieci i młodzieży* realizowany jest m.in. za pomocą następujących działań:

- Organizowanie akcji i inicjatyw ukierunkowanych na zagospodarowanie czasu wolnego (zajęcia pozaszkolne, przedsięwzięcia edukacyjne, zajęcia plenerowe, zajęcia sportowe itp.) mających na celu przeciwdziałanie agresji, przemocy i patologii wśród dzieci i młodzieży.
- Inicjowanie i realizacja przedsięwzięć zmierzających do przeciwdziałania przemocy, ograniczenia dostępu dzieci i młodzieży do alkoholu, papierosów, środków odurzających, w tym przeciwdziałanie narkomanii oraz ograniczanie dostępu do substancji psychoaktywnych, tzw. dopalaczy.

Planowane rezultaty do osiągnięcia celu szczegółowego to realizacja działań profilaktycznych mających na celu ograniczenie patologii, w tym uzależnień wśród osób małoletnich oraz przemocy, w tym przemocy w rodzinie.

W 2016 r. z programu dofinansowane zostały 52 projekty na łączną kwotę 3 mln zł, natomiast w 2017 r. z programu do dofinansowania zakwalifikowano **99** projektów za blisko 5 mln zł.

W 2017 roku, oprócz głównych celów Programu obejmujących m.in. bezpieczeństwo w miejscach publicznych, edukację oraz ochronę dzieci i młodzieży, samorządy i organizacje pozarządowe mogły zgłaszać inicjatywy dotyczące modernizacji przejść dla pieszych, programu „Dzielnicowy bliżej nas”, przeciwdziałania internetowemu hejtowi i mowie nienawiści (wśród dzieci i młodzieży) oraz zapobiegania i walki z tzw. „dopalaczami”. Ponadto w 2017 r. dofinansowanie otrzymały pomysły dotyczące edukacji i bezpieczeństwa osób starszych (seniorów).

Raport z postępu realizacji w 2017 r. „Programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem Bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2016 i 2017” 9 sierpnia 2018 r został przekazany Radzie Ministrów i został opublikowany na stronie internetowej Programu (razembezpieczniej.mswia.gov.pl), w zakładce „Sprawozdania i raporty ewaluacyjne”.

1.4.2. Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. (art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych programów;

- liczba zrealizowanych programów;
- liczba uczestników programów.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2017 r. nieznacznie spadła liczba opracowanych programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. W 2017 r. opracowano 317 programy, z czego zrealizowano 304 program, a udział w nich wzięło 57 655 osób.

Tabela 1. Liczba programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie

Liczba programów	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	277	252	220	264	330	361	317

1.4.3. Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży.

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, Ministerstwo Zdrowia.

Wskaźniki:

- liczba placówek prowadzących poradnictwo w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- liczba programów;
- liczba osób, którym udzielono porady;
- liczba wizyt patronażowych prowadzonych przez położne podstawowej opieki zdrowotnej.

Termin realizacji: 2014-2020.

Artykuł 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie koncentruje się na utworzeniu przez gminę systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Na system ten mają składać się: program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, poradnictwo i interwencja, zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia oraz zespoły interdyscyplinarne. W ramach poradnictwa gmina ma za zadanie prowadzić również działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. W przepisach położono szczególny nacisk na rozwój profilaktyki jako skutecznej formy pomocy w sytuacjach, gdy w rodzinie nie występuje jeszcze zjawisko przemocy, ale może być tym zjawiskiem zagrożona. W latach 2011-2016 liczba placówek prowadzących poradnictwo, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie wynosiła pomiędzy 1 866 a 967. Największy spadek zanotowano w 2015 r.¹⁸ W 2017 r. nieznacznie spadła liczba placówek o 5 stosunku

¹⁸ Od 2011 r. odnotowuje się spadek liczby placówek prowadzących poradnictwo (największy w 2015 r.). Spowodowane jest między innymi tym, iż tworzenie i prowadzenie tych placówek jest zadaniem własnym samorządu gminnego. Samorządy te po sporządzeniu diagnozy zjawiska samodzielnie decydują o potrzebie tworzenia i sposobie prowadzenia tego rodzaju placówek biorąc pod uwagę potrzeby występujące na danym terenie. Infrastruktura placówek zapewniających pomoc osobom

do roku poprzedniego. W 962 placówkach zrealizowano 957 programów. Ogółem udzielono porad 49 690 osobom: 33 941 kobietom (w tym 843 niepełnosprawnym i 1 124 starszym) oraz 12 895 mężczyznom (w tym 316 niepełnosprawnym i 571 starszym).

Tabela 2. Liczba placówek prowadzących poradnictwo, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie

Liczba placówek	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	1 866	1 836	1 551	967	849	967	962

Kwestię wizyt patronażowych regulują rozporządzenia Ministra Zdrowia: z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (Dz.U. z 2016 r. poz. 86, z późn. zm.) oraz z dnia 20 września 2012 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, połogu oraz opieki nad noworodkiem (Dz. U. z 2016 r. poz. 1132). Według Głównego Urzędu Statystycznego w 2017 r. zarejestrowano 385 tysięcy urodzeń żywych. Wśród dzieci zarejestrowanych położne podstawowej opieki zdrowotnej przeprowadziły łącznie **1 305 638** wizyt patronażowych. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 20 września 2012 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, połogu oraz opieki nad noworodkiem położna powinna wykonać nie mniej niż 4 wizyty (pierwsza wizyta odbywa się nie później niż w ciągu 48 godzin od otrzymania przez położną zgłoszenia urodzenia dziecka. Oprócz obserwacji i oceny rozwoju fizycznego noworodka, w kompetencjach położnej znajduje się również ocena relacji rodzinnych, identyfikacja czynników ryzyka w rodzinie i interwencja w przypadku zaobserwowania przemocy lub innych nieprawidłowości lub zaniedbań w opiece nad dzieckiem.

Kierunki działań:

1.5. Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

1.5.1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i realizowanych gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba uchylonych przez wojewodę uchwał w sprawie przyjęcia gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

dotkniętym przemocą jest zatem na terenie kraju zróżnicowana i dostosowana do potrzeb występujących na obszarze danej gminy. Realizacja tego zadania w znacznej mierze jest więc uzależniona od wielkości środków finansowych zaplanowanych w corocznych budżetach gmin. Jak wynika z informacji uzyskanych z wydziałów polityki społecznej drugim powodem spadku oprócz ograniczonych środków finansowych gmin jest zbyt mała liczba lub brak specjalistów na danym terenie do prowadzenia poradnictwa w tym zakresie.

Na przełomie lat 2011-2016 liczba opracowanych w gminach gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie kształtuje się w granicach pomiędzy 2 040 (rok 2011) a 2 399 (rok 2013). Na przestrzeni lat zanotowano wzrost realizowanych programów. Spadek w 2014 r. i w 2015 r. prawdopodobnie wynikał z opracowania programów w pewnej perspektywie czasowej i braku podjęcia nowych uchwał w tym zakresie. W 2017 r. odnotowano wzrost liczby opracowanych programów (2 327).

Tabela 3. Liczba opracowanych i realizowanych gminnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Liczba gminnych programów	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	2 040	2 304	2 399	2 307	2 303	2 322	2327

1.5.2. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i realizowanych powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba uchylonych przez wojewodę uchwał w sprawie przyjęcia powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Powiaty w 2017 r. opracowały **313** powiatowych programów i w porównaniu z 2016 r. nastąpił wzrost opracowanych programów o 16. Spadek w latach 2014-2015 był prawdopodobnie spowodowany istnieniem opracowanych programów dla pewnej perspektywy czasowej i braku podjęcia nowych uchwał w tym zakresie.

Tabela 4. Liczba opracowanych i realizowanych powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie

Liczba powiatowych programów	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	270	323	344	296	289	297	313

1.5.3. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 1 i 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: samorząd województwa.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i realizowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz opracowanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba uchylonych przez wojewodę uchwał w sprawie przyjęcia wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

We wszystkich samorządach wojewódzkich w 2016 r. realizowano programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ramowe programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie. W 4 województwach opracowano nowe programy.

Tabela 5. Liczba opracowanych i realizowanych wojewódzkich programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Liczba wojewódzkich programów	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	13	14	15	22	16	16	16

Obszar:

2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Cel: Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Kierunki działań:

2.1. Rozwój infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowanie zasad współpracy

Rodzaje działań:

2.1.1. Utworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych (art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny.

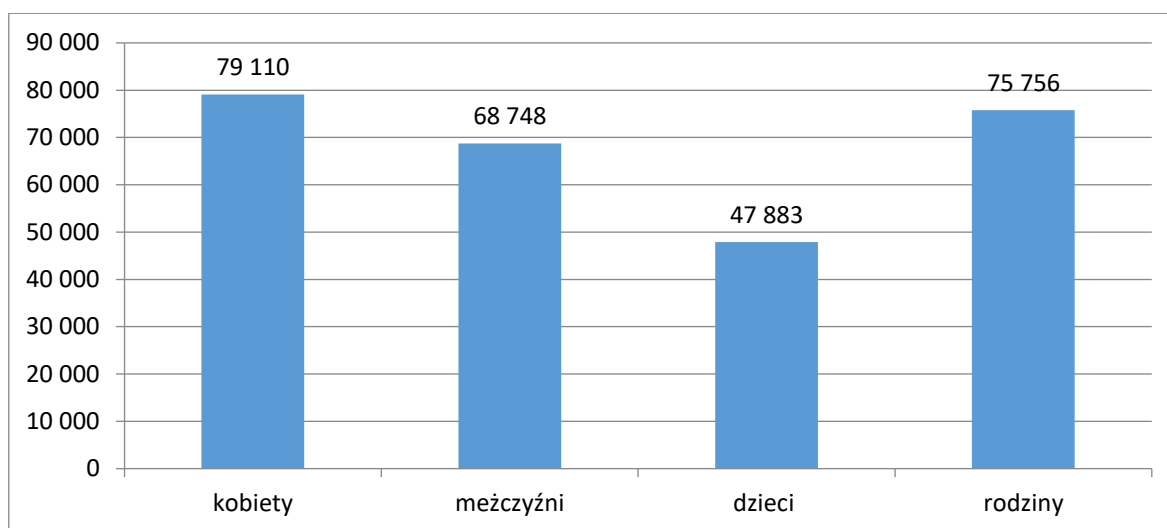
Wskaźniki:

- liczba utworzonych zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych;
- liczba utworzonych grup roboczych;
- liczba posiedzeń grup;
- liczba osób objętych pomocą grup roboczych;
- liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych.

Termin realizacji: 2014-2020.

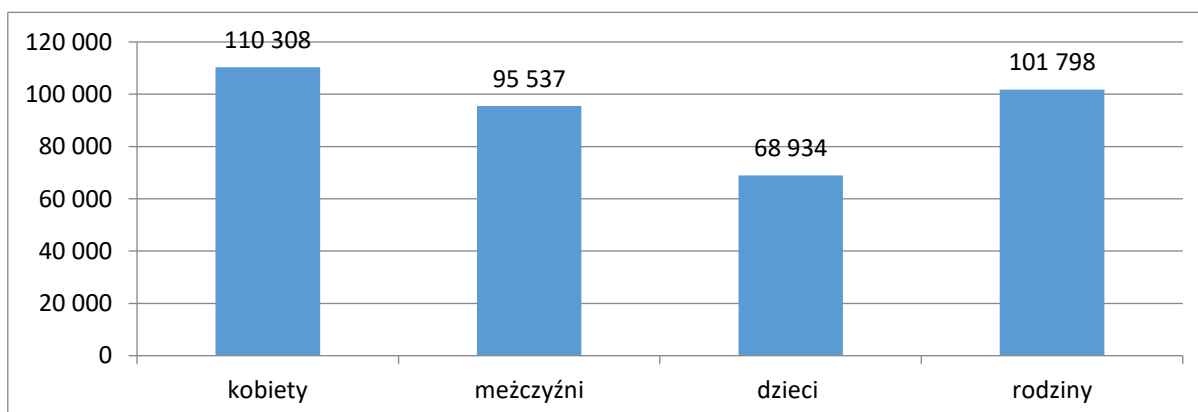
W 2017 r. funkcjonowało w gminach **2 495** zespołów interdyscyplinarnych. Liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych wyniosła **195 741**, w tym **79 110** kobiet (**4 557** niepełnosprawnych i **9 397** starszych) oraz **68 748** mężczyzn (**2 986** niepełnosprawnych i **5 213** starszych), a także **47 883** dzieci, w tym **1 347** niepełnosprawnych. Zespoły interdyscyplinarne objęły swoją pomocą **69 360** rodzin, a Członkowie Zespołów w całej Polsce odbyli **16 922** posiedzeń. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zebrało dane teledadresowe zespołów interdyscyplinarnych. Baza teledadresowa jest zamieszczona na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Wykres 10. Liczba osób oraz rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych w 2017 r.

W 2017 r. na terenie Polski zostało utworzonych **74 427** grup roboczych. Odbyły się **260 118** posiedzenia grup roboczych. Grupy robocze pracowały z **274 779** osobami, w tym z **110 308** kobietami (**6 915** niepełnosprawnymi i **13 787** starszymi) oraz **95 537** mężczyznami (**4 684** niepełnosprawnymi i **7 795** starszymi), a także z **68 934** dziećmi, w tym z **2 141** niepełnosprawnymi. Grupy robocze objęły pomocą **101 798** rodzin.

Wykres 11. Liczba osób oraz rodzin objętych pomocą grup roboczych w 2017 r.

Krajowy Program, wśród realizatorów powyższego działania nie wskazuje resortu sprawiedliwości, a jedynie jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny. Tym niemniej należy wskazać na udział kuratorów sądowych, a także służby więziennej w pracach zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych.

Zgodnie z art. 9a ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, w skład zespołu interdyscyplinarnego, oprócz innych przedstawicieli służb, wchodzi także kuratorzy sądowi: zawodowi i społeczni. Mogą to być zarówno kuratorzy dla dorosłych, jak i kuratorzy rodzinni.

W myśl z art. 9a ust. 8 cytowanej wyżej ustawy, zespół interdyscyplinarny działa na podstawie porozumień zawartych między wójtem, burmistrzem albo prezydentem miasta a podmiotami, o których mowa w ust. 3 lub 5. Inna procedura może być zastosowana wobec kuratorów sądowych, których ustawodawca nie wymienia jako strony przedmiotowego porozumienia.

Wskazanie kuratora do prac zespołu interdyscyplinarnego uzależnione jest od formy ustalonej pomiędzy wójtem, burmistrzem albo prezydentem miasta, a prezesem sądu rejonowego. Zgodnie ze *stanowiskiem Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie sposobu powoływania kuratorów sądowych do uczestnictwa w zespołach interdyscyplinarnych*¹⁹, w celu zapewnienia kuratorom sądowym uczestnictwa w pracach zespołu interdyscyplinarnego, wystarczającym jest zwrócenie się przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta do właściwego prezesa sądu rejonowego o wyznaczenie kuratora lub kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej do uczestnictwa w zespole. Do lokalnych uzgodnień należy również ustalenie czy w skład zespołu interdyscyplinarnego będą wchodzić - zarówno kurator rodzinny jak i kurator dla dorosłych, czy tylko jeden przedstawiciel kuratorskiej służby sądowej.

Wprawdzie *ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* nie określa zadań lub działań kuratora sądowego uczestniczącego w pracach zespołu, jednakże z punktu widzenia posiadanych kompetencji ustawowych, udział kuratora sądowego w zespole interdyscyplinarnym polega w szczególności na:

- udzielaniu członkom zespołu interdyscyplinarnego informacji o obowiązującym stanie prawnym w zakresie oddziaływania prawnego na osoby stosujące przemoc w rodzinie, zwłaszcza na etapie postępowania wykonawczego (w szczególności w trakcie sprawowania dozoru lub postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych);
- uzyskiwaniu diagnozy problemu przemocy w rodzinie na terenie właściwości sądu lub zespołu kuratorskiej służby sądowej;
- pozyskiwaniu informacji dotyczących funkcjonowania i realizacji gminnego i powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- pozyskiwaniu informacji dotyczących wszystkich jednostek świadczących pomoc ofiarom przemocy w rodzinie na terenie właściwości sądu lub zespołu kuratorskiej służby sądowej;
- pozyskiwaniu informacji dotyczących placówek realizujących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie;
- ustalaniu z przedstawicielami pomocy społecznej lub organizacji pozarządowych zasad kierowania (umawiania) osób dotkniętych przemocą w rodzinie wymagających pomocy, z którymi kuratorzy współpracują w ramach prowadzonych dozorów, nadzorów lub innych czynności, do właściwych jednostek pomocowych w celu udzielenia im właściwej pomocy;
- ustalaniu zasad sprawnego powoływania kuratorów sądowych do poszczególnych grup roboczych.

O składzie osobowym grup roboczych decyduje kolegiально zespół interdyscyplinarny. Na mocy art. 9a ust. 12 *ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, udział kuratora sądowego w pracach grupy roboczej nie jest obligatoryjny. Zgodnie ze *stanowiskiem Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie udziału kuratorów sądowych w grupach roboczych*²⁰, każdy skład grupy roboczej powinien być dostosowany do sprawy i mieć na względzie dobro osób i rodzin dotkniętych przemocą ze strony sprawcy wcześniej dopuszczającego się podobnych czynów. Udział kuratora sądowego w grupie roboczej należy traktować jako obowiązek w sprawach osób lub rodzin, które jednocześnie pozostają pod dozorem lub nadzorem kuratora. W pozostałych sprawach, które nie dotyczą bezpośrednio osób pozostających pod dozorem lub nadzorem kuratora sądowego – ich udział nie jest obowiązkowy.

Kuratorzy sądowi mogą być członkami grup roboczych także wówczas, gdy wobec członków rodziny wykonywane jest jakiegokolwiek orzeczenie sądu:

-kuratorzy rodzinni, gdy sprawują nadzór nad władzą rodzicielską, nieletnim lub osobą dorosłą, zobowiązaną do podjęcia leczenia odwykowego,

¹⁹ Stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie sposobu powoływania kuratorów sądowych do uczestnictwa w zespołach interdyscyplinarnych dostępne na stronie internetowej : <https://www.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/sluzby/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>

²⁰ Stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawie udziału kuratorów sądowych w grupach roboczych dostępne na stronie internetowej : <https://www.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie/sluzby/informacje-i-wzory-wnioskow-dla-kuratorow-sadowych/>

-kuratorzy dla dorosłych, gdy sprawują dozór nad skazanym członkiem rodziny

Art. 11 ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku *o kuratorach sądowych* (Dz. U. z 2018 r. poz.1014) stanowi iż, zawodowy kurator sądowy obowiązany jest m.in. do współpracy z właściwym samorządem i organizacjami społecznymi, które statutowo zajmują się opieką, wychowaniem, resocjalizacją, leczeniem i świadczeniem pomocy społecznej w środowisku otwartym.

Przepis ten został doprecyzowany rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 roku w *sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych* (Dz.U. z 2014r. poz. 989), które w § 3 ust. 1 ogranicza działania rodzinnego kuratora sądowego do spraw podopiecznych albo ich rodzin, pozostających pod nadzorem. Nadto, zgodnie z § 16 ust.1 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 roku w *sprawie sposobu i trybu wykonywania czynności przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych* (Dz. U. poz. 969), w przypadku orzeczonego dozoru wobec sprawcy przemocy w rodzinie, do obowiązków kuratora zawodowego należy uczestniczenie w posiedzeniach zespołu interdyscyplinarnego i grupy roboczej, o których mowa w *ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*.

Udział kuratora w grupie roboczej jest niezwykle korzystny z punktu widzenia zarówno możliwości uzyskania przez niego informacji od innych służb, w zakresie konkretnej rodziny lub dozorowanego sprawcy przemocy, jak również w zakresie pomocy i zapewnienia poczucia bezpieczeństwa osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Spotkanie ze sprawcą przemocy w rodzinie w ramach grupy roboczej jest pomocne w celu późniejszego wyegzekwowania od niego nałożonych zobowiązań. Znajomość opracowanego uprzednio przez grupę roboczą indywidualnego planu pomocy, zawierającego m.in. konkretne działania poszczególnych służb, w celu poprawy sytuacji życiowej osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, stanowi dla kuratora sądowego duże ułatwienie w wykonywaniu zadań.

Poniżej przedstawione zostały dane zbiorcze, dotyczące licznego udziału kuratorów w zespołach interdyscyplinarnych oraz grupach roboczych, zebrane na podstawie danych dostarczonych z poszczególnych okręgów sądowych²¹.

Tabela 6. Udział kuratorów sądowych (zawodowych i społecznych) w wykonywaniu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Wyszczególnienie		Ogółem	Kuratorzy	
			dla dorosłych	rodzinnych
Liczba kuratorów sądowych, którzy w okresie statystycznym wchodzili w skład	zespołów interdyscyplinarnych	3.134	1.633	1.501
	grup roboczych	5.414	1.932	3.482
Liczba kuratorów sądowych, którzy w ostatnim dniu okresu statystycznego wchodzili w skład	zespołów interdyscyplinarnych	2.994	1.552	1.442
	grup roboczych	3.792	1.171	2.621

²¹ Dane pochodzą ze sprawozdania z działalności kuratorskiej służby sądowej MS-S40r za 2017 r.

Tabela 7. Liczba zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, w których kuratorzy sądowi (zawodowi i społeczni) wykonują czynności w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Wyszczególnienie		Ogółem	Kuratorzy	
			dla dorosłych	rodzinnych
Liczba	posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych z udziałem kuratorów w okresie statystycznym	10.017	5.482	5.184
	grup roboczych w skład których, wchodzi kuratorzy sądowi			
	w okresie statystycznym	12.626	4.612	9.047
	stan w ostatnim dniu okresu statystycznego	7.062	2.436	5.316
	spotkań grup roboczych z udziałem kuratorów w okresie statystycznym	18.933	6.383	13.969

W 2017 r. na obszarze działania podległych jednostek organizacyjnych prokuratur funkcjonowały programy ochrony ofiar przemocy, które realizowane były przede wszystkim przez organy samorządowe - powiatowe centrum pomocy rodzinie, miejskie i gminne ośrodki pomocy społecznej, a także komisje rozwiązywania problemów alkoholowych oraz ośrodki interwencji kryzysowej. Prokuratorzy w szerokim zakresie angażowali się w wykonanie zadań objętych tymi programami współpracując z Miejskimi lub Gminnymi Ośrodkami Pomocy Społecznej, Miejskimi lub Gminnymi Ośrodkami Pomocy Rodzinie oraz biorąc udział w pracach Zespołów Interdyscyplinarnych do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, z których czerpali wiedzę m.in. na temat zjawiska przemocy w rodzinie, pozyskując także ważne informacje przydatne w bieżącej praktyce w zakresie przygotowania oraz przeprowadzenia przesłuchań małoletnich.

Prokuratorzy z różnych szczebli jednostek prokuratury uczestniczyli aktywnie w pracach lokalnych zespołów interdyscyplinarnych zapewniając wsparcie informacyjno – merytoryczne pozostające w zakresie zadań Prokuratury. Członkowie zespołów interdyscyplinarnych mieli bieżący kontakt z wyznaczonymi prokuratorami właściwych miejscowo prokuratur rejonowych (np. z Prokuratury Rejonowej w Mysłowicach, Prokuratury Rejonowej Warszawa – Praga Północ w Warszawie) oraz prokuratorami niektórych prokuratur okręgowych (np. z Prokuratury Okręgowej w Poznaniu). W obszarze poszczególnych prokuratur współpraca ta przebiegała różnorodnie, od utrzymywania stałych kontaktów roboczych z m.in.: Specjalistycznymi Ośrodkami Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, Poradniami Psychologicznymi, Towarzystwem Wspierania Potrzebujących „Przystań”, Centrami Integracji Społecznej, po bieżącą współpracę z Radami Miasta, Urzędami Miasta, realizującymi Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, instytucjami działającymi w ramach programu gminnego oraz organizacjami działającymi w ramach projektu „Program korekcyjno - edukacyjny dla osób stosujących przemoc”. Podkreślić należy, że wzorem lat poprzednich we wszystkich jednostkach prokuratur rejonowych okręgu zielonogórskiego funkcjonował program „Lubuska Niebieska Tarcza”, którego współorganizatorem jest Prokurator Okręgowy w Zielonej Górze. Natomiast prokuratorzy jednostek okręgu szczecińskiego w 2017 r. kontynuowali aktywną współpracę m.in. ze Stowarzyszeniem „SOS dla Rodziny”.

W ramach prowadzonej od szeregu lat współpracy prokuratorzy pełnili dyżury w Miejskich, Gminnych i Powiatowych Ośrodkach Pomocy Społecznej, w trakcie, których udzielali informacji oraz porad prawnych w zakresie objętym zadaniami Prokuratury. Dla przykładu należy wspomnieć m.in. o udziale prokuratora w II Powiatowej Konferencji Przeciwdziałania Przemocy – Warsztaty dla profesjonalistów we Włocławku, czy też udziale w debacie zorganizowanej przez Gminny Ośrodek Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Świętochłowicach i Komendę Miejską Policji w Świętochłowicach, która zaowocowała nawiązaniem współpracy ze Szkołą Podstawową nr 1 w Chorzowie im. J. Korczaka, w której prokurator przeprowadził warsztaty edukacyjne dla uczniów.

Wyznaczeni prokuratorzy uczestniczyli także w posiedzeniach Komisji Bezpieczeństwa i Porządku, działających przy Urzędach Miejskich, w trakcie których omawiana była problematyka zwalczania przemocy w rodzinie oraz udzielania pomocy osobom pokrzywdzonym. Przykładowo można wskazać posiedzenie Komisji z udziałem Prokuratora Rejonowego w Chełmie, na którym omówiono zagadnienia dotyczące współpracy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i zapobiegania uzależnieniom.

Ministerstwo Edukacji Narodowej przeprowadziło badanie ankietowe²², które wykazało, że wśród kadry pedagogicznej 68,61% szkół i placówek znajduje się przedstawiciel uczestniczący w pracach zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej. Jednakże regularny jego/ich udział w pracach zespołu lub grupy bywa utrudniony. Jako główną przyczynę takiego stanu wskazano nadmiar obowiązków, (73,33% odpowiedzi z badanych szkół i placówek).

2.1.2. Ewidencjonowanie istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, wojewodowie.

Wskaźniki:

- a) coroczne aktualizowane na stronach internetowych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej bazy teleadresowej podmiotów realizujących zadania zlecone z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- b) coroczne aktualizowane na stronach internetowych wojewodów bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie,
- c) coroczne aktualizowanie rejestru placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz rejestru specjalistycznego poradnictwa.

Termin realizacji:

- punkty a) i b)-zewidencjonowanie: 2014-2015,
- punkty a) i b)-aktualizacja: 2014-2020,
- punkt c): 2014-2020.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rokrocznie dokonuje aktualizacji bazy teleadresowej specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Baza teleadresowa jest umieszczona na stronie internetowej www.mrpips.gov.pl / przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Zgodnie z art. 22 pkt 4 ustawy z dnia 12 marca 2014 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508) do zadań wojewody należy prowadzenie rejestru domów pomocy społecznej placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w tym prowadzonych na podstawie przepisów o działalności gospodarczej, miejsc udzielania tymczasowego schronienia oraz jednostek specjalistycznego poradnictwa. We wszystkich województwach są ogłoszone i opublikowane na stronach internetowych rejestry jednostek specjalistycznego poradnictwa i rejestry placówek zapewniających miejsca noclegowe. We wszystkich województwach zaktualizowano na stronach internetowych bazy danych podmiotów oraz organizacji

²² Ankieta, monitorująca realizację działań z zakresu profilaktyki i promocji zdrowia w szkołach i placówkach. W badaniu w 2017 r. udział wzięło 16.762 szkoły i placówki oświatowe.

pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą oraz zaktualizowano rejestr placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz rejestry specjalistycznego poradnictwa.

2.1.3. Przesyłanie zaktualizowanych baz danych z danego województwa, o których mowa w pkt 2.1.2. prezesowi sądu apelacyjnego, prokuratorowi apelacyjnemu, komendantowi wojewódzkiemu Policji, kuratorowi oświaty oraz organom samorządu terytorialnego do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku

Realizatorzy zadania: wojewodowie.

Wskaźniki:

– liczba przekazanych ww. podmiotom aktualnych baz danych w wersji elektronicznej.

Termin realizacji: 2014-2020.

Wojewodowie przesłali do dnia 15 lipca 2017 r. w wersji elektronicznej **110** baz zaktualizowanych danych dotyczących istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie prezesom sądów apelacyjnych, prokuratorom apelacyjnych, komendantom wojewódzkim Policji, kuratorom oświaty oraz organom samorządu terytorialnego.

2.1.4. Upowszechnienie baz danych przez podmioty, o których mowa w pkt 2.1.3. w podległych im pionach organizacyjnych

Realizatorzy zadania: prezesi sądów apelacyjnych, prokuratorzy apelacyjni, komendanci wojewódzcy Policji, kuratorzy oświaty.

Wskaźniki:

– liczba przekazanych ww. podmiotom aktualnych baz danych w wersji papierowej i elektronicznej.

Termin realizacji: 2014-2020.

W Krajowym Programie ujęto mechanizmy, dzięki którym sądy są informowane przez wojewodów o funkcjonującej na ich terenie infrastrukturze instytucji, a także o podmiotach udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Zgodnie z Działaniem 2.1.2. wojewoda ma obowiązek zewidencjonowania, corocznej aktualizacji oraz umieszczenia na stronach internetowych urzędu wojewódzkiego bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie.

Ponadto, zgodnie z Działaniem 2.1.3., do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku, wojewoda ma obowiązek przesyłania w wersji elektronicznej ww. zaktualizowanych baz danych z danego województwa prezesowi sądu apelacyjnego, prokuratorowi apelacyjnemu, komendantowi wojewódzkiemu Policji, kuratorowi oświaty oraz organom samorządu terytorialnego, celem upowszechnienia w podległych im pionach organizacyjnych.

Obowiązkiem prezesa sądu apelacyjnego, zgodnie z omawianym działaniem, jest upowszechnienie ww. bazy danych w podległych sądach okręgowych i rejonowych zarówno w wersji elektronicznej, jak i

papierowej. W praktyce, prezes sądu apelacyjnego powinien przekazać prezesom podległych sądów okręgowych wersje papierowe oraz elektroniczne ww baz danych, z poleceniem podobnego upowszechnienia w podległych sądach rejonowych.

Przedmiotowe działanie wiąże się ściśle z realizacją Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej *ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady z 2001/220/WSiSW²³*, nakładającą na właściwe organy (w tym sądy) obowiązek przedstawienia osobie pokrzywdzonej w zrozumiałym przez nią języku i formie informacji dotyczących dostępnego wsparcia i pomocy (art. 4 ust. 1 lit. a Dyrektywy).

Wskaźnikiem obrazującym realizację przedmiotowego zadania jest liczba przekazanych przez prezesów sądów apelacyjnych aktualnych baz danych do sądów okręgowych i rejonowych w wersji papierowej lub elektronicznej. Liczba ta powinna być zgodna z liczbą wszystkich sądów okręgowych i rejonowych na terenie poszczególnych apelacji.

W 2017 r. liczba przekazanych baz danych wyniosła **231** i utrzymuje się na poziomie lat poprzednich (2016 - 288, 2015 - 229, 2014 – 158).

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez prezesów sądów apelacyjnych
2.1.4 Upowszechnienie baz danych uzyskanych od wojewodów, zawierających ewidencję istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w sądach	liczba przekazanych aktualnych baz danych do sądów okręgowych i rejonowych w wersji papierowej lub elektronicznej	231

2.1.5. Rozbudowa sieci i poszerzanie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym:

- **punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;**
- **ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;**
- **specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;**
- **domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży;**
- **ośrodków interwencji kryzysowej;**
- **innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.**

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba utworzonych w danym roku punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ośrodków interwencji kryzysowej, innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- zakres i rodzaj świadczonych usług przez ww. placówki,

²³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. *ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady z 2001/220/WSiSW* (Dz.U. UE L 315/57).

- liczba osób korzystających z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach poszerzenia oferty placówek udzielających pomocy w 2017 r. **powstało 66 punktów konsultacyjnych, 1 ośrodek wsparcia oraz 22 ośrodki interwencji kryzysowej (w tym 4 punkty interwencji kryzysowej oraz 13 innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie)**. Szczegółowe informacje dotyczące liczby osób korzystających z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie zostały opisane w działaniu 2.3.2.

Krajowy Program nie wskazuje Ministerstwa Sprawiedliwości jako realizatora niniejszego działania, tym niemniej należy wskazać na podejmowaną przez resort sprawiedliwości metodyczną rozbudowę infrastruktury pomocowej dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, w tym także skierowaną do osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska²⁴, powołała do życia z dniem 1 stycznia 2012 roku Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, zwany dalej *Funduszem*, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości. Przychodami *Funduszu* są m.in. orzeczone przez sądy nawiązki i świadczenia pieniężne.

Na przełomie 2016-2017 r. jeszcze przed zmianami legislacyjnymi przeprowadzono 2 postępowania konkursowe mające na celu wyłonienie podmiotów świadczących pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz osobom im najbliższym w oparciu o środki Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

W XII edycji konkursu maksymalna pula środków przeznaczonych na dotacje wynosiła 16 000 000, 00 złotych. Zaś w XIII otwartym konkursie wybrano dodatkowy podmiot świadczący pomoc pokrzywdzonym na terenie województwa opolskiego. W wyniku przeprowadzanych postępowań konkursowych łącznie wyłoniono 31 profesjonalnych podmiotów świadczących pomoc pokrzywdzonym w 2017 r. w oparciu o środki finansowe pochodzące z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, które w ocenie Dysponenta gwarantowały najlepsze wykonanie powierzonego zadania.

W 2017 r. podjęto szereg działań w celu zwiększenia efektywności w funkcjonowaniu i wydatkowaniu środków z Funduszu Sprawiedliwości. Na wstępnym etapie koniecznym było przeprowadzenie zmian legislacyjnych. Nowelizacja treści art. 43 Kodeksu karnego wykonawczego weszła w życie w dniu 12 sierpnia 2017 r., zaś w dniu 19 września 2017 r. opublikowano Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości.

Powyższe zmiany umożliwiły Ministrowi Sprawiedliwości ogłoszenie w dniu 29 września 2017 r. dwóch Programów na realizację zadań finansowanych ze środków Funduszu Sprawiedliwości.

Program I obejmuje zadania związane z:

- udzielaniem pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz osobom im najbliższym,
- udzielaniem pomocy świadkom i osobom im najbliższym,
- wsparciem i rozwojem systemu instytucjonalnego pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem i świadkom oraz realizacją przez jednostki sektora finansów publicznych zadań ustawowych

²⁴ Ustawa z dnia 12 lutego 2010 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. poz. 227 oraz z 2012 r. poz.202 i 734.).

związanych z ochroną interesów osób pokrzywdzonych przestępstwem i świadków oraz likwidacją skutków pokrzywdzenia przestępstwem.

Okres realizacji został wskazany od dnia ogłoszenia do dnia 31 grudnia 2018 r. Minister Sprawiedliwości przeznaczył na realizację Programu I kwotę 160 000 000 zł (sto sześćdziesiąt milionów złotych).

Projekty na rzecz wsparcia osób pokrzywdzonym przestępstwem, obejmują następujące zadania:

- 1) organizowanie i finansowanie pomocy prawnej, w tym alternatywnych metod rozwiązywania konfliktów;
- 2) organizowanie i finansowanie pomocy tłumacza w celu udzielenia pomocy prawnej osobie uprawnionej, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, do czasu wszczęcia postępowania przygotowawczego;
- 3) organizowanie i finansowanie pomocy tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika w celu udzielenia pomocy prawnej;
- 4) pokrywanie kosztów związanych z psychoterapią, pomocą psychiatryczną lub psychologiczną;
- 5) organizowanie i finansowanie pomocy udzielanej przez osobę pierwszego kontaktu;
- 6) pokrywanie kosztów świadczeń zdrowotnych, lekarstw w zakresie, w którym lek nie podlegałby refundacji lub w części, w której nie jest refundowany, wyrobów medycznych, w tym materiałów opatrunkowych, przedmiotów ortopedycznych oraz środków pomocniczych, w zakresie niezbędnym w procesie leczniczym doznanego uszczerbku na zdrowiu wynikającego z przestępstwa lub jego następstw;
- 7) pokrywanie kosztów związanych z kształceniem w szkołach i przedszkolach publicznych, w tym w ramach indywidualnego nauczania, a także w przypadku realizacji obowiązku przedszkolnego, szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą na podstawie art. 16 ust. 8 ustawy z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2018 r. poz. 1457), odpowiednio do wieku i potrzeb edukacyjnych osób uprawnionych;
- 8) pokrywanie kosztów związanych z opieką nad dziećmi w żłobkach i klubach dziecięcych prowadzonych przez gminy w oparciu o przepisy ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2018 r. poz. 603, z późn. zm.);
- 9) organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;
- 10) pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielania schronienia;
- 11) finansowanie okresowych dopłat do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię ciepłą, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny, proporcjonalnie do liczby osób stale zamieszkujących w tym lokalu lub domu;
- 12) usługę dostosowania lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego do potrzeb osoby pokrzywdzonej przestępstwem w przypadku, gdy utrata sprawności fizycznej nastąpiła w wyniku przestępstwa;
- 13) finansowanie przejazdów środkami komunikacji publicznej lub pokrywanie kosztów transportu związanych z uzyskiwaniem świadczeń i regulowaniem spraw określonych w pkt 1-10;
- 14) pokrywanie kosztów żywności lub bonów żywnościowych;
- 15) pokrywanie kosztów zakupu odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej;
- 16) finansowanie kosztów zorganizowanego wyjazdu uprawnionego małoletniego;
- 17) finansowanie kosztów wyjazdu:
 - a. osoby uprawnionej wraz z małoletnim, nad którym sprawuje pieczę,
 - b. uprawnionego małoletniego wraz z osobą, pod której pieczę pozostaje podczas którego udzielana będzie pomoc, o której mowa w pkt 4;
- 18) finansowanie robót budowlanych, o których mowa w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2018 r. poz. 1202, z późn. zm.), w tym również przygotowania do realizacji robót budowlanych, w szczególności kosztów opracowania dokumentacji projektowej, przygotowania gruntu pod budowę, ekspertyz, świadectw, operatów, prac geologicznych, niezbędnych do realizacji celów wynikających z ustawy;
- 19) zakup urządzeń i wyposażenia;

20) zakup wartości niematerialnych i prawnych.

Należy wskazać, że znaczny odsetek osób pokrzywdzonych, zgłaszających się po pomoc do ww podmiotów to osoby dotknięte przemocą domową.

2.1.6. Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy, we współpracy z podmiotami lub organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

– liczba zleczanych lub wspólnie realizowanych projektów.

Termin realizacji: 2014-2020.

Nawiązanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie na szczeblu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej odbywa się przede wszystkim poprzez wspólne działania realizowane w oparciu o funkcjonowanie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dokonał w 2017 r. wyboru Członków Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – III kadencji w związku z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Dz. U. poz. 146), które jest wypełnieniem upoważnienia zawartego w art. 10f ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jest organem opiniodawczo-doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Zgodnie z art. 10b ust. 1 ww. ustawy w skład Zespołu Monitorującego wchodzi:

- 1) **Krajowy Koordynator** Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – obecnie Pani Elżbieta Bojanowska Podsekretarz Stanu w MRPiPS;
- 2) **Siedmiu przedstawicieli** organów administracji rządowej i jednostek im podległych lub przez nie nadzorowanych;
- 3) **Pięciu przedstawicieli** jednostek samorządu terytorialnego powołanych spośród osób zgłoszonych przez stronę samorządową w Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego;
- 4) **Dziesięciu przedstawicieli** organizacji pozarządowych, związków i porozumień organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych;

Dodatkowo zespół powołał dwóch ekspertów z Centralnego Zarządu Służby Więziennej i Prokuratury Krajowej.

Zadania Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, to:

- 1) inicjowanie i wspieranie działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;
- 2) monitorowanie działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 3) wyrażanie opinii w sprawach stosowania ustawy oraz inicjowanie zmian przepisów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 4) wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi realizującymi zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- 5) wyrażanie opinii w sprawach zadań publicznych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz w sprawach zlecenia tych zadań;
- 6) opracowanie standardów pomocy ofiarom przemocy w rodzinie i pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
- 7) tworzenie, we współpracy z podmiotami mechanizmów informowania o standardach udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie i pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
- 8) upowszechnianie wyników monitoringu działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Główne tematy i prace Zespołu w 2017 r.:

W 2017 r. odbyły się 3 posiedzenia Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (dwa posiedzenia Zespołu II kadencji, w tym jedno posiedzenie dwudniowe oraz jedno posiedzenie Zespołu III kadencji).

Prace Zespołu dotyczyły głównie:

- opiniowania wniosków w ramach Programu Ochronowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.
- analizowania przepisów prawa w zakresie przeciwdziałania przemocy.
- dyskusja na temat obowiązujących w zakresie przeciwdziałania przemocy rozwiązań prawnych.

Wojewodowie realizowali zadanie dotyczące współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, realizując wspólnie lub zlecając **19** projektów. Ponadto na szczeblu gminnym realizowano **395** projektów, a na szczeblu powiatowym **148**.

Kierunki działań:

2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

2.2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki we współpracy z mediami o zasięgu regionalnym oraz organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych;
- liczba lokalnych kampanii społecznych.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach upowszechniania informacji i edukacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej opracowano i upowszechniono **243 486 materiałów informacyjnych**, w tym w samorządach gminnych – 158 739, w samorządach powiatowych – 69 533, a w samorządach województw – 15 216. **Przeprowadzono 1 330 lokalnych kampanii społecznych.**

Ministerstwo Sprawiedliwości, choć nie jest wskazane w Krajowym Programie jako realizator niniejszego działania, podejmuje w tym zakresie następujące inicjatywy:

- **Fundusz Sprawiedliwości**

Nowelizacja treści art. 43 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 652), która weszła w życie w dniu 12 sierpnia 2017 r., i opublikowanie 19 września 2017 r. rozporządzenia z dnia 13 września 2017 r. Ministra Sprawiedliwości w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej - Funduszu Sprawiedliwości (Dz. U. z 2017 r. poz.1760) umożliwiły Ministrowi Sprawiedliwości ogłoszenie w dniu 29 września 2017 r. dwóch Programów na realizację zadań finansowanych ze środków Funduszu Sprawiedliwości.

Program II obejmuje zadania związane z przeciwdziałaniem przyczynom przestępczości. Minister Sprawiedliwości wskazał okres realizacji programu od dnia ogłoszenia do 31 grudnia 2018 r. i przeznaczył na realizację programu kwotę 60 000 000,00 zł (sześćdziesiąt milionów złotych).

W ramach Programu II, Priorytetu I przewidziano projekty mające na celu przeciwdziałanie przyczynom przestępczości, polegające na:

- 1) organizowaniu oraz przeprowadzaniu akcji i przedsięwzięć informacyjnych;
- 2) organizowaniu i zleceniu badań naukowych i prac rozwojowych dotyczących:
 - a. sytuacji oraz potrzeb osób pokrzywdzonych przestępstwem i świadków,
 - b. przyczyn i uwarunkowań przestępczości oraz jej zapobieganiu.
- 3) finansowaniu przygotowania, druku oraz kolportażu publikacji i wydawnictw związanych z prawami osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz zapobieganiu przestępczości;
- 4) tworzeniu, wzmacnianiu i rozbudowie sieci pomocy ofiarom przestępstw oraz zapobieganiu przestępczości;
- 5) organizowaniu lub zleceniu organizacji konferencji, seminariów;
- 6) zleceniu organizacji szkoleń w zakresie praw, sytuacji oraz potrzeb osób pokrzywdzonych przestępstwem i zapobieganiu przestępczości;
- 7) finansowaniu robót budowlanych, o których mowa w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, w tym również przygotowania do realizacji robót budowlanych, w szczególności kosztów opracowania dokumentacji projektowej, przygotowania gruntu pod budowę, ekspertyz, świadectw, operatów, prac geologicznych, niezbędnych do realizacji celów wynikających z ustawy;
- 8) zakupie urządzeń i wyposażenia;
- 9) zakupie wartości niematerialnych i prawnych.

Powyższe programy zostały skierowane zarówno do jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji oraz jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych.

W związku z realizacją powyższych programów Minister Sprawiedliwości 13 października 2017 r. ogłosił I otwarty konkurs ofert na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji na 2017 r., w ramach ogłoszonego w dniu 29 września 2017 r. Programu II Priorytetu I „Przeciwdziałanie przyczynom przestępczości”. W konkursie maksymalna pula środków przeznaczonych na dotacje wyniosła 10 000 000,00 złotych.

Na konkurs w terminie określonym w ogłoszeniu wpłynęło 55 ofert. Dotacje przyznano 37 podmiotom na łączną kwotę 7.140 tys. zł.

Spośród realizowanych projektów znaczna część przewidywała zorganizowanie i przeprowadzanie akcji informacyjnych, konferencji oraz seminariów w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej również w kontekście opisu zjawiska i sposobów jego minimalizacji. Płaszczyzną działań były między innymi media społecznościowe.

- **strony internetowe**

W 2017 r. Ministerstwo Sprawiedliwości stworzyło specjalną zakładkę poświęconą Funduszowi Sprawiedliwości, który jest państwowym funduszem celowym ukierunkowanym na pomoc pokrzywdzonym i świadkom, przeciwdziałania przyczynom przestępczości oraz pomoc postpenitencjarną, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości. Zakładka zawiera m.in. wyodrębnione działy dotyczące pomocy pokrzywdzonym, przeciwdziałania przyczynom przestępczości przemocy. W powyższych lokalizacjach są m.in. publikowane informacje dot. ogłoszeń o konkursach ofert na realizację zadań finansowanych ze środków Funduszu oraz listy podmiotów realizujących pomoc pokrzywdzonym finansowaną z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości.

Nadto modernizowano stronę internetową pokrzywdzony.gov.pl. W wyniku podjętych działań osoby zainteresowane uzyskaniem pomocy w szybszy sposób przy wykorzystaniu aplikacji graficznej są w stanie zlokalizować najbliższy ośrodek udzielający pomocy pokrzywdzonym i świadkom.

2.2.2. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba zajęć dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- liczba osób uczestniczących w zajęciach.

Termin realizacji: 2014-2020.

W ramach upowszechniania zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie jednostki samorządu terytorialnego opracowały i zrealizowały 7 093 zajęcia (4 894 w gminach i 2 199 w powiatach), w których w całej Polsce uczestniczyło 25 588 osób.

W ramach (opisanego działania w zadaniu 2.2.1.), ogłoszonego w dniu 29 września 2017 r. Programu II Priorytetu I „Przeciwdziałanie przyczynom przestępczości” i przeprowadzonego I otwartego konkursu ofert na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych na 2017 r., realizowano także zadania, które były skierowane do osób dotkniętych przemocą w rodzinie o charakterze informacyjnym i edukacyjnym.

Kierunki działań:

2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaje działań:

2.3.1. Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego

Realizatorzy zadania: instytucje państwowe, samorządowe przy współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi.

Realizowanie wskazanych zadań odbywać się będzie przez pracowników socjalnych, w razie potrzeby całodobowo.

Wskaźniki:

- liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego w danej instytucji.

Termin realizacji: 2014-2020.

Ogólna liczba dotkniętych przemocą w rodzinie wyniosła **224 225** osób. W 2017 r. objęto pomocą w formie poradnictwa ogółem **154 206** osoby.

Z poradnictwa **medycznego** skorzystało ogółem **4 862 osób**, w tym 3 658 w gminach i 1204 w powiatach.

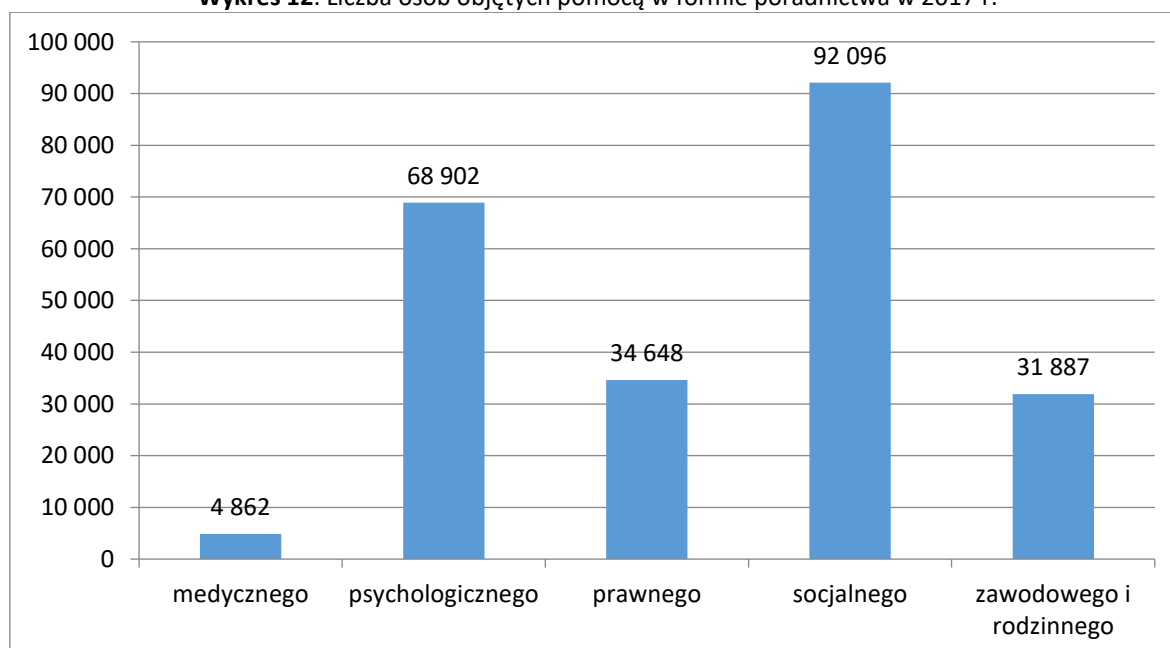
Z poradnictwa **psychologicznego** skorzystało ogółem **68 902 osób**, w tym 44 590 w gminach i 24 312 w powiatach.

Z poradnictwa **pawnego** skorzystało ogółem **34 648 osób**, w tym 23 924 w gminach i 10 724 w powiatach.

Z poradnictwa **socjalnego** skorzystało ogółem **92 096 osoby**, w tym 75 386 w gminach i 16 710 w powiatach.

Z poradnictwa **zawodowego i rodzinnego** skorzystało ogółem **31 887 osób**, w tym 22 199 w gminach i 9 688 w powiatach.

Wykres 12. Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa w 2017 r.

2.3.2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc całodobowych w ośrodkach wsparcia oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej (art. 6 ust. 2 pkt 3 i ust. 3 pkt 3 i 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

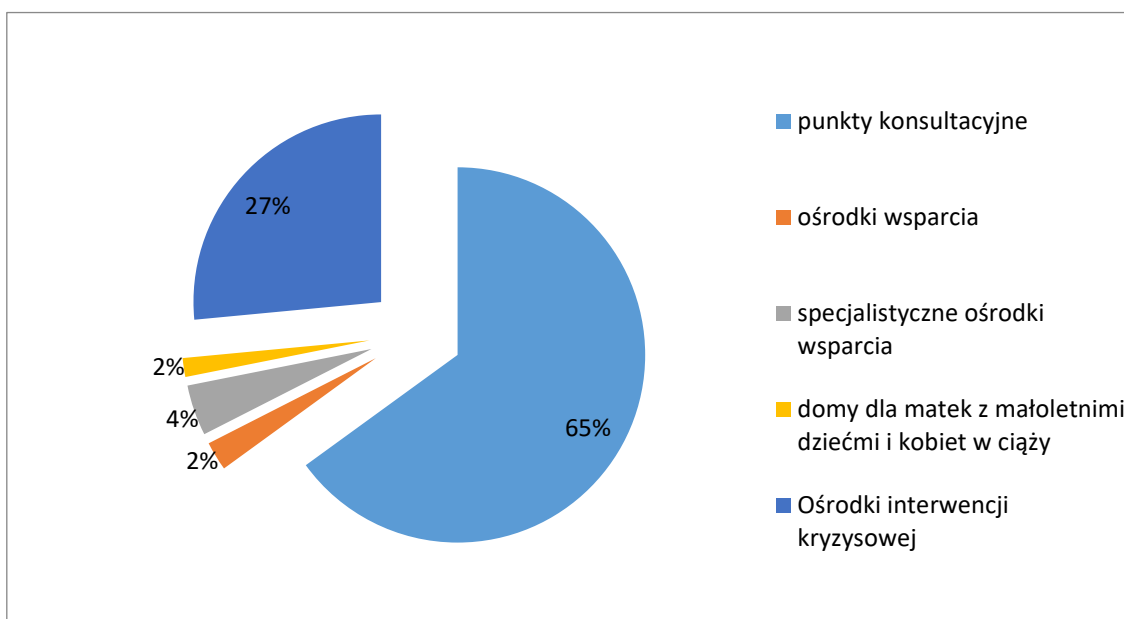
Wskaźniki

- liczba gminnych ośrodków wsparcia;
- liczba miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia;
- liczba powiatowych ośrodków wsparcia;
- liczba miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia;
- liczba ośrodków interwencji kryzysowej;
- liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Termin realizacji: 2014-2020.

W całej Polsce w ramach instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie funkcjonowały w 2017 r. **800 jednostki**, w tym **552 instytucji prowadzonych przez gminy oraz 248 instytucji prowadzonych przez powiaty**. Wśród instytucji zdecydowaną większość stanowią **punkty konsultacyjne - 520 (65%)**, a następnie **ośrodki interwencji kryzysowej - 212 (27 % - w tym 54 punkty interwencji kryzysowej)**, **specjalistyczne ośrodki wsparcia - 35 (4%)** **ośrodki wsparcia - 20 (2%)** oraz **domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży - 13 (2 %)**.

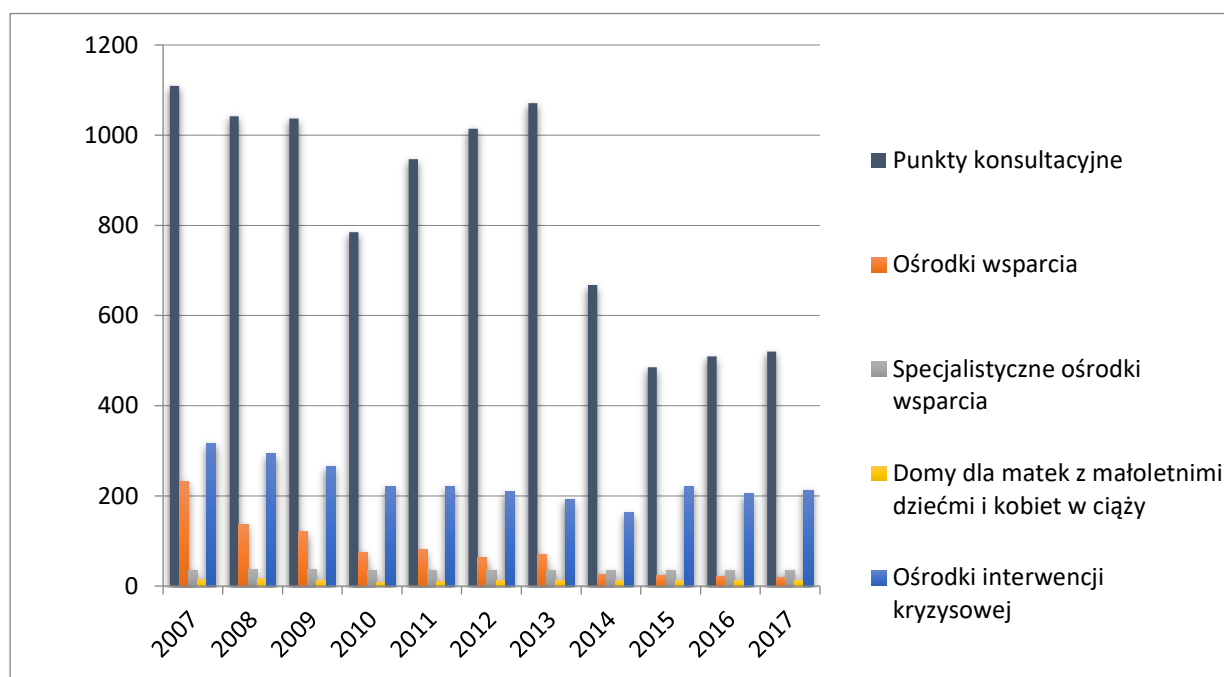
Wykres 13. Struktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie w 2017 r.

W 2017 r. w całej Polsce przybyło **16** jednostek w stosunku do roku ubiegłego (784 jednostek pomocowych w 2016 r.). Przybyło w stosunku do roku poprzedniego 11 punktów konsultacyjnych i 7 ośrodków interwencji kryzysowej. Od 2007 r. odnotowuje się spadek liczby ośrodków wsparcia (w 2017 r. ubyło 2). Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nie ma wpływu na zwiększenie liczby ośrodków wsparcia i ośrodków interwencji kryzysowej na terenie kraju, gdyż zgodnie z obowiązującym prawodawstwem placówki te są wypełnieniem zadania własnego samorządu gminnego i powiatowego. Dlatego też samorząd gminny i powiatowy po dokonaniu oszacowania potrzeb oraz uwzględniając posiadane środki finansowe, decyduje bezpośrednio o utworzeniu tego typu ośrodków. Jednakże należy zauważyć, iż w 2017 r. funkcjonowało również 60 placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie innego typu, z których to pomocy skorzystało ponad 2 842 osoby. Liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia i domów dla matek z małoletnimi dziećmi pozostaje od kilku lat taka sama.

Należy wskazać, że w każdym województwie w Polsce funkcjonują placówki zapewniające pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Najwięcej takich placówek jest w województwie śląskim, najmniej w województwie podlaskim. Ponieważ prowadzenie takich placówek z wyłączeniem specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zadaniem własnym samorządu gminnego i powiatowego należy położyć nacisk na rozwój tego typu placówek i rozszerzanie oferty pomocy w tym zakresie.

Wykres 14. Infrastruktura instytucji pomagających ofiarom przemocy w rodzinie od 2007 r.

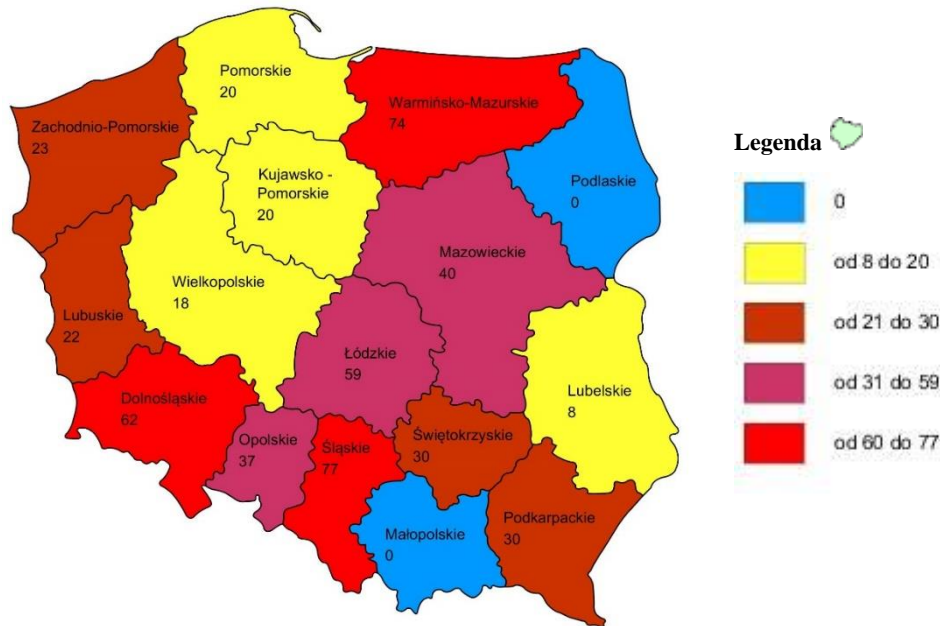

Liczba osób korzystających z pomocy instytucji udzielających pomocy ofiarom przemocy nieznacznie spadła z poziomu 57 928 osób w 2016 r. do 57 111 osób w 2017 r., co wskazuje na popularyzację działań pomocowych realizowanych w samorządach lokalnych np. w ramach prac zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych.

Punty konsultacyjne

W całej Polsce działa 520 punktów konsultacyjnych. W stosunku do 2016 r. przybyło 11 punktów konsultacyjnych prowadzonych przez gminy. W całej Polsce z punktów konsultacyjnych skorzystało 24 687 osób. Statystycznie z jednego punktu konsultacyjnego skorzystało w 2017 r. w całej Polsce średnio 48 osób. Punkty konsultacyjne aktywnie realizują zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie udzielając różnego rodzaju pomocy i wsparcia doraźnie w formie np. poradnictwa prawnego, rodzinnego, socjalnego, zawodowego.

Mapa 2. Liczba punktów konsultacyjnych w 2017 r.

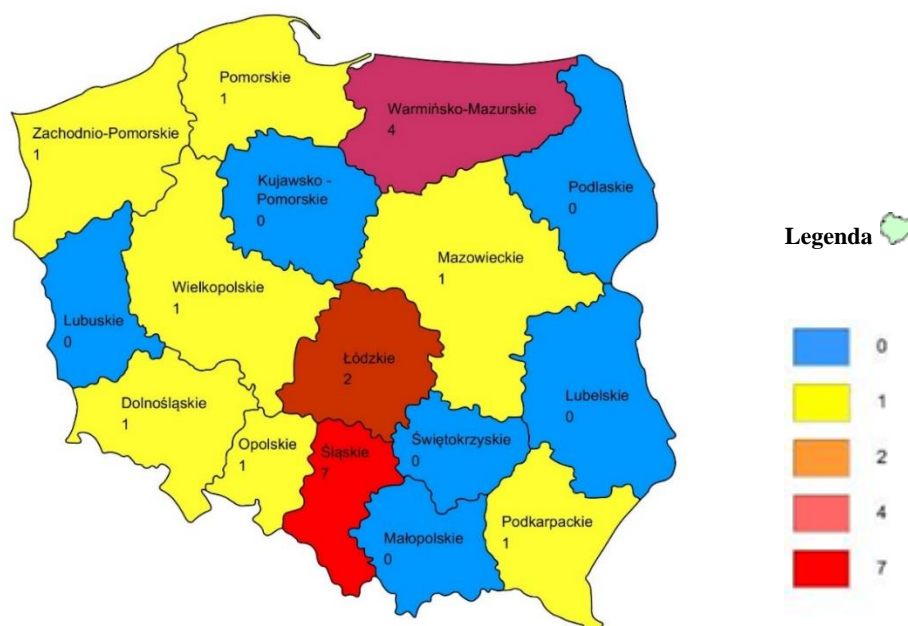
Ośrodki wsparcia

W całej Polsce działa 20 ośrodków wsparcia (14 gminnych i 6 powiatowych), z pomocy których skorzystało 1593 osoby. W stosunku do roku 2016 liczba ośrodków zmalała o jedną jednostkę powiatową²⁵. Statystycznie z jednego ośrodka skorzystało średnio 80 osób. 14 ośrodków dysponowało 347 miejscami całodobowymi, z których skorzystało 234 osoby.

W województwie śląskim funkcjonuje najwięcej ośrodków wsparcia -7. Natomiast w województwach podlaskim, świętokrzyskim, lubelskim, małopolskim, lubuskim, kujawsko-pomorskim takich placówek nie ma. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej nie ma wpływu na zwiększenie liczby ośrodków wsparcia na terenie kraju, gdyż zgodnie z obowiązującym prawodawstwem placówki te są wypełnieniem zadania własnego samorządu gminnego i powiatowego. Dlatego też samorząd gminny i powiatowy po dokonaniu oszacowania potrzeb oraz uwzględniając posiadane środki finansowe, decyduje bezpośrednio o utworzeniu tego typu ośrodków.

²⁵ W statystyce za 2016 r. województwo dolnośląskie omyłkowo wykazało gminny ośrodek wsparcia w Oławie jako powiatowy.

Mapa 3. Liczba ośrodków wsparcia w 2017 r.

Ośrodki interwencji kryzysowej

W stosunku do 2016 r. powstało **7** nowych placówek. W całej Polsce 18 006 osób skorzystało z **212 ośrodków interwencji kryzysowej** (tym 54 z punktów interwencji kryzysowej), co daje średnią 90 osób na 1 ośrodek. 133 ośrodków interwencji kryzysowej dysponowało 1 376 miejscami całodobowymi, z których skorzystało 2 176 osób. W każdym województwie istnieje rozbudowana sieć ośrodków interwencji kryzysowej.

Najwięcej ośrodków interwencji kryzysowej jest w województwie śląskim (33 OIK), łódzkim (21 OIK) i dolnośląskim (20 OIK), a najmniejszą liczbą dysponują województwa podlaskie, opolskie i kujawsko-pomorskie (po 5 OIK). Ośrodki interwencji kryzysowej są placówkami, które rozmieszczone są w każdym województwie i które najaktywniej w kontekście udzielania pomocy całodobowej wraz ze specjalistycznymi ośrodkami wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie wpisują się w realizację zadań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Placówki te zabezpieczają głównie sytuację osób doznających przemocy w rodzinie, ale pełnią także inne funkcje dla osób, które doznały innej sytuacji kryzysowej np. straciły dom w pożarze, są ofiarami handlu ludźmi.

Mapa 4. Liczba ośrodków interwencji kryzysowej w 2017 r.

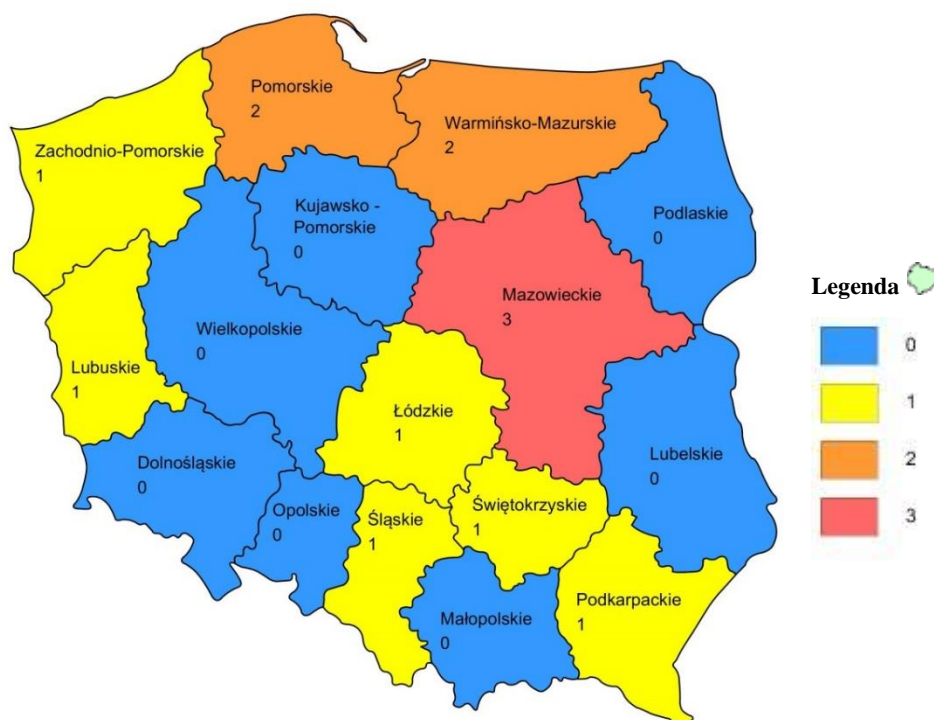
Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży

Z 13 domów²⁶ dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży prowadzonych przez powiat, które dysponowały 278 miejscami, skorzystało 254 osób co oznacza, że z każdego domu skorzystało średnio 19 osób. W 2017 r. ogółem 254 osób skorzystało z miejsc całodobowych w domach dla matek z małoletnimi dziećmi (w tym: 107 kobiet, 2 mężczyzn oraz 145 dzieci).

Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży utrzymuje się od kilku lat na tym samym poziomie. Województwa wyszczególnione na mapie, w których nie ma tego typu placówek, powinny mobilizować samorządy powiatowe do otwierania takich domów celem zabezpieczenia sytuacji osób doświadczających przemocy w rodzinie.

²⁶ W sprawozdawczości z realizacji programu wykazywane są tylko te domy świadczące specjalistyczną pomoc dla ofiar przemocy. Nie uwzględnia się liczby innych pozostałych domów dla matek z małoletnimi dziećmi, do których trafiają samotne matki i kobiety w ciąży z innych powodów. Wszystkich domów wykazywanych w sprawozdaniu MPiPS-03 jest 19 (w tym 13 tzw. „przemocowych”).

Mapa 5. Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w 2017 r.

2.3.3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie całodobowych miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Na terenie kraju w 2017 r. funkcjonowało **35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie**. Prowadzenie ośrodków jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym, a środki finansowe na ich utrzymanie zapewnia budżet państwa. Koszt utrzymania specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2017 r. wyniósł **13. 861 tys. zł**.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, ofiary przemocy w rodzinie otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne oraz prawne. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonują w oparciu o standardy zawarte w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. poz. 259).

Priorytetowym zadaniem specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zabezpieczenie ofiary przemocy w rodzinie i udzielenie jej profesjonalnej pomocy i wsparcia.

Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w zakresie **interwencyjnym** zapewniają:

- schronienie ofiarom przemocy w rodzinie, bez skierowania i bez względu na dochód, na okres do trzech miesięcy z możliwością przedłużenia w przypadkach uzasadnionych sytuacją ofiary przemocy w rodzinie,
- ochronę ofiar przemocy w rodzinie przed osobą stosującą przemoc w rodzinie, udzielanie natychmiastowej pomocy psychologicznej, medycznej i wsparcia,
- rozpoznanie sytuacji ofiary przemocy w rodzinie i opracowanie planu pomocy.

Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w zakresie **terapeutyczno-wspomagającym** zapewniają:

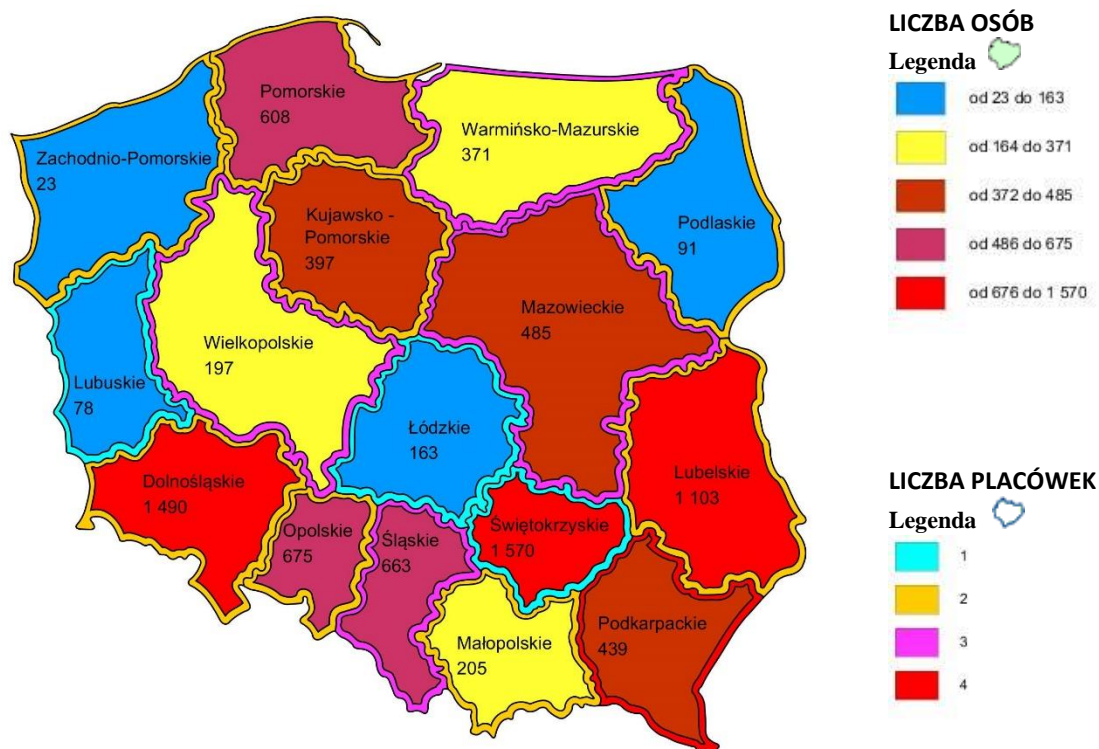
- a) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
- b) opracowanie indywidualnego planu pomocy ofierze przemocy w rodzinie uwzględniającego: potrzeby, cele, metody i czas pomocy,
- c) udzielanie poradnictwa:
 - medycznego,
 - psychologicznego,
 - prawnego,
 - socjalnego,
- d) prowadzenie grup wsparcia i grup terapeutycznych dla ofiar przemocy w rodzinie,
- e) prowadzenie terapii indywidualnej ukierunkowanej na wsparcie ofiary przemocy w rodzinie oraz nabycie umiejętności ochrony przed osobą stosującą przemoc w rodzinie
- f) zapewnienie dostępu do pomocy medycznej,
- g) ocenę sytuacji dzieci na podstawie przeprowadzonego w tej rodzinie rodzinnego wywiadu środowiskowego,
- h) udzielanie konsultacji wychowawczych.

W zakresie **potrzeb bytowych** zapewniają: całodobowy okresowy pobyt dla nie więcej niż trzydziestu osób (jednak liczba ta może ulec zwiększeniu, zależnie od możliwości specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie);

- całodobowego okresowego pobytu dla nie więcej niż trzydziestu osób ;
- pomieszczenia do spania przeznaczone maksymalnie dla pięciu osób, z uwzględnieniem sytuacji rodzinnej ofiary przemocy w rodzinie;
- wspólne pomieszczenia do pobytu dziennego, z miejscem zabaw dla dzieci i miejscem do nauki;
- ogólnodostępne łazienki, wyposażone w sposób umożliwiający korzystanie zarówno przez osoby dorosłe, jak i dzieci, odpowiednio jedna łazienka na pięć osób;
- ogólnodostępne kuchnie;
- miejsce do prania i suszenia;
- wyżywienie, odzież i obuwie;
- środki higieny osobistej i środki czystości.

W całej Polsce w 2017 r. funkcjonowało 35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie prowadzonych przez powiaty, z których pomocy skorzystało **8 558** osoby, co daje średnią 244 osób na 1 ośrodek. W specjalistycznych ośrodkach wsparcia było 591 miejsc całodobowych, z których w 2017 r. skorzystało 1 590 osób.

Mapa 6. Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały ze specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2017 r. w porównaniu do liczby specjalistycznych ośrodków wsparcia.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w 2017 r. udzielono różnorodnych form pomocy **8 558** ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: 6 020 kobietom, 861 mężczyznom oraz 1 677 dzieciom. Ponadto, udzielono pomocy 400 osobom starszym – ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: 331 kobietom i 69 mężczyznom, a także 444 osobom niepełnosprawnym – ofiarom przemocy w rodzinie, w tym: 342 kobietom, 57 mężczyznom oraz 45 dzieciom. Z pomocy całodobowej skorzystało 1 590 osób, w tym: 729 kobiet (w tym 75 niepełnosprawnych i 39 starszych), 23 mężczyzn (w tym 3 niepełnosprawnych i 2 starszych) oraz 838 dzieci (w tym 34 niepełnosprawnych). W stosunku do 2016 r. 1584 osób więcej osób korzystało z tego rodzaju placówek.

Wysoki odsetek liczby osób, które skorzystały ze specjalistycznego ośrodka wsparcia na terenie województwa świętokrzyskiego w porównaniu do liczby osób, które były objęte wsparciem SOW na terenie pozostałych województw wynika przede wszystkim z odmiennej infrastruktury instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą na terenie tego województwa. Ponadto z uwagi na zróżnicowaną liczbę miejsc w funkcjonujących na terenie poszczególnych województw placówkach występują różnice w zakresie rotacji oraz liczby osób korzystających z pomocy tych placówek. Dodatkowo należy zauważyć wzrost liczby osób korzystających w województwie dolnośląskim i lubelskim. Różnice w liczbie osób korzystających z SOW na terenie poszczególnych województw wynikają także z różnego podejścia przez te województwa do systemu pomocy tj. nie wszystkie województwa od razu kwalifikują osobę potrzebującą pomocy do wsparcia instytucjonalnego. Część województw promuje model polegający na działaniach w najbliższym środowisku osoby dotkniętej przemocą. Zależy to jednak od indywidualnych potrzeb osoby dotkniętej przemocą i możliwości samorządu terytorialnego.

Tabela 8. Ogółem liczba osób korzystających z pomocy w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w latach 2006-2017.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
916*	4 944	7 590	7 554	8 676	8 727	8 302	7 373	7 717	7 454	7 004	8 558

* w 2006 r. specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie powstawały od IV kwartału 2006 r.

W specjalistycznych ośrodkach wsparcia, obok zapewnienia podstawowych potrzeb, ofiary przemocy w rodzinie otrzymują profesjonalne wsparcie medyczne, socjalne, psychologiczne i prawne. W tabeli powyżej zawarte są informacje o liczbie osób objętych pomocą przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie od 2006 r.

Wszystkie specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie nawiązały współpracę z instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Specjalistyczne ośrodki współpracują głównie z ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, Policją, sądami, prokuraturą, strażą miejską, zakładami opieki zdrowotnej, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, szkołami, przedszkolami, kościołem, organizacjami pozarządowymi, gminnymi komisjami rozwiązywania problemów alkoholowych, wydziałami do spraw mieszkalnictwa, rodzinnymi ośrodkami diagnostyczno-konsultacyjnymi, powiatowymi urzędami pracy, mediami lokalnymi itp.

W celu dostosowania zakresu pomocy do sytuacji oraz potrzeb ofiar przemocy w rodzinie specjalistyczny ośrodek wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie monitoruje sytuację osób przebywających w ośrodkach przez pół roku po jego opuszczeniu, poprzez utrzymywanie kontaktu telefonicznego, korespondencją lub nawiązanie współpracy z instytucjami zajmującymi się pomocą ofiarom przemocy.

Z przekazanych przez Wydziały Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich raportów wynika, że większość ośrodków spełnia standardy wynikające z ww. rozporządzenia. W 15 ośrodkach przeprowadzono kontrole, które nie wykazały nieprawidłowości i uzyskały oceny pozytywne. W niektórych ośrodkach w wyniku przeprowadzonych kontroli stwierdzono następujące uchybienia i nieprawidłowości.

W zakresie bytowym w Piastowie powodu warunków lokalowych stwierdzono brak pomieszczenia, które można zaadoptować na łazienkę. Ośrodek w Pile nie realizuje standardu w zakresie punktów: g)zapewnienie wyżywienia, odzieży i obuwia; h)zapewnienie środków higieny osobistej. Standardy nie są realizowane ze względu na brak środków finansowych.

W zakresie terapeutyczno-wspomagającym w Wodzisławiu Śląskim ośrodek prowadzi grupę wsparcia, jednak nie prowadzi grupy terapeutycznej z powodu braku osób chętnych do uczestniczenia. Podobnie jest w Tarnowie. Dodatkowo w Tarnowie w zakresie udzielania poradnictwa medycznego (brak kadry medycznej – udzielanie natychmiastowej pomocy medycznej odbywa się każdorazowo w sąsiadujących z Ośrodkiem placówkach NFZ, a w godzinach nocnych SOR.

W Pile ośrodek nie realizuje standardu w zakresie punktów: c) udzielanie poradnictwa medycznego i f)zapewnienie dostępu do pomocy medycznej. Standardy nie są realizowane ze względu na brak środków finansowych.

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia spełniają bardzo ważną funkcję w udzielaniu kompleksowej pomocy. Są to placówki, w których zatrudniona jest wyspecjalizowana kadra pracownicza mająca duże doświadczenie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wdrażania nowatorskich rozwiązań w zakresie pracy z ofiarami przemocy, ale również z osobami będącymi sprawcami. Działalność ośrodków jest wielowymiarowa i nastawiona na udzielanie profesjonalnej pomocy.

2.3.4. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do ogólnopolskich całodobowych telefonów zaufania, interwencyjnych (dotyczących zgłoszeń alarmowych o wystąpieniu lub podejrzeniu wystąpienia nagłego zagrożenia dla życia, zdrowia, środowiska,

mienia oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, przekazana na numery alarmowe obsługiwane w centrum powiadamiania ratunkowego, z zewnętrznych systemów monitoringu albo przy wykorzystaniu innych środków komunikacji, które umożliwiają niezwłoczne przekazanie tej informacji do centrum powiadamiania ratunkowego) **lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utworzenie całodobowej bezpłatnej ogólnopolskiej linii telefonicznej dla ofiar przemocy w rodzinie i ze względu na płeć.**

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zdrowia przy wsparciu Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, minister właściwy do spraw wewnętrznych, minister właściwy do spraw administracji publicznej, organizacje pozarządowe.

Wskaźniki:

- liczba ogólnopolskich telefonów zaufania;
- czas dostępności telefonu;
- liczba rozmów i interwencji.

Termin realizacji: 2014-2020.

Kontynuowało pracę Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia". Od 1 stycznia 2017 r. PARPA zmieniła numer - działającego w ramach Pogotowia - Telefonu dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia" na **800-12-00-02**. W ten sposób stał się on bezpłatny dla dzwoniących klientów (wszystkie koszty związane z rozmowami pokrywa PARPA).

Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie **"NIEBIESKA LINIA"**

tel. **800 12 00 02**

czynny cała dobę

Telefon działał całodobowo. W poniedziałki w godz. 18.00-22.00 można było rozmawiać z konsultantem w jęz. angielskim, a we wtorki w godz. 18.00-22.00 - w jęz. rosyjskim. Ponadto w poniedziałki i wtorki w godz. 17.00-21.00 (pod numerem telefonu 22/6662850), a w środy w godz. 18.00-22.00 (800-12-00-02) działała telefoniczna poradnia prawna. W środy w godz. 10.00-13.00 (pod numerem telefonu 22/2506312) prowadzone były telefoniczne konsultacje dla przedstawicieli służb, które w środowiskach lokalnych napotykały trudności związane z ochroną rodzin przed przemocą.

W Pogotowiu „Niebieska Linia” funkcjonowała także poradnia e-mailowa (niebieskalinia@niebieskalinia.info), strona internetowa (www.niebieskalinia.info) oraz baza danych placówek udzielających pomocy ofiarom przemocy w rodzinie. W ofercie Pogotowia "Niebieska Linia" były także konsultacje z wykorzystaniem komunikatora Skype (pogotowie.niebieska.linia). Pomoc przez Skype'a była także dostępna dla osób głuchych i niedosłyszących - konsultant posługiwał się językiem migowym. W omawianym okresie w Telefonie „Niebieska Linia” (800-12-00-02) przeprowadzono 15 001 rozmów, które dotyczyły problemów rodzinnych, głównie związanych z przemocą domową, a także nadużywaniem alkoholu i innych środków psychoaktywnych oraz uzależnienia. Udzielono także 823 telefoniczne porady prawne oraz 173 telefoniczne porady dla służb. Pracownicy Pogotowia „Niebieska Linia” podjęli 357 interwencji w sprawach przemocy w rodzinie, odpowiedzieli na 1 318 listów i e-maili. Zrealizowano program stażowy dla studentów wyższych uczelni, który ukończyło 20 osób.

W Wydziale Prewencji Biura Prewencji KGP obsługiwany jest Policyjny Telefon Zaufania **800 120 226**. Numer telefonu wymieniony jest w formularzu „Niebieska Karta-B”(jako jeden z dwóch numerów telefonów, pod którym można uzyskać pomoc). Jest to telefon bezpłatny, obsługiwany przez oficerów Policji pełniących służbę w KGP. W 2017 r., za pośrednictwem wskazanego numeru telefonu przeprowadzono **363** rozmowy.

W ogłoszeniu w sprawie przeprowadzenia XII otwartego konkursu ofert na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w zakresie pomocy pokrzywdzonym dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji na 2017 r. przewidziano obowiązek aby w ośrodkach pomocy, pokrzywdzeni przestępstwem oraz osoby im najbliższe miały zapewniony dostęp do osoby pierwszego kontaktu:

- osobisty w dniach od poniedziałku do piątku przez co najmniej 7 godzin dziennie, w sobotę w wymiarze co najmniej 4 godzin, przy czym przynajmniej raz w tygodniu do godz. 20-stej (min. 39 godzin tygodniowo);

- telefoniczny w dniach od poniedziałku do piątku w godzinach od 8.00 do 18.00 (w sobotę od 8.00 do 15.00).

Powyższe uregulowania umożliwiały pokrzywdzonym chcącym skorzystać z pomocy osoby pierwszego kontaktu uzyskanie telefonicznej informacji oraz wstępnej porady. Numery telefonów były dostępne na ulotkach, plakatach oraz stronach internetowych organizacji świadczących pomoc oraz stronie Ministerstwa Sprawiedliwości.

2.3.5. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki; organizacje pozarządowe.

Wskaźniki:

- liczba lokalnych telefonów zaufania;
- czas dostępności telefonu;
- liczba rozmów i interwencji.

Termin realizacji: 2014-2020.

W całym kraju liczba **lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych wyniosła 611**, z czego **aż 142 było całodobowych, a 469 było dostępnych w określonych godzinach funkcjonowania**. Przeprowadzono 63 067 rozmów, a liczba podjętych interwencji na szczeblu

lokalnym w ciągu roku wyniosła 9 430. Baza telefonów dla osób doznających przemocy w rodzinie funkcjonujących na terenie kraju została zamieszczona między innymi na stronie internetowej MRiPS w zakładce: *przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/ Osoby dotknięte przemocą w rodzinie/Telefony alarmowe (interwencyjne)*.

2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, minister właściwy do spraw wewnętrznych, sądy powszechne, Komenda Główna Policji, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba przyjaznych pokoi przesłuchań,
- liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań.
- Termin realizacji: 2014-2020.

Zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania karnego²⁷, (zwanego dalej „kpk”) przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych lub małoletnich świadków przestępstw w określonych rodzajach spraw odbywają się w specjalnym trybie określonym przepisami art. 185a kpk (pokrzywdzony) i 185b kpk²⁸(świadek).

²⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, z późn. zm.).

²⁸ Art. 185a § 1 kpk. W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII, XXV i XXVI Kodeksu karnego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

§ 2. Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 lub osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego, o którym mowa w § 1, ma prawo również być obecna przy przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Jeżeli oskarżony zawiadomiony o tej czynności nie posiada obrońcy z wyboru, sąd wyznacza mu obrońcę z urzędu.

§ 3. Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania.

§ 4. W sprawach o przestępstwa wymienione w § 1 małoletniego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w § 1–3, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

Art. 185b. § 1. W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXV i XXVI Kodeksu karnego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w art. 185a § 1–3, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

§ 2. W sprawach o przestępstwa wymienione w § 1 małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w trybie określonym w art. 177 § 1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się do świadka współdziałającego w popełnieniu czynu zabronionego, o który toczy się postępowanie karne, lub świadka, którego czyn pozostaje w związku z czynem, o który toczy się postępowanie karne.

Art. 185c. § 1. W sprawach o przestępstwa określone w art. 197–199 Kodeksu karnego zawiadomienie o przestępstwie, jeżeli składa je pokrzywdzony, powinno ograniczyć się do wskazania najważniejszych faktów i dowodów.

§ 2. Przesłuchanie pokrzywdzonego w charakterze świadka przeprowadza sąd na posiedzeniu, w którym mają prawo wziąć udział prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego. Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania.

§ 3. Jeżeli zajdzie konieczność ponownego przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka, na jego wniosek przesłuchanie przeprowadza się w sposób wskazany w art. 177 § 1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania pokrzywdzonego lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

§ 4. Jeżeli przesłuchanie odbywa się z udziałem biegłego psychologa, należy zapewnić, na wniosek pokrzywdzonego, aby był on osobą tej samej płci co pokrzywdzony, chyba że będzie to utrudniać postępowanie.

Art. 185d. § 1. Przesłuchania w trybie określonym w art. 185a–185c przeprowadza się w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego reguluje sposób przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego, oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania przesłuchania.²⁹

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób przygotowania przesłuchania w trybie, o którym mowa w § 1, oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań, w tym ich wyposażenie techniczne, mając na względzie konieczność zapewnienia swobody wypowiedzi i poczucia bezpieczeństwa osób przesłuchiwanym.

²⁹ § 1. 1. Rozporządzenie określa:

§ 1. 1. Rozporządzenie określa:

- 1) sposób przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego, zwanego dalej "przesłuchaniem";
- 2) warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania przesłuchania.
2. Ilekroć w rozporządzeniu wskazuje się numer artykułu bez przywołania tytułu ustawy, rozumie się przez to artykuł ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego.
3. Ilekroć w rozporządzeniu mowa o świadku, rozumie się przez to również pokrzywdzonego przesłuchiwanego w charakterze świadka.
4. Przepisy niniejszego rozporządzenia dotyczące biegłego psychologa stosuje się, jeżeli prokurator wydał postanowienie o dopuszczeniu dowodu z jego opinii.

§ 2. Jeżeli świadek jest małoletnim, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, planowana pora i czas przesłuchania powinny uwzględniać potrzeby wynikające z jego wieku, potrzebę nawiązania z nim kontaktu przez biegłego psychologa przed przystąpieniem do przesłuchania oraz potrzebę ewentualnych przerw w prowadzonej czynności.

§ 3. 1. Przed rozpoczęciem przesłuchania małoletniego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, lub osoby cierpiącej na upośledzenie umysłowe, a także w innych wypadkach uzasadnionych stanem emocjonalnym lub właściwościami osobistymi świadka, sędziego, prokurator, obrońca i pełnomocnik pokrzywdzonego mogą uzgodnić z biegłym psychologiem sposób formułowania zadawanych świadkowi pytań, w szczególności dotyczących sfery intymnej.

2. Sędziog poucza o sposobie prowadzenia przesłuchania, określonym w niniejszym rozporządzeniu, osobę, o której mowa w art. 51 § 2, oraz wskazaną przez pokrzywdzonego osobę pełnoletnią, o której mowa w art. 185a § 2.

§ 4. 1. Przed rozpoczęciem przesłuchania biegły psycholog przeprowadza ze świadkiem wstępną rozmowę w celu obniżenia poziomu lęku i niepokoju świadka.

2. Jeżeli świadek jest małoletnim, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, lub osobą cierpiącą na upośledzenie umysłowe, biegły psycholog w miarę potrzeby udziela sędziemu pomocy w wyjaśnieniu w sposób zrozumiały dla świadka zasad przesłuchania, w tym prawa odmowy składania zeznań, o ile prawo to świadkowi przysługuje, obowiązku mówienia prawdy i faktu utrwalania czynności w formie zapisu na nośnikach.

§ 5. 1. Na potrzeby prowadzenia przesłuchania wyodrębnia się pokój przesłuchań i pokój techniczny.

2. Pokój przesłuchań służy do przeprowadzenia przesłuchania świadka przez sędziego w obecności i z udziałem biegłego psychologa oraz tłumacza, jeżeli został powołany.

3. Pokój techniczny jest to:

- 1) pomieszczenie przylegające do pokoju przesłuchań i oddzielone od niego lustrem obserwacyjnym, albo
- 2) pomieszczenie połączone z pokojem przesłuchań za pomocą środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie przesłuchania na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku; w takim wypadku pokój techniczny może znajdować się w innym budynku niż pokój przesłuchań.

4. Pokój techniczny umożliwia uczestniczenie w przesłuchaniu osobom, o których mowa w § 3; w pokoju tym przebywa również protokolant.

5. Za zgodą sędziego, w pokoju przesłuchań może przebywać podczas przesłuchania osoba, o której mowa w art. 51 § 2, albo osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego, o której mowa w art. 185a § 2.

§ 6. 1. Pokój przesłuchań może znajdować się w siedzibie sądu, prokuratury, Policji, instytucji państwowej lub samorządowej albo podmiotu, do którego zadań należy pomoc małoletnim lub ofiarom przestępstwa zgwałcenia.

2. W przypadku gdy żaden podmiot wskazany w ust. 1 nie posiada na obszarze właściwości sądu pokoju przesłuchań spełniającego warunki określone w rozporządzeniu lub pokój taki nie jest dostępny, przesłuchanie można przeprowadzić w pokoju przesłuchań spełniającym te warunki udostępnionym przez inny podmiot.

§ 7. 1. Jeżeli warunki lokalowe to umożliwiają:

- 1) pokój przesłuchań znajdujący się w budynku sądu, prokuratury lub Policji powinien posiadać odrębne wejście lub być zlokalizowany w taki sposób, aby dojście do niego nie prowadziło przez części budynku, gdzie przebywają oskarżeni, zatrzymani lub pokrzywdzeni innymi czynami;
- 2) w bezpośrednim sąsiedztwie pokoju przesłuchań powinien znajdować się ustęp;
- 3) możliwie najbliżej pokoju przesłuchań należy wyodrębnić poczekalnię.

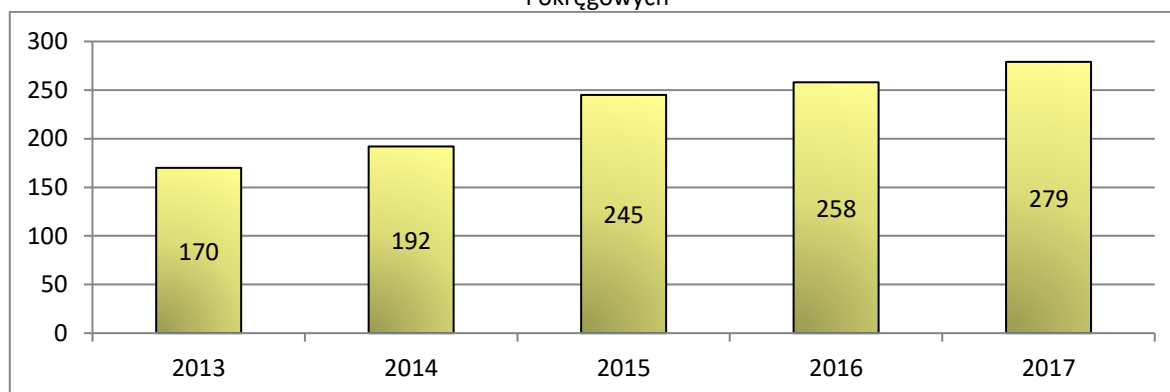
2. Poczekalnia zapewnia możliwość oczekiwania świadka na przesłuchanie w miejscu, do którego nie mają wstępu osoby nieuprawnione do udziału w przesłuchaniu.

3. Poczekalnia wyposażona jest w książki, czasopisma, kredki, papier i inne przedmioty zapewniające świadkowi, w tym również będącemu małoletnim poniżej lat 15, możliwość aktywnego spędzenia czasu oczekiwania. W poczekalni nie umieszcza się materiałów edukacyjnych i informacyjnych na temat przemocy i wykorzystywania seksualnego.

Przesłuchania w toku postępowania przygotowawczego dokonuje sędzia z udziałem psychologa w warunkach, umożliwiających małoletniemu komfort rozmowy. Przesłuchanie jest co do zasady jednorazowe choć ustawa dopuszcza w tym zakresie wyjątki. Nagranie z przesłuchania, o ile zajdzie taka konieczność procesowa, jest odtwarzane na rozprawie.

W 2017 r. na terenie całego kraju istniało w sądach rejonowych i sądach okręgowych 279 miejsc przyjaznych przesłuchiwanemu dziecku³⁰. Nadto przyjazne pokoje przesłuchań znajdują się także w budynkach komisariatów Policji, prokuratur, organizacji pozarządowych.

Wykres 15. Liczba przyjaznych pokoi przesłuchań w latach 2013-2017 na terenie sądów rejonowych i okręgowych

W 2017 r. w sądach powszechnych wzrosła liczba utworzonych przyjaznych pokoi przesłuchań, których było 279 (2016 - 258, 2015 - 245, 2014 - 192, 2013 - 170), w tym 257 pokoi w sądach rejonowych i 22 w sądach okręgowych. Uregulowania Kodeksu postępowania karnego³¹ i wydane na jego podstawie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego³², przewiduje, iż przesłuchanie w przyjaznych pokojach ma zastosowanie wobec konieczności przesłuchania dzieci do 15 roku życia, ale także małoletnich pokrzywdzonych do 18 roku życia, gdy

§ 8. 1. Pokój przesłuchań powinien być izolowany od odgłosów dobiegających z zewnątrz w stopniu wystarczającym, by zapewnić należytą jakość zapisu dźwięku.

2. Kolorystyka pokoju przesłuchań powinna być utrzymana w barwach jasnych i stonowanych.

3. Pokój przesłuchań wyposaża się w meble dostosowane dla osób dorosłych oraz meble dostosowane dla dzieci, a podłogę wykłada się miękką wykładziną.

§ 9. 1. Pokój przesłuchań wyposaża się w środki techniczne umożliwiające:

- 1) utrwalanie obrazu i dźwięku z przebiegu przesłuchania;
- 2) obserwowanie i słuchanie przebiegu przesłuchania przez uczestników czynności przebywających w pokoju technicznym;
- 3) przekazywanie sędziemu prowadzącemu przesłuchanie oraz biegłemu psychologowi pytań do świadka oraz wypowiedzi kierowanych przez uczestników czynności przebywających w pokoju technicznym;
- 4) utrwalanie, w formie zapisu dźwięku, pytań i wypowiedzi, o których mowa w pkt 3.

2. W miarę potrzeby, dźwięk z przebiegu przesłuchania może być utrwalany na dodatkowym nośniku.

3. Jeżeli przesłuchanie odbywa się w siedzibie podmiotu innego niż organ procesowy, po zakończeniu przesłuchania należy zapewnić, aby pracownicy tego podmiotu lub inne nieupoważnione osoby nie miały dostępu do utrwalonego obrazu i dźwięku, o których mowa w ust. 1 i 2.

§ 10. 1. Środki techniczne instaluje się w pokoju przesłuchań w sposób umożliwiający uczestnikom znajdującym się w pokoju technicznym ogląd pokoju przesłuchań oraz mimiki twarzy świadka, również gdy świadek opuszcza głowę.

2. Urządzenia służące do utrwalania obrazu i dźwięku z przebiegu przesłuchania umieszcza się w pokoju przesłuchań, jeżeli ich rozmiary i sposób pracy umożliwiają nagrywanie w sposób, który nie będzie rozpraszał uwagi świadka; w innym wypadku umieszcza się je w pokoju technicznym.

§ 11. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 27 stycznia 2014 r.

³⁰ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2017 r. oraz MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2017 r.

³¹ Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. poz. 849).

³² Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r., w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a-185c - Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. poz.1642).

zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na ich stan psychiczny.

Zasadą jest, iż pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Jeżeli oskarżony zawiadomiony o tej czynności nie posiada obrońcy z wyboru, sąd wyznacza mu obrońcę z urzędu. Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania. Przepisy Kodeksu postępowania karnego i rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości są wypełnieniem wspomnianej już uprzednio Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej *ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady z 2001/220/WSiSW*, a w szczególności przepisów art. 23 (prawo do ochrony ofiar o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony podczas postępowania karnego) i 24 (prawo do ochrony dzieci będących ofiarami podczas postępowania karnego). Dane gromadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości od 2011 roku umożliwiają badanie rzeczywistej liczby przesłuchanych dzieci, zarówno w charakterze pokrzywdzonych (art. 185a kpk), jak i w charakterze świadka (art. 185b kpk). Poniższa tabela przedstawia liczbę przesłuchanych dzieci w charakterze pokrzywdzonego, na przestrzeni lat 2013-2017 w trybie art. 185a kpk.

Tabela 9. Liczba przesłuchanych dzieci w charakterze pokrzywdzonego, w trybie art. 185a kpk. w latach 2013-2017

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a kpk														
	w sądach rejonowych					w sądach okręgowych					Razem				
	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017	2013	2014	2015	2016	2017
jeden raz	5.514	7.132	7.103	7.584	8.659	64	151	150	145	154	5.578	7.283	7.253	7.729	8.813
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	113	170	70	76	72	5	4	2	7	5	118	174	72	83	77
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	48	72	51	71	71	3	6	3	5	11	51	78	54	76	82
RAZEM	5675	7374	7224	7731	8802	72	161	155	157	170	5747	7535	7379	7888	8972

Powyższe dane wskazują na wzrost liczby przesłuchiowanych dzieci w charakterze pokrzywdzonych. W blisko 98 % przypadków dzieci słuchane były tylko jeden raz, zaś jedynie sporadycznie więcej razy

(2%). Analiza powyższych informacji wskazuje, iż przyjęta zasada jednorazowego przesłuchania małoletniego znajduje odzwierciedlenie w praktyce prowadzonych postępowań.

Nadto w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII (przestępstwa przeciwko wolności), XXV (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności) i XXVI (przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece) Kodeksu karnego³³ małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w trybie określonym w art. 177 § 1a kpk (w trybie wideokonferencji), gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

Poniższa zaś tabela przedstawia liczbę przesłuchanych dzieci w charakterze świadków, także na przestrzeni lat 2014-2017.

Tabela 10. Liczba przesłuchanych dzieci w charakterze świadków w latach 2014-2017.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185 b k.p.k.											
	w sądach rejonowych				w sądach okręgowych				Razem			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
jeden raz	1682	1696	1862	1915	34	39	55	60	1716	1735	1917	1975
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	93	28	11	7	0	0	0	0	93	28	11	7
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	29	11	22	36	2	3	3	2	31	13	25	38
RAZEM	1804	1735	1895	1958	36	25	58	62	1840	1760	1953	2020

Podobnie jak w przypadku poprzedniej tabeli, w przypadku dzieci słuchanych w charakterze świadków zauważalny jest wzrost liczby przesłuchań przeprowadzanych zarówno przez sądy rejonowe jak i okręgowe. Tu także dzieci słuchane są tylko raz w blisko 98% przypadków. Jedynie odsetek około 2 %, to przypadki, gdy dzieci słuchane są po raz kolejny.

Podsumowując powyższe dane, należy stwierdzić, że w 2017 r. przesłuchano w obu trybach 10 992 dzieci (2016 - 9841, 2015 - 9139, 2014 - 9375, 2013 - 6977) co stanowi wzrost w porównaniu do zeszłego roku o 11 %. Należy zwrócić uwagę, iż pomimo wzrostu liczby przesłuchanych dzieci ogółem, dzieci słuchane są tylko jeden raz (98% przypadków), zaś sporadycznie więcej razy (2%).

³³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny* (Dz. U. z 2018 r. poz.1600).

Od 2014 r. Ministerstwo Sprawiedliwości gromadzi także dane dotyczące przesłuchania w ww trybie, w rozbiu na płeć dzieci. Tabela poniżej zawiera liczbę dzieci przesłuchanych w charakterze osób pokrzywdzonych w 2017 r.

Tabela 11. Liczba przesłuchanych dzieci w charakterze osób pokrzywdzonych w 2017 r.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a kpk								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			Razem		
	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy
jeden raz	8659	5288	3371	154	106	48	8813	5394	3055
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	72	51	21	5	5	0	77	56	21
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	71	48	23	11	10	1	82	58	24
RAZEM	8802	5387	3415	170	121	49	8972	5508	3100

Łącznie zatem w sądach powszechnych, w charakterze pokrzywdzonych, przesłuchano 8972 dzieci, w tym 5508 dziewczynek (61 %) i 3100 chłopców (39 %).

Tabela 12. Liczba przesłuchanych dzieci w rozbiu na płeć, w charakterze świadków w 2017 r.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185b kpk								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			razem		
	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy	razem	dziewczynki	chłopcy
jeden raz	1915	1008	907	60	36	24	1975	1044	931
więcej razy z powodu wyjścia na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania	7	6	1	0	0	0	7	6	1
gdy zażądał tego podejrzany, oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania	36	21	15	2	1	1	38	22	16
RAZEM	1958	1035	923	62	37	25	2020	1072	947

Z ww. danych wynika, że w sądach powszechnych, w charakterze świadków, przesłuchano 2020 dzieci, w tym 1072 dziewczynek (53 %) i 947 chłopców (47 %).

Podsumowując łącznie ww. dane dotyczące płci dzieci przesłuchiwanym w sądach w charakterze pokrzywdzonych i świadków należy wskazać, że na 10 992 dzieci, 6580 stanowiły - dziewczynki (59%), zaś 4047 - chłopcy (41%).

Tabela 13. Liczba przesłuchanych dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań³⁴ mieszczących się w sądzie, jak i poza jego siedzibą w 2017 r.

Przesłuchano dzieci	w trybie art. 185a kpk			w trybie art. 185b kpk		
	w sądach rejonowych	w sądach okręgowych	razem	w sądach rejonowych	w sądach okręgowych	razem
w przyjaznym pokoju przesłuchań w sądzie	6162	85	6247	704	40	744
poza sądem	1751	60	1811	217	15	232
RAZEM	7913	145	8058	921	55	976

Podsumowując powyższe dane należy wnioskować, że z 9034 dzieci, przesłuchanych w 2017 roku w obu trybach (w charakterze świadków oraz pokrzywdzonych) w przyjaznych pokojach przesłuchań, 6991 dzieci zostało przesłuchanych w pokojach przesłuchań zlokalizowanych w sądach 77,4 % (2016 – 66,4 %, 2015 - 52,5%), poza sądem zostało przesłuchanych 2043 dzieci - 22,6 % (2016 – 33,6%, 2015 - 47,5%). Tym samym uwzględniając ogólna liczbę przesłuchanych dzieci 10 992 i liczbę dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach 9034, 1958 dzieci zostało przesłuchanych w innych miejscach aniżeli przyjazny pokój przesłuchań 18 % (2017- 10 %, 2016 - 10%, 2015 - 21%).

Zgodnie z art. 185d Kodeksu postępowania karnego przesłuchania w trybie określonym w art. 185a-185c kpk przeprowadza się w odpowiednio przygotowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą. Z przyjaznych pokoi przesłuchań umieszczonych w sądach korzystają także coraz częściej sędziowie rodzinni, wykonując czynności z udziałem małoletnich świadków lub pokrzywdzonych.

Tabela 14. Liczba przyjaznych pokoi w sądach w 2017 r.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne	
2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba przyjaznych pokoi przesłuchań w sądach	279	
	liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań	ogółem	10992
		chłopcy	4412
		dziewczynki	6580

Jednorazowym przesłuchaniem dokonywanym przez sąd w przyjaznym pokoju przesłuchań objęci są również pokrzywdzeni przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności (art. 197-199 Kodeksu karnego) w każdym wieku. Zgodnie z obowiązującą procedurą karną przyjęcie zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa zgodnie z art. 185c. § 1. k.p.k. w sprawach o przestępstwa określone w art. 197-199 Kodeksu karnego, jeżeli składa je pokrzywdzony, powinno

³⁴ W formularzach wskazano, że przyjazny pokój przesłuchań to wyodrębnione pomieszczenie lub pomieszczenia, przeznaczone do przesłuchiwania dzieci lub innych wrażliwych grup pokrzywdzonych w warunkach niwelujących stres, wyposażone w urządzenie rejestrujące obraz i dźwięk, w myśl art. 147 § 2 pkt 2 kpk.

ograniczyć się do wskazania najważniejszych faktów i dowodów. Nadto jeżeli przesłuchanie odbywa się z udziałem biegłego psychologa, należy zapewnić, na wniosek pokrzywdzonego, aby był on osobą tej samej płci co pokrzywdzony, chyba że będzie to utrudniać postępowanie. Dane gromadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości umożliwiają badanie rzeczywistej liczby przesłuchanych pokrzywdzonych w trybie art. 183c k.p.k. z uwzględnieniem płci oraz sądu przeprowadzającego czynność procesową.³⁵

Tabela 15. Liczba przesłuchanych pokrzywdzonych w trybie art. 183c k.p.k.

Przesłuchano	w trybie art. 185c kpk								
	w sądach rejonowych			w sądach okręgowych			Razem		
	razem	kobiety	mężczyźni	razem	kobiety	mężczyźni	razem	kobiety	chłopcy
ogółem	2813	2583	230	118	106	12	2932	2689	242
w tym w przyjaznym pokoju przesłuchań w sądzie	1972	1830	142	87	77	10	2059	1907	152
w tym poza sądem	558	514	44	14	13	1	572	527	45

W jednostkach organizacyjnych Policji znajduje się **149** przyjaznych pokoi przesłuchań. Należy jednak zaznaczyć, że większość z pokoi nie spełnia wymagań umożliwiających wykonanie czynności przesłuchania w sposób wskazany w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c - Kodeksu postępowania karnego. Przepisy art. 185a § 2, 185b § 1 oraz 185c § 2 kpk wskazują, że przesłuchania pokrzywdzonych lub świadków, w tym trybie, przeprowadza sąd na posiedzeniu, a nie Policja, stąd to przede wszystkim sądom powinno zależeć na dostępie do przyjaznych pokoi przesłuchań. Zgodnie z art. 185d kpk pokoje takie powinny znajdować się w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą. Na podstawie upoważnienia ustawowego wynikającego z art. 185d § 2 Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a – 185c Kodeksu postępowania karnego z którego wynika, że pokój przesłuchań może znajdować się w siedzibie sądu, prokuratury, Policji, instytucji państwowej lub samorządowej albo podmiotu, do którego zadań należy pomoc małoletnim lub ofiarom przestępstwa zgwałcenia (§ 6 ust. 1).

Ponadto, należy wskazać, że w obecnym stanie prawnym żaden przepis nie obliguje Policji do tworzenia przyjaznych pokoi przesłuchań. Funkcjonujące dotychczas w strukturach Policji pomieszczenia mają zróżnicowany standard. Jednocześnie określenia wymaga, że tworzenie przyjaznych pokoi przesłuchań jak również wykonywanie czynności procesowych z ich wykorzystaniem nie należy do ustawowych zadań Policji.

W 2017 r. w samorządach gminnych i powiatowych funkcjonowało 199 przyjaznych pokoi przesłuchań, w tym w gminach było ich 101, a w powiatach 98.

³⁵ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S5R Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2017 r. oraz MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S5O Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2017 r.

2.3.7. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Na podstawie art. 12a. ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 kk, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Decyzję tę pracownik socjalny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także z lekarzem, lub ratownikiem medycznym, lub pielęgniarką. Tryb umieszczania dzieci w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej regulują przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 998, z późn. zm.). Pracownik socjalny ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia sądu opiekuńczego, nie później niż w ciągu 24 godzin, o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

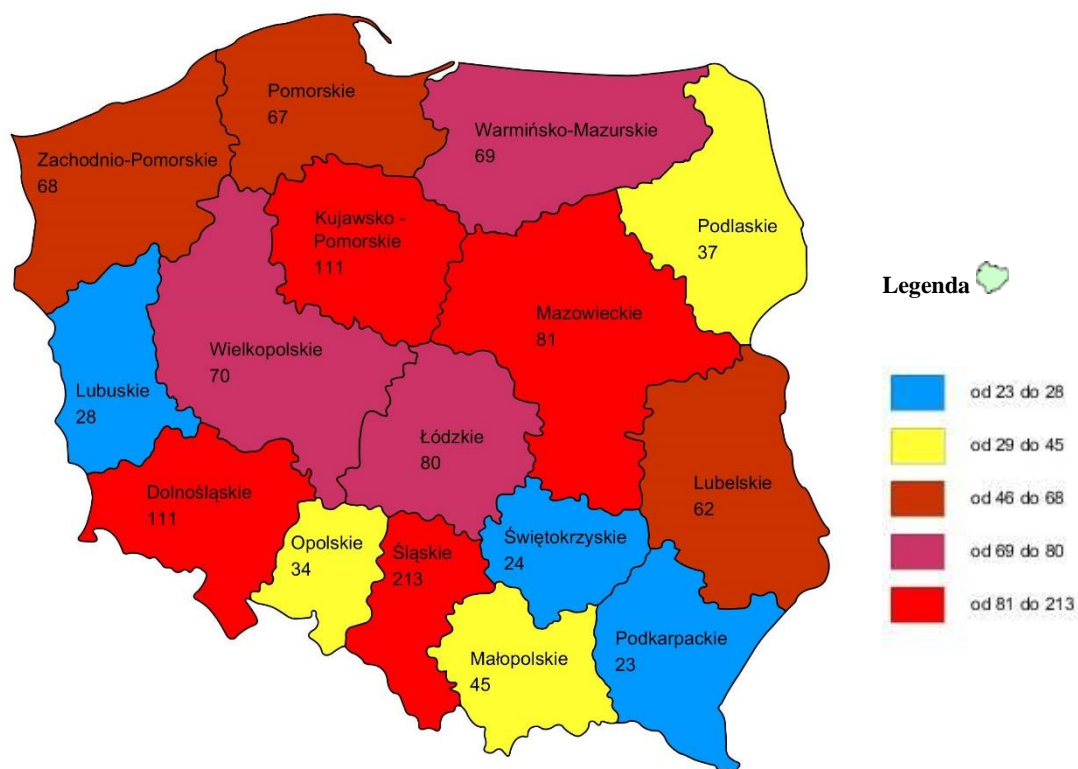
Jak wynika z zebranych najnowszych danych statystycznych w 2017 r. na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie **odebrano 1 123* dzieci**, w tym: 545 chłopców i 578 dziewczynek. Liczba dzieci umieszczonych u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 kk w 2017 r. wyniosła **336**. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej wyniosła **398**. Liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej wyniosła: **421**. Najwięcej takich przypadków zanotowano w województwie śląskim a najmniej w województwie podkarpackim i świętokrzyskim. Zróżnicowanie wielkości liczby dzieci odebranych w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w poszczególnych województwach wynika z różnej liczby dzieci jakie zamieszkują na terenie danego województwa.

Tabela 16. Liczba dzieci odebranych na podstawie art.12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Liczba dzieci odebranych przez pracownika socjalnego	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	474	500	571	1 359	1 158	1 214	1 123

* Dane dotyczące umieszczania dzieci w różnych formach opieki nie sumują się do liczby ogółem odebranych dzieci z rodziny - 1 123, ponieważ w niektórych przypadkach odebrane dzieci były umieszczane w danym roku kalendarzowym w więcej niż jednej formie opieki (np. placówka opiekuńczo-wychowawcza, a następnie rodzina zastępcza).

Mapa 7. Liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w 2017 r. w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym przysługuje zażalenie do sądu opiekuńczego na odebranie dziecka, o którym mowa w art. 12a. ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. W zażaleniu można domagać się zbadania zasadności i legalności odebrania dziecka oraz prawidłowości jego dokonania. Zażalenie może być wniesione za pośrednictwem pracownika socjalnego lub funkcjonariusza Policji, którzy dokonali odebrania dziecka. W takim przypadku zażalenie podlega niezwłocznemu przekazaniu do sądu opiekuńczego. Sąd rozpatruje zażalenie niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin. W razie uznania bezzasadności lub nielegalności odebrania dziecka sąd zarządza natychmiastowe przekazanie dziecka rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym, od których dziecko zostało odebrane. Do sądów w 2017 r. wpłynęło ogółem **47** zażaleń, o których mowa powyżej. Sądy rozpatrzyły 46 zażaleń, 1 zażalenie pozostało na okres następny. Z tych 46 zażaleń uwzględniono w całości lub w części 29 zażaleń, oddalono 9 zażaleń, odrzucono, zwrócono 0 zażaleń, umorzono 1, załatwiono w wyniku braku przesłanek merytorycznych 1, w 6 przypadkach wskazano inne rozstrzygnięcie, np. przekazanie sprawy do innego sądu.

Z danych statystycznych Departamentu Polityki Rodzinnej MRPiPS wynika, że w całej Polsce w I połowie 2017 r. z rodzin biologicznych do rodzinnych form pieczy zastępczej skierowanych zostało 3 727 dzieci (wobec 3 638 dzieci w I poł. 2016 r.), natomiast do form instytucjonalnych 2 266 dzieci (wobec 2 666 dzieci w I poł. 2016 r.). W II połowie 2017 r. z rodzin biologicznych w rodzinnej pieczy zastępczej umieszczono 3 961 dzieci (wobec 3 723 dzieci w II poł. 2016 r.), natomiast w formach instytucjonalnych – 2 194 (wobec 2 186 dzieci w II poł. 2016 r.) Dane powyższe obejmują wszystkie umieszczenia z rodziny biologicznej w pieczy zastępczej w danym roku bez względu na czas przebywania w pieczy (tzw. umieszczenie po raz pierwszy z punktu widzenia definicji zawartych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

2.3.8. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy przy współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- liczba uczestniczących w programie terapeutycznym osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne;
- liczba grup terapeutycznych;
- liczba grup wsparcia.

Termin realizacji: 2014-2020.

Osoby doświadczające różnych form krzywdzenia zazwyczaj zwracają się o pomoc w stanie ostrego kryzysu, wtedy gdy przemoc ta zagraża ich zdrowiu i życiu. Osoby, które są krzywdzone, odczuwają silny lęk przed sprawcą. Obawiają się, że szukając pomocy, mogą pogorszyć jedynie sytuację, w której się znalazły. Szczególnie ważną rolę w procesie pomocy odgrywa wsparcie, którego osoby doznające przemocy w rodzinie potrzebują. Temu też służą programy terapeutyczne i grupy wsparcia. Nawet niewielka, ale adekwatna pomoc udzielona w odpowiednim momencie może być bardziej pomocna, niż wszechstronna pomoc dostarczona w późniejszym czasie. W całym kraju opracowano i realizowano **225** programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie (120 powiatowych i 105 gminnych). Z tej formy skorzystało **4 792** osoby. Zdecydowanie największą grupę stanowiły kobiety 3 241, dzieci uczestniczących w programie terapeutycznym było 1 151, a mężczyzn tylko 400. **3 108 osób** ukończyło programy terapeutyczne, w tym 1 930 kobiet, 240 mężczyzn i 938 dzieci. W całym kraju funkcjonowało 1 916 grup terapeutycznych i 353 grup wsparcia.

2.3.9. Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny.

Wskaźniki:

- liczba opracowanych uregulowań prawnych (przepisów prawa miejscowego, regulaminów, etc.) umożliwiających pomoc osobom dotkniętym przemocą w uzyskaniu mieszkania;
- liczba mieszkań socjalnych przyznanych osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w pierwszej kolejności.

Termin realizacji: 2014-2020.

Samorządy gminne w 100 przypadkach w 2017 r. przyznały w pierwszej kolejności mieszkania socjalne osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Ponadto, w gminach zostało opracowanych 48 uregulowań prawnych (przepisów prawa miejscowego, regulaminów, etc.) umożliwiających pomoc osobom dotkniętym przemocą w uzyskaniu mieszkania.

Kierunki działań:

2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych

Rodzaje działań:

2.4.1. Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy.

Wskaźniki:

- liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty” z uwagi na ustanie przemocy w rodzinie;
- liczba osób monitorowanych po opuszczeniu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc w rodzinie ustała;
- liczba corocznych raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2017 r. nastąpiło zakończenie procedury „Niebieskie Karty” z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy w **49 455 przypadkach** (w 2016 r. -50 537).

W 2017 r. w stosunku do **3 452 osób** była monitorowana sytuacja po opuszczeniu specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc w rodzinie ustała.

Opracowano **223 corocznych raportów i analiz** czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym 195 opracowano w samorządach gminnych, 17 w powiatowych i 11 opracowali wojewodowie.

Obszar:

3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

Cel: Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Kierunki działań:

3.1 Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi

Rodzaje działań:

3.1.1. Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno-edukacyjne

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- a) corocznie aktualizowane na stronach internetowych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej bazy teledadresowe podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,

- b) corocznie aktualizowane na stronach internetowych powiatów bazy teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
- c) liczba informatorów opracowanych przez jednostki samorządu terytorialnego zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań w szczególności korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Termin realizacji:

- punkty a) i b) - zewidencjonowanie: 2014-2015,
- punkty a) i b) - aktualizacja: 2014-2020,
- punkt c): 2014-2020.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej rokrocznie dokonuje aktualizacji bazy teleadresowej podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Baza teleadresowa jest umieszczona na stronie internetowej: www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

W 2017 r. jednostki samorządu terytorialnego we współpracy z organizacjami pozarządowymi zaktualizowały 6 151 baz teleadresowych podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie (179 powiatowe i 472 gminnych). Opracowano 2 852 informatory (1 841 powiatowych i 1 011 gminne) zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań w szczególności korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

3.1.2. Przesyłanie zaktualizowanych informatorów z danego powiatu, o których mowa w pkt 3.1.1. właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych/miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki:

- przekazanie ww. podmiotom aktualnego informatora w wersji elektronicznej.

Termin realizacji: 2014-2020.

Samorządy powiatowe w 2017 r. przekazały 1 627 zaktualizowanych informatorów właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych /miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca 2017 r.

3.1.3. Rozpowszechnienie informatorów, przez podmioty o których mowa w pkt 3.1.2. w podległych im pionach organizacyjnych

Realizatorzy zadania: prezesi sądów rejonowych, prokuratorzy rejonowi, komendanci powiatowi/miejscy Policji, organy samorządu terytorialnego - szczebel gminny.

Wskaźniki:

- liczba przekazanych ww. podmiotom aktualnych informatorów w wersji papierowej i elektronicznej:

- umieszczenie informatorów na stronach internetowych ww. podmiotów do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku.

Termin realizacji: 2014-2020.

W celu uzyskania wiedzy na temat programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, jak i ich realizacji w terenie, Krajowy Program przewiduje mechanizm, za pomocą którego sędziowie uzyskają takie informacje prosto ze źródła.

Zgodnie z działaniem 3.1.1. samorząd powiatowy jest zobowiązany do zewidencjonowania i corocznej aktualizacji na stronach internetowych powiatów bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, w tym programy korekcyjno-edukacyjne. Ponadto, powiatowe jednostki samorządu terytorialnego opracowują informatory zawierające dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Informatory te są każdego roku, do dnia 15 lipca, przesyłane przez starostę powiatowego, właściwemu prezesowi sądu rejonowego, prokuratorowi rejonowemu oraz komendantowi powiatowemu/miejskiemu Policji.

Prezes sądu rejonowego ma, zgodnie z omawianym działaniem 3.1.3., obowiązek rozpowszechnienia do dnia 15 sierpnia każdego roku ww. informatorów wszystkim sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej w wersji papierowej i elektronicznej – do wiadomości. Dodatkowo, przedmiotowy informator jest umieszczany na stronie internetowej sądu rejonowego.

Wskaźnikami przyjętymi do oceny realizacji tego zadania są: liczba przekazanych sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej aktualnych informatorów w wersji papierowej i elektronicznej oraz umieszczenie informatorów na stronach internetowych sądów rejonowych do 15 sierpnia każdego kolejnego roku.

Liczba w pierwszym wskaźniku powinna wskazywać liczbę wszystkich sędziów orzekających w sprawach karnych wraz z liczbą zespołów kuratorskiej służby sądowej w danym sądzie rejonowym. W drugim zaś, liczbę wszystkich sądów rejonowych, jako potwierdzenie umieszczenia informatora na stronach internetowych sądów.

W 2017 r. powyższe informatory przekazano 2648 sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej zaś w 213 sądach rejonowych umieszczono je na stronach internetowych ww sądów.

Tabela 19. Liczba przekazanych informatorów sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej w 2017 r.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez prezesów sądów rejonowych
3.1.3. Rozpowszechnienie informatorów uzyskanych od powiatowych jednostek samorządu terytorialnego, zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie wśród sędziów orzekających w sprawach karnych oraz w zespołach kuratorskiej służby sądowej	liczba przekazanych sędziom oraz zespołom kuratorskiej służby sądowej aktualnych informatorów w wersji papierowej lub elektronicznej	2648
	umieszczenie informatorów na stronach internetowych sądów rejonowych do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku	213

Powiatowe jednostki samorządu terytorialnego, w 2017 r. przekazały do Komend Powiatowych /Miejskich/Rejonowych Policji ogółem **21 346 informatorów** zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych i zakres ich oddziaływań, w szczególności korekcyjno-edukacyjnych, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Informatory były przekazywane zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej. Do dnia 15 sierpnia 2017 r. na stronach internetowych Komend Powiatowych Policji umieszczono 21 407 takich informatorów, na stronach Komend Miejskich Policji – 70.

Ponadto do dnia 15 sierpnia 2017 r. w **286** gminach umieszczono informatory na stronach internetowych.

Kierunki działań:

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

3.2.1. Stosowanie procedury „Niebieskie Karty” przez uprawnione podmioty

Realizatorzy zadania: przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, Policji, ochrony zdrowia, oświaty, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, zespoły interdyscyplinarne/grupy robocze, jednostki organizacyjne Policji, jednostki oświaty podległe Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Wskaźniki:

- liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę;
- liczba rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”;
- liczba spraw zakończonych w wyniku ustania przemocy w rodzinie;
- liczba spraw zakończonych w wyniku braku zasadności podejmowanych działań;

- liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy;
- liczba wszczętych postępowań oraz odmów wszczęcia w sprawach związanych z przemocą w rodzinie;
- liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez sporządzenie aktu oskarżenia;
- liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez umorzenie postępowania.

Termin realizacji: 2014-2020.

Od 1 sierpnia 2010 r. wprowadzono zmiany do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w zakresie realizacji procedury „Niebieskie Karty”. Wprowadzone zmiany zdefiniowały procedurę „Niebieskie Karty” oraz określiły jej realizatorów, do których należą przedstawiciele:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
- Policji;
- oświaty;
- ochrony zdrowia.

Zgodnie z delegacją ustawową zostało opracowane rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. poz. 1245). Wejście w życie przepisów rozporządzenia w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” nałożyło na służby i przedstawiciele zajmujących się zawodowo problematyką przeciwdziałania przemocy w rodzinie obowiązek współpracy oraz wypracowywania konkretnych rozwiązań pomocowych skierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie, jak również w odniesieniu do realizowanych zadań z osobami stosującymi przemoc w rodzinie. Rozporządzenie szczegółowo wyznacza terminy, zadania oraz cele do realizacji. Jego konstrukcja przede wszystkim sformalizowała oraz ujednoliciła standardy pracy osób uprawnionych do wszczęcia procedury, jak również profesjonalistów pracujących bezpośrednio z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie.

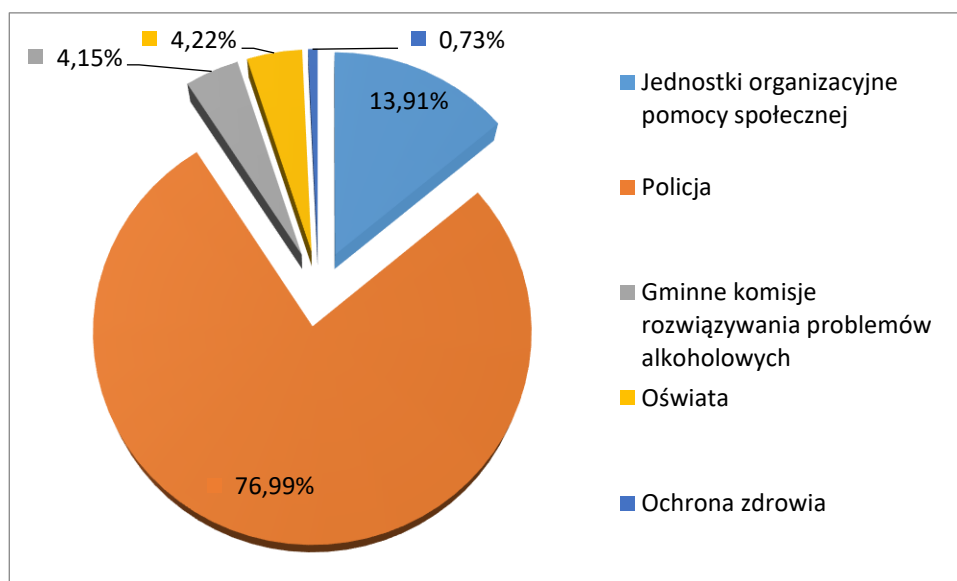
Procedura „Niebieskie Karty” ma charakter zarówno interwencyjny, jak również opierający się na pracy długoterminowej, uwzględniającej konkretne rozwiązania prawne, pomocowe oraz monitorujące, dzięki którym jest szansa na zniwelowanie zjawiska przemocy w rodzinie. Dokumentacja gromadzona w ramach procedury „Niebieskie Karty” niejednokrotnie stanowi dowód w sprawie w sądzie, dlatego też zawarty jest w niej między innymi opis zdarzenia z uwzględnieniem stosowanych form przemocy w rodzinie, czasu trwania takich zachowań, podejmowanych działań w sprawie itd. Procedura „Niebieskie Karty” to także procedura zawierająca konkretny plan pomocy w stosunku do osób doznających przemocy w rodzinie, jak również realizowanych oddziaływań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” w 2017 r. sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” przez przedstawiciele poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę **było 98 307** w tym przez przedstawiciele:

- jednostek organizacyjnych pomocy społecznej - **13 667**;
- Policji – **75 662**;
- gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych **4 081**;
- oświaty – **4 184**;
- ochrony zdrowia – **713**;

Sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – C” było 62 502, a formularzy „Niebieska Karta – D” było 47 689. Zanotowano spadek liczby zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy. W 2017 r. odnotowano 49 455 takich przypadków. Spadek do 2016 r. o 2% - w 2016 r. odnotowano 50 537 takich przypadków. Natomiast liczba procedur „Niebieskie Karty”, zakończonych w przypadku rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań wyniosła 20 335.

Wykres 16. Udział przedstawicieli poszczególnych służb w wypełnianiu formularzy „Niebieska Karta-A” w 2017 r.

O problemie przemocy świadczy także liczba założonych formularzy „Niebieska Karta - A”. Formularze „Niebieska Karta-A” są sporządzane przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę „Niebieskie Karty”. Należy odnotować, że liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” nieznacznie wzrosła w stosunku do 2016 r. (o 1097), co oznacza wzrost o 1,11%. Jednocześnie należy zauważyć, że jest to i tak mniej niż w 2014 czy 2015 r.. Nie należy tego interpretować jako wzrostu liczby osób doznających przemocy, a raczej jako wzrost skuteczności działań służb i instytucji, które coraz częściej korzystają z możliwości wszczynania procedury „Niebieskie Karty”. Jednocześnie należy zauważyć, że jest to i tak mniej niż w roku 2014 czy 2015.

Instytucją, która najczęściej uruchamiała procedurę „Niebieskie Karty” była Policja (76,99%), na drugim miejscu procedurę uruchamiali przedstawiciele pomocy społecznej (13,91 %). Do sporadycznych przypadków należało uruchomienie procedury przez pracowników ochrony zdrowia (0,73%).

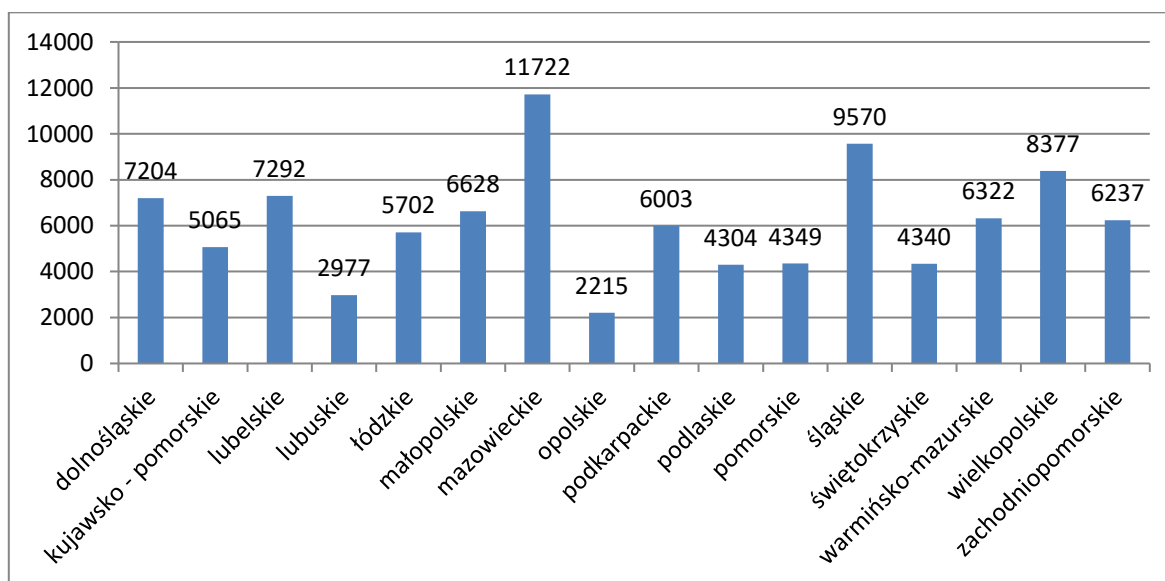
Tabela 18. Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę w latach 2011-2017.

Lata	2011*	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Jednostki organizacyjne pomocy społecznej		10 800	12 114	13 606	12 743	11 789	13 667
Policja		50 236	57 902	77 808	75 495	73 531	75 662
Gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych		3 961	3 819	4 412	4 788	5 736	4 081
Oświata		1 473	1 671	6 358	6 166	5 547	4 184
Ochrona zdrowia		491	619	627	557	607	713
Razem	18 857	66 961	76 125	102 811	99 749	97 210	98 307

*W 2011 r. dane dotyczące formularzy „Niebieska Karta-A” były wypełnione tylko przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.

Najwięcej sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” w 2017 r. odnotowano w województwach mazowieckim i śląskim a najmniej w lubuskim i opolskim co pokazuje poniższy wykres.

Wykres 17. Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” w poszczególnych województwach w 2017 r.

W 2017 r. policjanci wypełnili **75 662** formularzy „Niebieska Karta–A”, z czego **61 980** były to formularze wszczynające procedurę. Liczba formularzy „Niebieska Karta-A”, wypełnionych w miastach w 2017 r. wynosiła **43 417**, natomiast na terenach wiejskich – **32 245**. Sporządzone formularze „Niebieska Karta–A” w miastach stanowiły **57,38%**, a na terenach wiejskich **42,62%** ogólnej liczby sporządzonych formularzy na terenie całego kraju. W ogólnej liczbie wypełnionych formularzy „Niebieska Karta-A” przez policjantów w 2017 r. 81,92% stanowią formularze wszczynające procedurę, a 18,08% formularze, dotyczące kolejnych przypadków przemocy w rodzinie w trakcie trwającej procedury. W 2017 r. osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie było ogółem **92 529**, z czego **73,47%** stanowiły kobiety; **14,61%** małoletni i **11,92%** mężczyźni. Wśród osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie w 2017 r. w wieku do 65 lat było **61 330** kobiet, **9 455** mężczyzn, natomiast powyżej 66 roku życia kobiet było – **6 654**, mężczyzn – **1 575**. Wśród osób małoletnich, co do których istnieje

podejrzanie, że są dotknięte przemocą w rodzinie w 2017 r. było **13 515** osób (6 800 dziewcząt oraz 6 715 chłopców).

W 2017 r. liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wyniosła **76 206** osób. W 2017 r. najczęściej przemocy wobec osób najbliższych dopuszczali się mężczyźni, stanowiąc **91,90%** ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie że stosują przemoc w rodzinie, która wynosiła **70 035**. Z kolei liczba kobiet, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie stanowiła łącznie **5 878** osób (**7,71%** ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie), a nieletni sprawcy **0,39%** (293 osoby). Mimo wzrostu w 2017 r. ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie o 21,45% spadła liczba nieletnich, wobec których istnieje podejrzenie, że taką przemoc stosują. W analizowanym okresie odnotowano 293 nieletnich, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, W 2017 r. odnotowano 70 035 mężczyzn, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie. Wśród **76 206** osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie było **46 092** osoby będące pod wpływem alkoholu (mężczyźni - 44 037, kobiety - 2 028, nieletni – 27). Ogólna liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu w 2017 r. (**46 092**), w stosunku do 2016 r. (**46 537**), spadła. Natomiast wzrosła liczba kobiet, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu. W pozostałych kategoriach (mężczyźni i nieletni) liczba osób spadła, przy czym nadal najliczniejszą grupę osób stanowią mężczyźni (**57,79%** ogólnej liczby osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu).

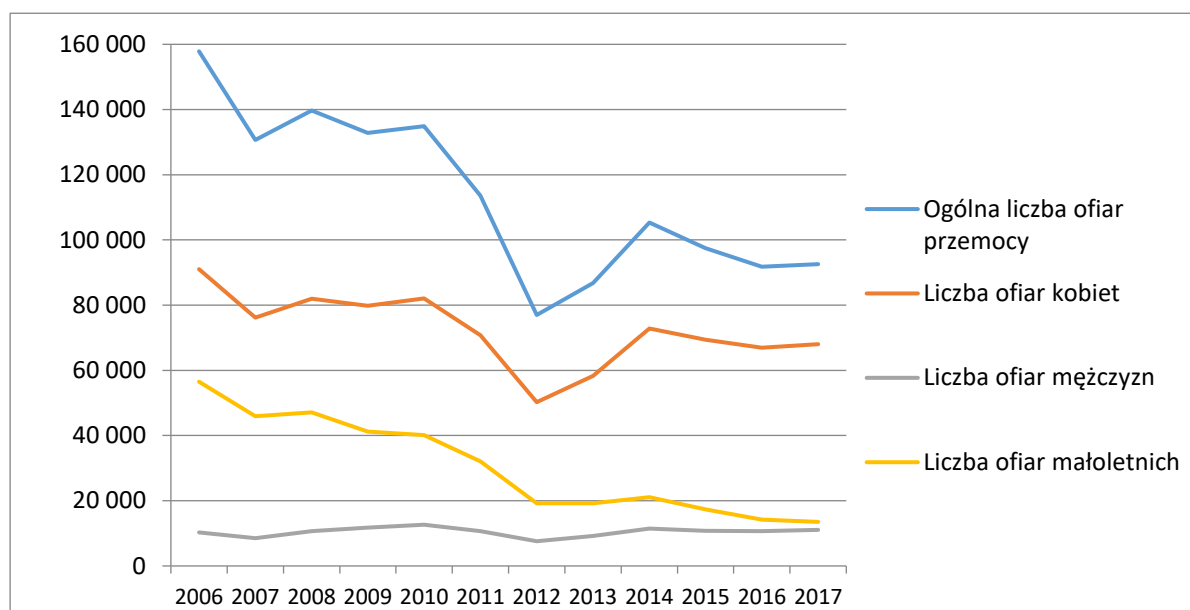
Spośród osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu w 2017 r., **6 945** doprowadzono do izb wytrzeźwień lub innych tego typu placówek. Z powyższego wynika, że grupa tych osób stanowi **15,07%** wszystkich osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu.

W obszarze tym nastąpił spadek, bowiem w 2016 r., do izb wytrzeźwień lub innych tego typu placówek doprowadzono **7 748** osób (dynamika **89,64%**), wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu, zaś w 2015 r. – **9 013** osób (dynamika **77,06%**).

Wśród osób doprowadzonych do izb wytrzeźwień lub innych tego typu placówek w 2017 r. znajdowało się **6 574** mężczyzn (**94,66 %** doprowadzonych), **367** kobiet (**5,28%**) oraz 4 osoby nieletnie (**0,06%**).

W sytuacji, gdy przemoc w rodzinie wyczerpuje znamiona przestępstwa z art. 207 kk wszczęte zostaje postępowanie przygotowawcze. Na podstawie danych zgromadzonych w Statystyce Przystępności według jednostek organizacyjnych Policji generowanej w systemie analitycznym KSIP, w 2017 roku na terenie całego kraju wszczęto **28 611** takich postępowań, co w porównaniu do roku **2016 r.** (26 633 postępowania) dało wzrost o 7,43%, zaś w stosunku do 2015 (27 642) o 3,51%.

Wykres 18. Liczba i płeć osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie

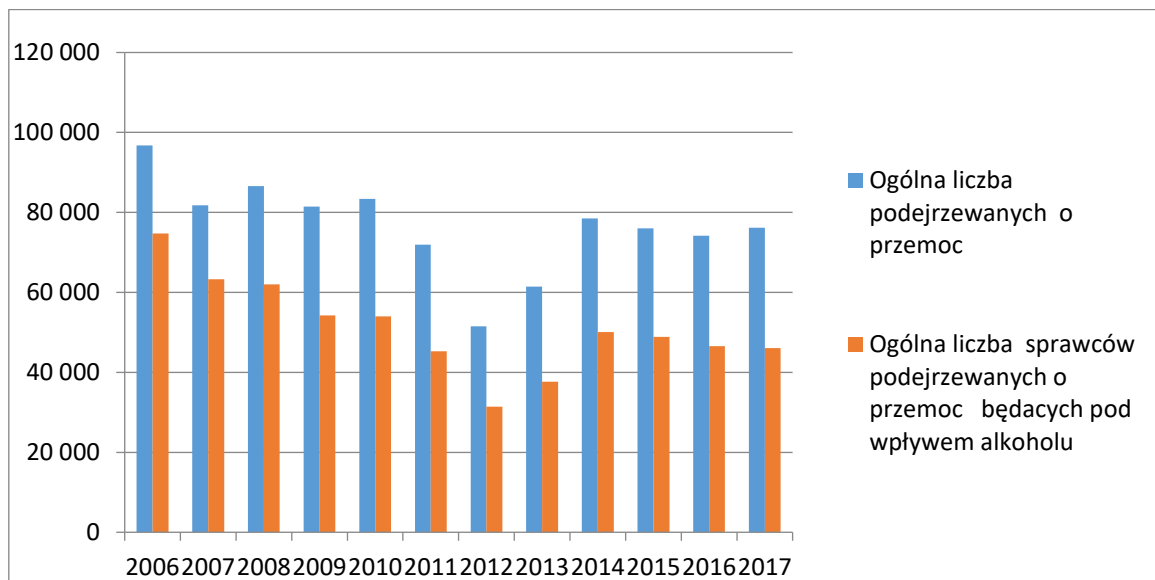

Źródło: Opracowanie na podstawie danych pochodzących ze strony internetowej: www.statystyka.policja.pl.

Niezwykle ważne są także dane policyjne dotyczące liczby i płci osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Pozwala to na zbadanie zarówno liczby, jak i odsetka osób pokrzywdzonych, przez pryzmat płci i wieku. Przedstawione dane pokazują liczby osób pokrzywdzonych w poszczególnych latach, co daje pewien obraz skali przemocy w rodzinie w Polsce. O ile bowiem dane w zakresie interwencji, czy też liczby wypełnionych formularzy „Niebieska Karta -A” dotyczą całych rodzin, to liczby pokrzywdzonych ukazują osoby rzeczywiście dotknięte tego rodzaju przemocą. Z punktu widzenia badawczego, cenne jest także zwrócenie uwagi na zmieniający się odsetek poszczególnych grup pokrzywdzonych, z punktu widzenia płci i wieku. Obserwując trendy wynikające z powyższego wykresu, należy wskazać, że od 2006 r., tj. od wejścia w życie ustawy o przeciwdziałaniu przemocą w rodzinie, a następnie noweli do tej ustawy z 2010 r., wprowadzającej w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci, systematycznie spada liczba dzieci, jako osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Spadek o prawie 5% do roku poprzedniego (14 223 w 2016 r. do 13 515 w 2017 r.)

Poniższy wykres ukazuje także znaną prawidłowość współwystępowania problemu alkoholowego z „zachowaniami przemocowymi”.

Wykres 19. Liczba sprawców przemocy w rodzinie

Źródło: Opracowanie na podstawie danych pochodzących ze strony internetowej: www.statystyka.policja.pl.

3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez:

- zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie,
- stosowanie przez prokuratora oraz występowanie do sądu o zastosowanie wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych, w szczególności w przedmiocie dozoru policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, a także nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania,
- występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny, jednostki organizacyjne Policji, jednostki prokuratury, zespoły kuratorskiej służby sądowej.

Wskaźniki:

- liczba zatrzymań sprawców przemocy w rodzinie;
- liczba zastosowanych ww. środków zapobiegawczych;
- liczba złożonych wniosków do sądu o zastosowanie ww. środków zapobiegawczych;
- liczba wniosków, w tym z art. 335 § 1 kpk, do sądu w przedmiocie zastosowania ww. środków karnych lub probacyjnych;
- liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd ww. środków probacyjnych na etapie postępowania wykonawczego;
- liczba orzeczeń sądowych uwzględniających ww. wnioski w postępowaniu wykonawczym.

Termin realizacji: 2014-2020.

Na gruncie obowiązujących uregulowań prawnych izolacja sprawcy przemocy domowej jest możliwa na każdym etapie postępowania przygotowawczego. W fazie postępowania przygotowawczego co do zasady organem podejmującym decyzje w zakresie środka zapobiegawczego jest prokurator. Środki zaskarżenia na decyzję prokuratora rozpoznaje sąd. Szczęólnego podkreślenia wymaga okoliczność, iż najsurowszy środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania jest stosowany przez sąd a prokurator posiada jedynie uprawnienie do złożenia wniosku o zastosowanie tego najsurowszego środka zapobiegawczego. W czasie postępowania jurysdykcyjnego decyzje w zakresie środków zapobiegawczych są podejmowane przez sąd.

W stosunku do sprawców przemocy w rodzinie najistotniejszymi środkami zapobiegawczymi są:

- tymczasowe aresztowanie,
- dozór Policji z zakazem kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną (art. 275 § 2 kpk),
- dozór Policji w miejsce niezastosowanego tymczasowego aresztowania, na podstawie art. 275 § 3 kpk,
- nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego (art. 275a kpk).

Nowelizacja do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z 2010 r.³⁶ wprowadziła do Kodeksu postępowania karnego przepis art. 275a, przewidujący środek zapobiegawczy w postaci nakazania oskarżonemu o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

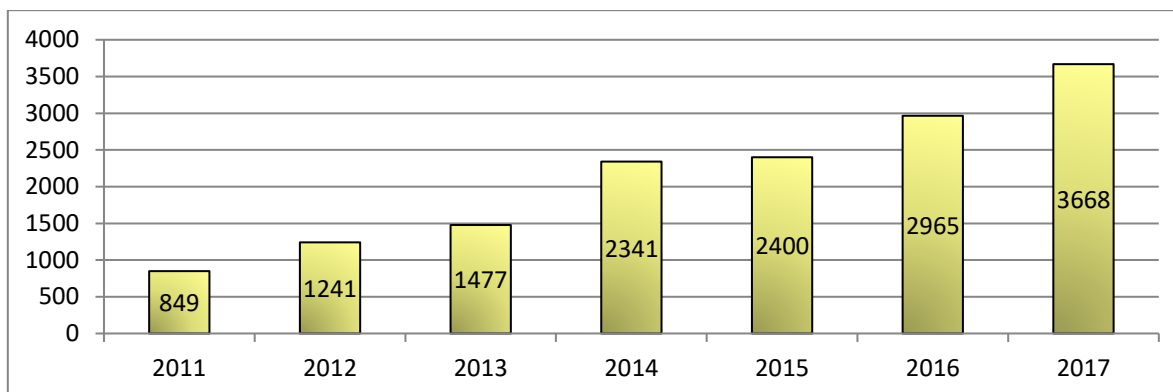
Powyższy środek jest stosowany na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, jeżeli nie ustały przesłanki jego stosowania może na wniosek prokuratora, przedłużyć jego stosowanie na dalsze okresy, nie dłuższe niż 3 miesiące (art. 275a § 4 kpk).

W 2017 r., wg danych uzyskanych z Prokuratury Generalnej, liczba podejrzanych, wobec których zastosowano ww. środek zapobiegawczy w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275a § 1 kpk), wyniosła 3.668³⁷.

³⁶ Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 842).

³⁷ Dane uzyskane z Prokuratury Krajowej (z Biura Informatyzacji i Analiz).

Wykres 20. Liczba podejrzanych, wobec których zastosowano ww. środek zapobiegawczy w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym w latach 2011-2017

Podane powyżej dane statystyczne wskazują, iż powyższy środek zapobiegawczy jest stosowany w praktyce prokuratorskiej. Na uwagę zasługuje także znaczący w skali roku przyrost liczbowy wydawanych postanowień, który utrzymuje się nieprzerwanie od 2011 r.

Prokuratura składała także do sądu wnioski o przedłużenie nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy (art. 275a § 1 i 4 kpk). Z danych Prokuratury Generalnej wynika, że w 2017 r. zostało złożonych 151 (2016 -103, 2015-72, 2014 - 64) tego rodzaju wniosków. Warto w tym zakresie zwrócić uwagę na znacząco wyższą liczbę złożonych przez prokuratora wniosków do sądu o zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Z dostępnych danych statystycznych wynika, iż w całym 2017 roku sądy rejonowe w postępowaniu sądowym wydały ogólnie 2251 decyzji w przedmiocie zastosowania środka zapobiegawczego w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego (2016-1868), nadto wydano 232 postanowienia w zakresie przedłużenia nakazu zastosowanego przez prokuratora lub sąd nakazu opuszczenia na dalszy czas okres (2016-199). Powyższe dane uwzględniają również liczbę środków zapobiegawczych, które wpłynęły do sądu wraz z aktem oskarżenia.

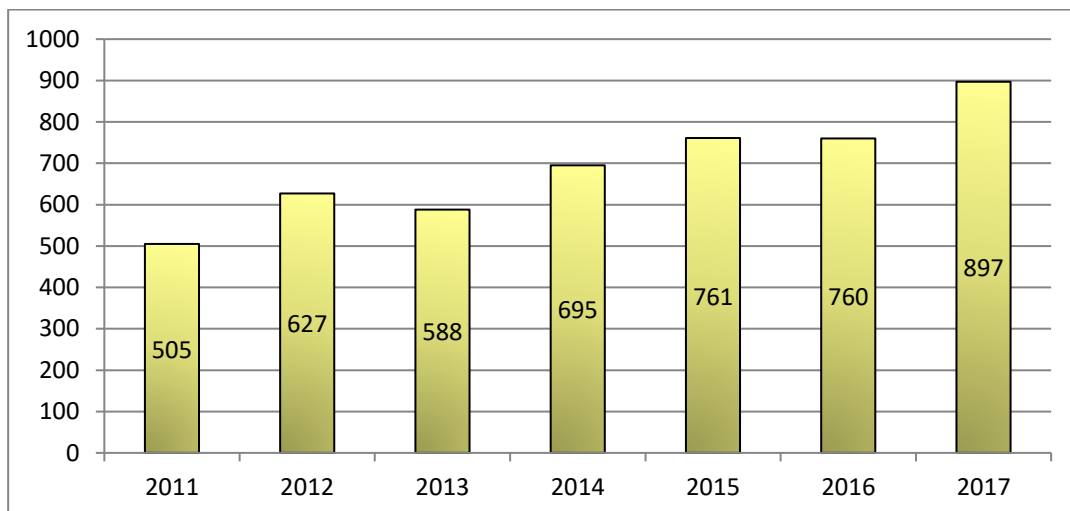
Zgodnie z obowiązującymi przepisami, prokurator, już po złożeniu aktu oskarżenia mógł wnioskować do sądu o zastosowanie tego rodzaju środków zapobiegawczych w czasie trwania postępowania rozpoznawczego przed sądem.

Z danych Prokuratury Generalnej³⁸ wynika ponadto, że w 2017 r.:

- liczba podejrzanych o przestępstwa z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, wobec których zastosowano dozór Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk) – wyniosła 897 (2016-760, 2015-761, 2014 - 695, 2013 - 588, 2012 - 627, 2011 - 505),

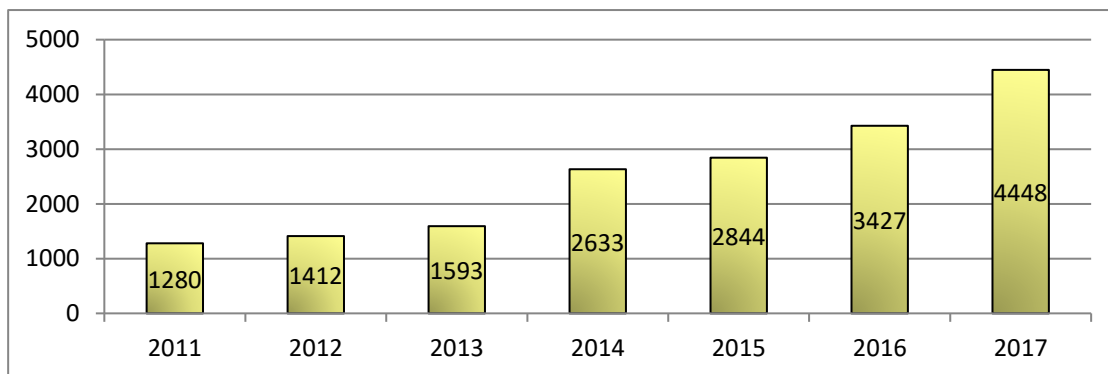
³⁸ Dane uzyskane z Prokuratury Krajowej (z Biura Informatyzacji i Analiz).

Wykres 21. Liczba podejrzanych, wobec których zastosowano ww. środek zapobiegawczy w postaci zastosowania dozoru Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym w latach 2011-2017

- liczba podejrzanych o wymienione wyżej przestępstwa, wobec których zastosowano dozór Policji z jednoczesnym zobowiązaniem do powstrzymania się od kontaktu z pokrzywdzonym (art. 275 § 2 kpk) - wyniosła 4448 (2016-3.427, 2015- 2.844, 2014 - 2.633, 2013 - 1.593, 2012 – 1.412, 2011- 1.280, 2010 - 891).

Wykres 22. Liczba podejrzanych, wobec których zastosowano ww. środek zapobiegawczy w postaci dozoru Policji z jednoczesnym zobowiązaniem do powstrzymania się od kontaktu z pokrzywdzonym w latach 2011-2017

- liczba podejrzanych o wymienione wyżej przestępstwa, wobec których prokurator skierował wniosek do sądu o zastosowanie tymczasowego aresztowania – 2625 (2016-1862, 2015- 1.479, 2014 - 2.285, 2013 - 1.753, 2012 - 1.745, 2011 - 2.002, 2010 - 1.800),
- liczba osób tymczasowo aresztowanych w wyniku złożenia ww. wniosków – 2503 (2016-1759, 2015- 1.398, 2014 - 2174, 2013 - 1.635, 2012 - 1.679, 2011 - 1.895, 2010 - 1.699),
- liczba osób tymczasowo aresztowanych wobec których prokurator skierował do sądu wniosek o przedłużenie trwania tymczasowego aresztowania - 813 (2016-464, 2015 - 350, 2014 - 459),
- w 2017 r. prokuratorzy wnieśli przeciwko osobom o zarzucane im przestępstwa przemocy w rodzinie : 14 621 aktów oskarżenia, 1906 wniosków wskazanych w art. 335 § 1 k.p.k., 1534 wniosków w trybie art. 335 § 2 k.p.k. oraz 429 wniosków o warunkowe umorzenie postępowanie

W stosunku do sprawców przestępstw zakwalifikowanych jako przemoc w rodzinie w 2017 r., sąd uwzględnił 1004 wniosków prokuratura w zakresie tymczasowego aresztowania.

Jak już wspomniano uprzednio, nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego, jako środek zapobiegawczy, sąd zastosował ogółem w 2252 przypadkach, a nadto 232 postanowień dotyczyło przedłużenia nakazu zastosowanego przez prokuratora lub sąd na dalsze okresy (art. 275a § 4 kpk) - łącznie sądy wydały 2484 postanowień w tym zakresie³⁹.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
3.2.2 Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez występowanie do sądu o zastosowanie lub przedłużenie stosowania wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych w przedmiocie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania	liczba podjętych przez sąd decyzji o uwzględnieniu wniosków prokuratora o:	zastosowanie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	2252
		przedłużenie nakazu opuszczania lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	232
		zastosowanie tymczasowego aresztowania	1004

- występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków karnych lub obowiązków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym

Krajowy Program, jako wskaźniki ww. zadania, wymienia działania prokuratora w postępowaniu rozpoznawczym (wnioski do sądu w trybie art. 335 § 1 k.p.k. oraz 335 § 2 k.p.k.) oraz działania kuratora sądowego w postępowaniu wykonawczym.

Wnioski prokuratora w trybie art. 335 § 1 i § 2 kpk⁴⁰ do sądu mogą dotyczyć m.in. orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie środków karnych lub obowiązków probacyjnych.

³⁹ Załącznik numer 3 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2017 r.

⁴⁰ Art. 335 k.p.k. § 1. Jeżeli oskarżony przyznaje się do winy, a w świetle jego wyjaśnień okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte, można zaniechać przeprowadzenia dalszych czynności. Jeżeli zachodzi potrzeba oceny wiarygodności złożonych wyjaśnień, czynności dowodowych dokonuje się jedynie w niezbędnym do tego zakresie. W każdym jednak wypadku, jeżeli jest to konieczne dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, należy przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania lub czynności wymienionych w art. 74 § 2 pkt 1 w stosunku do osoby podejrzanej, a także przedsięwziąć wobec niej inne niezbędne czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów i wydzielin organizmu. Prokurator, zamiast z aktem oskarżenia, występuje do sądu z wnioskiem o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki, uwzględniających również prawnie chronione interesy pokrzywdzonego. Uzgodnienie może obejmować także wydanie określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu.

§ 2. Prokurator może dołączyć do aktu oskarżenia wniosek o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki, uwzględniających też prawnie chronione interesy pokrzywdzonego, jeżeli okoliczności popełnienia przestępstwa i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości, oświadczenia dowodowe złożone przez oskarżonego nie są sprzeczne z dokonanymi ustaleniami, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte. Do

Wnioski prokuratora do sądu w zakresie orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie środków karnych⁴¹:

- obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) – 13 (2017-38, 2016-38, 2015-10, 2014 - 14),
- zakazu kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) – 154 (2016-118, 2015-140, 2014 - 69),
- zakazu zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) -135 (2016-169, 2015-112, 2014 - 66),
- nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) –87 (2016-106, 2015-148, 2014 - 62).

Wnioski prokuratora do sądu w zakresie orzeczenia wobec oskarżonych o czyny stanowiące przemoc w rodzinie obowiązków probacyjnych⁴²:

- powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) – 30 (2016-29, 2015-15, 2014 - 14),
- powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 116 (2016-129, 2015-106, 2014 - 98),
- powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 83 (2016-116, 2015- 81, 2014 - 39),
- opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) – 51 (2016-91, 2015- 94, 2014 - 91),
- uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6b kk) – 315 (2016-396, 2015-411, 2014 - 369).

Powyższe dane świadczą o aktywności prokuratorów w zakresie wnioskowania do sądu o wymierzenie wobec sprawców przemocy w rodzinie właściwych środków karnych bądź nałożenie odpowiednich obowiązków probacyjnych. Analiza powyższych danych w kontekście treści zapadających wyroków uwzględniających wnioski prokuratora w trybie art. 335 § 1 i 2 k.p.k. pozwala na wysunięcie domniemania, iż powyższe dane są zaniżone.

Na uwagę zasługuje, iż skierowanie wniosku w trybie art. 335 par. 1 k.p.k. wpływa na kształt orzecznictwa, jego struktury, rodzajów kar i ich wymiaru. Konsensualny sposób kończenia spraw sądowych, poprzez zastosowanie instytucji wniosku prokuratora o wydanie wobec sprawcy wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionej z oskarżonym kary lub środka karnego (art. 335 § 1 kpk i art. 335 § 2 kpk), a także wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego (art. 387 § 1 kpk⁴³) skracają długość postępowania przed sądem oraz umożliwia rozpoznanie sprawy w rozsądnym terminie. Na uwagę zasługuje także funkcjonowanie nowej instytucji prawa karnego w postaci art. 338a kpk która umożliwia oskarżonemu, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy, złożenie wniosku o wydanie wyroku skazującego

wniosku stosuje się odpowiednio przepisy § 1 zdanie piąte i § 3 zdanie drugie. Do aktu oskarżenia nie stosuje się przepisów art. 333 § 1 i 2.

⁴¹ Dane uzyskane z Prokuratury Krajowej (z Biura Informatyzacji i Analiz)

⁴² Ibidem,

⁴³ Art. 387 § 1 kpk. Do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej oskarżony, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego. Wniosek może również dotyczyć wydania określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu. Jeżeli oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, sąd może, na jego wniosek, wyznaczyć mu obrońcę z urzędu.

§ 1a. Przed uwzględnieniem wniosku o wydanie wyroku skazującego sąd poucza oskarżonego o treści art.447 § 5.

§ 2. Sąd może uwzględnić wniosek o wydanie wyroku skazującego, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; uwzględnienie wniosku jest możliwe jedynie wówczas, gdy nie sprzeciwia się temu prokurator, a także pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie rozprawy oraz pouczonej o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego takiego wniosku.

§ 3. Sąd może uzależnić uwzględnienie wniosku oskarżonego od dokonania w nim wskazanej przez siebie zmiany. Przepis art. 341 § 3 stosuje się odpowiednio.

i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenie przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego.

W 2017 r. sądy, uwzględniając wnioski prokuratora z art. 335 § 1 i 2 kpk za przestępstwo znęcania się z art. 207 § 1 kk, skazały w 2017 – 2629 (2016-3204, 2015-3204, 2015 - 3.744, 2014 - 3.672; 2013 - 3.256) osób, a z art. 387 § 1 kpk 2148 (2016-1593, 2015 - 2.512, 2014 - 2.966, 2013 - 2.585), oraz z art. 338a kpk, 12 (2016-21) osób co łącznie stanowi w 2017- 4789 skazań (2016-4818, 2015 - 6.256, 2014 - 6.638, 2013 - 5.841). Wszystkich skazań w 2016 r. było 11018. Tym samym zakończeń postępowania w trybach konsensualnych wskazanych w art. 335§ 1 i 2, kpk, art. 387 § 1 kpk oraz 338a k.p.k było 43,46 wszystkich skazań z art. 207 § 1 kk (2016-52,40 %, 2015 - 52,41%, 2014 - 52,27%, 2013 - 49,1%).

Powyższe dane świadczą o stałym wysokim odsetku spraw z art. 207 § 1 kk, które kończą się wyrokiem skazującym, zapadłym w wyniku uwzględnienia wniosku w trybie konsensualnym w szczególności przy zastosowaniu instytucji wskazanej w art. 335 § 1 i 2, kpk, art. 387 § 1 kpk. Instytucja wskazana w art. 338a k.p.k. na płaszczyźnie art. 207 kk.

Wobec sprawców przemocy w rodzinie, skazanych uprzednio na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, można w okresie próby stosować (nakładać, modyfikować bądź uchylać) obowiązki probacyjne.

W razie sprawowania dozoru nad sprawcą przemocy w rodzinie, kurator sądowy ma uprawnienie do składania do sądu wniosków w tym przedmiocie w toku postępowania wykonawczego. Sąd może taki wniosek uwzględnić i wydać postanowienie w przedmiocie nałożenia obowiązku bądź też wniosku nie uwzględnić.

W 2017 r. zawodowi kuratorzy sądowi dla dorosłych składali do sądu wnioski w przedmiocie:

- powstrzymania się od przebywania w określonych miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) - 16 wniosków, sąd rozpoznał 22, zaś uwzględnił 18 wniosków;
- powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) - 17 wniosków, sąd rozpoznał 20, a uwzględnił 12 wniosków;
- powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7 a kk) - 13 wnioski, sąd rozpoznał 9 i uwzględnił 7 wniosków;
- opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) - 34 wnioski, sąd rozpoznał 43, natomiast uwzględnił 32 wnioski.

Tabela 19. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez	
			sądy powszechne	zespoły kuratorskiej służby sądowej
3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez: występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób	liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd w postępowaniu wykonawczym środków	obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach		16
		obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym		17
		obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do pokrzywdzonego		13

stosujących przemoc w rodzinie środków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	probacyjnych polegających na:	obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym		34
	liczba orzeczeń sądowych uwzględniających wnioski kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach	18	
		obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym	12	
		obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do pokrzywdzonego	7	
		obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	32	

Tabela 20. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą. Dane statystyczne z Prokuratury Krajowej za 2017 r.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Jednostki prokuratury	
3.2.2. Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez: - zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie - występowanie do sądu o zastosowanie lub przedłużenie stosowania wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych w przedmiocie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania - występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach,	liczba zastosowanych przez prokuratora środków zapobiegawczych w przedmiocie:	dozoru Policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie (art. 275 § 2 kpk)	4 448	
		dozoru Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk)	897	
		nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą (art. 275a kpk)	3 668	
	liczba złożonych przez prokuratora wniosków do sądu o zastosowanie lub przedłużenie środków zapobiegawczych w przedmiocie:	zastosowania nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	1 235	
		przedłużenia nakazu opuszczania lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	151	
		zastosowania tymczasowego aresztowania	2 625	
	liczba wniosków, w tym z art. 335 § 1 kpk, do sądu w przedmiocie zastosowania środków karnych	obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	środki karne	13
			środki probacyjne	30

kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	lub probacyjnych w przedmiocie:	zakazu kontaktowania się z określonymi osobami	środki karne	154
			środki probacyjne	116
		zakazu zbliżania się do określonych osób	środki karne	135
			środki probacyjne	83
		nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	środki karne	87
			środki probacyjne	51
	uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych	środki probacyjne	315	

Jednostki prokuratur na terenie kraju współdziałały z właściwymi służbami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w celu zwiększenia wykrywalności przestępstw tego rodzaju, skuteczności ich ścigania oraz maksymalnego wykorzystania środków pomocowych dla ofiar przestępstw. Osoby pokrzywdzone, ustalone w toku prowadzonych postępowań karnych, były informowane przez prokuratorów o możliwości i sposobie korzystania z pomocy właściwych organów i instytucji. Wykorzystywano także materiały uzyskane w ramach programu „Niebieska karta”, które niejednokrotnie po przeprowadzeniu analizy zawartych w nich informacji były podstawą do wdrożenia postępowania karnego.

Nadto prokuratorzy w zakresie zadań i kompetencji Prokuratury udzielali informacji osobom zgłaszającym się do jednostek prokuratur w godzinach urzędowania, także poza dniami objętymi inicjatywą „Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przemocą”.

Jednostki prokuratur na terenie kraju współdziałały z właściwymi służbami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w celu zwiększenia wykrywalności przestępstw tego rodzaju, skuteczności ich ścigania oraz maksymalnego wykorzystania środków pomocowych dla ofiar przestępstw. Osoby pokrzywdzone, ustalone w toku prowadzonych postępowań karnych, były informowane przez prokuratorów o możliwości i sposobie korzystania z pomocy właściwych organów i instytucji. Wykorzystywano także materiały uzyskane w ramach programu „Niebieska karta”, które niejednokrotnie po przeprowadzeniu analizy zawartych w nich informacji były podstawą do wdrożenia postępowania karnego.

Prokuratorzy w zakresie zadań i kompetencji Prokuratury udzielali porad prawnych osobom zgłaszającym się do jednostek prokuratury w godzinach urzędowania, także poza dniami objętymi inicjatywą „Tygodnia Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przemocą”.

Prokuratorzy w związku z prowadzonymi lub nadzorowanymi postępowaniami przygotowawczymi, w razie zaistnienia potrzeby podejmowania działań interwencyjnych, zmierzających do zapobieżenia kontaktowania się sprawców z ofiarami przemocy, podejmowali stosowne decyzje lub formułowali wnioski w przedmiocie środków zapobiegawczych, udzielali wsparcia ofiarom przemocy w przewidywaniu sytuacji kryzysowych i kierowali do właściwych instytucji pomocowych, udzielali informacji w zakresie możliwości i form korzystania z takiej pomocy poprzez wykorzystywanie dostępnych publikacji, broszur i ulotek, a w postępowaniu sądowym, występowali z wnioskami o orzeczenie obowiązków określonych w art. 72 § 1 pkt 5 – 8 kk. Istotnym wkładem prokuratorów w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie były także przeprowadzane analizy akt spraw karnych, w celu ewentualnego podjęcia działań w kierunku ustalenia przesłanek do występowania m.in. z wnioskami: w trybie art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, o podjęcie działań

w kierunku wydania zarządzeń opiekuńczo – wychowawczych, o ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich, o wdrożenie leczenia odwykowego sprawców przemocy w rodzinie oraz informowanie właściwych służb o potrzebie działań pozostających w zakresach ich kompetencji.

W 2017 r. wobec osób, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie dokonywano zatrzymania. Łącznie dokonano zatrzymania **18 175** osób. W grupie osób zatrzymanych dominującą stanowili mężczyźni – zatrzymano ich **17 514**. Grupa zatrzymanych kobiet liczyła **635** osób, zaś wśród **26** zatrzymanych osób nieletnich było 22 chłopców i 4 dziewczęta.

Ogólna liczba zatrzymanych przez Policję osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie wzrosła w 2017 r. o **7,66%**, (2016 r. – 16 881).

Należy podkreślić, że w 2017 roku policjanci **zatrzymali albo doprowadzili do wytrzeźwienia 50,61% osób**, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie.

3.2.3. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych, w szczególności:

- **w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;**
- **w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej;**
- **w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji.**

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, sądy powszechne.

Wskaźniki:

- liczba osób oskarżonych o przestępstwo z użyciem przemocy w rodzinie: osądzonych, skazanych, uniewinnionych, wobec których warunkowo umorzono postępowanie karne oraz wobec których umorzono postępowanie karne,
- liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności,
- liczba orzeczonych środków karnych i probacyjnych,
- liczba orzeczeń w zakresie władzy rodzicielskiej z uwagi na stosowanie przemocy w rodzinie,
- liczba orzeczeń dotyczących nakazania opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą,
- liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie,
- liczba złożonych do sądu cywilnego wniosków o zobowiązanie wspólnie zamieszkującego mieszkanie członka rodziny do opuszczenia mieszkania i liczba orzeczeń zobowiązujących ww. członka rodziny do opuszczenia mieszkania.

Termin realizacji: 2014-2020

a. Orzecznictwo sądów powszechnych w zakresie –prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Analizując dane statystyczne dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie, należy mieć świadomość, że przemoc w rodzinie wykracza znacznie swoim zakresem przedmiotowym poza ustawowe znamiona przestępstwa znęcania się nad osobami najbliższymi z art. 207 kk⁴⁴. Przystępstwo znęcania się jest

⁴⁴ Art. 207 § 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
§ 1a. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

z pewnością najbardziej jaskrawym przykładem przemocy w rodzinie, jednakże nie odzwierciedla całości tego zjawiska, a jedynie jego część.

Należy nadmienić, że Kodeks karny w art. 115 zawiera tzw. słowniczek ustawowy, w którym doprecyzowano niektóre pojęcia użyte w treści aktu prawnego. W słowniczku tym nie znajduje się pojęcie przemocy w rodzinie, ani nawet pojęcie samej przemocy.

Natomiast w ustawie o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, w art. 2 pkt 2 zawarta jest tzw. definicja legalna pojęcia „przemocy w rodzinie”, co jest niezwykle pomocne i użyteczne przy ocenie czy dany czyn stypizowany w Kodeksie karnym nosi znamiona tego typu zjawiska.

Przemoc w rodzinie, według ww. przepisu ustawy, „to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

W związku z szeroką definicją przemocy w rodzinie, która może wyczerpywać ustawowe znamiona różnych przestępstw, w celu właściwego opisanie danych statystycznych obrazujących zakres oddziaływania organów postępowania przygotowawczego oraz rozpoznawczego na to zjawisko, niezbędne jest zatem doprecyzowanie rodzaju czynów zabronionych, które składają się na przemoc w rodzinie.

W sądowych formularzach statystycznych uwzględniono statystyki przestępstw, które mogą zostać zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie, wg art. 2 pkt 2 ustawy o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, są to m.in.:

- art. 148 § 1 - 4 kk - zabójstwo;
- art. 156 § 1 - 3 kk - spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
- art. 157 § 1 kk - spowodowanie średniego i lekkiego uszczerbku na zdrowiu człowieka;
- art. 189 kk - pozbawienie wolności;
- art. 190 kk - groźba bezprawna;
- art. 190a - uporczywe nękanie (stalking);
- art. 191 kk - przemoc lub groźba bezprawna w celu zmuszenia do określonego zachowania;
- art. 191a kk - utrwalanie i rozpowszechnianie wizerunku nagiej osoby;
- art. 197 § 1 - 3 kk - zgwałcenie;
- art. 198 kk - współżycie płciowe z osobą w stanie ograniczonej poczytalności;
- art. 199 kk - wymuszenie współżycia płciowego na osobie podległej, w krytycznym położeniu;
- art. 200 § 1 - 4 kk - pedofilia - uprawianie, prezentowanie treści;
- art. 201 kk - kazirodztwo;
- art. 202 § 1 - 4b kk - prezentowanie treści pornograficznych;
- art. 203 kk - doprowadzenie przemocą innej osoby do uprawiania prostytucji;
- art. 207 kk - znęcania się nad osobami najbliższymi;
- art. 208 kk - rozpijanie małoletnich.

Z liczby wszystkich osób skazanych za ww. przestępstwa sądowe formularze statystyczne wyodrębniają osoby skazane za czyny stanowiące przemoc w rodzinie.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 lub 1a połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1-2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Dane statystyczne uzyskane w zakresie właściwości sądów rejonowych w takim układzie za 2017 r. przedstawiają się następująco⁴⁵:

Rodzaje przestępstw w Kodeksie karnym	Osądzeni ogółem	Skazani ogółem	Pozbawienie wolności		Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Warunkowo umorzono postępowanie	Umorzono postęp.	Uniewinniono	Kara mieszana
			ogółem	w tym z warunkowym zawieszeniem						
Ogółem, w tym z art.:	15144	12498	8632	5527	1067	2558	1539	782	309	237
156	32	30	28	14	1	1	2	0	0	0
157 § 1	278	211	115	69	42	52	50	10	7	2
157 § 2 w zw. z § 4	243	159	45	30	56	57	72	10	2	1
189	3	3	1	1	1	1	0	0	0	0
190	923	724	275	114	220	221	64	114	18	7
190a § 1	206	167	78	45	46	42	13	22	4	1
190a § 2	16	15	9	5	3	3	1	0	0	0
190a § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
191	41	31	11	5	9	11	7	2	1	0
191a	6	4	4	4	0	0	2	0	0	0
193	15	9	0	0	6	3	3	1	1	0
197 § 1	101	97	85	14	0	1	0	1	3	11
197 § 2	14	12	11	9	0	0	0	2	0	1
198	9	9	9	6	0	0	0	0	0	0
199	2	1	1	1	0	0	0	1	0	0
200 § 1	90	78	73	17	0	1	0	2	10	4
200 § 2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
200 § 3	3	2	1	0	0	1	0	0	1	0
200 § 4	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
200 § 5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
201	4	3	3	3	0	0	1	0	0	0
202 § 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
202 § 4	12	12	12	5	0	0	0	0	0	0
202 § 4a	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
202 § 4b	35	32	32	25	0	0	1	0	2	0
202 § 4c	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
203	4	3	2	0	0	1	0	0	0	0
207 § 1	11283	9406	7208	4833	354	1657	1129	517	228	185
207 § 2	13	12	12	2	0	0	0	0	0	0
207 § 3	29	27	23	9	1	0	0	1	1	3
208	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0
267 § 1	7	6	0	0	6	0	0	0	1	0
278 § 1	96	81	31	12	14	35	2	9	4	1
279 § 1	44	34	27	8	0	2	1	9	0	5
280 § 1	32	31	24	2	0	3	0	1	0	4
282	13	13	9	2	1	2	0	0	0	1
284 § 1	32	20	10	7	7	3	4	6	2	0
286 § 1	18	16	7	2	6	3	0	1	1	0
288 § 1	39	29	14	8	8	6	3	5	2	1
inne	1498	1217	469	272	285	452	184	68	21	10

⁴⁵ Dane pochodzą z MS Sady Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2017 r.

Z wyżej przedstawionych danych wynika, że spośród przestępstw kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie najpowszechniejszym przestępstwem w 2017 r., podobnie jak w latach poprzednich, było przestępstwo znęcania się oraz przestępstwo gróźb karalnych. Dane statystyczne w zakresie właściwości sądów okręgowych w takim układzie za 2017 r. przedstawiają się następująco⁴⁶:

Dane statystyczne w zakresie właściwości sądów okręgowych w takim układzie za 2017 r. przedstawiają się następująco⁴⁷:

Rodzaje przestępstw w Kodeksie karnym	Osądzeni ogółem	Skazani ogółem	Pozbawienie wolności		Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Warunkowo umorzono postępowanie	Umorzono postęp.	Uniewinniono	Kara mieszana
			ogółem	w tym z warunkowym zawieszeniem						
Ogółem, w tym z art.:	153	132	126	8	0	0	1	14	6	3
148 § 1	53	39	37	0	0	0	0	13	1	0
148 § 2	5	5	4	0	0	0	0	0	0	0
148 § 3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
148 § 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
156 § 1 i 3	17	17	17	0	0	0	0	0	0	0
197 § 3	35	32	32	0	0	0	0	0	3	0
197 § 4	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
inne	42	38	35	8	0	0	1	1	2	3

W sprawach z art. 148 § 1 i 2 kk zapadło także 3 wyroków dożywotniego pozbawienia wolności. Poniżej przedstawione zaś zostały dane w zakresie liczby i płci osób skazanych oraz osób pokrzywdzonych poszczególnymi rodzajami przestępstw, kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Zgodnie z wymogami Krajowego Programu, od 2014 r. jest badana płeć osób skazanych. Ze zgromadzonych danych wynika, że kobiety, jako sprawcy czynów kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie stanowią jedynie niewielki odsetek.

W przypadku ww. przestępstw, kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie, pokrzywdzonymi najczęściej były kobiety.

⁴⁶ Dane pochodzą z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2016 r.

⁴⁷ Dane pochodzą z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2017 rok

Mierniki przyjęte w Krajowym Programie, zawiera poniższa tabela zbiorcza.⁴⁸

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba osób oskarżonych o stosowanie przemocy w rodzinie	osądzeni	ogółem	15 297
			w tym art. 207 kk	11 325
		skazani	ogółem	12 630
			w tym kobiety	588
			w tym mężczyźni	12 042
			w tym art. 207 kk	9445
			w tym kobiety	348
			w tym mężczyźni	9097
		uniewinnieni	ogółem	315
			w tym art. 207 kk	229
	warunkowo umorzone postępowanie	ogółem	1 540	
		w tym art. 207 kk	1 129	
	umorzono postępowanie	ogółem	796	
		w tym art. 207 kk	518	
	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary	grzywny	ogółem	1067
			w tym art. 207 kk	335
		ograniczenia wolności	ogółem	2558
			w tym art. 207 kk	1657
		pozbawienia wolności	ogółem	8758
			w tym art. 207 kk	7243
w tym pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem		ogółem	5535	
		w tym art. 207 kk	4844	

- Znamiona ustawowe czynu z art. 207 § 1 kk**

Przestępstwo znęcania się nad osobami najbliższymi zostało opisane w Kodeksie karnym w art. 207 w czterech jednostkach redakcyjnych, jako jeden typ podstawowy (art. 207 § 1 kk) oraz trzy typy kwalifikowane (art. 207 § 1a, 2 i 3 kk). Należy jednak wskazać, że przepis ten może dotyczyć także przestępstw, które nie będą kwalifikowane jako przemoc w rodzinie, z uwagi na fakt, że może obejmować także zachowania polegające na znęcaniu się np. nad osobami obcymi (nie będącymi osobami najbliższymi). Mogą to być także osoby obce, jednakże pozostające w stosunku zależności od sprawy, osoby małoletnie, bądź też osoby nieporadne z uwagi na stan psychiczny lub fizyczny.

⁴⁸ Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych 3.2.3

Typ podstawowy przestępstwa znęcania się z art. 207 § 1 kk posiada następujące znamiona ustawowe (przesłanki):

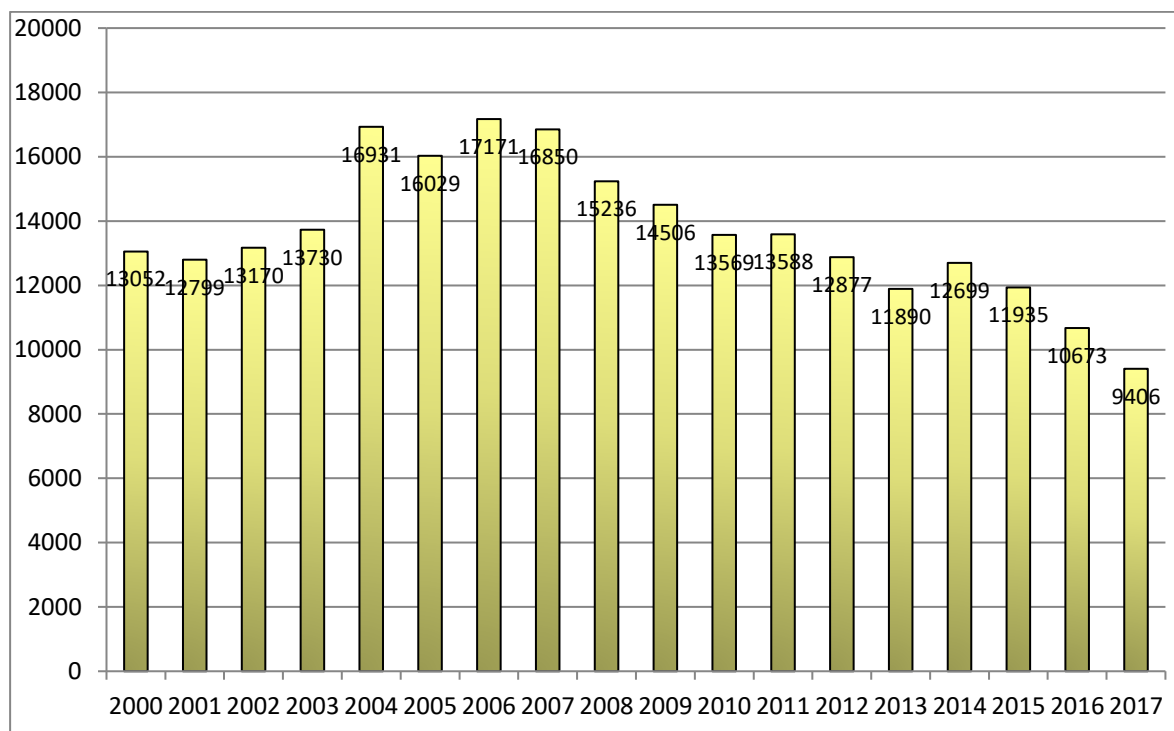
- znęcanie się fizyczne lub psychiczne;
- nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy;
- nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny.

Ustawodawca przewidział za takie zachowanie sankcję w postaci kary pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Typami kwalifikowanymi są:

- przestępstwo znęcania się nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny (art. 207 § 1a kk.),
- wskazana w art. 207 § 2 kk. przesłanka szczególnego okrucieństwa,
- przestępstwo znęcania się, w wyniku którego doszło do targnięcia się pokrzywdzonego na własne życie (art. 207 § 3 kk).

Poniższa tabela zawiera dane dot. liczby osób skazanych z art. 207 § 1 kk przez sądy rejonowe.⁴⁹

Wykres 23. Skazani w sądach rejonowych za przestępstwo z art. 207 § 1 kk w latach 2000 – 2017

⁴⁹ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2017 r.

Orzecznictwo sądów w zakresie przestępstwa znęcania się z art. 207 kk, zakwalifikowanego wyłącznie jako przemoc w rodzinie („rodz”)

Na wstępie należy uczynić wzmiankę, że przedstawione poniżej dane dotyczą czynu podstawowego z art. 207 § 1 kk zakwalifikowanego wyłącznie jako przemoc w rodzinie.

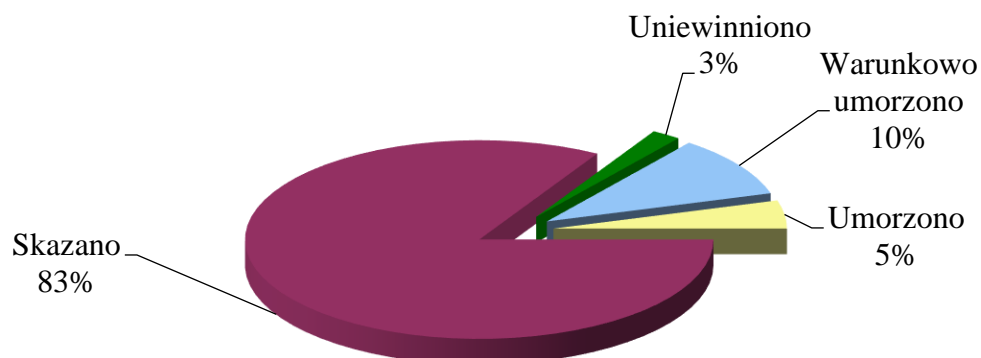
Nie przytaczano obu kwalifikowanych typów tego przestępstwa z art. 207 § 2 i § 3 kk, z uwagi na fakt, że liczba skazań w tym zakresie jest symboliczna (39 skazań łącznie w 2017 r.).

W 2017 r. w sądach rejonowych w Polsce osądzono z art. 207 § 1 kk ogółem 11 283 osób⁵⁰.

Z tego:

- 9406 – skazano;
- 228 – uniewinniono;
- 1129 – warunkowo umorzono postępowanie;
- 517 – umorzono postępowanie;
- 723 – tymczasowo aresztowano.

Stosunek procentowy rodzajów orzeczeń sądów rejonowych w Polsce w 2017 r. w zakresie art. 207 § 1 kk

W 2017 r. w sądach rejonowych w Polsce nieprawomocnie skazano z art. 207 § 1 kk ogółem: 9406 osób⁵¹ (2016-9133, 2015-10186). Z tego wymierzono:

- 185 – kary mieszane (2016-171, 2015 - 37);
- 354 – kary grzywny (samoistnych) (2016-283, 2015- 187);
- 1657 – kar ograniczenia wolności (2016- 1505, 2015- 674);
- 7208 - kar pozbawienia wolności (2016-7170, 2015 - 9284)
 - w tym:
 - 2375 - bezwzględnych (2016-1927, 2015- 1438),
 - 4833 - z warunkowym zawieszeniem wykonania (2016 - 5243, 2015 - 7846)

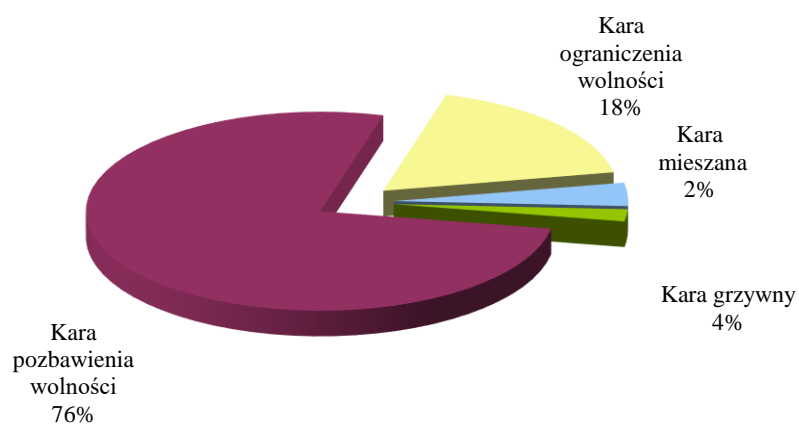
⁵⁰ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdań w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za lata 2015-2017 r..

⁵¹ Ibidem.

Z powyższych danych wynika, że największy odsetek wszystkich kar za stosowanie przemocy w rodzinie stanowi kara pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem. Choć zauważalny jest wzrost orzekanych kar pozbawienia wolności bez warunkowego jej zawieszenia z jednoczesnym spadkiem orzekanych kar z warunkowym zawieszeniem wykonania. Warto także odnotować zwłaszcza w porównaniu do roku 2015 r. wzrost orzekanych kar ograniczenia wolności.

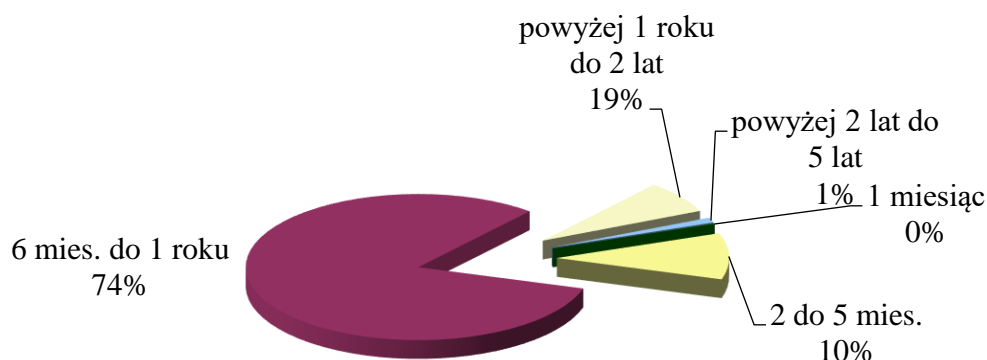
Na zwiększenie liczby orzekanych kar bezwzględnych może mieć wpływ zmiana treści art. 69 § 1 k.k. z dnia 20 lutego 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 396), która weszła w życie w dniu 1 lipca 2015 r. Nowelizacja przewiduje, iż Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej w wymiarze nieprzekraczającej roku, jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa nie był skazany na karę pozbawienia wolności.

Stosunek procentowy rodzajów kar orzekanych w sądach rejonowych w Polsce w 2017 r. z art. 207 § 1 kk

Wymierzając karę pozbawienia wolności za czyn z art. 207 § 1 kk sądy stosowały ją w dolnych granicach ustawowego zagrożenia.

Stosunek procentowy wymiaru kary pozbawienia wolności orzeczonej w Sądach Rejonowych w Polsce w 2017 r. z art. 207 § 1 kk

- obowiązek powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 39 pkt 2b kk) - 35 osoby, wobec kobiet – 3, wobec mężczyzn 31, (2016-22 osoby, wobec kobiet 0, wobec mężczyzn 22, 2015- 33, wobec kobiet - 0, wobec mężczyzn - 33),
- zakaz kontaktowania się z określonymi osobami (art. 39 pkt 2b kk) – 666, wobec kobiet 21, wobec mężczyzn 645, (2016-423, wobec kobiet 11, wobec mężczyzn 412, 2015- 329, wobec kobiet - 18, wobec mężczyzn - 311),
- zakaz zbliżania się do określonych osób (art. 39 pkt 2b kk) – 995 wobec kobiet 19, wobec mężczyzn 976, (2016- 655, wobec kobiet 16, wobec mężczyzn 639, 2015- 423 wobec kobiet - 11, wobec mężczyzn – 423),
- nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 39 pkt 2e kk) -507, wobec kobiet 10, wobec mężczyzn 497 (2016-398, wobec kobiet 9, wobec mężczyzn 389, 2015- 269 wobec kobiet - 11, wobec mężczyzn - 258),

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczby orzeczonych środków karnych	obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	ogółem	35
			w tym wobec kobiet	4
			w tym wobec mężczyzn	31
		zakaz kontaktowania się z określonymi osobami	ogółem	666
			w tym wobec kobiet	8
			w tym wobec mężczyzn	69
		zakaz zbliżania się do określonych osób	ogółem	666
			w tym wobec kobiet	21
			w tym wobec mężczyzn	645
	nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	ogółem	507	
		w tym wobec kobiet	10	
		w tym wobec mężczyzn	497	

- **Obowiązki probacyjne stosowane przez sądy powszechne**

Od 1 stycznia 2014 r. gromadzone są dane odnośnie obowiązków probacyjnych orzeczonych wobec osób skazanych prawomocnie za czyny zakwalifikowane jako przemoc w rodzinie. Poniżej przedstawiono zatem po raz trzeci dane dotyczące wszystkich obowiązków probacyjnych, orzeczonych wyłącznie wobec osób skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie. Tytułem obowiązków probacyjnych w 2017 roku w sądach powszechnych orzeczono⁵⁵:

⁵⁵ Ibidem.

- obowiązek powstrzymanie się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 kk) 77, wobec kobiet - 8, wobec mężczyzn – 69, (2016- 53, wobec kobiet 4, wobec mężczyzn, 2015 – 73, wobec kobiet - 4, wobec mężczyzn - 69),
- uczestnictwo w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych (art. 72 § 1 pkt 6b kk) – 703 wobec kobiet - 40, wobec mężczyzn – 663 (2016-819, wobec kobiet 42, wobec mężczyzn 777, 2015 – 821, wobec kobiet - 37, wobec mężczyzn - 784),
- powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonymi lub innymi osobami w określony sposób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) – 554 wobec kobiet - 26, wobec mężczyzn – 528, (2016-514, wobec kobiet 26, w tym wobec 2015 - 506 wobec kobiet - 20, wobec mężczyzn - 486),
- powstrzymanie się od zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 72 § 1 pkt 7a kk) 313, wobec kobiet 11, wobec mężczyzn 302, (2016 - 324 wobec kobiet - 7, wobec mężczyzn – 317, 2015- 304 wobec kobiet - 12, wobec mężczyzn - 292),
- nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 72 § 1 pkt 7b kk) – 497, wobec kobiet 14, wobec mężczyzn 370, (2016-338, wobec kobiet - 6, wobec mężczyzn – 332, 2015 - 455 wobec kobiet - 8, wobec mężczyzn - 447),

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne	
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczby orzeczonych środków probacyjnych	obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	ogółem	77
			w tym wobec kobiet	8
			w tym wobec mężczyzn	69
		zakaz kontaktowania się z określonymi osobami	ogółem	554
			w tym wobec kobiet	26
			w tym wobec mężczyzn	528
		zakaz zbliżania się do określonych osób	ogółem	313
			w tym wobec kobiet	11
			w tym wobec mężczyzn	302
		nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	ogółem	384
			w tym wobec kobiet	14
			w tym wobec mężczyzn	370
		uczestnictwo w programach korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	703
			w tym wobec kobiet	40
			w tym wobec mężczyzn	663

- **Wykonywanie kary pozbawienia wolności wobec sprawców przemocy w rodzinie w zakładach karnych – dane ogólne o populacji osób pozbawionych wolności z art. 207 kk**

Kodeks karny wykonawczy⁵⁶ nie wyróżnia sprawców przemocy w rodzinie jako odrębnej kategorii skazanych, wymagających stosowania określonych środków oddziaływania, poza wymienionymi w art. 67 § 3 kk. Jednak więziennictwo jako istotny podmiot polityki społecznej państwa wykonuje szereg zadań wynikających z innych ustaw, w tym programów krajowych. Jednym z nich jest Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

W celu opisanie obszaru pracy związanej z realizacją ww. regulacji, przedstawione zostaną dane liczbowe obrazujące populację osób skazanych z art. 207 kk.

Według danych z dnia 31 grudnia 2017 r. we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych przebywało ogółem 4501⁵⁷ osób podejrzanych o czyn z art. 207 § 1 kk oraz skazanych z art. 207 § 1 kk.

Wśród tych 4501 osób było:

- 3746 skazanych prawomocnie, 64 osób skazanych nieprawomocnie oraz 691 tymczasowo aresztowanych, w tym
- 100 kobiet,
- 32 młodocianych.

a. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej

Krajowy Program nakłada obowiązek monitorowania orzecznictwa sądów rodzinnych w zakresie władzy rodzicielskiej.

Zgodnie z art. 109 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁵⁸, zwanego dalej „kro”, jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd może ograniczyć wykonywanie władzy rodzicielskiej, poprzez wydanie stosownych zarządzeń⁵⁹. Zgodnie zaś z art. 111 kro, sąd opiekuńczy jest władny pozbawić władzy rodzicielskiej, jeżeli

⁵⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U. z 2018 r. poz. 652)

⁵⁷ Dane pochodzą z Centralnego Zarządu Służby Więziennej – liczba osób dotyczy skazanych wyłącznie na podstawie art. 207 kk oraz takich, gdzie przepis art. 207 kk był podstawą skazania wraz z innymi czynami zabronionymi.

⁵⁸ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku *Kodeks rodzinny i opiekuńczy* (tj. Dz. U. 2017, poz. 682, z późn. zm).

⁵⁹ Art. 109 § 1. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy wyda odpowiednie zarządzenia.

§ 2. Sąd opiekuńczy może w szczególności:

1) zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczącymi rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń;

2) określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun;

3) poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego;

4) skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi;

5) zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającym warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej albo zarządzić umieszczenie małoletniego w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym lub w zakładzie rehabilitacji leczniczej.

§ 3. Sąd opiekuńczy może także powierzyć zarząd majątkiem małoletniego ustanowionemu w tym celu kuratorowi.

§ 4. W przypadku, o którym mowa w § 2 pkt 5, a także w razie zastosowania innych środków określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, sąd opiekuńczy zawiadamia o wydaniu orzeczenia właściwą jednostkę organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, która udziela rodzinie małoletniego odpowiedniej pomocy i składa sądowi opiekuńczemu, w terminach określonych przez ten sąd, sprawozdania dotyczące sytuacji rodziny i udzielanej pomocy, w tym prowadzonej pracy z rodziną, a także współpracuje z kuratorem sądowym.

władza ta nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażąco zaniedbują swe obowiązki względem dziecka⁶⁰.

Przyczyną zarówno ograniczenia, jak i pozbawienia władzy rodzicielskiej może być zatem przemoc w rodzinie stosowana bezpośrednio wobec dziecka, jak i wobec domowników.

Z sądowych danych statystycznych wynika, że w 2017 roku sąd opiekuńczy w przedmiocie:

- ograniczenia władzy rodzicielskiej wydał ze względu na stosowanie przemocy w rodzinie – 464 orzeczeń (2016-553, 2015-592), dotyczących 875 dzieci (2016-1018, 2015-1.139).

- pozbawienia władzy rodzicielskiej wydał ze względu na stosowanie przemocy w rodzinie – 76 orzeczeń (2016-95, 2015 – 116), dotyczących 135 dzieci (2016-161, 2015 - 206).

Dane dotyczące ograniczenia bądź pozbawienia władzy rodzicielskiej z uwagi na przemoc w rodzinie były w 2017 r. gromadzone po raz czwarty. W świetle przedstawionych danych maleje liczba orzeczeń w przedmiocie ograniczenia władzy rodzicielskiej jak i pozbawienia władzy rodzicielskiej oraz liczba dzieci wobec których zapadały ww. decyzje procesowe.

Rodzaj działania	Wskaźnik			Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej	liczba orzeczeń w zakresie władzy rodzicielskiej z uwagi na stosowanie przemocy w rodzinie	ograniczenie władzy rodzicielskiej (art. 109 § 2 kro)	liczba orzeczeń	464
			liczba dzieci	875
		pozbawienie władzy rodzicielskiej (art. 111 kro)	liczba orzeczeń	76
			liczba dzieci	135

b. Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie: prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji

Ustawa o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego⁶¹, która weszła w życie 16 listopada 2011 r. wprowadziła istotne zmiany w zakresie postępowania egzekucyjnego, mające na celu wzmocnienie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Ustawa ta dokonała zmiany brzmienie przepisu art. 1046 § 4 Kodeksu postępowania cywilnego⁶², zwanego dalej: „kpc”, i wprowadziła rozwiązania sprzyjające szybszemu odizolowaniu sprawcy przemocy w rodzinie od osoby pokrzywdzonej. Nowelizacja do ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego wprowadziła przepis art. 25d przewidujący, że sprawcy przemocy w rodzinie nie przysługuje pomieszczenie tymczasowe. Brak tego uprawnienia ma istotne znaczenie przy wykonywaniu eksmisji przez organ egzekucyjny. Zgodnie bowiem z art. 1046 § 5¹ kpc

⁶⁰ Art. 111. § 1. § 1. Jeżeli władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażąco zaniedbują swe obowiązki względem dziecka, sąd opiekuńczy pozbawi rodziców władzy rodzicielskiej. Pozbawienie władzy rodzicielskiej może być orzeczone także w stosunku do jednego z rodziców.

§ 1a. Sąd może pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej, jeżeli mimo udzielonej pomocy nie ustały przyczyny zastosowania art. 109 § 2 pkt 5, a w szczególności gdy rodzice trwale nie interesują się dzieckiem.

§ 2. W razie ustania przyczyny, która była podstawą pozbawienia władzy rodzicielskiej, sąd opiekuńczy może władzę rodzicielską przywrócić.

⁶¹ Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 roku o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 224, poz. 1342).

⁶² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego (. Dz.U. z 2018 r. poz. 1360.).

w brzmieniu wprowadzonym ww. ustawą, jeżeli dłużnikowi nie przysługuje prawo do tymczasowego pomieszczenia, komornik usunie dłużnika do noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe, wskazanej na wniosek komornika przez gminę właściwą ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu. W 2017 r. przeprowadzono 870 eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie (opróżnienie lokalu mieszkalnego bez prawa do lokalu socjalnego). Dla porównania powyższa liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie bez prawa do lokalu socjalnego wynosiła w 2016 r. – 1062, 2015 r. - 1099.

Celem wzmocnienia ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie, wprowadzono ustawą *o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw* do ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* regulację przewidzianą w art. 11a.

Przepis art. 11a ust. 1 stanowi, że: „jeżeli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania”.

W 2017 r. do sądów rejonowych wpłynęło 1454 spraw w trybie art. 11a ww. ustawy (2016-1562, 2015-1406, 2014 - 1152, 2013 - 1114, 2012 - 730, 2011 - 197, 2010 - 353). Sądy wydały w 2017 r. 696 orzeczeń zobowiązujących osobę stosującą przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny przy czym w (2016-705, 2015- 571, 2014 - 487, 2013 - 387, 2012 - 268, 2011 - 49, 2010 - 138).

Podsumowując ww. dane należy wskazać na systematyczny wzrost liczby składanych wniosków z art. 11a ustawy, a w konsekwencji na zwiększającą się liczbę wniosków uwzględnionych przez sądy. Oznacza to, że instytucja ta sprawdza się w praktyce i jest coraz częściej wykorzystywana przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez sądy powszechne
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji	liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie (opróżnienie lokalu mieszkalnego bez prawa do lokalu socjalnego)	870
	liczba złożonych do sądu cywilnego wniosków o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny	1464
	liczba orzeczeń dotyczących zobowiązania osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny	696

3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, zespoły kuratorskiej służby sądowej, jednostki prokuratury, jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Wskaźniki:

- liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o zarządzenie wykonania warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności albo o odwołanie warunkowego zwolnienia (art. 12d ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie),
- liczba wniosków prokuratora do sądu o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności albo o odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie,
- liczba przekazanych ww. organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez inne służby, w tym zwłaszcza przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc,
- liczba przekazanych ww. organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez konsultantów telefonu interwencyjno-informacyjnego prowadzonego przez PARPA o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc.

Termin realizacji: 2014-2020

Należy wskazać, że z 4833 skazanych w 2017 r. z art. 207 § 1 kk na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, pod dozór kuratora oddano 4117 osób, co stanowi aż 85,18 wszystkich skazanych na tę karę⁶³. Od kilku lat widoczny jest wzrost liczby i odsetka sprawców, których sądy oddają pod dozór kuratora sądowego (2016- 79,8, 2015 – 74,1%, 2014 - 73,1%, 2013 - 72,4%, 2012 - 72,2%, 2011 - 69,7%, 2010 - 67%, 2009 - 62%). Ma to ogromne znaczenie z uwagi na możliwości skutecznego oddziaływania na skazanych w okresie próby, w celu resocjalizacji sprawców, przejawiającej się jako zmiana postaw skazanych i ograniczenie ich powrotności do przestępstwa.

Dodać także trzeba, że skazany pod dozorem kuratora jest w okresie próby stale monitorowany, a ewentualne zmiany zachowania mogą skutkować zaostreniem kontroli (nałożeniem nowych, bardziej restrykcyjnych obowiązków probacyjnych), bądź jej złagodzeniem (uchyleniem lub zmianą obowiązków probacyjnych) przez sąd. Kurator sądowy ma bowiem obowiązek odpowiednio reagować i proponować sądowi, poprzez właściwe wnioski, elastyczny sposób oddziaływania na sprawcę przemocy w rodzinie.

Dla oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie istotnym jest uregulowanie przewidziane w ww. art. 12d ustawy. Przepis ten przewiduje obligatoryjne zarządzenie wykonania kary albo odwołanie warunkowego zwolnienia na skutek złożonego przez kuratora wniosku, dotyczącego skazanego za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny, który w okresie próby rażąco naruszył porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec członka rodziny.

Z danych statystycznych za 2017 r.⁶⁴ wynika, że kuratorzy na podstawie ww. przepisu złożyli:

⁶³ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej (odpowiednio za 2017 r. oraz za lata wcześniejsze).

⁶⁴ Dane pochodzą z MS-S40 Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za 2017 r. oraz lata wcześniejsze.

- 81 (2016-117, 2015-147, 2014 - 180, 2013 - 329, 2012 - 284) wniosków o odwołanie warunkowego zwolnienia, uwzględnionych przez sąd było 55 (2016-99, 2015- 109, 2014 - 148, 2013 - 241, 2012 - 187) uwzględnionych oraz

- 671 (2016-787, 2015- 1132, 2014 - 1298, 2013 - 1805, 2012 - 1859) wniosków o zarządzenie wykonania zawieszony kary pozbawienia wolności, 483 wniosków zostało uwzględnionych (2016 – 787, 2015- 755, 2014 - 784, 2013 - 1186, 2012 - 1168).

Tym samym ogólna liczba wniosków złożonych przez kuratorów sądowych w trybie art. 12d ww. ustawy wyniosła 752 (2016-904, 2015- 1279, 2014 - 1478, 2013 - 2134, 2012 - 2143, 2011 - 1315, 2010 - 372 wnioski) z czego 538 (2016-629, 2015- 864, 2014 - 932, 2013 - 1.427, 2012 - 1355, 2011 - 667, 2010 - 200) zostało uwzględnionych.

Biorąc pod uwagę powyższe dane należy stwierdzić, że stosunek wniosków uwzględnionych, do ogólnej liczby uwzględnionych i nieuwzględnionych, w roku 2017 wyniósł 71,54%, (2016-69,5 % 2015- 67,5%, 2014 - 63%, 2013 - 72,5%, 2012 - 75,11%, 2011 - 68,69%, 2010 - 62,5%). Powyższy wskaźnik utrzymuje się na podobnym poziomie w latach 2010 - 2017.

Tabela 21. Dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości

Rodzaj działania	Wskaźnik 2017			Zespoły kuratorskiej służby sądowej
	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o:	zarządzenie wykonania warunkowo zawieszony kary pozbawienia wolności (art. 12d ustawy)	złożone	671
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie				uwzględnione przez sąd
	odwołanie warunkowego zwolnienia (art. 12d ustawy)			złożone
			uwzględnione przez sąd	55

Tabela 22. Dane statystyczne Prokuratury Krajowej

Rodzaj działania	Wskaźnik 2017 r.		Podmiot odpowiedzialny
			Jednostki Prokuratury
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba wniosków prokuratora do sądu w postępowaniu wykonawczym w przedmiocie:	zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	112
		odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	2

Tabela 23. Dane statystyczne z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Rodzaj działania	Wskaźnik 2016 r.	Podmiot odpowiedzialny	
		Powiat	Gmina
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba przekazanych Policji lub kuratorom sądowym informacji przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc	418	2 150

Tabela 24. Dane statystyczne Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Rodzaj działania	Wskaźnik 2017 r.	Podmiot odpowiedzialny
		PARPA
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba przekazanych ww. organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez konsultantów telefonu interwencyjno-informacyjnego prowadzonego przez PARPA o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc.	3

Kierunki działań:

3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Rodzaje działań:

3.3.1. Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: samorząd województwa.

Wskaźniki:

– liczba ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2016.

Zgodnie z art. 6 ust. 6 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności:

- opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

W 2017 r. na terenie Polski wszystkie samorządy województw opracowało ramowe programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Ramowe programy powinny stanowić swego rodzaju wytyczne do realizacji programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jako zadanie zlecone powiatowi i wskazane byłoby aby zawierały informacje dotyczące np. liczby programów, ram programowych, ram czasowych, liczebności grupy, form ich prowadzenia, kwalifikacji osób realizujących programy itd. Zadanie to nie zostało jeszcze przez wszystkie samorządy województwa zrealizowane ponieważ dotychczas samorządy opierały się na Wytycznych zawartych w poprzedniej wersji Programu. Obecnie wszystkie samorządy województw muszą dokonać rozeznania potrzeb na własnym terenie, celem opracowania ramowych programów, gdyż w art. 6 ust. 6 pkt 2 ustawy podkreślono kreatywną rolę samorządu województwa, nakładając na niego obowiązki polegające na inspirowaniu i promowaniu nowych dróg i sposobów rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie. Należy podkreślić, iż nowe rozwiązania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie powinny być dostosowane do specyfiki regionu, co z pewnością rodzi konieczność dokładnej analizy i zbadania problemu w danym regionie. Zadania te ze względu na swój charakter wpisują się w rolę samorządu województwa, polegającą na tworzeniu i prowadzeniu polityki rozwoju województwa. Realizacja zadań wskazanych w art. 6 ust. 6 ustawy powinna stanowić integralny element polityki rozwoju województwa i być uwzględniona w określonej przez samorząd województwa strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (DZ.U. z 2018 r. poz. 913, z późn. zm.)

3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych (art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy oraz Centralny Zarząd Służby Więziennej z możliwością współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Termin realizacji: 2014-2020.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. poz. 259) celem prowadzonych oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest:

- powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy;
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie;
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie;
- zdobywanie i poszerzanie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie;
- zdobywanie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy;
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zadaniem zleconym samorządom powiatowym. Na terenie Polski **253 podmiotów** realizowało programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Odbyło się **512** edycji programów, z czego **320** było realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego w powiatach. Z danych nadesłanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości wynika, że w 2017 r. wobec populacji skazanych sprawców przemocy

domowej zrealizowano łącznie **192 edycje** programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych realizowane przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.

W 2017 r. na realizację programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie wydatkowano kwotę **ogółem 3 mln 253 tys. zł.**

Tabela 25. Liczba osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w latach 2007 - 2017

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*	2015	2016	2017
2 922	4 214	4 403	4 791	4 475	4 533	4 618	8 598	9 429	9 666	9 101

* Od 2014 r. w statystykach oprócz danych z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej uwzględniono dane również z Ministerstwa Sprawiedliwości przekazane przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, dlatego też nastąpił znaczny wzrost osób, które wzięły udział w programach.

W 2017 r. programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie **ukończyło ogółem 6 573** Natomiast, faktyczna liczba osób, **które przystąpiły** do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wynosi ogółem **9 101** (MS 4774, MRPIPS 4 327) osób.

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie są prowadzone w formie spotkań, sesji, indywidualnych oraz na podstawie pracy w grupach. Prowadzone zajęcia odbywają się na podstawie realizacji programu „The Duluth Model” lub według modelu „Partner” powstałego na bazie programu „The Duluth Model”. Ponadto realizowane były również programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w ramach programów autorskich.

Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie były realizowane między innymi poprzez zajęcia warsztatowe, ćwiczenia, wykłady, dyskusje, wizualizację, psychodramę, odgrywanie scenek, treningi asertywności, burze mózgów, zajęcia psychoedukacyjne, projekcje filmów edukacyjnych, spotkania z przedstawicielami prawa, autodiagnozę na bazie psychotestów, analizę indywidualnych przypadków, relaksację, diagnostykę osobowości, porady rodzinno-wychowawcze, elementy psychoterapii indywidualnej, metody aktywizujące. Czas trwania programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych był zróżnicowany i wynosił od 1 miesiąca do 12 miesięcy. W większości powiaty realizowały programy w okresach trzymiesięcznych, półrocznych lub rocznych. Wskazywane najczęściej efekty prowadzenia programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych ze sprawcami przemocy w rodzinie dotyczyły zmiany postaw i zachowań osób stosujących przemoc w rodzinie.

Monitorowanie efektów programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób, które zakończyły program odbywa się między innymi przez: wypełnienie przez sprawcę ankiety ewaluacyjnej oraz osobisty kontakt osób prowadzących program i rejestrację zmian zachodzących w zachowaniu sprawcy. Monitoring prowadzony jest dzięki informacjom uzyskanym w środowisku rodzinnym sprawców, poprzez kontakt z pracownikami instytucji współpracujących ze sprawcą po zakończeniu programu np. kuratorami sądowymi, pracownikami socjalnymi, Policją oraz pedagogami szkolnymi. Okres monitorowania sprawców po zakończeniu programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest zróżnicowany i wynosi od dwóch miesięcy do trzech lat. Oddziaływania wobec skazanych sprawców przemocy domowej koncentrują się wokół kilku propozycji programowych. W jednostkach penitencjarnych prowadzi się programy według modelu z „Duluth”. Jest to program dedykowany sprawcom przemocy, składający się z 2 sesji indywidualnych oraz 24 grupowych. Zbliżonym do tych założeń jest także program „PARTNER”. Programy według metody z „Duluth” realizowane są w jednostkach regularnie już od wielu lat. W roku 2017 wobec populacji skazanych sprawców przemocy domowej zrealizowano łącznie 212 edycji programów edukacyjno-korekcyjnych.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej
3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w jednostkach penitencjarnych	liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	192

Należy jednak zauważyć, iż populacja skazanych sprawców przemocy domowej jest również dostępną grupą osób, wobec których podmioty pozawięzienne mogą realizować oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. Stąd w wielu jednostkach penitencjarnych ofertę programową kadry więziennej, dodatkowo wzbogaca oferta podmiotów pozawięziennych pracujących ze sprawcami przemocy.

3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie

Realizatorzy zadania: jednostki organizacyjne prokuratury, kuratorska służba sądowa, Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Wskaźniki:

- liczba wniosków prokuratora, w tym z art. 335 § 1 kpk o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- liczba wniosków prokuratora o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego,
- liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego,
- liczba wniosków dyrektorów zakładów karnych do sądu penitencjarnego o nałożenie obowiązku uczestnictwa skazanego w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych po odbyciu kary, w przypadku udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, jeżeli skazany nie został objęty takim programem w trakcie pobytu w zakładzie karnym.

Termin realizacji: 2014-2020.

Działania Kuratorskiej służby sądowej

Na szczególną uwagę spośród obowiązków probacyjnych zasługuje obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych. Uwzględniając cele ww. oddziaływań i możliwość uzyskania poprzez ich zastosowanie pożądaných zmian w zachowaniu sprawcy, jak również dostępność programów, w jakich sprawcy przemocy mogliby uczestniczyć zarówno w warunkach wolnościowych, jak i izolacyjnych, potrzeba stosowania przedmiotowego środka probacyjnego nie powinna budzić wątpliwości.

Z danych statystycznych za 2017 r.⁶⁵ wynika, że kuratorzy składali do sądu w toku postępowania wykonawczego wnioski dotyczące nałożenia na skazanych obowiązków uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych. W okresie próby związanym z warunkowym umorzeniem postępowania, warunkowym zawieszeniem wykonania kary oraz warunkowym przedterminowym

⁶⁵ Dane pochodzą z MS-S40 Sprawozdanie z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2017.

zwolnieniem, kuratorzy złożyli łącznie 126 (2016-211, 2015- 291, 2014 - 326, 2013 - 408, 2012 - 358) wniosków o nałożenie ww. obowiązku probacyjnego, w tym:

- 9 ww. wniosków przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego, 7 zostało rozpatrzonych, z czego 6 zostało uwzględnionych (2016 – 6 wniosków, rozpatrzonych 7, 3 uwzględnione, 2015- 10 wniosków, 9 rozpatrzonych, w tym 3 uwzględnione, 2014 - 8 wniosków, 8 rozpatrzonych, w tym 6 uwzględnionych, 2013 - 23 wnioski, 20 rozpatrzonych, w tym 17 uwzględnionych, 2012 – 4 wnioski, 3 rozpatrzone, w tym 1 uwzględniony),
- 108 ww. wniosków przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności, 96 rozpatrzonych – 79 zostało uwzględnionych (2016- 187 wniosków, rozpatrzonych 192, 171 uwzględnionych, 2015- 268 wniosków 241 rozpatrzonych, w tym 208 uwzględnionych, 2014 - 287 wniosków, 256 rozpatrzone, w tym 224 uwzględnione, 2013 - 361 wniosków, 322 rozpatrzone, w tym 286 uwzględnionych, 2012 – 306 wniosków, 265 rozpatrzonych, w tym 239 uwzględnionych),
- 9 ww. wniosków przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu, 11 zostało rozpatrzonych i 9 uwzględnionych (2016 - 18 wniosków, 15 rozpatrzonych, 13 uwzględnionych, 2015 – 13wniosków 9 rozpatrzonych, w tym 9 uwzględnionych, 2014 – 31 wniosków, 26 rozpatrzone, w tym 23 uwzględnione, 2013 - 24 wnioski, 25 rozpatrzone, w tym 22 uwzględnione, 2012 – 38 wnioski, 36 rozpatrzone i 34 uwzględnione)⁶⁶.

W 2017 r. zostało złożonych 126 wniosków o nałożenie obowiązku uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, 114 zostało przez sąd rozpatrzonych, w tym 94 zostało uwzględnionych.

Powyższe dane świadczą o niewielkim spadku aktywności kuratorów w tym zakresie.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Zespoły kuratorskiej służby sądowej
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego	126

Działania Służby Więziennej

W więziennictwie od 2012 r., obowiązują sposoby postępowania dotyczące sprawców przemocy, przebywających w izolacji penitencjarnej, a ubiegających się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Funkcjonariusze, którzy (m.in. do wniosków o udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia), sporządzają opinie o skazanych z art. 207 kk, składają propozycje do sądu penitencjarnego o to, by w sytuacji udzielenia takiego zwolnienia, nałożyć obowiązek uczestniczenia w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy w warunkach wolnościowych, jeżeli nie zostali oni objęci takimi oddziaływaniami w warunkach izolacji penitencjarnej.

Nadmienić należy, iż w ramach zadań przypisanych więziennictwu w Krajowym Programie, jednym z raportowanych wskaźników jest także liczba wniosków dyrektorów jednostek penitencjarnych do

⁶⁶ Ibidem.

sądu penitencjarnego, o nałożenie ww. obowiązku. W 2017 r. złożono 1172 (2016-1141, 2015 - 1.510). Warto dodać, iż liczba wniosków zwiera także takie sytuacje, w których skazanemu składano taki wniosek więcej niż jeden raz, gdyż sąd penitencjarny nie przychylił się do udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia za pierwszym razem.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Centralny Zarząd Służby Więziennej
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	liczba wniosków dyrektorów zakładów karnych do sądu penitencjarnego o nałożenie obowiązku uczestnictwa skazanego w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych po odbyciu kary, w przypadku udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, jeżeli skazany nie został objęty takim programem w trakcie pobytu w zakładzie karnym.	1171

3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń

Realizatorzy zadania: Minister Sprawiedliwości, sądy powszechne, Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Wskaźniki:

- liczba orzeczeń nakładających na osoby stosujące przemoc w rodzinie obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych;
- liczba skierowań do uczestnictwa w ww. oddziaływaniach dla tych osób;
- liczba osób przystępujących do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych;
- liczba osób, które ukończyły oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

Termin realizacji: 2014-2020.

Jak już wspomniano powyżej, wobec sprawców przemocy w rodzinie sąd może orzec obowiązek probacyjny w postaci uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych na podstawie art. 72 § 1 pkt 6b kk zarówno na etapie wyrokowania, jak i w czasie późniejszym, tj. w okresie próby.

Dotychczas gromadzono dane statystyczne dotyczące liczby wszystkich orzeczonych obowiązków korekcyjno-edukacyjnych na etapie wyrokowania, bez dodatkowego wyróżnienia liczby obowiązków orzekanych wobec sprawców przemocy w rodzinie. Dane te gromadzone są od kilku lat i na ich podstawie można ukazać trend wzrostowy zastosowania ww. środka probacyjnego.

W 2017 r. sądy rejonowe i okręgowe orzekły ogółem 795 tego rodzaju obowiązków (2016-1092, 2015-1063, 2014 - 981, 2013 - 578)⁶⁷.

W związku z wejściem w życie Krajowego Programu, w sądowych formularzach statystycznych wyodrębniono wartości dotyczące wyłącznie sprawców przemocy w rodzinie. Z danych statystycznych uzyskanych za 2017 r. wynika, że obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-

⁶⁷ Dane pochodzą z MS Sądy Rejonowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za 2017 rok oraz z MS Sądy Okręgowe - Polska MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2017.

edukacyjnych orzeczono na etapie wyrokowania wobec sprawców 598, w tym 36 wobec kobiet i 562 wobec mężczyzn⁶⁸.

Obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych został wprowadzony do Kodeksu karnego ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i został skierowany do sprawców tego rodzaju przemocy. Dane statystyczne ukazują jednak, że jedynie 75 % (2016-75 %, 2015-77%) osób, wobec których sądy orzekły ten obowiązek to osoby wskazywane przez sądy jako sprawcy przemocy w rodzinie.

W zakresie odbywających karę pozbawienia wolności osadzonych sprawców przemocy w rodzinie należy wskazać wysoką liczbę osób uczestniczących w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w warunkach izolacyjnych. W 2017 r. 4774 (2016-5362, 2015 - 4.995) osób przystąpiło do tego rodzaju programów, zaś 4103 (2016-5726, 2015-4705) je ukończyło.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej	
3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń	liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4774
		kobiety	211
		mężczyźni	4563
	liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4103
		kobiety	194
		mężczyźni	3909

Tabela 26. Liczba uczestników wybranych programów wpisujących się w realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakładach karnych i aresztach śledczych - w latach 2010 - 2017

Rok	Programy edukacyjno-korekcyjne skierowane do skazanych sprawców przemocy
2010	3 609
2011	4 230
2012	4 067
2013	4 138
2014	4 681
2015	4 995
2016	5 362
2017	4774

Analiza powyższych danych statystycznych wskazuje na utrzymującą się liczbę osób skazanych objętych programami edukacyjno-korekcyjnych.

⁶⁸ Ibidem.

3.3.5. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy.

Wskaźniki: coroczne raporty wskazujące:

- liczbę podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- liczbę osób przystępujących do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- liczbę osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2017 r. programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie **ukończyło ogółem 6 573 osób** (w tym dane statystyczne z Ministerstwa Sprawiedliwości – 4 103 osób ukończyło programy realizowane w warunkach zamkniętych, programy realizowane w warunkach wolnościowych ukończyło 2 470 osób – dane statystyczne Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Natomiast faktyczna liczba osób, **które przystąpiły** do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wyniosła ogółem **9 101** (MS 4 774, MRPiPS 4 327) osób. Na terenie Polski **253 podmiotów** realizowało programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Szczegółowe informacje na temat programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zostały zawarte w rodzaju działań 3.3.2.

3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, Minister Sprawiedliwości, jednostki samorządu terytorialnego – szczebel powiatowy, Centralny Zarząd Służby Więziennej.

Wskaźniki:

- liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie;
- liczba osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone z uwagi na popełnienie czynu podobnego.

Termin realizacji: 2014-2020.

Jak wynika z danych statystycznych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie ogółem spadła w stosunku do roku 2016 i wyniosła 330 osób, w tym 24 kobiet i 306 mężczyzn (2016 r. - 346 osób). Tylko 5% z tych osób, które ukończyły powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy.

W ramach powyższego zadania, Centralny Zarząd Służby Więziennej dokonuje analizy liczby osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które następnie w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone, z uwagi na popełnienie czynu podobnego. Analiza danych w tym zakresie za 2017 r. przedstawia tabela poniżej. W 2017 r. osadzono 13 osób, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone w 2017 r. z uwagi na popełnienie czynu podobnego.

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez Centralny Zarząd Służby Więziennej
3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego	liczba osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone w 2016 r. z uwagi na popełnienie czynu podobnego	ogółem	13
		kobiety	0
		mężczyźni	13

Wskazane powyżej dane statystyczne odzwierciedlają wysoką skuteczność programów edukacyjno-korekcyjnych, które w wysokim stopniu zapobiegają powrotności do przestępstwa.

Kierunki działań:

3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań

Rodzaje działań:

3.4.1. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- liczba osób, które przystąpiły do programów psychologiczno-terapeutycznych,
- liczba osób, które ukończyły programy psychologiczno-terapeutyczne.

Termin realizacji: 2014-2020.

Realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest nowym zadaniem wynikającym z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020. Od 2017 r. zgodnie z harmonogramem programu na to zadanie przeznaczane są dodatkowe środki finansowe z budżetu państwa.

Niemniej jednak samorządy gminne i powiatowe już rozpoczęły jego realizację w 2015 r. Takie programy w 2017 r. zostały uruchomione w liczbie **177**. To znaczący wzrost w stosunku do 2016 r. gdzie realizowano 142 takich programów. Do programów przystąpiło **ogółem 1 312 osób, w tym 239 kobiet i 1 079 mężczyzn**. Natomiast ukończyło je ogółem 804 osoby, w tym 169 kobiet i 635 mężczyzn. Programy te skierowane są do osób stosujących przemoc, u których zauważono konieczność realizacji pogłębionych działań terapeutycznych lub psychologicznych, a tym samym uczestnictwo w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych okazało się niewystarczającą formą oddziaływań. Ponadto programy psychologiczno-terapeutyczne oprócz oddziaływań edukacyjnych obejmują również praktyczne ćwiczenia dostarczające korekcyjnych doświadczeń osobistych zmieniających zachowania i postawy związane z przemocą oraz rozwijające umiejętności samokontroli.

3.4.2. Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego – szczebel gminny i powiatowy we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Wskaźniki:

- liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z danych statystycznych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wynika, że w 2017 r. osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie było ogółem **77, w tym 24 kobiety i 53 mężczyzn**. Oznacza to także, że po ukończeniu tych programów znaczna większość uczestników, to jest 95 %, nie powróciła do starych zachowań.

Obszar:

4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cel: Podniesienie jakości i dostępności świadczonych usług poprzez zwiększenie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Kierunki działań:

- 4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania**

Rodzaje działań:

- 4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja**

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Komenda Główna Policji, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, sądy okręgowe, uczelnie.

Wskaźniki:

- liczba podjętych decyzji dotyczących wprowadzenia właściwych treści do programów kształcenia zawodowego;
- liczba realizowanych programów;
- liczba osób objętych treściami programowymi.

Termin realizacji: 2014-2020.

W całym kraju liczba realizowanych programów wyniosła 791, a liczba objętych treściami programowymi z zakresu zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie wyniosła 41 125 uczestników.

W **Policji** realizowanych zrealizowano/przeprowadzono:

- szkolenie zawodowe podstawowe (SZP) - wprowadzone decyzją Komendanta Głównego Policji nr 405 z dnia 22 grudnia 2016 r.

Program szkolenia podstawowego przygotowuje policjanta (teoretycznie i praktycznie) do wykonywania zadań służbowych na poziomie podstawowym, na stanowisku policjanta w służbie prewencyjnej w komórkach organizacyjnych patrolowo-interwencyjnych i oddziałów prewencji Policji.

W 2017 r. odbyło się 5 edycji szkolenia, w których łącznie uczestniczyło **3 363** funkcjonariuszy Policji (dane uwzględniają 2 edycje, rozpoczęte w 2016 r.);

- kurs specjalistyczny z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (PPwR) - wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 54 z dnia 11 lutego 2009 r. Nowelizacja: decyzja Komendanta Głównego Policji nr 240 z dnia 6 czerwca 2013 r. oraz decyzja Komendanta Głównego Policji nr 225 z dnia 6 lipca 2015 r.

Program kursu specjalistycznego przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych związanych z koordynacją działań w ramach procedury zapobiegania przemocy w rodzinie oraz prowadzenia doskonalenia zawodowego lokalnego z tego zakresu.

W 2017 r. odbyło się 20 edycji kursu, w których łącznie uczestniczyło **387** funkcjonariuszy Policji;

- kurs specjalistyczny dla dzielnicowych (Dz) – wprowadzony decyzją Komendanta Głównego Policji nr 131 z dnia 25 kwietnia 2016 r.

Kurs specjalistyczny przygotowuje policjanta do wykonywania zadań służbowych na stanowisku dzielnicowego.

W 2017 r. odbyły się 43 edycje kursu, w których łącznie uczestniczyło **1 171** funkcjonariuszy Policji.

Jak wynika z informacji **Ministerstwa Zdrowia**, w 2017 r. zostały przeprowadzone następujące kursy dla **pielęgniarek i położnych**, w których były uwzględnione treści z zakresu zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie. Tematyka rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy domowej była obecna w programach 9 szkoleń specjalizacyjnych oraz 7 kursów kwalifikacyjnych. Treści dotyczące przeciwdziałania przemocy są ujęte w programach kształcenia obowiązujących od 24 sierpnia 2015 r., w związku, z czym nie było nowych decyzji w zakresie dodania treści dot. tematyki przemocy do programów.

W szkoleniach specjalizacyjnych wzięło udział 6 924 uczestników oraz dodatkowo 16 ukończyło szkolenia uzyskując tytuł specjalisty. Kursy kwalifikacyjne ukończyło 3758 osób, w tym 3408 pielęgniarek i 350 położnych.

Lekarze

Treści dotyczące problemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2017 r. były realizowane również w programach specjalizacji lekarskich.

Od 2016 r. nie zmieniła się, więc liczba programów szkoleń specjalizacyjnych realizowanych w oparciu o tryb modułowy, a które uwzględniają kwestie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Są to programy w następujących dziedzinach medycyny:

- medycyna rodzinna – 15 programów specjalizacji,
- medycyna ratunkowa – 4 programy specjalizacji,
- chirurgia ogólna – 3 programy specjalizacji,
- chirurgia dziecięca – 3 programy specjalizacji,
- neurologia - 2 programy specjalizacji,
- neurologia dziecięca – 6 programów specjalizacji,
- psychiatria – 4 programy specjalizacji,
- psychiatria dzieci i młodzieży – 4 programy specjalizacji,
- pediatria – 4 programy specjalizacji,
- medycyna sądowa – 5 programów specjalizacji,

- położnictwo i ginekologia – 2 programy specjalizacji,
- seksuologia – 2 programy specjalizacji.

Razem: 54 programy specjalizacji

Liczba osób, które odbywały szkolenie specjalizacyjne w dziedzinach medycyny, których programy specjalizacji obejmowały treści z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

- medycyna rodzinna: 1362,
- medycyna ratunkowa: 457,
- chirurgia ogólna: 983,
- chirurgia dziecięca: 149,
- neurologia: 677,
- neurologia dziecięca: 100,
- psychiatria: 876,
- psychiatria dzieci i młodzieży: 159,
- pediatria: 1885,
- medycyna sądowa: 27,
- położnictwo i ginekologia: 1112,
- seksuologia: 35.

Razem: 7822 lekarzy w trakcie specjalizacji

Z danych **Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego** wynika, że w ramach nadzoru pedagogicznego w Centrum Edukacji Artystycznej w 2017 r. dokonano merytorycznej analizy **123 szkolnych sprawozdań** podejmowanych roku 2017 przez publiczne i niepubliczne szkoły muzyczne z pionem ogólnokształcącym (w tym zespoły szkół muzycznych i szkoły chóralne), szkoły plastyczne (licea i zespoły szkół plastycznych), ogólnokształcące szkoły baletowe oraz bursy szkolnictwa artystycznego w zakresie działań przeciwdziałających przemocy w rodzinie. Dokonano również analizy **64 sprawozdań** z działalności Specjalistycznych Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych Centrum Edukacji Artystycznej. Analiza sprawozdań SPPP CEA oraz sprawozdań z realizacji w 2017 r. przez szkolnictwo artystyczne programów wychowawczo-profilaktycznych w zakresie działań wpisujących się w *Krajowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie* wykazała, iż ogółem 32 szkoły artystyczne uruchomiły procedury Niebieskiej Karty, w tym najwięcej takich procedur odnotowano w województwie śląskim (14). Wskaźnik podjętych przez dyrektorów szkół, rady pedagogiczne i rady rodziców decyzji odnośnie wprowadzenia treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego wynosi 123. Natomiast liczba zrealizowanych przez szkolnictwo artystyczne różnorodnych programów w tym zakresie wynosi 545. Ogółem liczba osób objętych treściami programowymi (w tym wychowawcy, nauczyciele przedmiotów artystycznych i ogólnokształcących, uczniowie i ich rodzice, psycholodzy i pedagodzy szkolni oraz pracownicy niepedagogiczni szkoły) to 8235 osób.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Kształcenie zawodowe, realizowane w systemie szkolnictwa zawodowego oraz w formach pozaszkolnych, o których mowa w przepisach prawa oświatowego dotyczących kształcenia ustawicznego, przebiega w zawodach ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego⁶⁹ oraz wyodrębnionych w tych zawodach kwalifikacjach. W sześciu zawodach spośród zawodów ujętych w wyżej wymienionym rozporządzeniu, zgodnie z podstawą programową kształcenia w tych zawodach, uczniowie zdobywają wiedzę, umiejętności oraz kompetencje dotyczące rozpoznawania i

⁶⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 13 grudnia 2016 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz.U. z 2016 r. poz. 2094)

przeciwdziałania stosowaniu przemocy w rodzinie, w szczególności w odniesieniu do dzieci, osób starszych i osób niepełnosprawnych. Są to zawody:

- opiekun medyczny (symbol cyfrowy zawodu 532102) - po zakończeniu procesu kształcenia w 1-letniej szkole policealnej absolwent powinien: rozpoznawać i reagować na zmieniające się problemy osób chorych i niesamodzielnych oraz udzielać im wsparcia w sytuacjach trudnych;
- opiekunka środowiskowa (symbol cyfrowy zawodu 341204) - po zakończeniu procesu kształcenia w 1 - letniej szkole policealnej absolwent powinien: rozpoznawać warunki życia, potrzeby i problemy osoby podopiecznej i pomagać w ich rozwiązywaniu;
- opiekun w domu pomocy społecznej (symbol cyfrowy zawodu 341203) - po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej absolwent powinien rozpoznawać warunki życia, potrzeby i problemy osoby podopiecznej, przeciwdziałać zagrożeniom zdrowia osoby podopiecznej oraz udzielać wsparcia w rozwiązywaniu problemów osobistych;
- opiekun osoby starszej (symbol cyfrowy 341202) - po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej absolwent powinien: rozpoznawać potrzeby i problemy osoby starszej, udzielać wsparcia w rozwiązywaniu problemów osobistych, przeciwdziałać zagrożeniom zdrowia i życia osoby starszej;
- asystent osoby niepełnosprawnej (symbol cyfrowy 341201) - po zakończeniu procesu kształcenia w 1 - letniej szkole policealnej absolwent powinien: diagnozować potrzeby i problemy osoby niepełnosprawnej, rozpoznawać stany zagrożenia zdrowia i życia i udzielać pomocy osobie niepełnosprawnej, analizować przyczyny występowania problemów osobistych i społecznych i udzielać osobom niepełnosprawnym wsparcia w ich rozwiązywaniu;
- opiekunka dziecięca (symbol cyfrowy 325905) - po zakończeniu procesu kształcenia w 2-letniej szkole policealnej absolwent powinien: rozpoznawać symptomy krzywdzenia dziecka oraz przestrzegać procedur postępowania w przypadku ich podejrzenia, zapewniać bezpieczeństwo dziecku choremu i niepełnosprawnemu, reagować na zmiany w wyglądzie i zachowaniu dziecka.

W odniesieniu do zawodów: opiekun medyczny, opiekunka środowiskowa, asystent osoby niepełnosprawnej, istnieje również możliwość nabycia wiedzy, umiejętności oraz kompetencji personalnych i społecznych, właściwych dla wymienionych zawodów, na kwalifikacyjnych kursach zawodowych, przy czym w przypadku dwóch ostatnich zawodów kształcenie takie mogą odbywać osoby posiadające co najmniej wykształcenie średnie.

Ministerstwo Sprawiedliwości

Realizacja Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014- 2020, należy do ustawowych zadań Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr wymiaru sprawiedliwości z zagadnień objętych tematyką Sprawozdania.

W zakresie zajęć dydaktycznych prowadzonych w ramach aplikacji ogólnej, aplikacji sędziowskiej i aplikacji prokuratorskiej w 2017 r.:

A/ w programie aplikacji ogólnej, z uwagi na charakter tego krótkiego etapu szkolenia aplikantów, brak jest wprost wyartykułowanych zagadnień w zakresie prawa karnego materialnego, dotyczących przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Niemniej jednak należy mieć na uwadze to, że w ramach 5-dniowych zjazdów aplikacji ogólnej aplikanci byli szkoleni w zakresie tematyki poruszanej na danym zjeździe przy zastosowaniu różnorodnych metod dydaktycznych, w tym m. in. metody typu (case method), która polega na pracy prowadzących zajęcia z aplikantami przy użyciu rzeczywistych orzeczeń nie tylko sądów krajowych czy Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, ale również orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz). Zajęcia te stwarzają możliwość omówienia przez wykładowców różnorodnych zagadnień w ramach tematyki danego zjazdu, w tym zwłaszcza w ramach II zjazdu, w trakcie którego odbywają się zajęcia z zakresu prawa karnego materialnego.

B/ w ramach programu aplikacji sędziowskiej w bloku cywilnym, problematyce przemocy w rodzinie poświęcone były zajęcia podczas poniżej wskazanych zjazdów:

1. IX zjazd VI rocznika aplikacji sędziowskiej (9-13 stycznia 2017 r.) dotyczący prawa cywilnego materialnego i procesowego, w tym prawa zobowiązań. W ramach tego zjazdu omawiana była między innymi problematyka najmu lokali, ochrony praw lokatorów, spraw o eksmisję, a w ramach zajęć typu B, tj. pracy na aktach sądowych, omawiana była ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w kontekście orzekania eksmisji (art. 11a powołanej ustawy).

2. XVI zjazd VI rocznika aplikacji sędziowskiej (25-29 września 2017 r.) dotyczący prawa rodzinnego i opiekuńczego – materialnego i procesowego oraz postępowania odrębnego w sprawach rodzinnych. W ramach tego zjazdu omawiana była problematyka spraw rozpoznawanych w wydziałach rodzinnych sądów rejonowych w postępowaniu procesowym, a w szczególności problematyka spraw o: alimenty, ustalenie i zaprzeczenie ojcostwa lub macierzyństwa, ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa, a także problematyka spraw rodzinnych rozpoznawanych w wydziałach cywilnych lub cywilno – rodzinnych sądów okręgowych tj. spraw o rozwód, separację, unieważnienie małżeństwa. W ramach tego zjazdu nie ma osobno omawianej tematyki przemocy w rodzinie, ale przy omawianiu poszczególnych zagadnień zwracana jest uwaga na tę tematykę. W ramach przedmiotowego zjazdu były prowadzone zajęcia typu:

- A - omówienie orzecznictwa SN i TK dotyczącego prawa rodzinnego, analiza orzeczeń sądów rejonowych i sądów okręgowych I i II instancji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych,
- B - omówienie odrębności procedury w sprawach rodzinnych rozpoznawanych w procesie, sprawy między małżonkami, sprawy między rodzicami i dziećmi, sprawy o alimenty, kwestie mediacji rodzinnej,
- D - symulacja rozprawy w sprawach rodzinnych,
- F - prawo rodzinne i opiekuńcze (repetytorium),
- G - rozwiązywanie kasusów dotyczących prawa rodzinnego materialnego,
- C1 - wykład w przedmiocie rozporządzeń UE dotyczących spraw rodzinnych,
- C2- spotkanie z pracownikiem Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów na temat praktycznych aspektów działalności zespołów.

3. XVII zjazd VI rocznika aplikacji sędziowskiej (16-20 października 2017 r.) dotyczący prawa rodzinnego i opiekuńczego – materialnego i procesowego oraz postępowania opiekuńczego. W ramach tego zjazdu omawiana była problematyka spraw rozpoznawanych w wydziałach rodzinnych sądów rejonowych w postępowaniu nieprocesowym, a w szczególności problematyka spraw o: pozbawienie, ograniczenie, zawieszenie, przywrócenie władzy rodzicielskiej, pieczę rodzicielską (rodzinną i instytucjonalną), spraw dotyczących zarządu majątkiem dziecka, rozstrzygnięcia o istotnych sprawach dziecka, spraw dotyczących uregulowania i wykonywania kontaktów z dzieckiem, o odebranie dziecka, przysposobienie (krajowe i zagraniczne), rozwiązanie przysposobienia (rozpoznawane w postępowaniu odrębnym – procesowy), opiekę i kuratele, spraw na gruncie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego oraz ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. W ramach tego zjazdu omawiane były również sprawy rozpoznawane w wydziałach cywilnych lub cywilno – rodzinnych sądów okręgowych tj. sprawy o ubezwłasnowolnienie. Problematyka przemocy w rodzinie była omawiana w ramach zajęć typu G tj. rozwiązywania kasusów dotyczących zagadnień prawa rodzinnego, w tym też przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Nadto problematyka powyższa omawiana była również przy analizowaniu i omawianiu poszczególnych kategorii spraw, które były przedmiotem tego zjazdu. Poza zajęciami typu G odbywały się również zajęcia typu :

- A - omówienie orzecznictwa SN i TK dotyczącego prawa rodzinnego, analiza orzeczeń sądów rejonowych i sądów okręgowych I i II instancji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych,

- B - przebieg postępowania opiekuńczego od zawiadomienia o zdarzeniu uzasadniającym wszczęcie postępowania z urzędu do zakończenia postępowania rozpoznawczego i podjęcia czynności w ramach postępowania wykonawczego, a także współpraca sądu rodzinnego z kuratorami zawodowymi oraz z Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie zarówno w toku postępowania rozpoznawczego, jak i wykonawczego.

W ramach zajęć omawiane były wszelkie możliwe decyzje kończące postępowanie przed sądem opiekuńczym; status małoletniego w sprawach opiekuńczych, wysłuchanie małoletniego, działanie sądu z urzędu; mediacja rodzinna; sprawy o wydanie dziecka, dowód z opinii Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów,

- C1 – wykład na temat Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę,
- C2 – wykład dotyczący ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,

- F – m. in. ustawa o ochronie zdrowia psychicznego, ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,

- B – postępowanie wykonawcze w sprawach opiekuńczych i na podstawie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego i ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Liczba osób objętych treściami programowymi ww. bloku cywilnego: 61.

C/ w ramach programu aplikacji sędziowskiej w bloku karnym problematyce przemocy w rodzinie poświęcone były zajęcia na niżej wskazanych zjazdach:

1. III zjazd 7 rocznika aplikacji sędziowskiej (5-9 czerwca 2017 r.). W ramach tego zjazdu prowadzone były zajęcia typu:

- G – rozwiązywanie kazuśów z części szczególnej kodeksu karnego dotyczące przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji, przeciwko wolności i wolności seksualnej,

- F – repetytorium - omówienie podstawowych zagadnień prawa materialnego objętych zakresem tematycznym zjazdu (przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji, przeciwko wolności i wolności seksualnej).

2. IV zjazd 7 rocznika aplikacji sędziowskiej (10-14 lipca 2017 r.). W ramach tego zjazdu prowadzone były zajęcia typu:

- G – rozwiązywanie kazuśów m. in. z części szczególnej kodeksu karnego dotyczące przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, przeciwko czci i nietykalności cielesnej,

- F – repetytorium - omówienie podstawowych zagadnień prawa materialnego objętych zakresem tematycznym zjazdu (w tym przestępstw przeciwko rodzinie i opiece, przeciwko czci i nietykalności cielesnej).

Liczba osób objętych treściami programowymi wyżej przedstawionego bloku karnego: 83.

D/ w ramach programu aplikacji prokuratorskiej w zakresie zajęć dydaktycznych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie przeprowadzonych w okresie od dnia 1 stycznia 2017 r. do dnia 31 grudnia 2017 r. w trakcie XI zjazdu w bloku zajęć z zakresu prawa karnego materialnego została omówiona tematyka przestępstw przeciwko rodzinie i opiece wraz z wybranymi zagadnieniami ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Zajęcia te zostały przeprowadzone w ramach zajadu trwającego w dniach 13 - 17 marca 2017 r. w wymiarze łącznym 3 godzin lekcyjnych metodą A (2 godz.) oraz metodą G (1 godz.). Celem zajęć typu A jest ćwiczenie umiejętności praktycznej w zakresie, m.in. rozumowania sądu, oceny stanowiska stron, oceny materiału dowodowego, budowy uzasadnienia, tj. zagadnień, zarówno z prawa formalnego, jak i materialnego poprzez odpowiedni dobór orzeczeń pozwalający prześledzić rozstrzygnięcia i ich uzasadnienia zapadające w poszczególnych instancjach. Natomiast celem zajęć typu G jest nabycie umiejętności rozwiązywania złożonych i wielowątkowych kazuśów obejmujących zagadnienia związane z tematyką zjazdu.

Liczba osób objętych treściami programowymi wyżej przedstawionego bloku to 126 aplikantów VI rocznika aplikacji prokuratorskiej.

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez	
		Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury	sądy okręgowe (w zakresie aplikantów kuratorskich)
4.4.1. Wprowadzanie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego	liczba podjętych decyzji dotyczących wprowadzenia właściwych treści do programów kształcenia zawodowego	2	53
	liczba realizowanych programów	4	64
	liczba osób objętych treściami programowymi	403	151

4.1.2. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów doskonalenia zawodowego i ich realizacja

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Wskaźniki:

- liczba przeprowadzonych szkoleń,
- liczba uczestników szkoleń.

Termin realizacji: 2014-2020.

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W okresie sprawozdawczym ORE prowadził szkolenie pt. „Przeciwdziałanie przemocy domowej wobec dziecka oraz wdrożenie procedury „Niebieskie Karty” w oświacie”. Odbiorcami szkolenia była grupa specjalistów z ośrodków doskonalenia nauczycieli oraz z poradni psychologiczno-pedagogicznych. Przeszkolono 17 osób.

Celem szkolenia było poszerzenie wiedzy i umiejętności psychologów i pedagogów w zakresie prowadzenia efektywnej interwencji w przypadku podejrzenia przemocy wobec ucznia w rodzinie. Szkolenie prowadzili specjaliści z Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz psycholog-terapeuta z doświadczeniem pracy jako psycholog szkolny. Uczestnicy szkolenia docenili możliwość praktycznego ćwiczenia i omawiania indywidualnych sytuacji i przypadków.

Do obecnej chwili przeprowadzono 8 edycji szkoleń z zakresu tej tematyki, w których udział wzięło 181 osoby. Przeszkolone osoby, w ramach systemu kaskadowego, prowadzą szkolenia dla kolejnych szkół i placówek oświatowych.

Informacje dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym podejmowanie działań interwencyjnych, dostępne są na stronie: <https://www.ore.edu.pl/materiay-do-pobrania-69967/profilaktyka-agresji-i-przemocy>. Strona została przygotowana z myślą o potrzebach

dyrektorów szkół i placówek, nauczycieli, specjalistów oraz rodziców.

Na stronie internetowej udostępniono:

- informacje o czynnikach ryzyka i czynnikach chroniących sprzyjających występowaniu i zapobiegających agresji i przemocy,
- wykazy programów profilaktycznych, materiały dla nauczycieli, w tym scenariusze zajęć dla uczniów i rodziców, regulacje prawne dotyczące tej problematyki,
- listę liderów przygotowanych do prowadzenia szkoleń dla rad pedagogicznych szkół i placówek z zakresu profilaktyki agresji i przemocy oraz dodatkowe materiały edukacyjne <https://www.ore.edu.pl/liderzy-profilaktyki-agresji-i-przemocy>,
- poradnik dla pracowników oświaty na temat zjawiska przemocy w rodzinie pt. „Prawne aspekty przemocy w rodzinie”, z przykładowo wypełnionymi formularzami Niebieska Karta A i B oraz wzorami pism procesowych,
- poradnik „Przemoc w rodzinie - działania pracowników oświaty” zawierający kompendium wiedzy na temat zjawiska przemocy, rozpoznawania symptomów, nawiązywania kontaktu z rodzicami, udzielania wsparcia i pomocy dziecku i rodzinie. Poradnik zawiera kwestionariusze oceny ryzyka występowania przemocy w rodzinie oraz algorytmy postępowania,
- scenariusz szkolenia pn. „Procedura Niebieskie Karty w oświacie”. Materiał to pomoc dydaktyczna dla osób realizujących szkolenia dla pracowników oświaty. Do scenariusza dołączono pozycje: „Przewodnik dla pracowników oświaty”; „Postępowanie w związku z wystąpieniem przemocy wobec dziecka”; „Poradnik trenera”,
- scenariusz szkolenia pn. „Kontakt z dzieckiem w sytuacji podejrzenia przemocy w rodzinie”. Jest to pomoc dydaktyczna dla osób realizujących szkolenia dla pracowników oświaty. Do scenariusza dołączono prezentację w programie *PowerPoint* oraz Poradnik trenera, który zawiera:
 - ✓ podstawowe informacje dotyczące przemocy w rodzinie;
 - ✓ omówienie sytuacji ujawniania przemocy wobec dziecka;
 - ✓ istotne aspekty rozmowy na temat bezpieczeństwa w rodzinie – zarówno z młodszym, jak i ze starszym dzieckiem;
 - ✓ praktyczne wskazówki dotyczące oceny stopnia bezpieczeństwa dziecka;
 - ✓ aspekty etyczne, związane z reagowaniem na ujawnienie przez dziecko doświadczeń przemocy.

ORE zorganizował i przeprowadził 3 edycje dwudniowego szkolenia pt. „Program wychowawczo-profilaktyczny szkoły i placówki”, w których wzięło udział ogółem 111 nauczycieli-konsultantów i doradców metodycznych, z placówek doskonalenia nauczycieli wskazanych przez kuratorów oświaty. Szkolenia kontynuowano metodą kaskadową. Ogółem odbyło się 587 szkoleń i konferencji, w których brało udział 20 998 osób z 7 055 placówek oświatowych.

Kierunki działań:

4.2. Wyznaczenie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.2.1. Opracowanie oraz wydawanie wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Wskaźniki:

- wytyczne do prowadzenia szkoleń.

Termin realizacji: 2015 r., 2017r., 2019 r.

Zgodnie z art. 8 pkt 5 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego jest zobowiązany do opracowania oraz wydania co najmniej raz na dwa lata wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wytyczne zostały opracowane przez Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który został powołany 23 czerwca 2014 r. jako organ opiniotwórczo-doradczy Ministra we współpracy z pracownikami Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Treść Wytycznych jest dostępna na stronie internetowej www.mrpips.gov.pl w zakładce przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Zakres Wytycznych obejmuje następujące obszary:

- Założenia;
- Osoby uczestniczące w szkoleniu;
- Zawartość merytoryczną szkolenia;
- Metody szkolenia;
- Czas trwania szkolenia;
- Zaliczenie szkolenia;
- Kwalifikacje realizatorów szkolenia.

Wytyczne na lata 2016-2017 zostały opracowane przez Zespół Monitorujący do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie we współpracy z Departamentem Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. Wytyczne te zostały przesłane do Marszałków Województw, którzy zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa zobowiązani są do organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

4.2.2. Opracowywanie i wydawanie wytycznych dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Realizatorzy zadania: Prokuratura Generalna.

Wskaźniki:

- wytyczne dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.

Termin realizacji: 2015 r., 2017 r., 2019 r.

W 2017 r., w toku prowadzonych postępowań karnych realizowane były Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 1 kwietnia 2014 r., a następnie zaktualizowane Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 22 lutego 2016 r. dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Prokuratorzy zostali zobowiązani nie tylko do poinformowania pokrzywdzonych o prawach w postępowaniu karnym, ale również do udzielania dodatkowych, szczegółowych informacji i pouczeń o uprawnieniach, wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Prokuratorzy będą również informowali pokrzywdzonych o formach pomocy udzielanej w ramach gminnych i powiatowych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, o działalności ośrodków pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz działalności organizacji pozarządowych na danym terenie, świadczących pomoc pokrzywdzonym przemocą w rodzinie. Nowe wytyczne oprócz obowiązków informacyjnych (edukacyjnych) określają również reguły postępowania prokuratorów w zakresie prowadzenia, a w szczególności gromadzenia dowodów w sprawach karnych dotyczących przemocy

w rodzinie, a także jakie działania dodatkowe (pozakarne) powinna podjąć prokuratura. Wytyczne Prokuratora Generalnego są wiążące również dla Policji i innych organów uprawnionych do prowadzenia postępowań przygotowawczych.

Treść „Wytycznych (...)” jest dostępna na stronie internetowej Prokuratury Krajowej <http://pk.gov.pl/wytyczne-prokuratora-generalnego-1449/wytyczne-i-zarzadzenia-2.html>

4.2.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania (art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: wojewodowie.

Wskaźniki:

- opracowane materiały instruktażowe, zalecenia i procedury w każdym województwie.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 11 województwach wojewódzcy koordynatorzy opracowali 14 materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania. W województwie małopolskim opracowano 2 takie materiały a w zachodniopomorskim opracowano 3 materiały. W województwach lubuskim, opolskim, mazowieckim, opolskim, wielkopolskim i świętokrzyskim nie opracowano takich materiałów instruktażowych.

4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez:

- utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych;
- nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Realizatorzy zadania: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Sprawiedliwości, Prokuratura Krajowa, Komenda Główna Policji, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, wojewodowie, samorząd województwa, komendy wojewódzkie Policji, sądy okręgowe, prokuratury apelacyjne, zakłady karne.

Wskaźniki:

- umieszczenie i coroczna aktualizacja na stronach internetowych właściwych instytucji bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb na terenie województwa,
- liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb.

Termin realizacji: 2014-2020.

W 2017 r. Baza danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb na terenie kraju, województwa oraz okręgu ta została umieszczona stronach 10 sądów apelacyjnych oraz 41 sądów okręgowych.

Istotą powyższego działania jest nawiązanie współpracy przez kuratora okręgowego z osobami nadzorującymi lub koordynującymi inne służby na terenie województwa/okręgu i podejmowanie z nimi wspólnych działań (spotkań, konferencji, szkoleń), w celu zacieśnienia współpracy pomiędzy służbami bądź instytucjami.

Na stronach internetowych Prokuratury Krajowej jak i podległych prokuratur funkcjonują i są na bieżąco aktualizowane, zakładki dedykowane osobom pokrzywdzonym przestępstwem, w tym o charakterze przemocy w rodzinie. Zamieszczane są tam informacje i wykazy instytucji rządowych, samorządowych i organizacji pozarządowych świadczących pomoc ofiarom przestępstw, w tym również informacje o prowadzonych programach korekcyjno-edukacyjnych wraz ze wskazaniem adresów instytucji, numerów telefonów i rodzaju świadczonej przez specjalistów pomocy.

Tabela 27. Działania zmierzające do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Wartość wskaźnika wskazana przez		
		MS	sądy apelacyjne	sądy okręgowe (kuratorzy okręgowi)
4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez: - utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych sądów - nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie - przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	umieszczenie i coroczna aktualizacja na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości, sądów apelacyjnych i okręgowych bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb na terenie kraju, województwa oraz okręgu	TAK	10	41
	liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem sędziów lub kuratorów sądowych, w tym okręgowych	X	1	2 851

Realizacją tego wskaźnika będzie wskazanie liczby spotkań, szkoleń, konferencji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których udział wzięli sędziowie bądź kuratorzy sądowi z obszaru właściwości sądu okręgowego w danym roku kalendarzowym. W 2017 roku sądy wskazały na 2 851 tego rodzaju inicjatyw w całej Polsce. Na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości zamieszczono bazę danych podmiotów, którym powierzono ze środków Funduszu Sprawiedliwości realizację zadań pomocy pokrzywdzonym przestępstwem wraz z informacjami dotyczącymi lokalizacji ośrodka pomocy pokrzywdzonym, godzinami otwarcia oraz telefonami kontaktowymi.

Współpraca pomiędzy służbami odbywa się także w ramach Zespołu Monitorującego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (o którym mowa więcej w pkt. 2.1.6) oraz podczas organizowanej corocznie przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej konferencji (o której mowa w pkt. 4.4.1). Z danych **Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej** wynika, że liczba przeprowadzonych interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb w całej Polsce **wyniosła 562**.

W 2017 r. każda **Komenda Wojewódzka Policji, Komenda Stołeczna Policji oraz Komenda Główna Policji** na swoich stronach internetowych umieściła bazę danych osób nadzorujących i koordynujących działanie służb na terenie danego województwa.

Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przeprowadziło szkolenie dla członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (27-28 kwietnia 2017 r.). W szkoleniu wzięło udział ponad 50 osób. Uczestnicy otrzymali pakiety materiałów edukacyjnych. Ponadto PARPA kontynuowała działania służące podnoszeniu kompetencji służb pracujących w obszarze przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Kierunki działań:

4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.3.1. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1. dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w tym przedstawicieli:

- **jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;**
- **gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;**
- **Policji;**
- **Oświaty;**
- **ochrony zdrowia;**
- **sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych;**
- **służby więziennej;**
- **innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych/grup roboczych (art. 6 ust. 6 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).**

Realizatorzy zadania: samorząd województwa.

Wskaźniki:

- liczba szkoleń w każdym województwie,
- liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb lub podmiotów.

Termin realizacji: 2014-2020.

Podmioty odpowiedzialne za realizację szkoleń dla pracowników „pierwszego kontaktu” realizują je w oparciu o opracowane wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1. dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Szkolenia były prowadzone we wszystkich 16 województwach. W 2017 r. odbyło się **79 szkoleń**. Łącznie zostało przeszkolonych **2 742** pracowników pierwszego kontaktu, w tym jednostek organizacyjnych pomocy społecznej – 1 276, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych – 7, Policji – 550, oświaty – 257, ochrony zdrowia – 54, sędziów – 2, prokuratorów – 36, kuratorów sądowych – 210, służby więziennej – 34, innych podmiotów – 239. Szkolenia w większości województw dotyczyły głównie budowania lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o współpracę zespołów interdyscyplinarnych, dotyczyły również takich zagadnień jak: realizacji programów oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, mediacji, pomocy osobom pokrzywdzonym, pracy z rodziną wieloproblemową, pracy z dzieckiem krzywdzonym, pracy z ofiarami przemocy w rodzinie w tym z osobami starszymi i niepełnosprawnymi, diagnozowania przemocy w rodzinie, pogłębiania wiedzy na temat kompetencji służb w ramach procedury „Niebieskie Karty” oraz prowadzenia dokumentacji i ochrony danych osobowych w ramach procedury „Niebieskie Karty”

, prawnych aspektów przeciwdziałania przemocy. Koszt przeprowadzonych szkoleń w 16 województwach wyniósł łącznie **547. tys. zł**, w tym z budżetu państwa 456 tys. zł. Wszyscy Marszałkowie Województw wywiązali się z obowiązku przeprowadzenia szkoleń dla pracowników pierwszego kontaktu.

Tabela 28. Liczba pracowników „pierwszego kontaktu” uczestniczących w szkoleniach w latach 2007-2017

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
4 543	4 593	1 872	5 519	5 365	5 446	5 685	3 093	3 404	2 946	2742

Szkolenia dotyczyły pracy z dzieckiem krzywdzonym i z jego rodziną. Celem szkoleń było między innymi:

- pogłębienie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie i jego mechanizmów, ze szczególnym uwzględnieniem rozpoznawania i diagnozowania przemocy w rodzinie oraz udzielania wieloaspektowej pomocy (m.in. psychologicznej, pedagogicznej, prawnej, terapeutycznej),
- ugruntowanie i pogłębienie wiedzy na temat zagadnień związanych z obszarem interwencji kryzysowej, w tym m.in. działań służących rozwiązaniu różnego rodzaju sytuacji kryzysowych, w tym związanych z przemocą w rodzinie, dostosowania pracy interwenta do rodzaju kryzysu, faz pracy interwenta w sytuacji kryzysu,
- zapoznanie uczestników z teorią prowadzenia dialogu motywacyjnego oraz praktyczne zastosowanie dialogu motywującego, które można wykorzystać do pracy z osobą i rodziną, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin, w których występuje przemoc.
- kształtowanie umiejętności planowania i usprawniania współpracy w sprawach konkretnych rodzin i klientów,
- specyfiki rozmów z osobami doświadczającymi przemocy – jak rozmawiać, czego nie robić,
- zwiększenie kompetencji i kwalifikacji pracowników służb, instytucji, organizacji pozarządowych,
- nabycia przez uczestników teoretycznej i praktycznej wiedzy w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy wobec dzieci, w tym:
 - poznanie mechanizmów stosowania przemocy wobec dzieci,
 - nabycie umiejętności rozpoznawania symptomów świadczących o stosowaniu wobec dziecka przemocy,
 - zapoznanie się z metodami pracy z dzieckiem krzywdzonym,
 - kształtowanie umiejętności pozwalających na skuteczne rozwiązywanie problemów związanych ze stosowaniem przemocy wobec dzieci oraz niesienia pomocy krzywdzonym dzieciom.
 - roli przedstawicieli służb i instytucji w rozpoznawaniu symptomów krzywdzenia dziecka i przeprowadzaniu interwencji,
 - plan pracy z rodziną stosującą przemoc wobec dzieci, metody pomocy dziecku krzywdzonemu

7 szkoleń poświęconych było profilaktyce rozwiązywania problemów alkoholowych. Celem szkoleń było przeciwdziałanie przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym, wzmocnienie kwalifikacji pracowników pierwszego kontaktu w zakresie diagnozy przyczyn występowania problemu alkoholowego i przemocy w rodzinie a także zapoznanie się uczestników szkoleń z portretem psychologicznym sprawcy przemocy, sposobami pracy ze sprawcą przemocy z problemem alkoholowym.

4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie

Realizatorzy zadania: Komenda Główna Policji, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, Centralny Zarząd Służby Więziennej, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Wskaźniki:

- liczba szkoleń,
- liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb.

Termin realizacji: 2014-2020.

Szkolenia dla sędziów, prokuratorów, kuratorów sądowych

W ramach realizacji zadań polegających na szkoleniu i doskonaleniu zawodowym kadr wymiaru sprawiedliwości Ośrodek Szkolenia Ustawicznego i Współpracy Międzynarodowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury przeprowadził w 2017 r. następujące szkolenia podczas których poruszana była tematyka przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w których wzięło 133 osób.

1. KR2/17 - Wybrane zagadnienia z metodyki pracy i umiejętności interpersonalne w pracy zawodowego kuratora dla dorosłych, w którym wzięło udział 66 kuratorów,
2. KR3/17 - Wybrane zagadnienia z metodyki pracy i umiejętności interpersonalne w pracy zawodowego kuratora rodzinnego, w którym wzięło udział 67 kuratorów.

Podobnie, jak w latach poprzednich, prokuratorzy aktywnie uczestniczyli w różnych szkoleniach i konferencjach, poświęconych problematyce przeciwdziałania przemoc w rodzinie, odnoszącej się zarówno do zakresu prowadzonych postępowań karnych, jak też podejmowanych działań pozakarnych oraz współpracy z innymi podmiotami zajmującymi się tymi zagadnieniami. Dla przykładu można wskazać udział prokuratorów w corocznym spotkaniu szkoleniowo – informacyjnym organizowanym przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Gdyni, w III Konferencji Powiatowej pn. „Współpraca Instytucji w Zakresie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Zapobiegania Uzależnieniom”, udział w spotkaniu zorganizowanym w Poradni Pedagogiczno – Psychologicznej „Pegaz” w Gdańsku, na którym prokurator wystąpił w charakterze prelegenta z wykładem poświęconym m.in. prawnemu i społecznemu obowiązkowi zawiadomienia o przestępstwie i procedurze przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego i świadka, zaś prokurator Prokuratury Rejonowej w Przemyśle uczestniczył w cyklu szkoleń dla kadry nauczycieli z Przemyśla i powiatu przemyskiego nt. „Zagrożeń w sieci

Szkolenia dla funkcjonariuszy Służby Więziennej

W celu realizacji tego zadania, Służba Więzienna we własnym zakresie i w ramach własnego budżetu szkoli kadrę, więzienną, wypracowuje i wdraża metody oddziaływań na sprawców oraz zabiega o udział w spotkaniach i konferencjach międzyresortowych w celu wymiany doświadczeń. W 2017 r. Służba Więzienna zorganizowała 44 szkolenia, w ramach których przeszkolono 674 osoby kadry więziennej.

PARPA kontynuowała działania służące podnoszeniu kompetencji służb pracujących w obszarze przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

1. Przeprowadzono szkolenie dla osób pracujących w świetlicach socjoterapeutycznych, szkołach i innych placówkach z dziećmi z rodzin z problemem alkoholowym i przemocy (16-17 marca 2017r.). Podczas zajęć omówione zostały zagadnienia dotyczące m.in. specyfiki funkcjonowania rodzin z problemem alkoholowym, portretu dziecka krzywdzonego, konsekwencji doznawania przemocy, zasad interwencji w sytuacji podejrzenia przemocy wobec dziecka, roli pedagogów w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz realizacji procedury "Niebieskie Karty". W szkoleniu uczestniczyło 48 osób.
2. Przeprowadzono dwa szkolenia dla przedstawicieli ochrony zdrowia (7 kwietnia 2017 r. i 25 września 2017 r.). Pierwsze z nich dotyczyło podejmowania interwencji w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” w sytuacji podejrzenia przemocy w rodzinie. Drugie szkolenie dotyczyło rozpoznawania symptomów (objawów) krzywdzenia u dziecka i podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia przemocy wobec dziecka. Uczestnicy obydwu szkoleń (ogółem 130 osób)

otrzymali pakiety materiałów edukacyjnych. Przedsięwzięcie zrealizowano w ramach porozumienia o współpracy z Mazowieckim Urzędem Wojewódzkim.

3. Zorganizowano szkolenie dla opiekunek pracujących w żłobkach nt. rozpoznawania sygnałów świadczących o przemocy wobec dziecka i podejmowania interwencji w takiej sytuacji (18 – 19 maja 2017 r.). Uczestniczki (54 osoby) zrekrutowano we współpracy z Urzędami Wojewódzkimi w Poznaniu, Lublinie i Łodzi.
4. Przeprowadzono 130-godzinne szkolenie pn. "Interdyscyplinarne szkolenia dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie". Szkolenie, w którym wzięło udział 66 osób, na zlecenie PARPA przeprowadziło Stowarzyszenie Moc Wsparcia z Sosnowca.
5. Przeprowadzono XXI konferencję przeciw przemocy w rodzinie (w dn. 7-9 czerwca 2017 r.). Konferencja poświęcona była zagadnieniom związanym z przeciwdziałaniem przemocy wobec dzieci - uczestnicy wysłuchali 9 wykładów i wzięli udział w 7-godzinnych zajęciach seminaryjno-warsztatowych. W konferencji wzięło udział 125 osób. Uczestnicy otrzymali pakiety materiałów edukacyjnych.
6. Przeprowadzono konferencję naukową pod hasłem "Przemoc domowa. Perspektywa psychologiczna, społeczna i prawna" (17-18 października 2017r.), której celem było m.in. poznanie projektów badawczych dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie prowadzonych przez ośrodki akademickie oraz wymiana doświadczeń osób zawodowo zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej. Przedsięwzięcie zostało zorganizowane w ramach porozumienia o współpracy z Uniwersytetem SWPS w Katowicach. Konferencję objęli patronatem: Minister Zdrowia Pan Konstanty Radziwiłł, Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Pani Elżbieta Rafalska, Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania Pan Adam Lipiński, JM Rektor SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego Pan dr hab. prof. SWPS Roman Cieślak. W konferencji wzięło udział 109 osób. Uczestnicy otrzymali pakiety materiałów edukacyjnych.
7. Przeprowadzono szkolenie dla pielęgniarek i położnych nt. przeciwdziałania przemocy wobec dzieci (w ramach porozumienia o współpracy z Naczelną Izbą Pielęgniarek i Położnych). W szkoleniu, które odbyło się w dn. 27-28 listopada 2017r., wzięło udział 70 osób. Uczestnicy otrzymali pakiety materiałów edukacyjnych.
8. W ramach działań edukacyjnych adresowanych do przedstawicieli ochrony zdrowia współpracowano z Centrum Medycyny Rodzinnej i Społeczności Lokalnych Uniwersytetu Medycznego w Łodzi nad przygotowaniem XVII Kongresu Medycyny Rodzinnej, który odbył się w dniach 25-28 maja 2017 r. Podczas Kongresu dwie sesje były poświęcone zagadnieniom przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a pracownicy PARPA mieli wystąpienia dotyczące ww. tematu. Uczestnicy ww. sesji otrzymali pakiety publikacji nt. przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zadań w lekarza w sytuacji podejrzenia, że pacjent doznaje przemocy w rodzinie.
9. Przygotowano i zamieszczono w czasopiśmie "Magazyn Pielęgniarki i Położnej" artykuł nt. przeciwdziałania przemocy wobec dzieci oraz roli pielęgniarki i położnej w zakresie rozpoznawania przemocy wobec dziecka i podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia, że dziecko jest krzywdzone.

W jednostkach organizacyjnych Policji, w ramach doskonalenia lokalnego, organizowanego przez Policję, odbyło się w 2017 r. **2 126** szkoleń związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W szkoleniach tych uczestniczyło **34 403** policjantów. Ponadto, policjanci uczestniczyli w wielu szkoleniach i konferencjach organizowanych przez podmioty pozapolicyjne.

Kierunki działań:

4.4. Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaje działań:

4.4.1. Organizowanie ogólnopolskiej konferencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Realizatorzy zadania: minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.

Wskaźniki:

- liczba zorganizowanych konferencji,
- liczba osób uczestniczących w konferencji.

Termin realizacji: 2014-2020.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej 12 grudnia 2017 r. zorganizowało ogólnopolską konferencję pod nazwą: „Instytucjonalnie na rzecz przeciwdziałania przemocy”. W konferencji wzięli udział członkowie Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – organu opiniotawczo-doradczego ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, Dyrektorzy oraz pracownicy Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich, Wojewódzcy Koordynatorzy realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, przedstawiciele samorządów województw, przedstawiciele samorządów powiatowych i gminnych, kierownicy i pracownicy Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, a także realizatorzy programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, W konferencji wzięli również przedstawiciele instytucji rządowych z Republiki Czeskiej, którzy przedstawili ramy prawne i rozwiązania systemowe w zakresie przeciwdziałania przemocy, jakie obowiązują w Republice Czeskiej. Pierwsza część konferencji poświęcona była prezentacji wyników badania „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”. Następnie zaproszeni prelegenci przedstawili działania specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie na przykładzie Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kielcach, ośrodki interwencji kryzysowej jako instytucje świadczące pomoc osobom w sytuacjach kryzysowych w oparciu o doświadczenia Ośrodka Interwencji Kryzysowej i Poradnictwa w Myślenicach oraz omówiono działania podejmowane na rzecz pomocy osobom doznającym przemocy przez Dom Samotnej Matki w Gdańsku. W drugiej części konferencji goście z Republiki Czeskiej przedstawili ramy prawne i rozwiązania systemowe w zakresie przeciwdziałania przemocy, jakie obowiązują w Republice Czeskiej. Na zakończenie konferencji nastąpiło uroczyste wręczenie nagród i wyróżnień za najlepsze projekty w ramach Programu Ochronowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. Następnie laureaci nagród z Daleszyc i Tyszowca zaprezentowali „dobre praktyki” w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w swoich miejscowościach. Konferencja stała się również przyczynkiem do omówienia dziesięcioletnich doświadczeń oraz wyzwań na przyszłość. W konferencji wzięło udział ok. 100 przedstawicieli i służb realizujący zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Koszt zorganizowanej konferencji **wyniósł 73 tys. zł.**

4.4.2. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia

Realizatorzy zadania: jednostki samorządu terytorialnego - szczebel gminny, powiatowy i wojewódzki.

Wskaźniki:

– liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego.

Termin realizacji: 2014-2020.

Z danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej za 2017 r. wynika, że ogółem **8 775 osób** zostało poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego, w tym w samorządach województw 934, w powiatach 2 356 i 5 445 w samorządach gminnych.

II. Finansowanie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 w okresie od 1 stycznia 2017 r. do 31 grudnia 2017 r.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie realizowany był w oparciu o uchwałę Nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M.P. poz. 445) - zgodnie z przepisem art. 10 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Zgodnie z ustawą budżetową na rok 2017 r. na realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zaplanowano kwotę **18.336 tys. zł**, z tego:

- **w części 85 – Budżety wojewodów – 17.483 tys. zł** (na utrzymanie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie oraz dofinansowanie organizacji szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie);
- **w części 83 – Rezerwy celowe, w poz. 28 – 853 tys. zł** „Środki na finansowanie lub dofinansowanie zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie”.

W trakcie roku dotacje z rezerwy celowej zostały rozdysponowane w 100%, tj. zwiększyły budżety wojewodów o 853 tys. zł - na utrzymanie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy w rodzinie.

Ostateczny plan po zmianach na 31 grudnia 2017 r. w części 85 z przeznaczeniem na realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wyniósł 18.336 tys. zł i został wykonany na poziomie kwoty 17.774 tys. zł, tj. w 96,9 %, w tym

- na utrzymanie 35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonujących na terenie kraju w 2017 roku, tj. zapewniających schronienie osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, ochronę przed osobą stosującą przemoc, świadczących pomoc psychologiczną, medyczną i udzielających wsparcia w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej, wydatkowano ogółem 13.861 tys. zł, co stanowiło 99,1% planu po zmianach;
- na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie wydatkowano ogółem 3.253 tys. zł, co stanowiło 99,1% planu po zmianach
- na realizację programów psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy w rodzinie wydatkowano ogółem 204 tys. zł, co stanowiło 90,4% planu po zmianach;
- na dofinansowanie organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie mających na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w szczególności pracujących z osobami stosującymi przemoc w rodzinie wydatkowano ogółem 456 tys. zł, co stanowiło 96,6% planu po zmianach, przy czym każde z województw otrzymało z rezerwy celowej po 30 tys. zł na to zadanie, ale niższe wykonanie planu wykazały województwa: podkarpackie, świętokrzyskie i podlaskie (z tytułu m.in. oszczędności na zorganizowanym postępowaniu przetargowym i wyborze najbardziej korzystnej oferty).

Jednocześnie należy zauważyć, że organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie należy do zadań własnych samorządu województwa.

Wszyscy Marszałkowie Województw wywiązali się z obowiązku przeprowadzenia szkoleń dla pracowników pierwszego kontaktu i w ramach posiadanych środków finansowych przeznaczyci **547 tys. zł** na zorganizowanie szkoleń dla pracowników „pierwszego kontaktu” (w tym **456 tys. zł** pochodziło z budżetu państwa w ramach części 85 - Budżety wojewodów).

Ponadto Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki realizowało Program Oślonowy pn „Wspieranie Jednostek samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”. W ramach realizowanego w 2017 r. programu wspierania jednostek samorządu terytorialnego, zaplanowano środki w wysokości 3.000 tys. zł, (część 44, dział 852, rozdział 85205 ustawy budżetowej), a wydatkowano 2.785. tys. zł (92,82% planu po zmianach), obejmując wsparciem finansowym 86 podmiotów wszystkich szczebli samorządu terytorialnego. Program realizowano w oparciu o tryb konkursowy.

Dodatkowo, w ramach budżetu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz ze środków Funduszu Współpracy Dwustronnej na poziomie krajowym w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014 wydatkowano środki:

- **2. 704. 865 tys. zł** na przeprowadzenie kampanii społecznej „Wybieram pomoc”
- **73 tys. zł** na zorganizowanie ogólnopolskiej konferencji „Instytucjonalnie na rzecz przeciwdziałania przemocy”
- **80 tys. zł** na wykonanie usługi badawczej pn. „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”

Ministerstwo Sprawiedliwości w 2017 r. przeprowadziło otwarty konkursy ofert na uzyskanie dotacji z *Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej* na pomoc pokrzywdzonym przestępstwem, w tym przemocą w rodzinie, dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku. Wybranych 37 organizacjom, przyznano dotację na łączną kwotę **7. 140 tys. zł**.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w 2017 r. w ramach programu „Razem Bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2016 i 2017” dofinansowało 99 projektów za blisko 5 mln zł.

Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2017 r. na realizację Rządowego programu wspomaganie w latach 2015-2018 organów prowadzących szkoły w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach – „Bezpieczna+” przeznaczyło 1 mln zł.

Pozostałe resorty nie określiły kwot przeznaczonych na realizację Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 w okresie od 1 stycznia 2017 r. do 31 grudnia 2017 r.

III. Podsumowanie, wnioski, zalecenia

Sprawozdanie stanowi podsumowanie działań realizowanych w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 r. Działania te realizowane są przez wszystkie szczeble administracji publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Zagadnienia dotyczące przemocy występującej w rodzinie stanowią jeden z ważnych problemów współczesnego społeczeństwa, dlatego kompleksowe i wieloaspektowe udzielanie pomocy rodzinie dotkniętej przemocą jest niezwykle ważną kwestią. Ponieważ problematyka przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest wielowymiarowa, w ramach Programu realizowane są zadania mające na celu rozwój działań profilaktycznych dla osób i rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie, działania skierowane na ochronę osób doznających przemocy w rodzinie, działania odnoszące się do osób stosujących przemoc w rodzinie, a także działania w zakresie podnoszenia kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Warto zwrócić uwagę, iż dużego znaczenia nabierają działania o charakterze interdyscyplinarnym. Podejmowanie współpracy oraz branie odpowiedzialności za tę problematykę przez różne resorty zaangażowane w realizację Programu, ale również przez przedstawicieli i służby pracujące w środowiskach lokalnych zwiększyło, skuteczność podejmowanych działań w zakresie walki ze zjawiskiem przemocy w rodzinie.

Zalecenia i rekomendacje wynikające z przeprowadzonej analizy sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od dnia 1 stycznia 2017 r. do dnia 31 grudnia 2017 r.

1. Monitoring samorządów lokalnych w zakresie realizacji obowiązujących przepisów prawa a zwłaszcza działań profilaktycznych.

Opracowanie i realizacja gminnego i powiatowego Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy jest ważnym zadaniem gdyż stanowi podstawę do zdiagnozowania zjawiska przemocy w rodzinie występującego na danym terenie oraz daje podstawę do analizy i opracowania konkretnych rozwiązań poprawy sytuacji środowisk rodzin zagrożonych i doznających przemocy w rodzinie. Jak wynika z danych statystycznych w 2017 r. nastąpił wzrost opracowanych i realizowanych programów. 2327 gmin opracowało i realizowało gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie co stanowi **93 %** w skali kraju, a 313 powiatów opracowało i realizowało powiatowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie co stanowi **82 %** w skali kraju. Niemniej jednak niezbędne jest podjęcie kroków zmierzających do skutecznego realizowania przepisów prawa w tym zakresie tj. do opracowania oraz realizowania w każdej gminie i powiecie programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie. W kontekście powyższego ważna jest również analiza efektywności realizowanych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Niezbędne jest również mobilizowanie samorządów lokalnych do prowadzenia szerokorozumianych działań profilaktycznych dla osób i rodzin zagrożonych przemocą. Należy uaktywniać samorządy lokalne w zakresie prowadzenia działań profilaktycznych skierowanych w szczególności do dzieci i młodzieży, a także programów podnoszących kompetencje rodzicielskie. W 2017 r. powiaty realizowały 317 programów służących działaniom profilaktycznym i liczba ta stosunku do 2016 r. spadła o 44. Skuteczne i efektywne programy profilaktyczne, zwłaszcza w zakresie wzmocnienia kompetencji wychowawczych, mają szansę wpłynąć w przyszłości na mniejszą skalę zjawiska przemocy w rodzinie.

2. Dalszy rozwój szkoleń interdyscyplinarnych dla pracowników instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Kluczowym elementem tworzenia skutecznego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest profesjonalizm oraz wysokie kompetencje służb i instytucji pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Bardzo ważnym działaniem w tym zakresie jest realizowanie przez Marszałków Województw **szkoleń dla pracowników „Pierwszego Kontakt”** tj. dla osób zawodowo zajmujących się tematyką związaną z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W 2017 r. przeszkolono **2 742** osób. Od 2013 r. obserwuje się spadek liczby przeszkolonych pracowników. W celu profesjonalizacji służb należy położyć szczególnie duży nacisk na zintensyfikowanie szkoleń gdyż prawidłowa współpraca pracowników pierwszego kontaktu z osobami krzywdzonymi i sprawcami przemocy w rodzinie pozwoli na możliwość udzielenia kompleksowej pomocy i wsparcia. Kompleksowe działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie będą mogły być skuteczne tylko po odpowiednim przygotowaniu pracowników reprezentujących różne grupy zawodowe.–Dlatego też zwiększenie środków na szkolenia w latach 2017-2020 zostało zapisane w załączniku „Nakłady budżetu państwa na lata 2014-2020” do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020.

W kontekście powyższego ważnym jest również umożliwienie osobom bezpośrednio pracującym z osobami krzywdzonymi oraz osobami podejrzanymi o stosowanie przemocy uzyskanie wsparcia oraz poradnictwa związanego z wykonywanymi zadaniami np. w formie superwizji.

3. Zwiększenie zaangażowania przedstawicieli oświaty i zdrowia w działania związane z realizacją procedury „Niebieskiej Karty”.

O problemie przemocy świadczy także liczba założonych formularzy „Niebieska Karta - A”. W 2017 r. przedstawiciele podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury wypełnili 98 307 formularzy „Niebieska Karta - A”. Liczba formularzy „Niebieska Karta – A” nieznacznie wzrosła w stosunku do 2016 r. (o 1097), co oznacza wzrost o 1,11%.–Można to interpretować, jako w kontekście wzrostu skuteczności działań służb i instytucji, które coraz częściej korzystają z możliwości jakie daje procedura. Jednocześnie należy zauważyć, że jest to i tak mniej procedur niż w roku 2014 (102 81) czy w 2015 r. (99 749). Od początku funkcjonowania procedury „Niebieskie Karty” zauważalne jest niskie zaangażowanie przedstawicieli ochrony zdrowia i oświaty w działania związane z uruchamianiem procedury, mimo posiadanych w tym zakresie uprawnień. Dane dotyczące roku 2017 r. również potwierdzają niski odsetek wszczynania procedury przez przedstawicieli tych służb (oświata i ochrona zdrowia łącznie ok. 8 % wszystkich wszczętych w 2017 r. procedur). Udział oraz zaangażowanie przedstawicieli tych służb w działania z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest niezwykle ważny w kontekście budowania skutecznego systemu wsparcia i pomocy dzieciom krzywdzonym. Rola ochrony zdrowia w tym zakresie jest kluczowa zwłaszcza w odniesieniu do dzieci do lat 3 w przypadku których wielokrotnie jedynym przedstawicielem służb mającym możliwość zauważenia niepokojących sygnałów mogących świadczyć o krzywdzeniu jest lekarz bądź pielęgniarka.

W związku z powyższym niezbędne jest dalsze edukowanie i uświadamianie przedstawicieli ochrony zdrowia oraz oświaty w tym zakresie.

4. Zwiększenie infrastruktury pomocowej dla ofiar przemocy w rodzinie, a zwłaszcza specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie spełniają bardzo ważną funkcję w udzielaniu kompleksowej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie. Są to placówki, w których zatrudniona jest wyspecjalizowana kadra pracownicza mająca duże doświadczenie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz wdrażania nowatorskich rozwiązań w zakresie pracy z osobami doznającymi przemocy w rodzinie ale również z osobami będącymi sprawcami tej przemocy. Działalność ośrodków jest wielowymiarowa i nastawiona na udzielanie profesjonalnej pomocy. W 2017 r. 35 specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie udzieliło kompleksowej i bezpłatnej pomocy **ok. 8,5 tys. osobom** doznającym przemocy w rodzinie. W stosunku do 2016 r.

odnotowano **22%** wzrost liczby korzystających z tego rodzaju placówek. Osoby, które zgłaszają się do tego typu placówek nie ponoszą żadnych opłat związanych z pobytem czy też świadczonymi usługami (psychologicznymi, prawnymi, medycznymi, socjalnymi). Ośrodki te nie podlegają również rejonizacji, dlatego też osoby zamieszkujące np. w Krakowie mogą skorzystać z takiej pomocy, np. w ośrodku we Wrocławiu, co ma niebagatelną wartość, bo umożliwia im wyjście z kryzysu oraz rozpoczęcie życia w nowym miejscu. Niewątpliwie wartością wynikającą z funkcjonowania tych placówek jest zwiększenie dostępności fachowej pomocy dla ofiar przemocy w rodzinie. Specjalistyczny charakter placówek pozwala na podjęcie działań pomocowych w przypadkach najbardziej skomplikowanych w tym wobec ofiar szczególnie drastycznych przypadków przemocy. Zgodnie z harmonogramem stanowiącym załącznik do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, w 2018 r. i 2019 r. planowane jest utworzenie dwóch nowych specjalistycznych ośrodków wsparcia, na których to utworzenie w budżecie państwa zostały zabezpieczone środki finansowe.

5. Zwiększenie liczby osób stosujących przemoc w rodzinie w programach psychologiczno-terapeutycznych.

Od początku funkcjonowania Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie kładzie duży nacisk na rozwój oddziaływań wobec sprawców przemocy w szczególności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych.

Ostatni rok przyniósł również rozwój innych form oddziaływań tj. programów psychologiczno-terapeutycznych. Realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest nowym zadaniem wynikającym z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020. Od 2017 r. zgodnie z harmonogramem programu na to zadanie przeznaczane są dodatkowe środki finansowe z budżetu państwa. Programy te skierowane są do osób stosujących przemoc, u których zauważono konieczność realizacji pogłębionych działań terapeutycznych lub psychologicznych, a tym samym uczestnictwo w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych okazało się niewystarczającą formą oddziaływań. Ponadto programy psychologiczno-terapeutyczne oprócz oddziaływań edukacyjnych obejmują również praktyczne ćwiczenia dostarczające korekcyjnych doświadczeń osobistych zmieniających zachowania i postawy związane z przemocą oraz rozwijające umiejętności samokontroli. Takie programy w 2017 r. zostały uruchomione w liczbie **177**. Do programów przystąpiło **ogółem 1 312 osób**. Dane statystyczne pokazują dużą efektywność takiego rodzaju wsparcia wobec sprawców przemocy, dlatego wskazane jest podjęcie działań umożliwiających jak największej liczbie osób podejrzewanych bądź stosujących przemoc wzięcia udziału czy to w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych czy też w programach psychologiczno-terapeutycznych. Bez rozwoju wsparcia osób stosujących przemoc w rodzinie nie ma możliwości budowania skutecznego systemu pomocy rodzinom z problemem przemocy.

Realizowane działania w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie mają duże znaczenie przy kreowaniu przyszłych priorytetów w walce ze zjawiskiem przemocy w rodzinie. Jednym z kluczowych osiągnięć Programu, które dotychczas udało się zrealizować zarówno na szczeblu centralnym jak i samorządowym, jest podejmowanie współpracy, oraz wspólna odpowiedzialność za realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wszystkich służb zaangażowanych w niesienie pomocy osobom krzywdzonym. Wprowadzenie tego typu rozwiązań, jak również ich modyfikowanie i dostosowywanie do zmieniającej się rzeczywistości i potrzeb, daje gwarancję skuteczności działań oraz stworzenia optymalnych metod i narzędzi do walki ze zjawiskiem przemocy w rodzinie. Realizowane działania w ramach Programu w sposób znaczący wpłynęły na zmianę świadomości społecznej. Ujawnianie przypadków przemocy w rodzinie świadczy o poszerzeniu wiedzy na temat tego zjawiska. Ponadto, każdy zgłoszony przypadek przemocy w rodzinie to odpowiedź społeczeństwa na brak przyzwolenia na to zjawisko, to świadomość, że przemoc w rodzinie jest przestępstwem.

Dane statystyczne
z realizacji Krajowego Programu
Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
na lata 2014-2020
za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 r.¹

Warszawa, wrzesień 2018 r.

¹ Dane zebrane z ministerstw, urzędów wojewódzkich i marszałków województw w układzie tabelarycznym, zgodnie ze wskaźnikami do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

1. Profilaktyka i edukacja społeczna.....	3
1.1 Poszerzenie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie.....	3
1.2 Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej	3
1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach.....	3
1.4 Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych.....	3
1.5 Realizacja programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.....	4
2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.....	4
2.1 Rozwój infrastruktury.....	4
2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.....	9
2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.....	10
2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych.....	15
3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie.....	16
3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi.....	16
3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie	17
3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Dz. U. z 2015 r. poz. 1390.).....	22
3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań.....	23
4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.....	24
4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania.....	24
4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.....	24
4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.....	25
4.4. Nawiązanie i wzmacnianie współpracy z organizacjami pozarządowymi.....	25

Razem Ministerstwa

1. Profilaktyka i edukacja społeczna

1.1 Poszerzenie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny/wartość wskaźnika	
		Razem	MRPiPS
1.1.1. Prowadzenie badań, ekspertyz oraz analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie	corocznie opracowany raport dotyczący diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie	1	1
1.1.2. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu i województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie	liczba opracowanych diagnoz	822	822
1.1.3. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa	coroczny raport	15	15

1.2 Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny				
		Razem	MRPiPS	MEN	MS	KRRiT (MKiDN)
1.2.1. Prowadzenie ogólnopolskich kampanii społecznych	liczba kampanii	1	1	X	1	X
1.2.1. Prowadzenie lokalnych kampanii społecznych	liczba kampanii	1 025	1 025	X	X	X
1.2.2. Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmałżeńskich	liczba osób, którym udzielono informacji	18 799	18 799	X	X	X
	liczba podjętych inicjatyw	1 019	1 019	X	X	X

1.3. Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	KRRiT (MKiDN)
1.3.1. Promowanie w środkach masowego przekazu programów skierowanych do dzieci i młodzieży pozbawionych treści przemocowych	liczba programów dla dzieci i młodzieży w których nie występuje przemoc	Brak danych	
	liczba programów w środkach masowego przekazu promujących pozbawione treści przemocowych programy kierowane do dzieci i młodzieży	Brak danych	

1.4 Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych

Rodzaj działania	Wskaźnik				
		Razem	MRPiPS	MZ	MEN
1.4.1. Opracowanie programów osłonowych oraz edukacyjnych i prowadzenie działań, dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, w szczególności wobec dzieci, kobiet, osób starszych lub z niepełnosprawnościami	liczba opracowanych programów osłonowych oraz edukacyjnych	586	1	X	586
	liczba osób w stosunku do których prowadzono działania	839 472	1 850	X	839 472
1.4.2 Opracowanie i realizacja programów służących działaniom	liczba opracowanych programów	317	317	X	X

profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie	liczba zrealizowanych programów	304	304	X	X		
	liczba uczestników programów	57 625	57 625	X	X		
1.4.3. Prowadzenie poradnictwa, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych, alternatywnych wobec stosowania przemocy metod i kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie oraz w stosunku do grup ryzyka, np. małoletnich w ciąży.	liczba placówek	962	962	X	X		
	liczba programów	957	957	X	X		
	liczba osób	ogółem	49 690	49 690	X	X	
		w tym kobiety	ogółem	33 941	33 941	X	X
			w tym niepełnosprawne	843	843	X	X
			w tym starsze	1 124	1 124	X	X
		w tym mężczyźni	ogółem	12 895	12 895	X	X
			w tym niepełnosprawni	316	316	X	X
	w tym starsi		571	571	X	X	
	liczba wizyt patronażowych prowadzonych przez położne podstawowej opieki zdrowotnej	1 305 638	X	1 305 638	X		

1.5 Realizacja programów przeciwdziałania przemocą w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
1.5.1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocą w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocą w rodzinie	liczba opracowanych programów	2 327	2 327
	liczba uchylonych uchwał	157	157
1.5.2. Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocą w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocą w rodzinie	liczba opracowanych programów	313	313
	liczba uchylonych uchwał	26	26
1.5.3. Opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocą w rodzinie oraz ramowego programu ochrony ofiar przemocą w rodzinie	liczba opracowanych programów	16	16
	liczba uchylonych uchwał	4	4

2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

2.1 Rozwój infrastruktury

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny			
		Razem	MRPiPS		
2.1.1. Utworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych	liczba utworzonych zespołów interdyscyplinarnych	2 495	2 495		
	liczba posiedzeń zespołów	16 486	16 486		
	liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych	ogółem	195 741	195 741	
		w tym kobiety	ogółem	79 110	79 110
			w tym niepełnosprawne	4 557	4 557
			w tym starsze	9 397	9 397
		w tym mężczyźni	ogółem	68 748	68 748
			w tym niepełnosprawni	2 986	2 986
	w tym starsi		5 213	5 213	
	w tym dzieci	ogółem	47 883	47 883	
		w tym niepełnosprawne	1 347	1 347	
liczba rodzin objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych	75 756	75 756			

	liczba utworzonych grup roboczych		74 427	74 427	
	liczba posiedzeń grup		260 118	260 118	
	liczba osób objętych pomocą grup roboczych	ogółem	274 779	274 779	
		w tym kobiety	ogółem	110 308	110 308
			w tym niepełnosprawne	6 915	6 915
			w tym starsze	13 787	13 787
		w tym mężczyźni	ogółem	95 537	95 537
			w tym niepełnosprawni	4 684	4 684
			w tym starsi	7 795	7 795
		w tym dzieci	ogółem	68 934	68 934
	w tym niepełnosprawne		2 141	2 141	
	liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych		101 798	101 798	
2.1.2. Ewidencjonowanie istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	a) aktualizacja na stronach internetowych bazy danych podmiotów realizujących zadania zleczone z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie		1	1	
	b) aktualizacja na stronach internetowych bazy danych podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie		12	12	
	c) aktualizacja rejestru placówek zapewniających miejsca noclegowe oraz rejestru specjalistycznego poradnictwa		14	14	
2.1.3 Przesyłanie zaktualizowanych baz danych z danego województwa do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku	liczba przekazanych aktualnych baz danych	ogółem	110	110	
		prezesowi sądu apelacyjnego	22	22	
		prokuratorowi apelacyjnemu	22	22	
		komendantowi wojewódzkiemu Policji	22	22	
		kuratorowi oświaty	22	22	
		organom samorządu terytorialnego	22	22	

Rodzaj działania	Wskaźnik	Razem	MS	PK	MSWiA	MEN
2.1.4 Upowszechnienie baz danych uzyskanych od wojewodów, zawierających ewidencję istniejącej infrastruktury instytucji rządowych i samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w sądach, prokuraturach okręgowych i rejonowych, w komendach powiatowych i miejskich Policji oraz w jednostkach oświatowych	liczba przekazanych aktualnych baz	447	231	138	77	1
	liczba jednostek oświatowych do których przekazano aktualne bazy danych	16	X	X	X	16

Rodzaj działania	Wskaźnik	Nazwa instytucji	Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MRPiPS
2.1.5 Rozbudowa sieci i poszerzanie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	liczba utworzonych w danym roku	punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	66	66
		ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	1	1
		specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	4	4

		domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży		
		ośrodków interwencji kryzysowej	22	22
		w tym: punktów interwencji kryzysowej	4	4
		innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	13	13

Rodzaj działania	Wskaźnik	Nazwa instytucji	osoby dotknięte przemocą w rodzinie korzystające z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	Podmiot odpowiedzialny			
				Razem	MRPiPS		
2.1.5 Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	liczba osób korzystających z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem	4 301	4 301		
			w tym kobiety	ogółem	2 475	2 475	
				w tym niepełnosprawne	36	36	
				w tym starsze	136	136	
			w tym mężczyźni	ogółem	935	935	
				w tym niepełnosprawni	26	26	
				w tym starsi	69	69	
			w tym dzieci	ogółem	891	891	
				w tym niepełnosprawne	12	12	
			ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem	15	15	
				w tym kobiety	ogółem	7	7
					w tym niepełnosprawne	x	x
		w tym starsze			x	x	
		w tym mężczyźni		ogółem	x	x	
				w tym niepełnosprawni	x	x	
				w tym starsi	x	x	
		w tym dzieci		ogółem	8	8	
				w tym niepełnosprawne	x	x	
		specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie		ogółem	208	208	
				w tym kobiety	ogółem	97	97
					w tym niepełnosprawne	12	12
			w tym starsze		8	8	
			w tym mężczyźni	ogółem	4	4	
				w tym niepełnosprawni	x	x	
w tym starsi	1			1			
w tym dzieci	ogółem		107	107			
	w tym niepełnosprawne		1	1			
ogółem	x		x				

		domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	w tym kobiety	ogółem	x	x
				w tym niepełnosprawne	x	x
				w tym starsze	x	x
			w tym mężczyźni	ogółem	x	x
				w tym niepełnosprawni	x	x
				w tym starsi	x	x
			w tym dzieci	ogółem	x	x
				w tym niepełnosprawne	x	x
			ośrodków interwencji kryzysowej	ogółem		3 013
		w tym kobiety		ogółem	2 047	2 047
				w tym niepełnosprawne	43	43
				w tym starsze	175	175
		w tym mężczyźni		ogółem	494	494
				w tym niepełnosprawni	9	9
				w tym starsi	74	74
		w tym dzieci		ogółem	472	472
				w tym niepełnosprawne	6	6
		w tym: punktów interwencji kryzysowej świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		498	498
			w tym kobiety	ogółem	387	387
				w tym niepełnosprawne	27	27
				w tym starsze	126	126
			w tym mężczyźni	ogółem	108	108
				w tym niepełnosprawni	5	5
				w tym starsi	50	50
			w tym dzieci	ogółem	3	3
				w tym niepełnosprawne	x	x
		innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		394	394
w tym kobiety	ogółem		224	224		
	w tym niepełnosprawne		12	12		
	w tym starsze		6	6		
w tym mężczyźni	ogółem		40	40		
	w tym niepełnosprawni		3	3		
	w tym starsi		x	x		
w tym dzieci	ogółem		130	130		
	w tym niepełnosprawne		8	8		

Rodzaj działania	Wskaźnik	Nazwa instytucji		Podmiot odpowiedzialny
------------------	----------	------------------	--	------------------------

			osoby dotknięte przemocą w rodzinie korzystające z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	Razem	MRPiPS	
2.1.5 Rozbudowa sieci i poszerzenie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	w tym liczba osób korzystających z miejsc całodobowych z oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem	15	15	
			w tym kobiety	ogółem	7	7
				w tym niepełnosprawne	x	x
				w tym starsze	x	x
			w tym mężczyźni	ogółem	x	x
				w tym niepełnosprawni	x	x
				w tym starsi	x	x
			w tym dzieci	ogółem	8	8
				w tym niepełnosprawne	x	x
		specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	ogółem	208	208	
			w tym kobiety	ogółem	97	97
				w tym niepełnosprawne	12	12
				w tym starsze	8	8
			w tym mężczyźni	ogółem	4	4
				w tym niepełnosprawni	x	x
				w tym starsi	1	1
			w tym dzieci	ogółem	107	107
				w tym niepełnosprawne	1	1
		domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	ogółem	x	x	
			w tym kobiety	ogółem	x	x
				w tym niepełnosprawne	x	x
				w tym starsze	x	x
			w tym mężczyźni	ogółem	x	x
				w tym niepełnosprawni	x	x
				w tym starsi	x	x
			w tym dzieci	ogółem	x	x
				w tym niepełnosprawne	x	x
		ośrodków interwencji kryzysowej	ogółem	181	181	
			w tym kobiety	ogółem	109	109
				w tym niepełnosprawne	2	2
w tym starsze	5			5		
w tym mężczyźni	ogółem		1	1		
	w tym niepełnosprawni		x	x		
	w tym starsi		x	x		
w tym dzieci	ogółem	71	71			

				w tym niepełnosprawne	3	3	
		w tym: punktów interwencji kryzysowej świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		3	3	
			w tym kobiety	ogółem		1	1
				w tym niepełnosprawne		x	x
				w tym starsze		x	x
			w tym mężczyźni	ogółem		x	x
				w tym niepełnosprawni		x	x
				w tym starsi		x	x
			w tym dzieci	ogółem		2	2
				w tym niepełnosprawne		x	x
			innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		146	146
		w tym kobiety		ogółem		111	111
				w tym niepełnosprawne		4	4
				w tym starsze		1	1
		w tym mężczyźni		ogółem		24	24
				w tym niepełnosprawni		1	1
				w tym starsi		x	x
		w tym dzieci		ogółem		11	11
				w tym niepełnosprawne		2	2

2.1.6 Nawiązanie i wzmacnianie współpracy

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
2.1.6. Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	liczba zleczanych i wspólnie realizowanych projektów	562	562

2.2. Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
2.2.1. Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej	liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych	243 486	243 486
	liczba lokalnych kampanii społecznych	1 330	1 330
2.2.2. Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie	liczba zajęć dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	7 093	7 093
	liczba osób uczestniczących w zajęciach	25 588	25 588

2.3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny		
			Razem	MRPiPS	
2.3.1. Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		224 225	224 225
		kobiety		125 341	125 341
		mężczyźni		34 914	34 914
		dzieci		63 970	63 970
	Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa	ogółem		154 206	154 206
		w tym	medycznego	4 862	4 862
			psychologicznego	68 902	68 902
			pawnego	34 648	34 648
socjalnego			92 096	92 096	
	zawodowego i rodzinnego	31 887	31 887		
2.3.2. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w ośrodkach wsparcia, w tym całodobowych, oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej	liczba punktów konsultacyjnych		520	520	
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z punktów konsultacyjnych	ogółem		24 687	24 687
		w tym kobiety	ogółem	17 416	17 416
			w tym niepełnosprawne	667	667
			w tym starsze	1 667	1 667
		w tym mężczyźni	ogółem	4 363	4 363
			w tym niepełnosprawni	207	207
			w tym starsi	475	475
		w tym dzieci	ogółem	2 908	2 908
			w tym niepełnosprawne	116	116
		liczba gminnych ośrodków wsparcia		14	14
	w tym: liczba gminnych ośrodków wsparcia z miejscami całodobowymi		10	10	
	liczba miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia		650	650	
	w tym: liczba miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia z miejscami całodobowymi		268	268	
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w gminnych ośrodkach wsparcia	ogółem		470	470
		w tym kobiety	ogółem	353	353
			w tym niepełnosprawne	20	20
			w tym starsze	20	20
		w tym mężczyźni	ogółem	23	23
			w tym niepełnosprawni	x	x
			w tym starsi	2	2
		w tym dzieci	ogółem	94	94
w tym niepełnosprawne			1	1	
w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc		ogółem		94	94
	w tym kobiety	ogółem	47	47	
		w tym niepełnosprawne	5	5	
		w tym starsze	1	1	
		ogółem	1	1	

całodobowych w gminnych ośrodkach wsparcia	w tym mężczyźni	w tym niepełnosprawni	x	x
		w tym starsi	x	x
	w tym dzieci	ogółem	46	46
		w tym niepełnosprawne	x	x
liczba powiatowych ośrodków wsparcia			6	6
w tym: liczba powiatowych ośrodków wsparcia z miejscami całodobowymi			4	4
liczba miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia			522	522
w tym: liczba miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia z miejscami całodobowymi			79	79
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w powiatowych ośrodkach wsparcia	ogółem		1 123	1 123
	w tym kobiety	ogółem	650	650
		w tym niepełnosprawne	6	6
		w tym starsze	1	1
	w tym mężczyźni	ogółem	186	186
		w tym niepełnosprawni	4	4
		w tym starsi	2	2
	w tym dzieci	ogółem	287	287
w tym niepełnosprawne		3	3	
w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w powiatowych ośrodkach wsparcia	ogółem		140	140
	w tym kobiety	ogółem	60	60
		w tym niepełnosprawne	3	3
		w tym starsze	x	x
	w tym mężczyźni	ogółem	x	x
		w tym niepełnosprawni	x	x
		w tym starsi	x	x
	w tym dzieci	ogółem	80	80
w tym niepełnosprawne		3	3	
liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			13	13
liczba miejsc w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			278	278
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	ogółem		254	254
	w tym kobiety	ogółem	107	107
		w tym niepełnosprawne	3	3
		w tym starsze	1	1
	w tym mężczyźni	ogółem	2	2
		w tym niepełnosprawni	1	1
		w tym starsi	x	x
	w tym dzieci	ogółem	145	145
w tym niepełnosprawne		11	11	
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z	ogółem		254	254
	w tym kobiety	ogółem	107	107
		w tym niepełnosprawne	3	3
		w tym starsze	1	1

miejsc całodobowych w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	w tym mężczyźni	ogółem	2	2
		w tym niepełnosprawni	1	1
	w tym dzieci	ogółem	x	x
		w tym niepełnosprawne	145	145
			11	11
liczba ośrodków interwencji kryzysowej			212	212
w tym: liczba ośrodków interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			133	133
liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej			11 564	11 564
w tym: liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			1 376	1 376
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej	ogółem		19 177	19 177
	w tym kobiety	ogółem	13 527	13 527
		w tym niepełnosprawne	652	652
		w tym starsze	897	897
	w tym mężczyźni	ogółem	2 539	2 539
		w tym niepełnosprawni	109	109
		w tym starsi	245	245
	w tym dzieci	ogółem	3 111	3 111
		w tym niepełnosprawne	77	77
	w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w ośrodkach interwencji kryzysowej	ogółem		2 176
w tym kobiety		ogółem	1 120	1 120
		w tym niepełnosprawne	69	69
		w tym starsze	43	43
w tym mężczyźni		ogółem	154	154
		w tym niepełnosprawni	3	3
		w tym starsi	5	5
w tym dzieci		ogółem	902	902
	w tym niepełnosprawne	29	29	
W tym: liczba punktów interwencji kryzysowej			54	54
w tym: liczba punktów interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			10	10
liczba miejsc w punktach interwencji kryzysowej			3 456	3 456
w tym: liczba miejsc w punktach interwencji kryzysowej z miejscami całodobowymi			60	60
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w punktach interwencji kryzysowej	ogółem		4 115	4 115
	w tym kobiety	ogółem	2 624	2 624
		w tym niepełnosprawne	131	131
		w tym starsze	243	243
	w tym mężczyźni	ogółem	605	605
		w tym niepełnosprawni	28	28
		w tym starsi	98	98
	w tym dzieci	ogółem	886	886
w tym niepełnosprawne		13	13	
w tym: ogółem			401	401

	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w punktach interwencji kryzysowej	w tym kobiety	ogółem	248	248
			w tym niepełnosprawne	x	x
			w tym starsze	x	x
		w tym mężczyźni	ogółem	120	120
			w tym niepełnosprawni	x	x
			w tym starsi	x	x
		w tym dzieci	ogółem	33	33
			w tym niepełnosprawne	1	1
		liczba innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie			60
	w tym: liczba innych placówek świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie z miejscami całodobowymi			27	27
	liczba miejsc w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie			1 649	1 649
	w tym: liczba miejsc w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie z miejscami całodobowymi			335	335
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		2 842	2 842	
	w tym kobiety	ogółem	1 838	1 838	
		w tym niepełnosprawne	75	75	
		w tym starsze	66	66	
	w tym mężczyźni	ogółem	410	410	
		w tym niepełnosprawni	23	23	
		w tym starsi	34	34	
	w tym dzieci	ogółem	594	594	
		w tym niepełnosprawne	18	18	
	w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w innych placówkach świadczących specjalistyczną pomoc dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem		628	628
		w tym kobiety	ogółem	327	327
			w tym niepełnosprawne	12	12
w tym starsze			7	7	
w tym mężczyźni		ogółem	84	84	
		w tym niepełnosprawni	3	3	
		w tym starsi	4	4	
w tym dzieci		ogółem	217	217	
		w tym niepełnosprawne	8	8	
2.3.3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie całodobowych miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	liczba specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie			35	35
	liczba miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie			3 737	3 737
	w tym: liczba miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie z miejscami całodobowymi			591	591
	liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które	ogółem		8 558	8 558
		w tym kobiety	ogółem	6 020	6 020
			w tym niepełnosprawne	342	342

skorzystały z miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	w tym mężczyźni	w tym starsze	331	331	
		ogółem	861	861	
		w tym niepełnosprawni	57	57	
		w tym starsi	69	69	
	w tym dzieci	ogółem	1 677	1 677	
		w tym niepełnosprawne	45	45	
	w tym: liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc całodobowych w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	ogółem		1 590	1 590
		w tym kobiety	ogółem	729	729
			w tym niepełnosprawne	75	75
			w tym starsze	39	39
		w tym mężczyźni	ogółem	23	23
			w tym niepełnosprawni	3	3
w tym starsi			2	2	
w tym dzieci		ogółem	838	838	
	w tym niepełnosprawne	34	34		

Rodzaj działania	Wskaźnik		Wartość wskaźnika wskazana przez:		
			Razem	MSWiA	MZ
2.3.4. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do ogólnopolskich telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utworzenie całodobowej, bezpłatnej ogólnopolskiej linii telefonicznej dla ofiar przemocy w rodzinie i ze względu na płeć	liczba ogólnopolskich telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych		4	1	3
	czas dostępności telefonu	całodobowy	1	x	1
		inny	3	1	2
	liczba rozmów		16 360	363	15 997
	liczba interwencji		357	X	357

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MRPiPS
2.3.5. Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych		648	648
	czas dostępności telefonu	całodobowy	154	154
		inny	494	494
	liczba rozmów		54 125	54 125
liczba interwencji		13 939	13 939	

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny			
			Razem	MRPiPS	MS	MSWiA
2.3.6. Wzmacnianie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie w toku postępowania karnego poprzez przesłuchiwanie dzieci w przyjaznych pokojach przesłuchań oraz tworzenie odpowiednich warunków do przesłuchiwania dorosłych osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba przyjaznych pokoi przesłuchań		627	199	279	149
	liczba dzieci przesłuchanych w przyjaznych pokojach przesłuchań	ogółem	10 992	X	10 992	X
		chłopcy	4 412	X	4 412	X
		dziewczynki	6 580	X	6 580	X

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny	
			Razem	MRPiPS
2.3.7. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy	liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie	ogółem	1 123	1 123
		chłopcy	545	545
		dziewczynki	578	578
	liczba dzieci umieszczonych u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny		336	336
	liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej		398	398
liczba dzieci umieszczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej		421	421	
2.3.8. Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	liczba programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie		225	225
	liczba uczestniczących w programie terapeutycznym osób dotkniętych przemocą w rodzinie	ogółem	4 792	4 792
		kobiety	3 241	3 241
		mężczyźni	400	400
	liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne	dzieci	1 151	1 151
		ogółem	3 108	3 108
		kobiety	1 930	1 930
	liczba grup terapeutycznych	mężczyźni	240	240
dzieci		938	938	
ogółem		1 916	1 916	
liczba grup wsparcia		353	353	
2.3.9. Tworzenie warunków umożliwiających osobom dotkniętym przemocą w rodzinie otrzymanie w pierwszej kolejności mieszkań socjalnych	liczba opracowanych uregulowań prawnych (przepisów prawa miejscowego, regulaminów, etc.) umożliwiających pomoc osobom dotkniętym przemocą w uzyskaniu mieszkania		48	48
	liczba mieszkań socjalnych przyznanych osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w pierwszej kolejności		100	100

2.4. Monitoring skuteczności działań pomocowych

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny		
			Razem	MRPiPS	
2.4.1. Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą	liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”, na skutek ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy		49 455	49 455	
	liczba osób monitorowanych po opuszczeniu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc w rodzinie ustała	ogółem	3 452	3 452	
		w tym kobiety	ogółem	1 713	1 713
			w tym niepełnosprawne	145	145
	w tym starsze	w tym starsze	140	140	
		ogółem	517	517	
			w tym niepełnosprawni	30	30
	w tym starsi	w tym starsi	45	45	
		ogółem	1 222	1 222	
	w tym dzieci	w tym niepełnosprawne	82	82	
liczba corocznych raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie		223	223		

3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

3.1. Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	
3.1.1. Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno-educacyjne	corocznie aktualizowane na stronach internetowych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej bazy teleadresowe podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-educacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	1	1	
	corocznie aktualizowane na stronach internetowych powiatów oraz gmin bazy teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych realizujących oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	651	651	
	liczba informatorów opracowanych przez jednostki samorządu terytorialnego zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych, a także zakres realizowanych oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	2 852	2 852	
3.1.2 Przesyłanie zaktualizowanych informatorów z danego powiatu, o których mowa w pkt. 3.1.1 właściwym miejscowo przesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowych/miejskich Policji oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku	przekazanie aktualnego informatora w wersji papierowej lub elektronicznej właściwym miejscowo wchodzącym w obręb powiatu gminom	ogółem	1 627	1 627
		przesom sądów rejonowych	263	263
		prokuratorom rejonowym	240	240
		komendantom powiatowych/miejskich Policji	266	266
			858	858

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny				
		Razem	MRPiPS	MS	PK	MSWiA
3.1.3. Rozpowszechnienie baz danych oraz informatorów, przez podmioty o których mowa w pkt. 3.1.2 w podległych im pionach organizacyjnych	liczba przekazanych sędziom, zespołom kuratorskiej służby sądowej, prokuratorom oraz funkcjonariuszom Policji aktualnych informatorów w wersji papierowej lub elektronicznej	24 849	X	2 648	855	21 346
	umieszczenie informatorów na stronach internetowych gmin, sądów i prokuratur rejonowych, komend policji powiatowych i miejskich do dnia 15 sierpnia każdego kolejnego roku	22 002	286	213	26	21 477

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny						
		Razem	MRPiP S	MSWiA	MZ	MEN	MKiDN	
3.2.1. Stosowanie procedury "Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty	liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – A” przez pracowników socjalnych, funkcjonariuszy Policji, przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz ochrony zdrowia, pracowników i przedstawicieli oświaty wszczynających procedurę	98 307	13 667	75 662	4 794	4 152	32	
	liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – C” przez członków zespołu interdyscyplinarnego / grupy robocze	62 502	62 502	X	X	X	X	
	liczba sporządzonych formularzy „Niebieskich Kart – D” przez członków zespołu interdyscyplinarnego / grupy robocze	47 689	47 689	X	X	X	X	
	liczba rodzin objętych procedurą "Niebieskie Karty"	110 498	110 498	X	X	X	X	
	liczba rodzin wobec których wszczęto procedurę "Niebieskie Karty" w okresie sprawozdawczym	74 850	74 850	X	X	X	X	
	liczba procedur Niebieskie Karty zakończonych w przypadku:	ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy	49 455	49 455	X	X	X	X
		rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań	20 335	20 335	X	X	X	X
	liczba wszczętych dochodzeń w sprawach związanych z przemocą w rodzinie przez jednostki Policji	28 611	X	28 611	X	X	X	
	liczba postanowień o odmowie wszczęcia dochodzenia w sprawach związanych z przemocą w rodzinie przez jednostki Policji	13 373	X	13 373	X	X	X	
	liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez sporządzenie aktu oskarżenia przez jednostki Policji	16 256	X	16 256	X	X	X	
	liczba zakończonych postępowań w sprawach związanych z przemocą w rodzinie poprzez umorzenie postępowania przez jednostki Policji	13 187	X	13 187	X	X	X	

3.2. Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny				
			Razem	MS	PK	MSWiA	
3.2.2 Zapobieganie kontaktowania się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą poprzez: - zatrzymywanie osób stosujących przemoc w rodzinie - występowanie do sądu o zastosowanie lub przedłużenie stosowania wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie środków zapobiegawczych w przedmiocie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, ewentualnie tymczasowego aresztowania - występowanie do sądu o zastosowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie środków probacyjnych polegających na obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach, kontaktowania się lub zbliżania do pokrzywdzonego, zakazie przebywania w określonych miejscach, opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	liczba zatrzymanych sprawców przemocy w rodzinie przez jednostki policji	Ogółem	18 175	X	X	18 175	
		Kobiety	635	X	X	635	
		mężczyźni	17 514	X	X	17 514	
	liczba zastosowanych przez prokuratora środków zapobiegawczych w przedmiocie:	dozoru Policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie (art. 275 § 2 kpk)	4 448	X	4 448	X	
		dozoru Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk)	897	X	897	X	
		nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą (art. 275a kpk)	3 668	X	3 668	X	
	liczba złożonych przez prokuratora wniosków do sądu o zastosowanie lub przedłużenie środków zapobiegawczych w przedmiocie:	zastosowania nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	1 235	X	1 235	X	
		przedłużenia nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	151	X	151	X	
		zastosowania tymczasowego aresztowania	2 625	X	2 625	X	
	liczba wniosków, w tym z art. 335 § 1 kpk, do sądu w przedmiocie zastosowania środków karnych lub probacyjnych w przedmiocie:	obowiązku powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	środki karne	13	X	13	X
			środki probacyjne	30	X	30	X
		zakazu kontaktowania się z określonymi osobami	środki karne	154	X	154	X
			środki probacyjne	116	X	116	X
		zakazu zbliżania się do określonych osób	środki karne	135	X	135	X
			środki probacyjne	83	X	83	X
nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym		środki karne	87	X	87	X	
		środki probacyjne	51	X	51	X	
uczestnictwa w programach korekcyjno-educacyjnych	środki probacyjne	315	X	315	X		

	liczba podjętych przez sąd decyzji o uwzględnieniu wniosków prokuratora o	zastosowanie nakazania opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	2 252	2 252	X	X
		przedłużenie nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym na dalsze okresy	232	232	X	X
		zastosowanie tymczasowego aresztowania	1 004	1 004	X	X
	liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd w postępowaniu wykonawczym środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach	16	16	X	X
		obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym	17	17	X	X
		obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do pokrzywdzonego	13	13	X	X
		obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	34	34	X	X
	liczba orzeczeń sądowych uwzględniających wnioski kuratorów sądowych o zastosowanie przez sąd środków probacyjnych polegających na:	obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach	18	18	X	X
		obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym	12	12	X	X
		obowiązku powstrzymywania się od zbliżania do pokrzywdzonego	7	7	X	X
		obowiązku opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	32	32	X	X

3.2.3. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych

Rodzaj działania	Wskaźnik			Podmiot odpowiedzialny	
				Razem	MS
Orzecznictwo sądów powszechnych, w zakresie - prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych oddziaływań, wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba osób oskarżonych o stosowanie przemocy w rodzinie	osądzeni	Ogółem	15 297	15 297
			w tym art. 207 kk	11 325	11 325
		skazani	ogółem	12 630	12 630
			w tym kobiety	588	588
			w tym mężczyźni	12 042	12 042
			w tym art. 207 kk	9 445	9 445
			w tym kobiety	348	348
			w tym mężczyźni	9 097	9 097
		uniewinnieni	Ogółem	315	315
			w tym art. 207 kk	229	229
		warunkowo umorzone postępowanie	Ogółem	1 540	1 540
			w tym art. 207 kk	1 129	1 129
umorzono postępowanie	Ogółem	796	796		
	w tym art. 207 kk	518	518		
	grzywny	Ogółem	1 067	1 067	

	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary		w tym art. 207 kk	355	355
		ograniczenia wolności	Ogółem	2 558	2 558
		pozbawienia wolności	w tym art. 207 kk	1 657	1 657
			Ogółem	8 758	8 758
		w tym pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem	Ogółem	5 535	5 535
			w tym art. 207 kk	4 844	4 844
	liczby orzeczonych środków karnych i probacyjnych	obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach	środki karne	35	35
			w tym wobec kobiet	4	4
			w tym wobec mężczyzn	31	31
			środki probacyjne	77	77
			w tym wobec kobiet	8	8
			w tym wobec mężczyzn	69	69
		zakaz kontaktowania się z określonymi osobami	środki karne	666	666
			w tym wobec kobiet	21	21
			w tym wobec mężczyzn	645	645
			środki probacyjne	554	554
			w tym wobec kobiet	26	26
			w tym wobec mężczyzn	528	528
		zakaz zbliżania się do określonych osób	środki karne	995	995
			w tym wobec kobiet	19	19
			w tym wobec mężczyzn	976	976
			środki probacyjne	313	313
			w tym wobec kobiet	11	11
			w tym wobec mężczyzn	302	302
		nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	środki karne	507	507
			w tym wobec kobiet	10	10
			w tym wobec mężczyzn	497	497
środki probacyjne			384	384	
w tym wobec kobiet			14	14	
w tym wobec mężczyzn			370	370	
uczestnictwo w programach korekcyjno-edukacyjnych	środki probacyjne	703	703		
	w tym wobec kobiet	40	40		
	w tym wobec mężczyzn	663	663		
- prawa rodzinnego i opiekuńczego w	liczba orzeczeń w zakresie	ograniczenie władzy rodzicielskiej (art. 109 § 2 kro)	liczba orzeczeń	464	464
		liczba dzieci	875	875	

przedmiocie władzy rodzicielskiej	władzy rodzicielskiej z uwagi na stosowanie przemocy w rodzinie	pozbawienie władzy rodzicielskiej (art. 111 kro)	liczba orzeczeń	76	76			
			liczba dzieci	135	135			
- prawa cywilnego w przedmiocie nakazu opuszczenia przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lokalu zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą, a także eksmisji	liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie (opróżnienie lokalu mieszkalnego bez prawa do lokalu socjalnego)		870	870				
	liczba złożonych do sądu cywilnego wniosków o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny		1 454	1 454				
	liczba orzeczeń dotyczących zobowiązania osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z innym członkiem rodziny		696	696				
Rodzaj działania	Wskaźnik		Podmiot odpowiedzialny					
			Razem	MRPiPS	MS	PK	MZ	
3.2.4. Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy Policją, kuratorską służbą sądową i innymi służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	liczba przekazanych Policji lub kuratorom sądowym informacji przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc		2 568	2 568	X	X	X	
	liczba przekazanych w/w organom ścigania i wymiaru sprawiedliwości informacji przez konsultantów telefonu interwencyjno-informacyjnego prowadzonego przez PARPA o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc		3	X	X	X	3	
	liczba wniosków prokuratora do sądu w postępowaniu wykonawczym w przedmiocie:	zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	112	X	X	112	X	
		odwołanie warunkowego zwolnienia wobec skazanego za tego rodzaju przemoc, naruszającego ponownie porządek prawny w postaci stosowania przemocy w rodzinie	2	X	X	2	X	
	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o:	zarządzenie wykonania warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności (art. 12d ustawy)	Złożone	671	X	671	X	X
			uwzględnione przez sąd	483	X	483	X	X
		odwołanie warunkowego zwolnienia (art. 12d ustawy)	Złożone	81	X	81	X	X
uwzględnione przez sąd			55	X	55	X	X	

3.3. Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Dz. U. z 2015 r. poz.1390)

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
3.3.1. Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	25	25

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	MS
3.3.2. Opracowanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie: - w warunkach wolnościowych - w jednostkach penitencjarnych	liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	512	320	192

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MS	PK
3.3.3. Zwiększanie udziału osób skazanych przez sąd za przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych poprzez wzrost liczby wniosków kierowanych do sądu w tym przedmiocie	Liczba wniosków prokuratora z art. 335 paragraf 1 kpk o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych		X	
	liczba wniosków prokuratora do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego	47	X	47
	liczba wniosków kuratorów sądowych do sądu o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego	126	126	X
	liczba wniosków dyrektorów zakładów karnych do sądu penitencjarnego o nałożenie obowiązku uczestnictwa skazanego w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych po odbyciu kary, w przypadku udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, jeżeli skazany nie został objęty takim programem w trakcie pobytu w zakładzie karnym.	1 172	1 172	X

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MS	
3.3.4. Monitoring orzecznictwa sądów powszechnych w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz wykonania tego typu orzeczeń	liczba orzeczeń nakładających na osoby stosujące przemoc w rodzinie obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych	797	797	
	liczba skierowań do uczestnictwa w w/w programach	1 007	1 007	
	liczba osób, które przystąpiły do	ogółem	4 774	4 774
		kobiety	211	211

	programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	mężczyźni	4 563	4 563
	liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4 103	4 103
		kobiety	194	194
		mężczyźni	3 909	3 909

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	
3.3.5. Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	coroczny raport dotyczący realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	1	1	
	liczba podmiotów realizujących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	253	253	
	liczba osób, które przystąpiły do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	4 327	4 327
		kobiety	415	415
		mężczyźni	3 912	3 912
	liczba osób, które ukończyły programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	ogółem	2 470	2 470
		kobiety	211	211
mężczyźni		2 259	2 259	

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny			
		Razem	MRPiPS	MS	
3.3.6. Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie	ogółem	330	330	X
		kobiety	24	24	X
		mężczyźni	306	306	X
	liczba osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone z uwagi na popełnienie czynu podobnego	ogółem	13	X	13
		kobiety	x	X	x
		mężczyźni	13	X	13

3.4. Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny		
		Razem	MRPiPS	
3.4.1. Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	177	177	
	liczba osób, które przystąpiły do programów psychologiczno-terapeutycznych	ogółem	1 312	1 312
		kobiety	239	239
		mężczyźni	1 073	1 073
	liczba osób, które ukończyły programy psychologiczno-terapeutyczne	ogółem	804	804
		kobiety	169	169
mężczyźni		635	635	
3.4.2. Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów psychologiczno-terapeutycznych powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy w rodzinie	ogółem	77	77
		kobiety	24	24
		mężczyźni	53	53

4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

4.1. Wzmacnianie jakości kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego osób przygotowujących się do realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz osób realizujących te zadania

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny						
		Razem	MRPiPS	MS	MSWiA	MZ	MEN	MKiDN
4.1.1. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów kształcenia zawodowego i ich realizacja	liczba podjętych decyzji dotyczących wprowadzenia właściwych treści do programów kształcenia zawodowego	184	x	55	x	x	6	123
	liczba realizowanych programów	691	x	68	2	70	6	545
	liczba osób objętych treściami programowymi	41 125	x	554	x	11 580	20 756	8 235
4.1.2. Wprowadzenie treści dotyczących zapobiegania, rozpoznawania i reagowania na przypadki przemocy w rodzinie do programów doskonalenia zawodowego i ich realizacja	liczba przeprowadzonych szkoleń	588	X	X	X	X	588	X
	liczba uczestników szkoleń	21 015	X	X	X	X	21 015	X

4.2. Wyznaczanie kierunków działań dla podmiotów i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny					
		Razem	MRPiPS	MS	PK	MSWiA	MZ
4.2.1. Opracowywanie oraz wydawanie wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 8 pkt 5 ustawy)	wytyczne do prowadzenia szkoleń	1	1	X	X	X	X
4.2.2. Opracowywanie i wydawanie wytycznych dotyczących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	wytyczne dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury		X	X		X	X
4.2.3. Opracowanie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie, dla osób realizujących te zadania	opracowane materiały instruktażowe, zalecenia i procedury w każdym województwie	14	14	X	X	X	X
4.2.4. Podejmowanie działań zmierzających do nawiązania i wzmocnienia współpracy pomiędzy służbami realizującymi zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w każdym województwie, poprzez: - utworzenie i aktualizację bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie poszczególnych służb na	umieszczenie i coroczna aktualizacja na stronach internetowych właściwych instytucji bazy danych osób nadzorujących lub koordynujących działanie służb	133	24	48	36	25	X
	liczba interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb	3 017	126	2 851	33	X	7

poziomie województwa oraz umieszczenie jej na stronach internetowych instytucji wojewódzkich i okręgowych, - nawiązanie współpracy pomiędzy takimi osobami w celu wypracowania wspólnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie - przeprowadzanie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń z udziałem przedstawicieli poszczególnych służb							
---	--	--	--	--	--	--	--

4.3. Zwiększanie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MPiPS
4.3.1. Organizowanie szkoleń w oparciu o wytyczne, o których mowa w punkcie 4.2.1 dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w tym przedstawicieli: - jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, - gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, - Policji, - oświaty, - ochrony zdrowia, - sędziów, prokuratorów i kuratorów sądowych, - służby więziennej - innych podmiotów mogących być członkami zespołów interdyscyplinarnych /grup roboczych	liczba szkoleń w każdym województwie	79	79
	ogółem	2 742	2 742
	jednostek organizacyjnych pomocy społecznej	1 276	1 276
	gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych	79	79
	Policji	555	555
	oświaty	257	257
	ochrony zdrowia	54	54
	sędziów	2	2
	prokuratorów	36	36
	kuratorów sądowych	210	210
	służby więziennej	34	34
	innych podmiotów	239	239

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny			
		Razem	MS	MSW	MZ
4.3.2. Opracowywanie i realizacja szkoleń kierowanych do służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w zakresie możliwości i form oddziaływania oraz ich wpływu na kształtowanie postaw osób stosujących przemoc w rodzinie	liczba szkoleń	2 173	39	2 126	8
	liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb	35 843	897	34 403	543

4.4. Nawiązanie i wzmacnianie współpracy z organizacjami pozarządowymi

Rodzaj działania	Wskaźnik	Podmiot odpowiedzialny	
		Razem	MRPiPS
4.4.1. Organizowanie ogólnopolskiej konferencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	liczba zorganizowanych konferencji	1	1
	liczba osób uczestniczących w konferencji	100	100
4.4.2. Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia	liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego	8 775	8 775